

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΤΟΜΕΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ &
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

***ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ
ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ***

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΑΡΡΑΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Ε.Μ.Π.

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2013

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΤΟΜΕΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ &
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

***ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ
ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ***

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΨΩΝ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΑΡΡΑΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Ε.Μ.Π.

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή την 11^η Ιουλίου, 2013.

.....
Ιωάννης Ψαρράς

.....
Γρηγόριος Μέντζας

.....
Βασίλειος Ασημακόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής

Αναπληρωτής Καθηγητής

Καθηγητής

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2013

.....

Κωνσταντίνα Π. Παναγιώτου

Διπλωματούχος Ηλεκτρολόγος Μηχανικός και Μηχανικός Υπολογιστών Ε.Μ.Π.

Copyright © Κωνσταντίνα Π. Παναγιώτου, 2013.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

Περίληψη:

Σκοπός της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι να αναλύσει τη σημασία των εταιρικών σκανδάλων στις σύγχρονες επιχειρήσεις, αλλά και να παρουσιάσει τις επιπτώσεις αυτών στη σημερινή οικονομική παγκόσμια κατάσταση. Επιπρόσθετα, εντοπίζει τη συμβολή των ελεγκτικών εταιριών στη δημιουργία των χρηματοοικονομικών απατών, καθώς τονίζεται η έννοια και η εφαρμογή της εταιρικής διακυβέρνησης στις μοντέρνες κοινωνίες.

Αρχικά, γίνεται αναφορά σε γενικές έννοιες για να μπορέσει ο αναγνώστης να κατανοήσει τις μετέπειτα αναλύσεις. Στη συνέχεια παραθέτονται τα κυριότερα παγκόσμια χρηματοοικονομικά σκάνδαλα που τράνταξαν τον 20ο αιώνα. Ακολούθως παρουσιάζονται αναλυτικά η έννοια του ελέγχου και τα καθήκοντα των ελεγκτικών εταιριών, καθώς και το μέγεθος της ευθύνης που φέρει κάθε ελεγκτική εταιρία στα προαναφερθέντα παγκόσμια εταιρικά σκάνδαλα. Τέλος, γίνεται μια αναφορά στις νομοθεσίες που προσαρμόστηκαν για να εξαλείψουν την χρηματιστηριακή διαφθορά. Εν κατακλείδι παραθέτονται συμπεράσματα από την ολική έρευνα.

Αναλυτικότερα, στο Μέρος Α' αναλύονται μερικοί από τους κυριότερους ορισμούς των οικονομικών, που κρίθηκαν σκόπιμοι για την κατανόηση των μεγεθών που αναλύονται αργότερα. Χωρίζεται σε τρία κομμάτια, με αυτόνομη δομή, ώστε ο αναγνώστης να μπορέσει να ανακάμψει όποιο κομμάτι του φαίνεται οικείο, όπως επίσης και να μπορέσει να διαβάσει ανεξάρτητα ένα μέρος του πρώτου αυτού κεφαλαίου.

Στο Μέρος Β', αναφέρονται τα επτά τρανταχτότερα, όπως κρίθηκαν, χρηματοοικονομικά εταιρικά σκάνδαλα που εξιχνιάστηκαν τον 20ο και 21ο αιώνα. Σε κάθε ένα ανεξαρτήτως, παρατέθηκε ιστορική αναδρομή πριν και κατά την διάρκεια της αποκάλυψης της απάτης, καθώς και τα αίτια, η πραγματοποίηση και οι επιπτώσεις των δημιουργικών λογιστικών. Στο τέλος κάθε υποκεφαλαίου, αναφέρονται οι διορθωτικές κινήσεις των εκάστοτε κυβερνήσεων, όπως επίσης και η ανάθεση ευθυνών και το ιστορικό δικαιοσύνης.

Ακολούθως, το Μέρος Γ' χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο κομμάτι ορίζεται η Ελεγκτική, δίνεται η ιστορική της εξέλιξη και αναφέρονται οι μεγαλύτερες παγκόσμια ελεγκτικές εταιρίες, καθώς και πως σχετίζονται με τα αναλυμένα προαναφερθέντα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα. Στο δεύτερο κομμάτι αναφέρονται οι διορθωτικές κινήσεις που έγιναν σε νομοθεσίες μετά από το ξέσπασμα των σκανδάλων, σε εταιρικό αλλά και εξωτερικό επίπεδο.

Κλείνοντας, στο Μέρος Δ', περιγράφονται τα συμπεράσματα που παρήχθησαν από τη συνολική μελέτη για την διεξαγωγή της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Στο Παράρτημα Α' αναλύονται οι ορισμοί για τους εξής τρεις οργανισμούς: Σ.Ο.Λ., Ε.ΣΥΛ και ΣΛΟΤ, ενώ στο Παράρτημα Β' παραθέτεται φωτογραφικό υλικό για τις εταιρίες Enron και WorldCom.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης της Προπτυχιακής εκπαίδευσης του τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών και δεν έχει σκοπό την εμβάθυνση σε οικονομικές έννοιες, αλλά την κατανόηση της σημερινής οικονομικής κατάστασης και ανάλυσης των κυριότερων χρηματοοικονομικών σκανδάλων, όπως και το πως

μπορούσαν να αποφευχθούν.

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας επιθυμώ να μεταδώσω στον αναγνώστη τη γνώση για τις κυριότερες χρηματοοικονομικές έννοιες, αλλά και την ιστορική ενημέρωση για τα οικονομικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα πρόσφατα σε ολόκληρο τον κόσμο. Η τεράστια σημασία των χρηματιστηρίων στις σύγχρονες κοινωνίες, το ενδιαφέρον για κατανόηση των σκανδάλων που έλαβαν χώρα τον 20ο αιώνα, αλλά και το ενδιαφέρον μου για τα οικονομικά μεγέθη και η επιθυμία μου να κατανοήσω την σημερινή οικονομική κρίση, αποτέλεσαν κίνητρα για τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος.

Λέξεις Κλειδιά:

Χρηματιστήριο, ΧΑΑ, ΧΑΚ, Είδη Επενδυτών, Ισολογισμός, ΚΑΧ, Παραποίηση, Λογιστική Δημιουργική, Εξομάλυνση Κερδών, Λογιστική Κάθαρση, Τεχνάσματα, Οικονομική Κρίση, Κράχ '29, Enron, WorldCom, Parmalat, Lehman Brothers, Ελεγκτική, SOX, Βασιλεία, Εταιρική Διακυβέρνηση.

Abstract:

The impact of financial crimes in modern societies.

Key Words:

Financial Crise, Enron, WorldCom, Parmalat, Financial crimes

Ευχαριστίες:

Η παρούσα διπλωματική εργασία συντάχθηκε τον Ιούνιο του 2013 στη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών, στον τομέα Ηλεκτρικών Βιομηχανικών Διατάξεων και Συστημάτων Αποφάσεων.

Με την ευκαιρία που μου δίνεται, θα ήθελα ευχαριστήσω θερμά όλους εκείνους που με την υπομονή τους, την αντιμετώπισή τους, αλλά και την πολύτιμη συμπαράστασή τους, βοήθησαν στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, αλλά και της επιτυχούς ολοκλήρωσης της πενταετούς φοίτησής μου στη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου.

Περιεχόμενα:

Μέρος Α'

1. Χρηματιστήριο

1.1 Ορισμός	-8-
1.2 Λόγοι δημιουργίας	-10-
1.3 Όροι Εισαγωγής	
1.3.1 ΧΑΑ	-11-
1.3.2 ΧΑΚ	-13-
1.4 Είδη Επενδυτών	-16-
1.5 Χρηματιστηριακές Καταστάσεις	-19-

2. Παραποίηση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων

2.1 Κίνητρα Παραποίησης	-22-
2.2 Δημιουργική Λογιστική	-25-
2.3 Πρακτικές Παραποίησης	-27-
2.3.1 Εξομάλυνση Κερδών	-27-
2.3.2 Λογιστική Κάθαρση	-28-
2.3.3 Λογιστικά Τεχνάσματα	-29-

3. Οικονομική Κρίση

3.1 Γενικά	-31-
3.2 Ορισμός	-33-
3.3 Το κραχ του 29	-34-
3.4 Η κρίση του σήμερα	-37-
3.5 Ελληνική Πραγματικότητα	-40-

Μέρος Β'

4. Παγκόσμια Χρηματιστηριακά Σκάνδαλα

4.1 Enron	-44-
4.2 WorldCom	-52-
4.3 Parmalat	-56-
4.4 Tyco International	-59-
4.5 Xerox Corp	-61-
4.6 American International Group	-64-

Μέρος Γ'**5. Ελεγκτική**

5.1 Ορισμός	-75-
5.2 Διακρίσεις Ελεγκτικής	-78-
5.3 Ιστορική Εξέλιξη Ελέγχου	-82-
5.4 Ιστορική Εξέλιξη Ελεγκτικής στην Ελλάδα	-84-
5.5 Ελεγκτικά Πρότυπα	-88-
5.6 Ευθύνη Ελεγκτή στην Διαπίστωση Απάτης	-90-
5.7 Ελεγκτικές Εταιρίες	-92-
5.8 Παγκόσμια Ελεγκτικά Σκάνδαλα	-94-
5.9 Αποτελέσματα Ελεγκτικών Σκανδάλων	-102-
5.10 Αποκατάσταση Εμπιστοσύνης	-104-

6. Προστασία Επενδυτών

6.1 Εταιρική Διακυβέρνηση	-105-
6.2 SOX	-108-
6.3 Βασιλεία I, II και III	-110-
6.3.1 Η Συμφωνία της Βασιλείας I (Basel I)	
6.3.2 Λόγοι δημιουργίας της Συμφωνία της Βασιλείας II	
6.3.3 Η Συμφωνία της Βασιλείας II(Basel II)	
6.3.4 Η Συμφωνία της Βασιλείας III(Basel III)	
6.4 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας	-116-

Μέρος Δ

7. Συμπεράσματα	-119-
------------------------	--------------

<u>Επίλογος</u>	-121-
------------------------	--------------

<u>Βιβλιογραφία</u>	-122-
----------------------------	--------------

<u>Παράρτημα Α'</u>	-125-
----------------------------	--------------

<u>Παράρτημα Β'</u>	-126-
----------------------------	--------------

Μέρος Α'

Εισαγωγή:

Στις σύγχρονες κοινωνίες, αναπόσπαστο κομμάτι τους αποτελεί το εθνικό χρηματιστήριο. Καθώς, λόγω παγκοσμιοποίησης, οι οικονομίες σήμερα συνδέονται μεταξύ τους, μια αλλαγή σε ένα τοπικό χρηματιστηριακό δείκτη, επιφέρει αλλαγές παγκόσμια, με συνέπειες ανάλογες του μεγέθους του χρηματιστηρίου της χώρας. Έτσι, ένας 'ενημερωμένος' επενδυτής, θα πρέπει να μαθαίνει χρηματιστηριακά νέα για τις μεγαλύτερες αγορές έτσι ώστε να είναι ενήμερος για την ολική οικονομική κατάσταση. Το εργαλείο για να το κάνει κάποιος αυτό, είναι η λογιστική.

Η λογιστική είναι μια επιστήμη, το τελικό προϊόν της οποίας είναι η σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων όπως προκύπτουν από τις κάθε είδους συναλλαγές που έχει προβεί η οικονομική μονάδα σε δεδομένη χρονική στιγμή. Το σημαντικότερο της αντικείμενο αποτελεί η παροχή πληροφοριών στους χρήστες για τη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων, οι οποίοι αντλούν τις σχετικές πληροφορίες από τις οικονομικές καταστάσεις που οι επιχειρήσεις συντάσσουν και δημοσιεύουν.

Η σημασία των πληροφοριών για τους λήπτες οικονομικών αποφάσεων αποκτά μεγαλύτερη σπουδαιότητα, όταν μπορεί να είναι διαχρονικά συγκρίσιμη στα πλαίσια, τόσο της ίδιας της επιχείρησης, όσο και μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων κλάδων της οικονομίας. Τις περισσότερες φορές παρατηρούνται φαινόμενα όπου ισολογισμοί επιχειρήσεων που άνηκαν στον ίδιο κλάδο παρουσίαζαν σημαντικές διαφορές εξαιτίας του διαφορετικού τρόπου κατάρτισης τους. Αυτό συντελούσε στην ανυπαρξία διαχρονικής παρακολούθησης της ίδιας της εταιρίας καθώς επίσης, καθιστούσε αδύνατη τη διακλαδική σύγκρισή.

Ως δημιουργική λογιστική (creative accounting) ορίζεται ο μετασχηματισμός των λογιστικών πόρων από το τι πραγματικά είναι, στο τι οι καταρτίζοντες τις λογιστικές καταστάσεις επιθυμούν να είναι, εκμεταλλευόμενοι τους υπάρχοντες κανόνες και πρότυπα. Η επίδραση της δημιουργικής λογιστικής στα δημοσιευμένα αποτελέσματα των επιχειρήσεων, καθώς και ο ρόλος των ελεγκτικών μηχανισμών, που σκοπό έχουν τον έλεγχο της σωστής και δίκαιης απεικόνισης των αποτελεσμάτων, αποτελούν σημαντικό πεδίο έρευνας τα τελευταία χρόνια.

Η καλύτερη κατανόηση και αποκάλυψη των μεθόδων που χρησιμοποιούνται κατά καιρούς από τις εταιρείες για την «ωραιοποίηση» της χρηματοοικονομικής τους θέσης με έμφαση στα κέρδη (earnings management) δεν άφησε αδιάφορη την ακαδημαϊκή κοινότητα (Healy και Wahlen, 1999). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εμπειρικών μελετών οι διοικήσεις των εταιρειών φέρονται να ακολουθούν μεθόδους δημιουργικής λογιστικής «εξομαλύνοντας» την χρηματοοικονομική κατάσταση των εταιρειών τους όταν υπάρχουν συγκεκριμένα κίνητρα για αυτό.

Η εμπειρική διερεύνηση του βαθμού «χειραγώγησης» των κερδών (earnings management) στην Ελλάδα αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον αν λάβει κανείς υπόψη του τα συμπεράσματα δύο

πρόσφατων διεθνών μελετών (Leuz et. al. 2003, Bhattacharya et. al. 2003) σύμφωνα με τις οποίες, η «ωραιοποίηση» των αποτελεσμάτων είναι συχνότερο φαινόμενο σε χώρες με χαμηλή προστασία των επενδυτών και ασθενή εφαρμογή των νόμων. Με βάση την υπόθεση αυτή, οι ελληνικές εταιρείες κατετάγησαν πρώτες μεταξύ όλων των χωρών που εξετάστηκαν στη χρησιμοποίηση τεχνικών χειραγώγησης των αποτελεσμάτων τους, και επομένως τελευταίες όσον αφορά την ποιότητα των κερδών που εμφανίζουν στις οικονομικές τους καταστάσεις.

Στο παρών κεφάλαιο αναλύονται εκτενέστερα οι παραπάνω αναφερθέντες έννοιες, όπως επίσης και οι έννοιες της οικονομικής κρίσης και των φούσκων του χρηματιστηρίου. Γίνεται αυτό για να μπορέσει ο αναγνώστης να κατανοήσει τα επόμενα κεφάλαια, που γίνεται η κύρια ανάλυση αφού άλλωστε αυτός είναι σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

1. Χρηματιστήριο

1.1 Ορισμός

Τα χρηματιστήρια είναι πλέον ένα αναπόσπαστο κομμάτι για τις εξελιγμένες κοινωνίες που οι περισσότεροι όμως άνθρωποι δεν γνωρίζουν πραγματικά για το τι πραγματεύεται ο θεσμός αυτός.

Ένας επίσημος ορισμός του μπορεί να θεωρηθεί ο παρακάτω:

Με τον όρο χρηματιστήριο εννοούμε τις οργανωμένες αγορές, που είναι επίσημα αναγνωρισμένες από το κράτος όπου εδρεύουν, και εκεί συναντώνται οι ενδιαφερόμενοι για την διεκπεραίωση αγοροπωλησιών κινητών αξιών (όπως μερίδια κεφαλαίου ανώνυμων εταιριών, τραπεζικά, κρατικά ή άλλα ομόλογα) ή/και εμπορευμάτων.

Τα χρηματιστήρια αποτελούν ιδιόμορφες αγορές με την έννοια της ταυτόχρονης συνάντησης της προσφοράς και της ζήτησης. Αποτελούν οικονομικό θεσμό και στη πλειονότητα τους λειτουργούν με νομοθετικά και διοικητικά μέτρα που καθορίζονται από τα πλαίσια των χωρών που υπάρχουν, μέσα στις οποίες διαμορφώνονται οι αγορές και θεσπίζουν τις προϋποθέσεις και τους όρους λειτουργίας τους. Τα χρηματιστήρια διακρίνονται σε Αξιών, Εμπορευμάτων και Ναύλων.

Στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία εξετάζονται μόνο τα χρηματιστήρια αξιών, εφόσον μας ενδιαφέρουν οι χρηματιστηριακές και όχι οι υπόλοιπες συναλλαγές.

Τα Χρηματιστήρια Αξιών αποτελούν ένα είδος συστήματος ή μηχανισμού όπου μπορούν να αντληθούν κεφάλαια μέσω της έκδοσης μετοχών ή χρεογράφων από επιχειρήσεις, κυβερνήσεις και άλλους οργανισμούς (Εκδότες). Το Χρηματιστήριο επίσης προσδιορίζεται ως μια οργανωμένη αγορά μέσω της οποίας εκτελούνται δικαιοπραξίες (χρηματιστηριακές συναλλαγές). Σε αυτήν εμπορεύονται μετοχές εταιρειών, κυβερνητικά χρεόγραφα και χρεόγραφα εταιρειών, Δικαιώματα Αγοράς Μετοχών (ΔΑΜ), Δικαιώματα προτίμησης (Rights) κ.ά.

Τα Χρηματιστήρια θεωρούνται ως οι βασικοί μοχλοί ανάπτυξης της οικονομίας και ως μέσα διοχέτευσης των αποταμιεύσεων στους παραγωγικούς τομείς της χώρας. Ένα Χρηματιστήριο τελεί υπό τη διαχείριση ενός οργανισμού ο οποίος έχει την πρωταρχική ευθύνη για τη σωστή λειτουργία της αγοράς, με βάση την εθνική νομοθεσία και τους εσωτερικούς κανονισμούς και κανόνες λειτουργίας του. Την ευθύνη της εποπτείας των Χρηματιστηρίων που λειτουργούν εντός των συνόρων μιας χώρας αλλά και της κεφαλαιαγοράς γενικότερα, καθώς και της τήρησης της νομοθεσίας της, έχει η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς της χώρας.

Οι Επιχειρήσεις Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (ΕΠΕΥ) οι οποίες είναι μέλη του Χρηματιστηρίου λειτουργούν ως μεσάζοντες στις αγοραπωλησίες μεταξύ των επενδυτών έναντι αμοιβής. Έτσι, για να επενδύσει κανείς σε αξίες (μετοχές ή χρεόγραφα) δεν χρειάζεται να επισκεφθεί το ίδιο το Χρηματιστήριο, αλλά μπορεί να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες μιας ΕΠΕΥ που είναι μέλος αυτού του Χρηματιστηρίου, στην οποία θα ανοίξει ένα προσωπικό λογαριασμό διαπραγμάτευσης. Οι ΕΠΕΥ αναλαμβάνουν να μεταβιβάσουν τις εντολές των επενδυτών για

αγορά ή πώληση μετοχών στο Χρηματιστήριο ή κάποια άλλη οργανωμένη αγορά και να τις εκτελέσουν με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο.

Κατά τις συνεδριάσεις του Χρηματιστηρίου (δηλαδή το χρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο γίνονται οι διαπραγματεύσεις), η τιμή μιας αξίας διαμορφώνεται ανά πάσα στιγμή ανάλογα με τη συγκεντρωτική ημερήσια προσφορά (για πώληση) και ζήτηση (για αγορά). Έτσι δίνεται η ευχέρεια στους επενδυτές να παρακολουθούν τη διακύμανση της τιμής οποιασδήποτε αξίας όπως αυτή επηρεάζεται από τις δημοσιεύσεις για την πρόοδο της εταιρείας, τις οικονομικές αναλύσεις στα ΜΜΕ, τις εθνικές οικονομικές συνθήκες και διάφορους άλλους παράγοντες. Οι επενδυτές οφείλουν να λαμβάνουν όλους αυτούς τους παράγοντες υπόψη όταν αποφασίζουν να αγοράσουν ή να πουλήσουν μια μετοχή.

Οι επενδύσεις στο Χρηματιστήριο εμπεριέχουν σχετικά υψηλούς κινδύνους και μπορεί να οδηγήσουν τους επενδυτές σε απώλεια των χρημάτων τους ή ακόμα και των περιουσιακών τους στοιχείων, αν δεν είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί και επαρκώς ενημερωμένοι. Για το λόγο αυτό, εάν δεν διαθέτουν την απαραίτητη γνώση, καλύτερα να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες ενός επαγγελματία σύμβουλου, ο οποίος προσφέρει αυτή τη υπηρεσία νόμιμα και κατ' επάγγελμα.

1.2 Λόγοι δημιουργίας

Οι απόψεις για τους λόγους δημιουργίας του χρηματιστηρίου και της οργανωμένης αγοράς, δίστανται. Από τη μια υπάρχουν οι πιο 'ειδικοί' επί του θέματος, που θεωρούν ότι η δημιουργία των χρηματιστηρίων βασίζεται στην ανάγκη μιας εταιρίας για εύρεση βραχυπρόθεσμων αλλά κυρίως μακροπρόθεσμων κεφαλαίων, όπως επίσης και η ανάγκη για πραγματοποίηση αγοροπωλησιών εμπορευμάτων που βρίσκονται μακριά από τον τόπο διαπραγμάτευσης τους, ενώ απαιτούνταν για αυτά σοβαρά κεφάλαια. Από την άλλη, κάποιοι που ίσως δεν ωφελήθηκαν ιδιαίτερα από τον συγκεκριμένο θεσμό υποστηρίζουν ότι δημιουργήθηκαν καθαρά για να ικανοποιήσουν τη τάση για κερδοσκοπία των μεγαλοεπιχειρηματιών, όπως και για να 'νομιμοποιήσουν' μια μορφή τζόγου.

Ένα είναι σίγουρο, εφόσον συνεχίζει εδώ και εκατοντάδες χρόνια η ύπαρξη του θεσμού, συμπεραίνουμε πως τα οφέλη δημιουργίας του, εξυπηρετούνται ακόμη, και σίγουρα είναι περισσότερα από τα αρνητικά του.

Με την έκδοση μετοχών και την εισαγωγή μιας εταιρίας για διαπραγμάτευση στο Χρηματιστήριο ή μια οργανωμένη αγορά, οι Εκδότες μετοχών ή χρεογράφων εξασφαλίζουν το απαιτούμενο κεφάλαιο για τον εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού τους, όπως επιβάλλει η προώθηση των εργασιών και η εξελισσόμενη οικονομία και τεχνολογία.

Παράλληλα δίνουν σε όσους αποταμιεύουν, την ευχέρεια να αξιοποιούν τις οικονομίες τους και να αποκομίζουν ενδεχομένως κέρδος επενδύοντας σε μετοχές ή χρεόγραφα. Επιπλέον, αγοράζοντας μετοχές μιας εταιρείας, αποκτούν το δικαίωμα να ενημερώνονται σχετικά με την πορεία της και έχουν δικαίωμα ψήφου στη γενική συνέλευση όλων των μετόχων της όπου λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις για τις εργασίες της επιχείρησης.

Πιο συγκεντρωτικά μπορούμε να πούμε ότι ο οικονομικός ρόλος του χρηματιστηρίου και κατά συνέπεια οι λόγοι δημιουργίας του είναι:

- ✓ Διευκόλυνση συναλλαγών, εφόσον επιτρέπουν στους εκπροσώπους της προσφοράς και της ζήτησης να βρίσκονται ταυτόχρονα στον συγκεκριμένο τόπο διαπραγμάτευσης.
- ✓ Ελεύθερη διαμόρφωση τιμών των αγαθών με βάση τον θεμελιώδη νόμο της προσφοράς και της ζήτησης (με αυτόν τον τρόπο περιορίζεται ο κίνδυνος της δημιουργίας τεχνητών τιμών).
- ✓ Ευκαιρία για τις επιχειρήσεις να εξεύρουν κεφάλαια αλλά και στους επενδυτές να μπορούν να διαθέσουν τα χρήματα που έχουν στην επένδυση τους σε τίτλους, με την προσδοκία του κέρδους, συμβάλλοντας έτσι στην τόνωση της παραγωγικότητας και γενικότερα στην ανάπτυξη της χώρας που λειτουργεί το χρηματιστήριο.

1.3 Όροι εισαγωγής

Η εισαγωγή μιας εταιρείας στο Χρηματιστήριο αποτελεί πολύ σημαντικό σταθμό στην ιστορία της και η έκβαση αποτελεί πρωταρχικό στόχο της εταιρείας που την επιδιώκει. Οι εισαγωγές εταιρειών στο Χρηματιστήριο αποτελούν μια σημαντική πηγή χρηματοδότησης και ανάπτυξης κάθε επιχείρησης. Η επιτυχία της εισαγωγής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον καθορισμό της τιμής εισαγωγής. Ο καθορισμός της τιμής αυτής δεν είναι εύκολος και συνεπάγεται αβεβαιότητα τόσο για τους αρχικούς ιδιοκτήτες-μετόχους όσο και για τους νέους επενδυτές που αγοράζουν νέους τίτλους.

Η διαδικασία των εγκρίσεων εισαγωγής των εταιρειών στο Χρηματιστήριο, που τους δίνει το δικαίωμα για έκδοση και διάθεση χρηματιστηριακών τίτλων στο ευρύ επενδυτικό κοινό, έχει θεσπιστεί σε διεθνές επίπεδο μετά τη διεθνή οικονομική κρίση το 1929-36 με σκοπό την προστασία των επενδυτών και τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των Χρηματιστηρίων.

Οι προϋποθέσεις για εισαγωγή των εταιρειών στο Χρηματιστήριο και για εκδόσεις και διάθεση χρηματιστηριακών τίτλων στο επενδυτικό κοινό, επιβάλλουν πρόσθετες υποχρεώσεις και διοικήσεις της εταιρίας. Οι χρηματιστηριακές αρχές σε διεθνές επίπεδο, με ευελιξία, πνεύμα διορατικότητας και χρησιμοποίηση ειδικών και έμπειρων αναλυτών, προβαίνουν σε εκτίμηση και αξιολόγηση των πραγματικών προοπτικών των εταιριών.

Εφόσον κάθε χρηματιστήριο είναι μια αυτόνομη αγορά, οι προϋποθέσεις εισαγωγής και παραμονής μιας εταιρίας καθορίζονται από τη χώρα που εδραιώνεται. Για τη συγκεκριμένη εργασία δίνονται οι όροι και οι προϋποθέσεις για το Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας και για το Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου.

1.3.1 Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας

Οι προϋποθέσεις εισαγωγής εταιριών στο ΧΑΑ (Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας), διέπονται από την ελληνική νομοθεσία (Π.Δ.348 και 350/1985, Ν.2396/1996). Στις προϋποθέσεις αυτές περιλαμβάνεται η κατάρτιση και ελεύθερη διάθεση Ενημερωτικού Δελτίου (prospectus) στους επενδυτές, ώστε να ενημερώνονται επαρκώς για την κατάσταση και τις προοπτικές των εταιριών, στις οποίες πρόκειται να εμπιστευτούν τις αποταμιεύσεις τους. Οι προϋποθέσεις εισαγωγής εταιριών στο ΧΑΑ χαλαρώθηκαν σε μια πιο πρόσφατη νομοθεσία (τελευταίος Ν.2651/1998). Οι νέες προϋποθέσεις για εισαγωγή στο ΧΑΑ με το Ν.2651/1998 είχαν κύριο προγραμματικό σκοπό να αυξηθεί το «βάθος» του ΧΑΑ με διευκόλυνση της εισαγωγής δυναμικών ελληνικών εταιριών αποτρέποντας την προσφυγή τους σε ξένα Χρηματιστήρια και διευκολύνοντας την προσέλκυση της εισόδου ξένων εταιριών στο ελληνικό Χρηματιστήριο.

Πιο συγκεκριμένα, και σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο που ισχύει σήμερα για την εισαγωγή μετοχών στο ΧΑΑ απαιτούνται τα εξής:

- Η επιχείρηση που ζητά εισαγωγή των μετοχών της να έχει μορφή Α.Ε (Ανώνυμης

Εταιρίας) και τα ελάχιστα ίδια κεφάλαια που ορίζονται κάθε φορά με απόφαση της εποπτεύουσας αρχής. Με βάση την Απόφαση ΕΚ 3/302/26-5-2004 το ελάχιστο ύψος των ιδίων κεφαλαίων που απαιτούνται προκειμένου μια εταιρία να καταθέσει αίτηση εισαγωγής των μετοχών της για διαπραγμάτευση είναι δεκαπέντε εκατομμύρια ευρώ.

- Η επιχείρηση να έχει λειτουργήσει με ικανοποιητικά αποτελέσματα στις τρεις τουλάχιστον διαχειριστικές χρήσεις που προηγούνται της αίτησης της για εισαγωγή. Ακόμα η οικονομική κατάσταση της, όπως προκύπτει από τους πιο πρόσφατους ισολογισμούς της, και οι προοπτικές της είναι απαραίτητο να χαρακτηρίζεται ως πολύ καλή.
- Η επιχείρηση που υποβάλει αίτηση εισαγωγής, πρέπει να προβεί σε αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου και να διαθέσει τις νέες μετοχές σε δημόσια εγγραφή. Σε περίπτωση που μέρος των νέων μετοχών διανέμεται μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης, θα πρέπει το μέρος αυτό να μην υπερβαίνει το 5% των μετοχών που διανέμονται με δημόσια εγγραφή.
- Οι υπό εισαγωγή μετοχές να παρουσιάζουν ικανοποιητική διασπορά, η οποία εξετάζεται από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς με βάση τα στοιχεία των μετόχων που της υποβάλει η αντίστοιχη επιχείρηση. Η διασπορά θεωρείται επαρκής εφόσον οι μετοχές που είναι αντικείμενο της αιτήσεως εισαγωγής είναι κατανεμημένες στο ευρύ κοινό μέχρι ποσοστού 25% του συνόλου των μετοχών της ίδιας κατηγορίας. Το ποσοστό αυτό μπορεί να περιορισθεί μέχρι το 5% όταν το μέγεθος της εταιρίας είναι πολύ μεγάλο, ο αριθμός των μετοχών της αντίστοιχα μεγάλος και επομένως διασφαλίζεται η αναγκαία διασπορά και με μικρότερο ποσοστό.
- Οι μετοχές να έχουν εκδοθεί σύμφωνα με την Ελληνική νομοθεσία και να μην εκφράζονται με προσωρινούς τίτλους. Η εταιρεία να δημοσιεύσει Ενημερωτικό Δελτίο που να παρουσιάζει όλες τις πληροφορίες που χρειάζονται οι επενδυτές και οι επαγγελματίες του χώρου έτσι ώστε να αποτιμήσουν ορθά τόσο την αξία των μετοχών όσο και την χρηματοοικονομική θέση του φορέα του φορέα της εταιρίας. Το Ενημερωτικό Δελτίο επιτρέπεται να κυκλοφορήσει ή να δημοσιευτεί μόνο μετά από έγκριση του Διοικητικού Συμβουλίου του ΧΑΑ.
- Οι τρεις τελευταίοι ισολογισμοί τουλάχιστον, των υπό εισαγωγή επιχειρήσεων να έχουν ελεγχθεί από ορκωτούς λογιστές.
- Η προς εισαγωγή επιχείρηση να έχει ελεγχθεί φορολογικά.

1.3.2 Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου

Από την έναρξη λειτουργίας του ΧΑΚ (Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου) το Μάρτιο του 1996 μέχρι και την 9η Σεπτεμβρίου του 2005 που είχε τεθεί σε εφαρμογή ο Νόμος περί Δημόσιας Προσφοράς και Ενημερωτικού δελτίου το οποίο χειρίζεται τώρα αποκλειστικά ως Αρμόδια Αρχή, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η εισαγωγή κινητών αξιών στο ΧΑΚ γινόταν με απόφαση Συμβουλίου του ΧΑΚ με

τη σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, βάσει του Νόμου και των Κανονισμών που είχαν τότε ψηφιστεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων (1995).

Συγκεκριμένα σύμφωνα με τον ισχύοντα τότε Νόμο και τους Κανονισμούς του ΧΑΚ ο εκδότης που επιδείκνυε ενδιαφέρον προς εισαγωγή των τίτλων του στο ΧΑΚ, θα έπρεπε να πληρούσε τις βασικές προϋποθέσεις εισαγωγής, μεταξύ των οποίων οι σημαντικότερες ήταν:

- ✓ Η χρηματιστηριακή αξία των 2,000,000 Λ.Κ.
- ✓ Τρία χρόνια προϊστορίας και δραστηριοποίησης
- ✓ Ελεύθερη μεταβίβαση τίτλων.

Η διαδικασία εισαγωγής προϋπόθετε την υποβολή αίτησης από τον ανάδοχο ή από το σύμβουλο έκδοσης του εκδότη – εταιρείας, η οποία περιλάμβανε την κατάθεση από τον εκδότη αριθμού εγγράφων μεταξύ των οποίων και το Ενημερωτικό Δελτίο, που ως σκοπό είχε να βοηθήσει τους επενδυτές για να εκτιμήσουν όσο το δυνατό καλύτερα την περιουσία, τη χρηματοοικονομική κατάσταση, τα αποτελέσματα ως επίσης και τις προοπτικές του εκδότη που επιδίωκε την εισαγωγή των τίτλων του στο ΧΑΚ.

Σημειώνεται ότι σε περίπτωση έκδοσης κεφαλαίου με δημόσια πρόσκληση προς το κοινό για εγγραφή προς αγορά τίτλων, ο εκδοτής όφειλε να εξασφαλίζει την έκδοση με το διορισμό ενός, ή περισσότερων αναδόχων (underwriters). Οι πληροφορίες που αναγράφονταν στα ενημερωτικά δελτία υπογράφονταν από το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας, τα μέλη του οποίου είχαν την πλήρη ευθύνη για την ορθότητα των πληροφοριών που περιέχονταν στο ενημερωτικό δελτίο.

Επίσης οι οικονομικοί λογαριασμοί της εταιρείας έπρεπε να ήταν καταρτισμένοι σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς συμπεριλαμβανομένης και της έκθεσης/άποψης των Ελεγκτών των εταιρειών. Σημειώνεται ότι το ΧΑΚ δεν παρεμβαίνει ή δεν παρέβαινε στα θέματα των οικονομικών καταστάσεων των εκδοτών. Στην περίπτωση δε ύπαρξης ενδεχόμενης παραπλάνησης των στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις, σημειώνεται ότι υπάρχουν τα αρμόδια σώματα, προς χειρισμό των θεμάτων αυτών. Επίσης στα Ενημερωτικά Δελτία περιέχονταν και οι γραπτές συγκαταθέσεις των διαφόρων συμβούλων του εκδότη, όπως νομικών συμβούλων, εκτιμητών κί άλλων εμπειρογνομόνων/ συμβούλων για τις αναφορές και τα συμπεράσματα που τους αφορούσαν.

Όσον αφορά την εκτίμηση της αξίας της εταιρείας, αυτή καθοριζόταν αποκλειστικά από το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας – εκδότη με δύο διαφορετικές μεθοδολογίες, που αναγράφονταν στο ενημερωτικό δελτίο σε ειδικό μέρος. Ο καθορισμός δε της τιμής της μετοχής βεβαιωνόταν κί από τους ελεγκτές του εκδότη κί από το Σύμβουλο Εισαγωγής οι οποίοι παρείχαν τη βεβαίωση τους ότι η τιμή αυτή είχε καθοριστεί μετά από δέουσα και εμπεριστατωμένη μελέτη.

Το Σεπτέμβριο του 2005 ψηφίστηκε από την Βουλή των Αντιπροσώπων νέο θεσμικό πλαίσιο, όπου ως σκοπό είχε το διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και του

ΧΑΚ. Σε γενικές γραμμές το ΧΑΚ απόκτησε πρόσθετη ευελιξία στη σύσταση και διαφοροποίηση των αγορών του, ευθυγραμμιζόμενο με τις διεθνείς τάσεις και πρακτικές. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι έκτοτε η αρμόδια Αρχή για την έγκριση του Ενημερωτικού Δελτίου το οποίο υπογράφεται εκτός από το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας και από τον ανάδοχο της έκδοσης.

Το ΧΑΚ με βάση το νέο νομοθετικό πλαίσιο δημιούργησε νέες αγορές παρέχοντας την ευχέρεια μετάταξης εκδότη από μία αγορά σ' άλλη και με την προσθήκη ειδικών προϋποθέσεων εισαγωγής, σύμφωνα με ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια, όπως την κεφαλαιοποίηση των εταιρειών και την υιοθέτηση του κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης.

Σημειώνεται ότι για την εισαγωγή νέου εκδότη σε μία από τις ρυθμιζόμενες Αγορές του ΧΑΚ ακολουθείται η ίδια διαδικασία εισαγωγής αξιών, δηλαδή η υποβολή αίτησης και εταιρικού προφίλ στο ΧΑΚ. Το Χρηματιστήριο αναλόγως της περίπτωσης παρέχει την προ έγκριση του στο νέο εκδότη, ο οποίος αιτείται την εισαγωγή των τίτλων του σε μία από τις Αγορές του ΧΑΚ, εξετάζοντας την αίτηση η οποία περιλαμβάνει το εταιρικό προφίλ.

Στη συνέχεια κι' αφού ο εκδότης εξασφαλίσει από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς την άδεια δημοσίευσης του Ενημερωτικού του Δελτίου –προϋπόθεση που είναι απαραίτητη δια του Νόμου– ο εκδότης επανέρχεται στο Χρηματιστήριο, όπου το Συμβούλιο του Χρηματιστηρίου ανακοινώνει την εισαγωγή των τίτλων του στο ΧΑΚ.

Ο ρόλος του Συμβουλίου του ΧΑΚ ακόμη και σήμερα εστιάζεται στο να διασφαλίζεται ότι παρέχεται επαρκής πληροφόρηση και διαφάνεια στους επενδυτές από τον εκδότη που πληρεί τις βασικές προϋποθέσεις εισαγωγής στη αγορά που επιθυμεί να εισάγει τους τίτλους του, μέσω του Εταιρικού Προφίλ/Ενημερωτικού Δελτίου με όλες τις βεβαιώσεις και συγκαταθέσεις των συμβούλων, ώστε να μπορέσει κι' ο κάθε επενδυτής να κρίνει με βάση τα στοιχεία που έχει ενώπιον του, εάν επιθυμεί να επενδύσει στην εταιρεία αυτή.

Στην περίπτωση που οι εκδότες δεν συμμορφώνονται με τις Συνεχείς Υποχρεώσεις τους, τότε το Συμβούλιο δύναται ανάλογα με την παράβαση είτε να επιβάλει πρόστιμο, είτε/και να μετατάξει τους εκδότες στην Αγορά Ειδικής Κατηγορίας/ Ειδικών Χαρακτηριστικών για εύλογο χρονικό διάστημα. Στην περίπτωση δε που εκδότης δεν συμμορφωθεί εντός της χρονικής προθεσμίας που τίθεται, αρχίζει η διαδικασία διαγραφής των τίτλων του από το ΧΑΚ.

Είναι αξιοσημείωτο πρόσθετα να αναφερθεί ότι το Χρηματιστήριο είχε ετοιμάσει με δική του πρωτοβουλία και δαπάνες, προσχέδιο σχετικού νομοθετικού πλαισίου που αφορούσε στην προστασία των μικρομετόχων, σε περίπτωση διαγραφής εκδότη από το ΧΑΚ. Παρ' όλες ωστόσο τις πολλές και επίπονες προσπάθειες του ΧΑΚ, δεν έγινε κατορθωτή η πιο πάνω θεσμοθέτηση. Σε πρόσφατη απόφαση πολιτικής του, το Συμβούλιο του ΧΑΚ αποφάσισε να προχωρήσει στη διαδικασία διαγραφής όλων των εταιρειών που βρίσκονται στην Αγορά Ειδικής Κατηγορίας για σημαντική χρονική περίοδο. Αυτό θα υλοποιηθεί, αφού βέβαια ακολουθηθούν όλες οι νόμιμες διαδικασίες.

Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η διαγραφή από το ΧΑΚ δεν είναι ένα απλό θέμα. Υπάρχουν πληθώρα επιπτώσεων και το θέμα αυτό πρέπει να μελετάται από κάθε άποψη. Το ΧΑΚ κινείται

πάντοτε μέσα στα πλαίσια της διαφάνειας και της υφιστάμενης Νομοθεσίας. Αναφέρεται περιοδικά από ορισμένους, ότι τα έσοδα του ΧΑΚ αποτελούν κριτήριο στο θέμα αυτό. Ουδέν αναληθέστερο από κάθε άποψη. Ούτε δε έχει, ούτε υπήρξε θέμα διαφυγόντων εσόδων για το ΧΑΚ, αντίθετα.

Το ΧΑΚ εδώ και χρόνια όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, έχει ετοιμάσει ή/ και εισηγηθεί συγκεκριμένες Νομοθετικές ρυθμίσεις για κάλυψη του σοβαρού αυτού κενού. Όμως η υιοθέτηση τους ή όχι, δεν αποτελεί δική του αρμοδιότητα. Συνεχίζει δε να εργάζεται στην κατεύθυνση αυτή.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι στην εισαγωγή εταιρειών, το ΧΑΚ βασίζεται στα στοιχεία που δίνουν τα αρμόδια σώματα των εκδοτών και οι εξουσιοδοτημένοι σύμβουλοι τους. Αν διαπιστωθεί ότι δίνονται λανθασμένα στοιχεία, το ΧΑΚ τότε προβαίνει σε καταγγελίες στην Αρμόδια Αρχή. Το ίδιο μπορεί να κάνει και ο οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος. Μοναδική κατευθυντήρια γραμμή του ΧΑΚ είναι η πιστή εφαρμογή της Νομοθεσίας.

1.4 Είδη επενδυτών

Επενδυτής είναι ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο που αγοράζει περιουσιακά στοιχεία με την προσδοκία κέρδους. Το κέρδος μπορεί να είναι είτε για προσωπικό του συμφέρον είτε να αποσκοπεί το κέρδος κάποιου τρίτου προσώπου ή οργανισμού.

Γενικά ένας επενδυτής προσπαθεί με τις επενδύσεις που πράττει, να ελαχιστοποιήσει τον κίνδυνο, μεγιστοποιώντας τις αποδόσεις του, σε αντίθεση με έναν κερδοσκόπο ο οποίος είναι πρόθυμος να αποδεχθεί υψηλότερο επίπεδο κινδύνου για υψηλότερα κέρδη.¹

Όμως, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Καθηγητής Robert Shiller στις διαλέξεις του, “Τα πράγματα δεν είναι τέλεια, ο κόσμος δεν είναι τέλειος και στον κόσμο υπάρχουν πραγματικοί άνθρωποι”. Η πρόσφατη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε το σημαντικό ρόλο που έχει ο επενδυτής για τη διαμόρφωση των κρίσεων, σε περιόδους ακραίων χρηματιστηριακών μεταβολών. Έτσι, ζώντας σε ένα μη τέλειο κόσμο και με τη σημασία που έχουν οι επενδυτές στον καθορισμό της τρέχουσας οικονομικής κατάστασης, θα πρέπει να ομαδοποιηθούν και να αναλυθεί το επενδυτικό κοινό.

Τα είδη των επενδυτών είναι προφανώς αρκετά εφόσον κάθε άνθρωπος βλέπει με άλλη ματιά και οπτική γωνία το χρηματιστήριο και αντιλαμβάνεται διαφορετικά τις οικονομικές καταστάσεις. Επίσης, λόγω χαρακτήρα και εμπειριών, διαφέρουν τα ποσοστά κινδύνου στους επενδυτές. Αυτό μας ενδιαφέρει εφόσον διαφορετικές επενδύσεις θα κάνει ένας ριψοκίνδυνος άνθρωπος, από έναν συντηρητικό.

Τα σημαντικότερα όμως είδη είναι τα παρακάτω (το ένα δεν αναιρεί το άλλο):

➔ Ορθολογικοί Επενδυτές:

Οι ορθολογικοί επενδυτές ή fundamentalist investors όπως είναι γνωστή στην αγγλική βιβλιογραφία, ακολουθούν τις θεμελιώσεις οικονομικές αξίες και πιστεύουν ότι οι τιμές των χρεογράφων εξαρτώνται αποκλειστικά από την παρούσα αξία των μελλοντικών τους μερισμάτων. Έχουν καλή γνώση της αγοράς και πιστεύουν ότι οι τιμές των μετοχών θα κινηθούν προς τις θεμελιώδεις αξίες οπότε αγοράζουν υποτιμημένα χρεόγραφα. Αντίστοιχα, αν τα χρεόγραφα είναι υπερτιμημένα, τα πουλούν. Πρακτικά αγοράζουν όταν στην αγορά ασκούνται αρνητικές πιέσεις και αντιστρόφως (Homnew, 2006).

Όσο οι τιμές κινούνται γύρω από τις θεμελιώδεις αξίες, οι στρατηγικές των ορθολογιστικών επενδυτών είναι ικανοποιητικές, έχουν καλές αποδόσεις και μπορούν να αντέχουν βραχυπρόθεσμες φούσκες και πρόσκαιρες ζημιές αφού σε βάθος χρόνου οι αποδόσεις θα είναι θετικές. Όμως, η συνεχής εναλλαγή στρατηγικών που παρατηρείται στα χρηματιστήρια και το ότι δεν είναι δυνατόν να κατέχουν την απόλυτη γνώση σχετικά με τα οικονομικά γεγονότα, τους κάνει να απέχουν κατά πολύ από τις προσδοκίες τους.

¹ <http://www.euretirio.com/2010/11/ependytis.html#ixzz2Rwp1NOEF>

Σύμφωνα με τους De Long et. al. (1990) και Shiller (1988) οι arbitrageur (ορθολογιστές επενδυτές με σκοπό την κερδοσκοπία μέσω συναλλαγών σε ξένα νομίσματα) ακολουθούν μακροπρόθεσμες προσδοκίες και προβληματίζονται για το εάν πρέπει να επενδύσουν τόσο ώστε να δημιουργήσουν δυνάμεις αντιστάθμισης και να καταφέρουν να διορθώσουν τη λάθος τιμολόγηση που συχνά παρατηρείται στις αγορές. Ακόμα και αν το έπρατταν, θα ζητούσαν τεράστιες διασφαλίσεις και το κόστος συγκέντρωσης όλης της πληροφορίας θα ήταν δυσβάστακτο.

Παράλληλα, ο Alchian (1950) θεωρεί ότι η φυσική εξέλιξη μιας οικονομίας, η οποία καθοδηγείται από πραγματοποιημένα κέρδη, μπορεί να οδηγήσει τις εσφαλμένες στρατηγικές σε αφανισμό. Δηλαδή, σε μια αγορά θα επιβιώσουν μόνο οι ορθολογικές και οι βέλτιστες στρατηγικές ενώ οι αφελείς και οι απλές θα χαθούν. Αυτές οι προσεγγίσεις συνάδουν με την άποψη ότι ο αντιπροσωπευτικός και ορθολογικός επενδυτής είναι μια ρεαλιστική και ορθή απεικόνιση της αγοράς αλλά δεν καταφέρνουν να εξηγήσουν πολλές εμπειρικές παρατηρήσεις.

Παρόλα αυτά, αν υπήρχε μόνο αυτή η κατηγορία επενδυτών, οι συναλλαγές θα ήταν κατά πολύ λιγότερες, εφόσον οι αγορές δεν θα παρουσίαζαν κανένα ενδιαφέρον.

➔ Επενδυτικοί Άγγελοι:

Οι επενδυτικοί άγγελοι ή angel investors είναι εύπορα άτομα που παρέχουν κεφάλαια για μια επιχείρηση εκκίνησης, συνήθως σε αντάλλαγμα για το χρέος δημιουργίας της ή των μετοχών ιδιοκτησίας της. Συνήθως, αναζητούν εταιρίες που διαφέρουν αρκετά από τις άλλες κατηγορίες κεφαλαιούχων του κλάδου. Είναι συχνά πιο επιθυμητοί από εταιρίες κεφαλαίου, διότι, λόγω ανεπαρκών γνώσεων και εμπειριών, είναι πιο πιθανό να αποδεχτούν μια συμφωνία που ο επαγγελματίας θα απόρριπτε (για αυτό το λόγο οι angel investors ονομάζονται και *dumb* (ανόητοι) *dentists*, επειδή οι περισσότεροι συνήθως είναι οδοντίατροι ή γιατροί γενικότερα).

Τα κεφάλαια που επενδύονται από τους “αγγέλους” επενδυτές, είναι αποτέλεσμα κοινωνικών και συγγενικών σχέσεων και τύχης, και η ενημέρωση του υποψήφιου επενδυτή γίνεται συνήθως μέσα από μια μη επίσημη συνομιλία. Αν και, προφανώς, είναι πολύ πιο δύσκολο να εντοπιστούν τέτοιοι επενδυτές, ο κλάδος αυτών των επενδύσεων γίνεται όλο και πιο οργανωμένος και σημαντικός, καθώς οι επαγγελματίες προσηλώνονται σε συγκεκριμένες επενδύσεις (ένας πρακτικός κανόνας που συχνά ακολουθούν είναι να διαλέγουν 1 από τις 200 επιχειρηματικές προτάσεις που τους παρουσιάζονται). Η επένδυση ενός ‘αγγέλου’ κυμαίνεται από εκατοντάδες χιλιάδες έως συμφωνίες αξίας μερικών εκατομμυρίων δολαρίων.

➔ Επιχειρηματικά κεφάλαια:

Τα επιχειρηματικά κεφάλαια ή venture capital είναι οι επαγγελματίες επενδυτικοί “άγγελοι”.

Μερικές από τις βασικότερες διαφορές των angel investors με τους venture capital είναι:

1. Οι πρώτοι είναι επιχειρηματίες που επενδύουν δικά τους χρήματα, οι δεύτεροι εν αντιθέσει «διαχειρίζονται» τα κεφάλαια που τους έδωσαν οι επενδυτές τους.

2.Οι μεν χρηματοδοτούν κυρίως start-up επιχειρήσεις που βρίσκονται στο στάδιο της αρχικής δημιουργίας ή το στάδιο εκκίνησης, ενώ οι δε χρηματοδοτούν σε μεσαίου επιπέδου στάδια

3.Οι μεν επενδύουν λίγα σχετικά κεφάλαια με ανεπαρκή έρευνα, ενώ οι δε πολλά περισσότερα με εκλεπτυσμένες μεθόδους έρευνας της εταιρίας προς χρηματοδότηση.

4.Οι business angels, σε γενικές γραμμές διακρίνονται από μια μεγαλύτερη ελευθερία και ευελιξία στο σύνολο των κινήσεων και των αποφάσεών τους.

Ένας venture capitalist διαφέρει από έναν angel επενδυτή κυρίως στο ότι θέλει μεγαλύτερο έλεγχο της εταιρίας και γρηγορότερα αποτελέσματα.

➔ Noise traders

Η συγκεκριμένη ομάδα ατόμων (κερδοσκόποι ως επί το πλείστον), ακολουθεί τη μόδα και την τάση της εποχής και πιστεύουν ότι μπορούν να προβλέψουν μέσω απλών κανόνων και παρατηρούμενων μοντέλων, ολόκληρη την αγορά. Συνήθως προβάλλουν στο μέλλον καταστάσεις του παρόντος με την προσδοκία και παραδοχή ότι θα επαναληφθούν τα ίδια μοτίβα (Brock and Hommes, 1998). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αγοράζουν όταν οι τιμές έχουν ήδη αρχίσει να ανεβαίνουν και να πωλούν όταν οι τιμές ήδη βρίσκονται σε καθοδική πορεία.

Επίσης, όπως αναφέρει ο Arthur (1995), “Καθώς κάποιες καταστάσεις στην αγορά επαναλαμβάνονται συχνά, βρίσκουν μοτίβα και τα χρησιμοποιούν για να κατασκευάσουν προσωρινά μοντέλα προσδοκιών ή υποθέσεις για να δουλέψουν.” Στη συνέχεια, δίνετε μια εντελώς παράλογη εξήγηση για την δικαιολόγηση του μοτίβου και οι υπόλοιποι επενδυτές πείθονται ότι η ιστορία τους είναι πραγματικοί, με αποτέλεσμα να την ενισχύουν. Έτσι, δημιουργείται αυξημένος κίνδυνος για μια αγορά στο σύνολο της, από κακοστημένα μοντέλα αμφιβόλου λειτουργίας. (Όσο αυξάνουν οι λανθασμένες προσδοκίες σε μια αγορά, τόσο αυξάνει η αμφιβολία, με αποτέλεσμα να αποθαρρύνει τους ορθολογικούς επενδυτές να κάνουν συναλλαγές).

Ο Fama (1965) πιστεύει ότι οι μη-ορθολογικοί επενδυτές δεν αποτελούν κίνδυνο και δεν μπορούν να επηρεάσουν την αγορά. Πιο μοντέρνοι οικονομικοί αναλυτές (Brock (1997), Arthur et. al. (1997) και Farmer (2002)), διατύπωσαν την άποψη ότι οι αγορές δεν κυριαρχούνται από ορθολογικούς επενδυτές και απέδειξαν με μοντέλα ότι οι απλές στρατηγικές επιζούν και μπορούν να αποδειχθούν κερδοφόρες, υπερτερώντας άλλων δημοφιλών στοχαστικών μοντέλων.

Εν κατακλείδι, μπορεί συμπερασματικά να διατυπωθεί ότι, η πολυπλοκότητα της λειτουργίας του παγκοσμιοποιημένου χρηματοοικονομικού συστήματος και του συνόλου των παραγόντων που επηρεάζουν τις αγορές, αλλά και η ίδια η ανθρώπινη φύση, οδηγούν τελικά τους επενδυτές στις χρηματοοικονομικές τους αποφάσεις.

1.5 Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις

Οι χρηματοοικονομικές ή λογιστικές καταστάσεις είναι πίνακες που υποχρεούται η εταιρία να βγάξει στη δημοσιότητα σε τακτά χρονικά διαστήματα, στους οποίους φαίνονται τα στοιχεία του ισολογισμού και ορισμένων άλλων λογαριασμών των οικονομικών μονάδων. Σκοπό έχουν να πληροφορήσουν τους ενδιαφερόμενους εκτός εταιρίας (μετόχους, πιστωτές, τράπεζες) για τις οικονομικές καταστάσεις της.

Σύμφωνα με το διεθνές Λογιστικό πρότυπο Νο 1 'Παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων', οι οικονομικές καταστάσεις είναι μία δομημένη οικονομική απεικόνιση, με συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, την οικονομική θέση μιας επιχείρησης και των συναλλαγών που έχουν αναληφθεί από αυτή. Επιδίωξη του γενικού σκοπού των οικονομικών καταστάσεων είναι να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την οικονομική θέση, την απόδοση, τις ταμιακές ροές και τις μεταβολές στην οικονομική θέση μιας επιχείρησης, που είναι χρήσιμες για ένα ευρύ κύκλο χρηστών για να λάβουν οικονομικές αποφάσεις.

Τα είδη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τους Σακκελή (2002) και Κάντζο (2001) είναι:

α) Ισολογισμός: Αποτελεί τη ραχοκοκαλιά των χρηματοοικονομικών καταστάσεων κυρίως λόγω του όγκου πληροφοριών που εμπεριέχει ομαδοποιημένα σε κατηγορίες και εκφραζόμενα σε αξίες στο εκάστοτε εγχώριο νόμισμα. Η εικόνα που παρέχει είναι στατική, μια φωτογραφική απεικόνιση της κατάστασης της επιχείρησης μια δεδομένη χρονική στιγμή και υπόκειται σε δημοσίευση. Περιλαμβάνει: κεφάλαια, χρηματικά διαθέσιμα, περιουσιακά στοιχεία, υποχρεώσεις, απαιτήσεις, δάνεια, αποθέματα, καταθέσεις, πάγια κ.λ.π. .

β) Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης: Μετρά στην ουσία την αποδοτικότητα της λειτουργίας της επιχείρησης σε κάθε χρήση (το θετικό αποτέλεσμα καλείτε κέρδος ενώ το αρνητικό ζημιά). Αν ο ισολογισμός απεικονίζει την περιουσιακή κατάσταση της οικονομικής μονάδας στο τέλος της χρήσης, η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης δείχνει την πορεία της οικονομικής μονάδας κατά τη διάρκεια χρήσης. Συνοψίζει δηλαδή τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης της χρήσης που στον ισολογισμό απεικονίζονται στην καθαρή θέση.

Η κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης καταρτίζεται υποχρεωτικά στο τέλος κάθε χρήσης, σύμφωνα με το υπόδειγμα του Ε.Γ.Λ.Σ. (Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο). Επίσης, καταχωρίζεται στο βιβλίο απογραφών και ισολογισμών των οικονομικών μονάδων και δημοσιεύεται υποχρεωτικά στο τέλος κάθε χρήσης.

γ) Κατάσταση Ταμειακών Ροών: Στη συγκεκριμένη κατάσταση γίνεται απεικόνιση των εισροών – εκροών μετρητών της επιχείρησης και αποτελεί συνοδευτική κατάσταση.

δ) Κατάσταση Μεταβολών της Οικονομικής Θέσης: Εμφανίζει της μεταβολές στην

οικονομική θέση της επιχείρησης. Παρόλο που δεν υπόκειται σε δημοσίευση, παρέχει πληροφορίες για την κίνηση των κεφαλαίων και την αποδοτικότητα τους στη διάρκεια της χρήσης.

ε) Πίνακας Διάθεσης Κερδών: Δημοσιεύεται μαζί με τον ισολογισμό και περιλαμβάνει ανάλυση της διάθεσης των καθαρών κερδών που υπήρξαν στο τέλος χρήσης (αφού αφαιρεθεί ο φόρος των κερδών της χρήσης και οι φορολογικές διαφορές παλαιότερων χρήσεων).

στ) Έκθεση Ορκωτών - Ελεγκτών: Αποτελεί την τελευταία κατάσταση που παρουσιάζει η εταιρία και έχει συνταχθεί από τον λογιστή - ελεγκτή της που πραγματοποίησε έλεγχο στην επιχείρηση. Σύμφωνα με τον Κάντζο (2001), η γνώμη των ελεγκτών μπορεί να έχει 5 διαφορετικές μορφές: θετική άνευ επιφυλάξεως, θετική με κάποιες εξαιρέσεις, έκθεση μερικής κάλυψης, αδυναμία έκφρασης γνώμης και αρνητική.

Επιπρόσθετα υπάρχει και το προσάρτημα που είναι απαραίτητο συμπλήρωμα των οικονομικών καταστάσεων, με το οποίο δίνονται διάφορες πρόσθετες ή επεξηγηματικές πληροφορίες. Οι πληροφορίες αυτές έχουν σκοπό να διευκολύνουν όλους τους ενδιαφερόμενους προς τους οποίους απευθύνεται η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, στο να κατανοήσουν το περιεχόμενο τους και να διαπιστώσουν την αληθινή οικονομική κατάσταση και τα ακριβή αποτελέσματα.

Σκοπός της ανάλυσης των οικονομικών καταστάσεων είναι:

- ◆ η μέτρηση της προηγούμενης επίδοσης της εταιρίας
- ◆ η μέτρηση της παρούσας κατάστασης της εταιρίας
- ◆ η πιθανή πρόβλεψη των μελλοντικών δυνατοτήτων της επιχείρησης για την διατήρηση της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ των σημαντικών πλευρών της επιχείρησης (ρευστότητα, σταθερότητα, αποδοτικότητα και δυνατότητα ανάπτυξης)

2. Παραποίηση Χρηματοοικονομικών καταστάσεων

Είναι αναπόφευκτο συχνά οι λέξεις που συνδέονται με το χρήμα να είναι «εξαπάτηση», «κλέβουν», «χρηματοπιστωτικό σκάνδαλο». Εφόσον υπάρχει ένας θεσμός (χρηματιστήριο) που πραγματεύεται με λεφτά και οικονομικό κέρδος, είναι λογικό επακόλουθο κάποιοι να θελήσουν να τον εκμεταλλευθούν και να επωφεληθούν με κάθε τρόπο, θεμιτό ή αθέμιτο. Αυτό όμως γίνεται εις βάρος του μέσου επενδυτή με ορισμένες φορές, καταστροφικές συνέπειες.

Γιατί όμως κάποιοι να φθάσει στο σημείο να εξαπατήσει το παγκόσμιο;

Ως απάτη μπορεί να κριθεί κάθε συμπεριφορά με την οποία ένα άτομο σκοπεύει να κερδίσει ένα μη σύννομο πλεονέκτημα από ένα άλλο άτομο. Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA), διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει ως στόχο την απάτη (fraud), αναφέροντας ότι απάτη είναι «η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις εταιριών».

Στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 ο όρος απάτη (fraud) αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- (α) Νόθευση ή αλλοίωση των λογιστικών εγγραφών ή των παραστατικών.
- (β) Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού.
- (γ) Απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- (δ) Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών.
- (ε) Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών.

Απάτη = Κίνητρο + Μέσα + Ευκαιρία
--

Από την εξίσωση αυτή προκύπτει ότι ένα στέλεχος μιας επιχείρησης που:

- ❖ Αντιμετωπίζει ένα σοβαρό οικονομικό πρόβλημα
- ❖ Διαθέτει τις απαιτούμενες γνώσεις και
- ❖ Έχει την ευκαιρία να αποκρύψει το γεγονός της απάτης,

είναι πολύ πιθανό να διαπράξει απάτη σε βάρος της επιχείρησης ή και ολόκληρου του χρηματιστηριακού θεσμού.

2.1 Κίνητρα Παραποίησης

Τα κίνητρα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων μπορεί να αλλάζουν από άτομο σε άτομο, όπως και από εταιρία σε εταιρία. Τα πιο βασικά κίνητρα για να 'μπει κάποιος στο κόπο' και να αλλάξει την υφιστάμενη οικονομική κατάσταση μιας εταιρίας είναι:

α) Κίνητρα που προέρχονται από τη λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς:

- *Η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές:* Η διοίκηση μιας επιχείρησης έχει κίνητρο να παραποιήσει τις οικονομικές της καταστάσεις ώστε να φαίνεται ότι επιτυγχάνει τα προβλεπόμενα από τους αναλυτές αποτελέσματα, αφού στην αντίθετη περίπτωση η αντίδραση της αγοράς θα είναι αρνητική.
- *Η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο Αξιών:* Μια επιχείρηση για να μπορέσει να αντλήσει κεφάλαια από το Χρηματιστήριο, με ευνοϊκούς γι' αυτήν όρους, θα πρέπει να παρουσιάζει διαχρονικά κέρδη και μια ανοδική τάση των βασικών οικονομικών της μεγεθών (κύκλος εργασιών, κερδοφορία κ.α.).
- *Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων:* Πολλές επιχειρήσεις, στην προσπάθεια τους να εμφανιστούν ισχυρές στη αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται, παρουσιάζουν όσο το δυνατόν υψηλότερα τα αποτελέσματά τους και κατά συνέπεια, ισχυρότερη την οικονομική τους θέση. Άλλες επιχειρήσεις από την άλλη πλευρά, επειδή θέλουν να αποθαρρύνουν την προσέλευση περισσότερων ανταγωνιστών στον ίδιο κλάδο, προσπαθούν να υποβαθμίσουν την κερδοφορία τους και τις υπάρχουσες προοπτικές ανάπτυξης του συγκεκριμένου κλάδου.
- *Ο δανεισμός από Τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα:* Οι επιχειρήσεις προκειμένου να δανειστούν τα απαιτούμενα για τη λειτουργία και την ανάπτυξή τους ξένα κεφάλαια από τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα, πρέπει να εμφανίζουν, εκτός των άλλων, και ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα στις οικονομικές τους καταστάσεις.
- *Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων:* Οι επιχειρήσεις αποβλέπουν κυρίως στην αύξηση των αποτελεσμάτων των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων, με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών από την συγχώνευση ή την εξαγορά αντίστοιχα. Γενικότερα, στις περιπτώσεις αυτές οι επιχειρήσεις καταβάλλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την προς τα έξω εικόνα τους, έτσι ώστε να αποκομίσουν περισσότερα χρήματα από την εκάστοτε ακολουθούμενη επενδυτική στρατηγική.
- *Διατήρηση ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων:* Επειδή τα ιδιαίτερα ασταθή και ευμετάβλητα αποτελέσματα φανερώνουν την ύπαρξη κινδύνου, η τιμή των μετοχών της επιχείρησης ενδέχεται να μειωθεί σε σύγκριση με την τιμή μετοχών άλλων επιχειρήσεων που παρουσιάζουν μεγαλύτερη σταθερότητα στη διαχρονική πορεία των αποτελεσμάτων τους. Συνεπώς, μία επιχείρηση έχει κίνητρο να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων ώστε να πετύχει μια ομαλοποιημένη εικόνα των αποτελεσμάτων αυτών.

β) Κίνητρα που απορρέουν από συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης:

- *Δανειακές Συμβάσεις:* Πολλές από τις συμφωνίες που συνάπτει μια επιχείρηση για τη λήψη δανείων περιέχουν όρους που τη δεσμεύουν να πραγματοποιεί συγκεκριμένα επίπεδα αποτελεσμάτων και οικονομικών δεικτών για όσο καιρό διαρκεί η εξυπηρέτηση και αποπληρωμή του δανείου. Εάν οι όροι αυτοί αθετηθούν από την πλευρά της επιχείρησης, οι δανειστές έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν το επιτόκιο δανεισμού ή να ζητήσουν την άμεση αποπληρωμή.
- *Οι αμοιβές της διοίκησης:* Οι επιχειρήσεις συχνά συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με την οικονομική επίδοση της επιχείρησης, σε μια προσπάθεια να ευθυγραμμιστούν οι στόχοι της διοίκησης με αυτούς των μετόχων. Η πρακτική αυτή όμως δημιουργεί ισχυρά κίνητρα από την πλευρά της διοίκησης να επηρεάσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης ώστε να πετύχει μεγαλύτερες αμοιβές. Σε περιόδους χαμηλών κερδών αυτά επηρεάζονται προς τα πάνω, ενώ σε περιόδους όπου τα κέρδη είναι μεγαλύτερα από το ανώτατο όριο, πάνω από το οποίο δεν δίνεται επιπλέον αμοιβή, τότε τα κέρδη επηρεάζονται προς τα κάτω. Τα «επιπλέον» κέρδη, τα οποία δεν παρέχουν στη διοίκηση πρόσθετη αμοιβή στην τρέχουσα περίοδο, δεν απεικονίζονται λογιστικά και χρησιμοποιούνται στην επόμενη περίοδο.

γ) Κίνητρα που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των μελών της διοίκησης:

- *Η διατήρηση της διοικητικής θέσης κάποιου μάνατζερ:* Η διατήρηση της θέσης μπορεί να αποτελέσει για ένα στέλεχος σημαντικό κίνητρο παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων και αυτό γιατί η μη ικανοποιητική πορεία των αποτελεσμάτων της επιχείρησης, συνήθως, οδηγεί σε αντικαταστάσεις ή και σε απολύσεις.
- *Προαγωγές στην ιεραρχική πυραμίδα:* Ο συνδυασμός των προσωπικών φιλοδοξιών των στελεχών με την φιλοσοφία της επιχείρησης να επιβραβεύει όσους πετυχαίνουν τους στόχους που έχουν τεθεί μπορεί να δημιουργήσει μια κατάσταση, στην οποία είναι πιθανόν κάποιοι εργαζόμενοι να κάνουν οτιδήποτε προκειμένου να προαχθούν σε μια καλύτερη θέση.

δ) Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων:

- *Το ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου στον οποίο ανήκει η επιχείρηση:* Σε πολλές χώρες, και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α., υπάρχουν ρυθμίσεις για σημαντικούς κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι ρυθμίσεις αυτές δημιουργούν κίνητρα στις διοικήσεις των επιχειρήσεων να επηρεάσουν τα στοιχεία του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης προκειμένου να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις των ρυθμιστικών αρχών.
- *Οι αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις:* Μια επιχείρηση με αρκετά υψηλά κέρδη έχει συμφέρον να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων της προκειμένου να αποφύγει την αναλυτική διερεύνησή τους από το κράτος ώστε

εξακριβωθεί η ύπαρξη ή μη μονοπωλιακού καθεστώτος. Κίνητρο επίσης για τον επηρεασμό των οικονομικών αποτελεσμάτων τους έχουν και οι διοικήσεις των επιχειρήσεων που επιδιώκουν την είσπραξη κρατικών επιχορηγήσεων ή την αιτιολόγηση των επιχορηγήσεων που έχουν εισπράξει στο παρελθόν.

- *Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων:* Οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να μειώσουν όσο είναι δυνατόν τη φορολογική τους επιβάρυνση, μειώνουν τα κέρδη τους. Εξασφαλίζουν, μάλιστα, με αυτόν τον τρόπο και αρκετά κεφάλαια για την αυτοχρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων.

ε) Κίνητρα που απορρέουν από την επιχειρησιακή κουλτούρα:

- *Ο βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός της επιχείρησης:* οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να επιτύχουν τους βραχυπρόθεσμους τους στόχους της κερδοφορίας, υιοθετούν πολιτικές και πρακτικές που θέτουν σε κίνδυνο τη μακροχρόνια απόδοση της επιχείρησης
- *Μη ρεαλιστικοί προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης:* Οι επιχειρήσεις καταρτίζουν ενίοτε μη ρεαλιστικούς ετήσιους προϋπολογισμούς και σχέδια δράσης με μοναδικό κίνητρο να δώσουν ώθηση στους μάνατζερ να πετύχουν πολύ υψηλούς στόχους. Στις περιπτώσεις αυτές, υπάρχει ο κίνδυνος οι διοικούντες να καταφύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων στην προσπάθειά τους να πετύχουν αυτούς τους στόχους.

2.2 Δημιουργική Λογιστική

Δημιουργική Λογιστική: Η μεγαλύτερη απάτη μετά τον Δούρειο Ίππο! (Ian Griffiths (1981))

Ένας σύντομος αλλά περιεκτικός ορισμός θα ήταν: η χρήση παραπλανητικών, όχι όμως απαραίτητως παράνομων μεθόδων στη λογιστική. Το λεξικό Oxford English αποδίδει την έννοια της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων ως εγκληματική εξαπάτηση και παραποίηση της αλήθειας με σκοπό την αποκόμιση μελλοντικών ωφελειών. Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2009), δημιουργική λογιστική είναι η σκόπιμη αποφυγή υφιστάμενων κανόνων, αρχών και κανονισμών ή η σκόπιμη εκμετάλλευση της έλλειψης αρχών και κανόνων για την επίτευξη συγκεκριμένου αποτελέσματος ή την παρουσίαση συγκεκριμένης εικόνας της επιχείρησης στις οικονομικές τις καταστάσεις. Επί πρόσθετα, σύμφωνα με τον Naser (1993), “Η δημιουργική λογιστική είναι η μετατροπή των στοιχείων των Οικονομικών Καταστάσεων από αυτό που πραγματικά είναι, σε οτιδήποτε επιθυμητό από τον συντάκτη τους, εκμεταλλευόμενοι τους κανόνες και / ή αγνοώντας κάποιους ή όλους από αυτούς”.

Ο Rezaee, (2003) αναφέρει ότι η λογιστική απάτη συμπεριλαμβάνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

I) Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων, ή επιχειρηματικών συναλλαγών.

II) Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.

III) Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών.

IV) Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών.

V) Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για τη διαχείριση παράνομων κερδών

VI) Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

Ο Μπάραξελ (2004) ανέφερε ότι η δημιουργική λογιστική εφαρμόζεται εκτός από τις μεγάλες χώρες, και στις μικρές και μάλιστα σύμφωνα με τον ίδιο, κάποιοι από τους λόγους ανάπτυξης της δημιουργικής λογιστικής είναι οι εξής:

- Χαλαρά νομοθετικά μέτρα από τη χώρα εδραίωσης της εταιρίας
- Αποφυγή εμφάνισης ζημιών στις εξερχόμενες οικονομικές καταστάσεις

- Δημιουργία κλίματος ευφορίας με τη μεγέθυνση των κερδών στις οικονομικές καταστάσεις
- Υπερφορολόγηση κερδών
- Σπάνιοι κρατικοί έλεγχοι
- Ανεύθυνοι λογιστές
- Περιορισμένος εξωτερικός έλεγχος από Ελεγκτές

2.3 Πρακτικές Παραποίησης

Γενικότερα, υπάρχουν τρεις βασικοί τρόποι με τους οποίους η διοίκηση μιας επιχείρησης μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία των οικονομικών της καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα την ακρίβεια των οικονομικών της αποτελεσμάτων.

- 1) Ηθελημένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου. Ενώ, δηλαδή, έχει θεσπιστεί ένα πρότυπο που καθορίζει τον τρόπο αντιμετώπισης ενός λογιστικού θέματος, η διοίκηση το παραβλέπει και εφαρμόζει τους δικούς της κανόνες έτσι ώστε να παρουσιάσει την εικόνα που αυτή επιθυμεί. Η αντιμετώπιση αυτή, αγγίζει τα όρια της απάτης και δεν τιμωρείται μόνο από τους συμμετέχοντες στην αγορά αλλά και από τα όργανα της Πολιτείας.
- 2) Κενά που το ίδιο το πλαίσιο των λογιστικών προτύπων αφήνει σε πολλά ζητήματα, όταν δηλαδή δεν υπάρχει ένα πρότυπο που να ρυθμίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό θέμα, οπότε η δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης είναι αναπόφευκτη.
- 3) Περιθώρια επιλογών που τα ίδια τα λογιστικά πρότυπα αφήνουν στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων. Ενώ, δηλαδή, υπάρχουν λογιστικά πρότυπα που ρυθμίζουν ένα θέμα, είναι κατά τέτοιο τρόπο διατυπωμένα που αφήνουν τεράστια περιθώρια υποκειμενισμού και άσκησης κρίσης από την πλευρά της διοίκησης.

Αν για κάποιους λόγους η εικόνα της εταιρίας δεν είναι όπως «πρέπει», μπορεί κάποιος να την αλλάξει με κάποιες από τις ακόλουθες τεχνικές:

2.3.1 Εξομάλυνση Κερδών

Α) Εξομάλυνση Κερδών: Η εξομάλυνση των κερδών έχει ένα μοναδικό και σαφή στόχο που είναι η εμφάνιση μιας σταθερής αύξησής των κερδών τις επιχειρήσεις.

Είναι η συνηθέστερη παρατηρούμενη μορφή του *earning management*, με απαραίτητη όμως προϋπόθεση εμφάνισης τα μεγάλα κέρδη της εταιρίας και επομένως την οικονομική της απόδοση να είναι πάνω από το μέσο όρο για μακρά χρονική περίοδο ώστε να δημιουργούνται προβλέψεις με τις οποίες θα ρυθμίζονται οι ροές όταν χρειάζεται. Πρόκειται κυρίως για μια μείωση στη διακύμανση των κερδών, η οποία ως γνωστό αποτελεί μέτρο του επιχειρησιακού κινδύνου. Οι επενδυτές θεωρούν ότι τα κέρδη έχουν μεγαλύτερη αξιοπιστία εάν οι 'εκπλήξεις' κατά την δημοσίευση τους είναι μικρότερες. Μια μεγάλη απόκλιση από τα προηγούμενα αποτελέσματα, θα μείωνε την αξιοπιστία των δημοσιευμένων κερδών, μετριάζοντας έτσι την αύξηση στην αξία της εταιρίας από μια δημοσίευση υψηλότερων κερδών.

Η υπόθεση ότι οι μάνατζερ εξομαλύνουν τα κέρδη, ερευνήθηκε για πρώτη φορά από τον Herworth (1953) αν και περισσότερη έρευνα πραγματοποίησε ο Gordon (1964). Οι πρώτες

έρευνες υπέθεσα ότι οι μάνατζερ ωθούνταν να μειώσουν τη διακύμανση των κερδών σε μια προσπάθεια να μειώσουν τον κίνδυνο της εταιρίας όπως τον αντιλαμβάνεται η αγορά (Cushing 1969, Ronen and Sadan 1975, Beidleman 1973). Οι Beattie et. al. (1994) έγραψαν ότι η εξομάλυνση των κερδών αποτελεί μια φυσιολογική συμπεριφορά που βασίζεται στις υποθέσεις ότι οι μάνατζερ λειτουργούν με σκοπό τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητάς τους και ότι οι διακυμάνσεις και η αδυναμία πρόβλεψης των κερδών είναι οι συνηθισμένοι προσδιοριστικοί παράγοντες των μέτρων του κινδύνου της αγοράς.

Ειδικότερα οι μάνατζερ των εισηγμένων εταιριών αντιμετωπίζουν μια αυξανόμενη πίεση να δημοσιεύουν ομαλοποιημένη χρονοσειρά κερδών. Μόνο εάν οι αγορές ήταν τέλειες, η διακύμανση των κερδών δε θα είχε κόστος για τους μάνατζερ και της εταιρίες τους, και έτσι αυτοί δε θα είχαν κίνητρα εξομάλυνσης των κερδών.

2.3.2 Λογιστική Κάθαρση

B) "Big Bath" Accounting (Λογιστική Κάθαρση): Η πρακτική της λογιστικής κάθαρσης αποτελεί μια μορφή επηρεασμού ή παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων της επιχείρησης με πρωτοβουλία της διοίκησής της.

Ένα από τα παλαιότερα άρθρα που ερεύνησαν την υπόθεση του "Big Bath" ήταν του Moore (1973), ο οποίος σημείωσε ότι η νέα διοίκηση έχει τάση να είναι πολύ αισιόδοξη σχετικά με την αποδοτικότητα της εταιρίας που αναλαμβάνει καθώς και τις αξίες υφιστάμενων περιουσιακών στοιχείων της. Το νέο management μπορεί να επωφεληθεί από την εικόνα μείωση των τρεχόντων κερδών κατηγορώντας τις προηγούμενες διοικήσεις για τα χαμηλά επίπεδα κερδών και μειώνοντας παράλληλα τις ιστορικές βάσεις για μελλοντικές συγκρίσεις.

Ένα όχι πολύ σπάνιο γεγονός για πολλές εταιρίες. Παρατηρείται όταν, στην προσπάθεια τους να παραμείνουν ανταγωνιστικές πρέπει να αναδιοργανώσουν ή να εξαλείψουν κάποιες λειτουργίες τους ή κάποιες θυγατρικές. Έτσι δημιουργείται μια εκτιμώμενη ζημία που αναφέρεται σαν μη επαναλαμβανόμενη χρέωση έναντι των εσόδων (κάτι που σημαίνει ότι δεν αναφέρετε η ζημία αυτή στα τακτικά λειτουργικά αποτελέσματα). Μια μεγάλη απώλεια έναντι των τρεχόντων εσόδων κανονικά έχει αρνητικό αντίκτυπο στην τρέχουσα τιμή της μετοχής, διότι σχετίζεται με άσχημα νέα σχετικά με την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης. Εντούτοις, αν η χρέωση και οι σχετικές λειτουργικές αλλαγές θεωρηθούν πως θα έχουν θετικά αποτελέσματα, η τιμή της μετοχής επανέρχεται γρήγορα.

Τεχνικές "Big Bath" χρησιμοποιούνται με τη πεποίθηση ότι εάν πρέπει να ανακοινωθούν 'δυσάρεστα' νέα, είναι προτιμότερο η διοίκηση να τα αναφέρει αμέσως ούτως ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες για μελλοντικές αυξήσεις κερδών. Αντίστοιχα, από την στιγμή που τέτοιες χρεώσεις βασίζονται σε εκτιμήσεις είναι καλύτερα να προβλέπονται σε υψηλά επίπεδα για να αποφεύγονται δυσάρεστες εκπλήξεις αργότερα, όπως αν επιλέγονταν απώλειες σε χαμηλά ή μεσαία επίπεδα και αποδεικνυόταν αργότερα ότι τα έξοδα βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα.

Περιπτώσεις που συνήθως εφαρμόζεται η τεχνική "Big Bath":

- i. Αναδιοργάνωση λειτουργιών
- ii. Διάθεση λειτουργιών
- iii. Αλλαγή διοίκησης
- iv. Αναδιοργάνωση προβληματικού δανεισμού
- v. Γενική περίοδος ύφεσης
- vi. Μείωση και απαξίωση κεφαλαίων

Συμπερασματικά, θα έλεγε κανείς ότι οι διοικήσεις προβαίνουν σε Big Bath accounting όταν τα νέα για τα κέρδη της εταιρίας είναι πολύ άσχημα, ενώ όταν τα νέα είναι καλά προβαίνουν σε εξομάλυνση κερδών.

2.3.3 Λογιστικά Τεχνάσματα

Γ) Λογιστικά Τεχνάσματα: Η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων στις περιπτώσεις που γίνονται, είναι σκόπιμη και οι αυτουργοί της, που προέρχονται κυρίως από την πλευρά της ανώτατης διοίκησης της εταιρείας, εξυπηρετώντας την επίτευξη λογιστικών και όχι επιχειρηματικών σκοπών.

Μερικοί από τους τρόπους με τους οποίους επιχειρούνται τα λογιστικά τεχνάσματα είναι οι παρακάτω:

- Ορισμένα μεγέθη (συνήθως πάγια) μένουν εκτός ισολογισμού
- Προσαρμογή χρόνου απόσβεσης άυλων ή ασώματων παγίων
- Κεφαλαιοποίηση εξόδων που δεν πληρούν τα απαραίτητα κριτήρια κεφαλαιοποίησης
- Αλλαγή του τρόπου αποτίμησης των εμπορευμάτων ή των έτοιμων προϊόντων από FIFO σε LIFO και αντίστροφα, ανάλογα με τις ανάγκες
- Η εικονική ποσοτική αύξηση της απογραφής μιας επιχείρησης (του τελικού αποθέματός της), με σκοπό την καλυτέρευση των οικονομικών καταστάσεων
- Η εμφάνιση εικονικών πωλήσεων σε συγγενείς επιχειρήσεις ή και σε ανύπαρκτες οικονομικές οντότητες, και η εικονική αγοραπωλησία του τελικού αποθέματος μεταξύ δύο ομοειδών επιχειρήσεων
- Παράλειψη έκδοσης τιμολογίων πώλησης προϊόντων ή παροχής υπηρεσιών προς το κοινό (Με αυτήν την τακτική οι επιχειρήσεις αποφεύγουν τόσο την καταβολή του ΦΠΑ όσο και του φόρου εισοδήματος.)

- Σκόπιμη καθυστέρηση της έκδοσης τιμολογίων πώλησης εμπορευμάτων στο τέλος της χρήσης προκειμένου να γίνει μεταφορά και εμφάνιση των πωλήσεων αυτών στην επόμενη χρονιά
- Αναγνώριση κάποιων εσόδων πριν από την πραγματοποίησή τους
- Μεταφορά των συμμετοχών στα χρεόγραφα (Κυκλοφορούν Ενεργητικό), προκειμένου να βελτιωθούν οι δείκτες ρευστότητας τους.
- Εικονική μεταφορά μακροπρόθεσμων απαιτήσεων στις βραχυπρόθεσμες. Ο ισολογισμός βελτιώνεται ποιοτικά, όπως και οι αριθμοδείκτες ρευστότητας, ενώ ο δείκτης αποδοτικότητας δεν μεταβάλλεται.

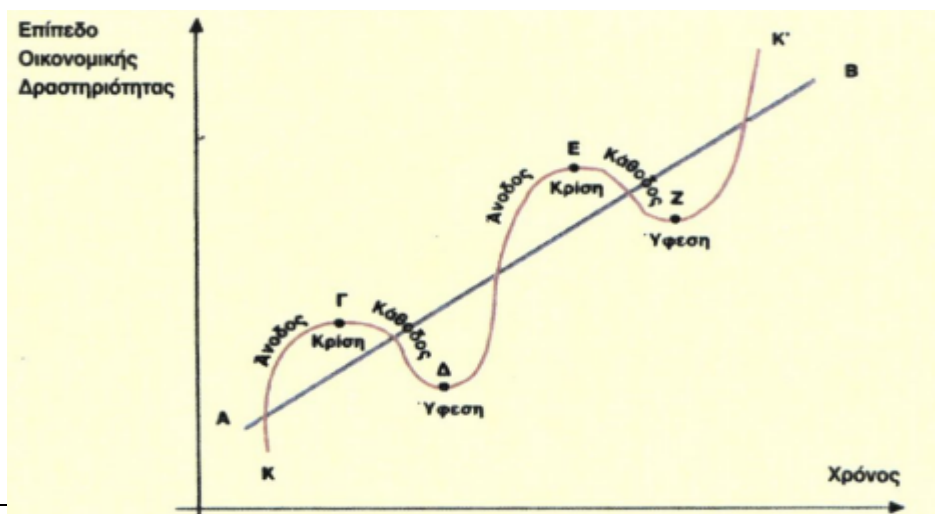
3. Οικονομική Κρίση

3.1 Γενικά

Η οικονομία² μπορεί να οριστεί γενικά ως το σύνολο των συνειδητών και συστηματικών ενεργειών των ανθρώπων, που ζουν σε κοινωνία, και περιλαμβάνει την παραγωγή, διανομή, ανταλλαγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η λέξη αυτή μπορεί να έχει βέβαια πολλές διαστάσεις, από το καθημερινό νοικοκυριό, για την εξοικονόμηση χρημάτων μέχρι τον πλανήτη ολόκληρο, για τη γενικότερη οικονομική κατάσταση που επικρατεί. Ο όρος «οικονομία» μπορεί, λοιπόν, να αναφέρεται επίσης στην κατάσταση μιας χώρας ή μιας περιοχής, δηλαδή η θέση της μπορεί να είναι κυκλική ή δομική.

Η οικονομία δεν είναι ποτέ στάσιμη. Όλα τα σημαντικά μεγέθη της, όπως το επίπεδο του εισοδήματος, της απασχόλησης, της ανεργίας, των τιμών, των εξαγωγών, κ.τ.λ. μεταβάλλονται διαχρονικά. Οι μεταβολές αυτές ονομάζονται οικονομικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι και παρουσιάζουν μια σημαντική κυκλικότητα. Βέβαια, παρότι οι οικονομικοί κύκλοι επαναλαμβάνονται, δεν είναι ίδιοι ως προς την ένταση και τη διάρκεια τους. Τα στάδια που περνά η οικονομία κατά την διάρκεια του κύκλου έχουν κοινά χαρακτηριστικά και ονομάζονται φάσεις οικονομικού κύκλου.

Υπάρχουν δύο κυριότερες φάσεις από τις οποίες διέρχεται η οικονομία στη διάρκεια ενός οικονομικού κύκλου: η φάση της ανόδου ή της άνθησης και η φάση της καθόδου ή της ύφεσης. Η μετάβαση της ανόδου στην κάθοδο και αντίστροφα δεν γίνεται αμέσως ή απότομα, αλλά απαιτεί χρόνο. Επίσης περνάει από τη φάση της κρίσης που είναι η κορυφή του κύκλου. Στο παρακάτω διάγραμμα³ φαίνεται σχηματικά τι είναι η κρίση (η περιοχή γύρω από το ανώτατο σημείο Γ ή Ε).

2 https://el.wikipedia.org/financial_crisis

3 <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/document/file.php>

- Κατά τη *φάση της ανόδου* παρατηρείται αύξηση της παραγωγής, του εισοδήματος και της απασχόλησης.
- Κατά τη *φάση της ύφεσης* η παραγωγή και τα εισοδήματα βρίσκονται στο χαμηλότερο επίπεδό τους και τα κέρδη των επιχειρήσεων είναι χαμηλά. Το γενικό επιχειρηματικό κλίμα δεν είναι ευνοϊκό για την ανάληψη επενδύσεων και επικρατεί απαισιοδοξία για το μέλλον.
- Κατά τη *φάση της κρίσης*, η τάση για αύξηση των τιμών είναι πιο έντονη, καθώς η οικονομία πλησιάζει το επίπεδο της πλήρους απασχόλησης. Αρχίζουν τώρα να εμφανίζονται 'στενότητες', δηλαδή ελλείψεις, αρχικά σε ορισμένες κατηγορίες εξειδικευμένης εργασίας και αργότερα σε εργατικό δυναμικό γενικά. Η αύξηση της παραγωγικότητας γίνεται δυσκολότερη, το κόστος αυξάνεται και η αύξηση των τιμών γενικεύεται. Η οικονομία βρίσκεται στη κορυφή του κύκλου, δηλαδή στο τελευταίο στάδιο της ανοδικής της πορείας. Σε αυτό το στάδιο η οικονομία είναι πιο ευαίσθητη και περισσότερο ευάλωτη στους διαφόρους παράγοντες που μπορούν να ανακόψουν την ανοδική της πορεία. Αν αυτό συμβεί, τότε επέρχεται κρίση, η οικονομία έχει ξεπεράσει το ανώτατο σημείο και εισέρχεται στη φάση της καθόδου.
- Κατά τη *φάση της καθόδου* παρατηρούνται τα αντίθετα από αυτά που συναντάμε στην ανοδική πορεία της οικονομίας: μείωση της κατανάλωσης, στασιμότητα, μείωση του εισοδήματος και της απασχόλησης.

Οι οικονομολόγοι ανέπτυξαν διάφορες θεωρίες στην προσπάθεια τους να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν το φαινόμενο των οικονομικών διακυμάνσεων. Άλλες θεωρίες εντοπίζουν τη γενεσιουργό αιτία σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως οι εφευρέσεις με τεχνολογικές και οικονομικές εφαρμογές ή οι πόλεμοι και άλλα πολιτικά και τυχαία συμβάντα. Ορισμένες θεωρίες τονίζουν παράγοντες που προέρχονται μέσα από το ίδιο το οικονομικό σύστημα. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι θεωρίες που θεωρούν τον κύκλο καθαρά νομισματικό φαινόμενο, δηλαδή αποτέλεσμα της κακής διαχείρισης της προσφοράς χρήματος από τις νομισματικές αρχές, όπως επίσης και οι θεωρίες της υποκατανάλωσης ή υπερεπένδυσης.

3.2 Ορισμός

Ένας σύντομος και περιεκτικός ορισμός για το τι είναι η οικονομική κρίση, έρχεται από τον Κουφάρη (2010): “Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λ.π. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη.”

Η Οικονομική κρίση μπορεί επίσης να οριστεί ως μια διαταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές στις οποίες οι λανθασμένες επιλογές και τα προβλήματα οικονομικού κινδύνου αυξάνονται με αποτέλεσμα να αδυνατούν να διοχετεύσουν τα κεφάλαιά τους σε παραγωγικές επενδύσεις και σε αποδοτικούς τομείς. Μια οικονομική κρίση μπορεί να οδηγήσει μια οικονομία μακριά από την ισορροπία και να στρέψει σε μια καθοδική πορεία τους δείκτες της οικονομικής ανάπτυξης.

Οι οικονομικές κρίσεις μπορεί να έχουν διάφορες επιπτώσεις πέρα του τραπεζικού πανικού . (Mishkin Frederic, NBER WORKING PAPERS SERIES,WORKING PAPER). Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ.

Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση (European Commission, 2009). Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο «business cycles», ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια (European Commission, 2009)

Τι σημαίνει όμως ουσιαστικά οικονομική κρίση; Η απάντηση μπορεί να δοθεί σε συνδυασμό με τα παραπάνω ως η έλλειψη ρευστότητας στις καθημερινές συναλλαγές, η αδυναμία πληρωμής οικονομικών υποχρεώσεων, χαμηλή κατανάλωση και αγοραστική δύναμη, όπως επίσης διακράτηση πόρων, που σε άλλη εποχή θα διοχετεύονταν για επενδύσεις ή αγορές.

Τα τελευταία χρόνια,γινόμαστε μάρτυρες σε μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, παγκόσμιου βεληνεκούς, την οποία οι πλείστοι οικονομολόγοι εκτιμούν πως έχει πολλά κοινά στοιχεία με το οικονομικό κραχ του 1929.

3.3 Το κραχ του 29

Το μεγάλο κραχ από μόνο του αποτελεί ένα συναρπαστικό κεφάλαιο στη “μαζική παράκρουση”. Το κραχ αρχικά φάνηκε να είναι ασύνδετο με οτιδήποτε ευρύτερο. Πράγματι, τις πρώτες εβδομάδες μετά, τα σχόλια που κυριαρχούσαν αποσκοπούσαν στην αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης: το πιο διαδεδομένο κλισέ των ημερών ήταν ότι τα “θεμελιώδη της οικονομίας είναι υγιή”. Ωστόσο, τα πράγματα δεν ήταν καθόλου υγιή. Το φοβερό κραχ είχε αποτέλεσμα την κατά πολύ οδυνηρότερη οικονομική κρίση. (Robert Heilbroner 1993, σ. 137)

Το κραχ του 1930 ή η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 ήταν μια κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης που διήρκεσε από ένα μέχρι δέκα χρόνια ανάλογα με την χώρα. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση της σύγχρονης ιστορίας και χρησιμοποιείται σήμερα ως παράδειγμα για το πόσο οδυνηρή μπορεί να είναι μια οικονομική καταστροφή. Η “Μεγάλη Ύφεση”, όπως χαρακτηρίστηκε στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τους αναλυτές προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ, που ξεκίνησε στις 24 Οκτωβρίου του 1929, την λεγόμενη Μαύρη Πέμπτη. Σχετικά με την περίοδο αυτή, οι ιστορικοί αναφέρουν ως δομικούς παράγοντες μεγάλες καταστροφές τραπεζών, ενώ αναλυτές όπως ο Πίτερ Τέμιν και ο Μπάρρυ Άιχενγκριν δίνουν έμφαση στην απόφαση της Βρετανίας να επιστρέψει στις ισοτιμίες προτού ξεσπάσει ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος.

Οι τρεις σύγχρονες οικονομικές σχολές αποδίδουν τα αίτια της οικονομικής ύφεσης, ως εξής:

Α) Οι *Μονεταριστές* επικεντρώνονται στις μακροοικονομικές επιπτώσεις στο χρηματικό απόθεμα και στην προσφορά χρυσού που στήριζε πολλά νομίσματα προτού γενικευθεί η κρίση, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής και της κατανάλωσης. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη δημοφιλή μονεταριστική άποψη όπως τη διατύπωσαν οι Friedman & Schwartz (1982), ο ανθρώπινος παράγοντας, στην προκειμένη, η λαθεμένη πολιτική της Fed (Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ) φέρει την ευθύνη που μια συνηθισμένη βραχύβια ύφεση όπως αυτή του 1929, μετατράπηκε σε παγκόσμια οικονομική κρίση. Αν κατά την εμφάνιση της, αύξαναν λίγο την προσφορά του χρήματος θα την είχε αποτρέψει. Αν ταυτού η Fed περιόρισε την προσφορά χρήματος με αποτέλεσμα να μετατρέψει την μικρή ύφεση του 1930 σε μεγαλύτερη και να επαναλάβει το λάθος τα επόμενα χρόνια με αποτέλεσμα, να οδηγηθούμε στην μεγαλύτερη ίσως ύφεση στην οικονομική ιστορία του καπιταλισμού. Οι Friedman & Schwartz (1982) ακόμη προσθέτουν ότι τα λάθη αυτά σε καμιά περίπτωση δεν θα τα διέπραττε ο ικανότατος τραπεζίτης της Fed της Νέας Υόρκης Μπέτζαμιν Στρονγκ που είχε την ευθύνη και βεβαίως μακράν εμπειρία των πολιτικών ανοιχτής αγοράς. Σύμφωνα με τους μονεταριστές (αλλά και τον Kindeleberger 1986) ο επί 14 χρόνια κυβερνήτης της Fed που η πολιτική του ήταν να αυξάνει την προσφορά χρήματος σε περιόδους πανικού, είναι βέβαιο ότι το ίδιο θα είχε κάνει και τον Οκτώβριο του 1929, όμως ο πρόωρος θάνατός του ένα χρόνο νωρίτερα και η απειρία των νέων ιθυνόντων της Fed οδήγησαν σε σωρεία λανθασμένων χειρισμών που συνέβαλαν στην οικονομική κατάρρευση μετά το 1930. Αν ζούσε ο Στρονγκ, τότε σύμφωνα με τους μονεταριστές δεν θα μιλούσαμε

σήμερα για την κρίση του 1930.

Β) Οι υποστηρικτές της *Κεϋνσιανής Θεωρίας* τονίζουν την υποκατανάλωση και την υπερεπένδυση (οικονομική φούσκα), την προκλητική συμπεριφορά των τραπεζικών παραγόντων και τους ανεπαρκείς κρατικούς ελέγχους. Ιδίως ο Temin (1976, 1993) που αναφέρει ότι η κρίση προήλθε από μια μείωση στην αυτόνομη ζήτηση. Η μείωση αυτή οδήγησε αρχικά σε μια ύφεση, η οποία εύκολα θα μπορούσε να διορθωθεί με κάποια αύξηση των δαπανών τονώνοντας έτσι τη συνολική ζήτηση. Ωστόσο, η κυβέρνηση των ΗΠΑ επί Χούβερ είχε κάνει μια εντελώς διαφορετική διάγνωση του προβλήματος και εφάρμοσε περιοριστικές πολιτικές μειώνοντας έτσι ακόμη περισσότερο τη ζήτηση και μετατρέποντας μια μικρή ύφεση σε οικονομική κρίση με διεθνείς διαστάσεις. Ένα από τα προβλήματα που εντοπίζονται στην ανάλυση των Κεϋνσιανών είναι ότι δεν εξηγούν τι ακριβώς προκάλεσε αυτήν την μείωση στην αυτόνομη ζήτηση. Βέβαια ορισμένοι Κεϋνσιανοί (π.χ. ο Galbraith 1954) αποδίδουν την μείωση στην αυτόνομη ζήτηση ως αποτέλεσμα της μείωσης του

πλούτου που προήλθε από την κατάρρευση της κτηματομεσιτικής αγοράς αρχικά και του χρηματιστηρίου στη συνέχεια.

Γ) Η *Μαρξιστική Θεωρία* εστιάζει στις αντιφάσεις του ιδίου του καπιταλισμού, μια κοινωνική αντιπαλότητα ως προς την οικειοποίηση της υπεραξίας του κεφαλαίου. Θεωρούν ότι υπήρχε υπερπαραγωγή από τις βιομηχανίες καθώς και υποκατανάλωση από το λαό. Οι αυστριακοί οικονομολόγοι θεωρούν ολέθρια την παρεκβατική πολιτική των νομισματικών και των δημοσιονομικών αρχών επί προεδρίας Χούβερ, πολύ δε περισσότερο επί προεδρίας Ρούσβελτ, που φέρει την ευθύνη για την επιμήκυνση της διάρκειας της οικονομικής κρίσης. Στις ΗΠΑ την περίοδο που προηγήθηκε της κατάρρευσης του χρηματιστηρίου υπήρξε πιστωτική χαλάρωση που αυτό συνέβαλε αρχικά στην κτηματομεσιτική φούσκα, η οποία έσκασε οριστικά το 1928. Οι αυστριακοί οικονομολόγοι, επιπλέον δεν δέχονται ότι η Fed αδράνησε και δεν επιχείρησε να αυξήσει την προσφορά χρήματος, αντιθέτως η Fed, μεταξύ 1929 και 1932, αύξησε τα αποθέματα σε κρατικά χρεόγραφα από 511 εκατομμύρια δολάρια σε 2,4 δισεκατομμύρια δολάρια. Μάταια, όμως, το κοινό είχε χάσει την εμπιστοσύνη του στις τράπεζες και στράφηκε στον αποθησαυρισμό αντί των καταθέσεων σε τραπεζικούς λογαριασμούς. Οι τράπεζες, με τη σειρά τους, φοβούμενες μαζικές αναλήψεις του κοινού ήταν ιδιαίτερα προσεκτικές στις χορηγήσεις νέων δανείων, διατηρώντας έτσι μεγάλο μέρος της ρευστότητας τους προκειμένου να απορούν να ανταποκριθούν σε πιθανολογούμενες μαζικές αναλήψεις μετρητών του κοινού. Το αποτέλεσμα ήταν η μεγάλη μείωση της προσφοράς χρήματος στην οικονομία των ΗΠΑ περισσότερο ως αποτέλεσμα παρά ως αίτιο της κρίσης. Επομένως, οι αυστριακοί οικονομολόγοι απολύτως προσηλωμένοι στις δυνάμεις της αγοράς και του ανταγωνισμού αντιτίθενται πλήρως σε κάθε είδους κρατική παρέμβαση, είτε αυτή αφορά τις νομισματικές είτε τις δημοσιονομικές αρχές.

Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις στο παγκόσμιο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία πόλεων ανά τον κόσμο επλήγη, ιδίως εκείνων που εξαρτώνταν άμεσα από τη βαριά βιομηχανία, το εμπόριο και τον τουρισμό. Οι επενδύσεις πάγωσαν, οι αγροτικές και γεωργικές εργασίες υποχώρησαν λόγω πτώσης των τιμών στις σοδειές κατά 40% με 60%.

Η παγκόσμια ύφεση τερματίστηκε σε διαφορετικό χρόνο ανά χώρα (το τέρμα της κρίσης στις ΗΠΑ ταυτίστηκε με το έναυσμα του 2ου παγκοσμίου πολέμου, το 1939). Οι περισσότερες χώρες εφήρμοσαν προγράμματα ανακούφισης και η πολιτική τους ζωή πέρασε αναταραχές, εξωθώντας την ιδεολογία στα άκρα. Σε ορισμένα κράτη, οι απελπισμένοι πολίτες στράφηκαν προς δημαγωγούς εθνικιστές, όπως τον Αδόλφο Χίτλερ, με αποτέλεσμα την έναρξη του 2ου παγκοσμίου πολέμου.

3.4 Η κρίση του σήμερα

Όλοι, ανεξαρτήτως χώρας, έχουμε νιώσει στο πετσί μας την υπάρχουσα παγκόσμια οικονομική κρίση. Εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες τον Αύγουστο του 2007, με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων (θα αναφερθούμε εκτενέστερα στο θέμα αυτό, στο κεφάλαιο 4.7), σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα αρχικά, στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα, τις επιχειρήσεις, αλλά και στα νοικοκυριά. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η κρίση μεταφέρεται με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης.

Αν και το μέγεθος της κρίσης που βιώνουμε καθημερινά, καθώς και οι συνολικές επιπτώσεις της παραμένουν ακόμη άγνωστες, πρόκειται για την μεγαλύτερη χρηματοπιστωτική κρίση μετά το κραχ στην Αμερική του 1929. Η κρίση αυτή επηρέασε σε τεράστιο βαθμό την Αμερική και την Ευρώπη με αποτέλεσμα τις κινητοποιήσεις τις κυβερνήσεις των ΗΠΑ και των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να αποφύγουν την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος.

Τα κυριότερα αίτια της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης που διανύουμε μπορούν να θεωρηθούν ως τα παρακάτω:

- × Η πτώση της αξίας των κατοικιών στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής μετά το σπάσιμο της “φούσκας” των ακινήτων
- × Η υπερβολική χρήση δανειακών κεφαλαίων από επιχειρήσεις και νοικοκυριά
- × Οι ατέλειες του συστήματος εποπτείας
- × Η μεταφορά του ρίσκου από ισολογισμούς των τραπεζών στο κοινό και τους επενδυτές μέσω τιτλοποιήσεων
- × Η έλλειψη αυστηρού νομοθετικού πλαισίου για έλεγχο του χρηματοοικονομικού συστήματος
- × Η παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς οικονομίας
- × Η διαβάθμιση επενδυτικών προϊόντων τραπεζών και επιχειρήσεων από τους αρμόδιους οίκους πιστοληπτικής ικανότητας
- × οι τεράστιες αμοιβές των στελεχών του χρηματοοικονομικού τομέα

Η αντίστροφη μέτρηση για την εκδήλωση της κρίσεως, ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2006 με την άνοδο των επιτοκίων από την FED, που οδήγησε σε ένα σχετικά υψηλό επίπεδο επιτοκίων στις αρχές του

2007. Η εξέλιξη αυτή συνέλαβε στην αντιστροφή της ανοδικής πορείας των τιμών των ακινήτων από τις αρχές του 2007. Την ίδια περίοδο πολλά δάνεια άρχισαν να εισέρχονται στην περίοδο του υψηλότερου επιτοκίου μετά την περίοδο του επιτοκίου χαμηλής εκκινήσεως, με συνέπεια τη διόγκωση των μη εξυπηρετούμενων δόσεων και την συνακόλουθή απότομη αύξηση των κατασχέσεων των κατοικιών.

Οι χρεοκοπίες αυξήθηκαν λόγω της πτώσεως των τιμών των ακινήτων σε επίπεδα χαμηλότερα από την αξία των δανείων. Η αύξηση των κατασχέσεων και η προσπάθεια πώλησεως των ακινήτων από τις τράπεζες συνέλαβε σε περαιτέρω αύξηση της προσφοράς ακινήτων στην αγορά, ενώ η ζήτηση είχε περιορισθεί λόγω του αυξημένου κόστους του χρήματος και της αναβολής των αγορών από τους αγοραστές για αγορά σε χαμηλότερες τιμές. Έτσι, η πτωτική πορεία των τιμών των ακινήτων έλαβε τη μορφή φαύλου κύκλου, ενισχυόμενη και από την επιβράδυνση της αναπτύξεως της οικονομίας των ΗΠΑ.

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης διαφοροποιούνται από χώρα σε χώρα σε χώρα, όμως πάντα προκαλούν δραματικές επιπτώσεις στη κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στην φτώχεια. Η κρίση επηρέασε αναμφίβολα σε μεγάλο βαθμό όλους τους κλάδους της οικονομίας, με δυσάρεστα αποτελέσματά όπως για παράδειγμα:

- αύξηση της ανεργίας
- συγχωνεύσεις και χρεοκοπίες επιχειρήσεων
- νομικά μέτρα λιτότητας
- εξαφάνιση της μεσαίας τάξης/ κοινωνικός αποκλεισμός
- επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας
- ύφεση στο διεθνές εμπόριο
- αύξηση εγκληματικότητας
- σμίκρυνση του ΑΕΠ
- δύσκολος δανεισμός
- οικολογική υποβάθμιση
- μέρος ιδιωτικών χρεών μετατρέπεται σε δημόσιο
- ψυχικές διαταραχές⁴
- παθολογικά νοσήματα⁵

Η κρίση έδειξε ότι οι τράπεζες δεν λάμβαναν υπόψη τους τις συνέπειες από μια πολλαπλή υποβάθμιση από τους οίκους αξιολόγησης, ή και χρεωκοπίας της αντισυμβαλλόμενης τράπεζας. Επίσης, η μεγάλη εμπιστοσύνη των τραπεζών σε υποδείγματα VAR (Value At Risk) για τον υπολογισμό των αναλαμβανόμενων κινδύνων και τον καθορισμό της κεφαλαιακής τους επάρκειας απεδείχθη εξαιρετικά επικίνδυνη και ανεπαρκής προσέγγιση. Καθώς ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι υψηλός, τα υποδείγματα αυτά εκτιμούν το συστημικό κίνδυνο, με αποτέλεσμα τα εποπτικά κεφάλαια να είναι χαμηλότερα από ότι θα

⁴Έρευνα που πραγματοποίησε το πανεπιστήμιο της Οξφόρδης δείχνει ότι η οικονομική κρίση συνδέεται με σημαντική αύξηση των ψυχικών διαταραχών και του αλκοολισμού.

⁵Ιστορικά αποδεικνύεται ότι σε περιόδους πτωτικής οικονομίας, παρουσιάζεται έξαρση σε αρρώστιες (π.χ. καρδιοπάθειες), πνευματικά νοσήματα (π.χ. καταθλίψεις, απόπειρες αυτοκτονίας, αγχώδεις διαταραχές) αλλά και σωματοποιημένες ασθένειες (π.χ. πονοκέφαλοι, έλκος).

έπρεπε.

Γιαυτό, τα παραπάνω υποδείγματα και οι όποιες μεθοδολογίες μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου, αλλά και του κινδύνου αγοράς, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται από τις τράπεζες σε συνδυασμό με πιο παραδοσιακές μεθόδους μέτρησης και παρακολούθησης των αναλαμβανόμενων κινδύνων, παράλληλα με τη δημιουργία ισχυρών και οργανωμένων εσωτερικών τμημάτων ελέγχου, μέτρησης και παρακολούθησης των κινδύνων.

3.5 Ελληνική Πραγματικότητα

Το έναυσμα του μοντέρνου ελληνικού τραπεζικού συστήματος σηματοδοτείται, το 1828, όταν ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο πρώτος κυβερνήτης του νεοϊδρυθέντος ελληνικού κράτους.

δημιούργησε την Εθνική Χρηματοδοτική Τράπεζα. Ο βασικός σκοπός της τράπεζας ήταν να αντιμετωπίσει τις νομισματικές και πιστωτικές δυσκολίες που είχαν προκύψει από τον επταετή πόλεμο για ανεξαρτησία. Όμως, η Εθνική Χρηματοδοτική Τράπεζα δεν μακροημέρευσε λόγω της αστάθειας του κράτους και οι πόροι της σύντομα εξαντλήθηκαν λόγω της απροθυμίας του κοινού να εμπιστευτεί τις καταθέσεις του στην τράπεζα.

Μετά από μια δεκαετία από το κλείσιμο της Εθνικής Χρηματοδοτικής Τράπεζας, το 1841 δημιουργήθηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Με το 20% του αρχικού της κεφαλαίου από το κράτος, ήταν η πρώτη ιδιωτική τράπεζα της χώρας. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1864, κάνει την εμφάνιση της και η Ιονική Τράπεζα, ενώ δεν άργησε η περαιτέρω αύξηση των τραπεζών με την είσοδο των: Τράπεζα Βιομηχανικής Πίστωσης, Γενική Πιστωτική Τράπεζα, Τράπεζα Αθηνών και Προνομιούχος Τράπεζα Ήπειρο Θεσσαλίας.

Βασικό χαρακτηριστικό της τότε εποχής, ήταν το γεγονός ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό των τραπεζικών υποχρεώσεων αποτελείτο από καταθέσεις. Οι τράπεζες χρηματοδοτούνταν είτε με ίδια κεφάλαια είτε με δάνεια από το εξωτερικό. Λόγω σημαντικών συγχωνεύσεων στο ελληνικό τραπεζικό τομέα στα τέλη του 1890, προέκυψαν κι άλλες νέες τράπεζες κατά την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα: η Λαϊκή Τράπεζα το 1905, η Εμπορική Τράπεζα το 1907, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο το 1909.

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ενώ κάποιος θα πίστευε ότι θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στην Ελλάδα, επηρέασε θετικά την ελληνική οικονομία, διότι η ελληνική κυβέρνηση, ακολουθώντας και αυτή το παράδειγμα των περισσότερων χωρών, υιοθέτησε προστατευτικό δασμολόγιο (από τον Φεβρουάριο του 1916) που ευνόησε τους εγχώριους παραγωγούς. Οι μαρτυρίες που υπάρχουν (διότι λείπουν τα ακριβή στοιχεία) κάνουν λόγο για διόγκωση των κερδών. Την ίδια στιγμή το εφοπλιστικό κεφάλαιο πέτυχε να επιβιώσει του ανταγωνισμού και των πολεμικών απωλειών και να αποκομίσει σημαντικά κέρδη. Τέλος, διαπιστώνεται και σημαντική αύξηση των μεταναστευτικών εμβασμάτων (Mazower, 2002).

Η κατάσταση, όμως, αλλάζει αρκετά τη δεκαετία του 1920 και επιδεινώνεται την δεκαετία του 1930. Έτσι, την περίοδο μετά το 1929 παρατηρείται πτώση του γενικού δείκτη τιμών και τα χρόνια της κρίσης παρατηρείται και στην Ελλάδα το φαινόμενο του αντιπληθωρισμού στα έτη 1929-1932. Ο τότε πρωθυπουργός, Ελευθέριος Βενιζέλος θεώρησε ότι η νομισματική σταθερότητα εξασφάλιζε την γενικότερη σταθερότητα, γι' αυτό όταν κατέρρευσε το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης τον Οκτωβρίου του 1929, στην Ελλάδα καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια ώστε το χρηματιστήριο Αθηνών να παραμείνει ανοιχτό, παρά την πτωτική του πορεία. Ειδικότερα, παραχωρήθηκαν αρκετές πιστώσεις στους χρηματιστές ώστε να διευκολυνθούν στις συναλλαγές τους. Πράγματι, ο δείκτης τιμών των μετοχών του Χρηματιστηρίου Αθηνών, από τις 82,83 μονάδες το Σεπτέμβριο του 1929 δύο χρόνια αργότερα «κατρακύλησε» στις 45,08 μονάδες, δηλαδή η πτώση ήταν της τάξης του 46%.

Έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι τα γεγονότα στην άλλη άκρη του Ατλαντικού έφταναν στην Ελλάδα καθυστερημένα έτσι ενώ το χρηματιστήριο «φλέγονταν» στην Νέα Υόρκη, όπως π.χ.

την λεγόμενη «μαύρη Πέμπτη» στις 24 Οκτωβρίου του 1929 πέρασε απαρατήρητη ή τουλάχιστον χωρίς άμεσες επιπτώσεις στο ελληνικό χρηματιστήριο, το οποίο παρέτεινε ανοιχτό στις επόμενες «μαύρες» ημέρες των διεθνών χρηματιστηρίων. Μετά από το «διάλειμμα» 1929-1932, ο δείκτης τιμών ακολουθεί ανοδική πορεία και αυτό διότι για μεγάλα χρονικά διαστήματα η κυκλοφορία του χρήματος επιβαλλόταν δια νόμου, ήταν δηλαδή αναγκαστική.

Όλα όμως σηματοδοτούσαν αλλαγή φάσης της παγκόσμιας οικονομίας και η ελληνική δεν αποτελούσε εξαίρεση. Η παγκόσμια κρίση δεν μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη την Ελλάδα και εκδηλώθηκε στη μείωση των ελληνικών εξαγωγών (δηλαδή των αγροτικών της προϊόντων, όπως καπνός, σταφίδα, ελιές, λάδι, φέτα κ.λπ.), στη συρρίκνωση της παραγωγής και του μεταναστευτικού συναλλάγματος, ενώ διακόπηκε η χρηματοδότηση από το εξωτερικό που ήταν αναγκαία για το φιλόδοξο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων.

Το 1987, το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα υπέστη σημαντικές μεταβολές. Η έναρξη των διαδικασιών για την ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και οι διεθνείς τάσεις παγκοσμιοποίησης και απελευθέρωσης, συνείσφεραν στη δημιουργία ενός προγράμματος εκσυγχρονισμού του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος και προσαρμογής του σε διεθνώς αποδεκτά πρότυπα.

Σταθμός για την ελληνική κοινωνία υπήρξε το 1999. Η ιστορία του ελληνικού χρηματιστηρίου (ΧΑΑ) σηματοδεύτηκε από το κραχ του '99, όπου εκτιμάται ότι 100 δισεκατομμύρια ευρώ, άλλαξαν χέρια, μεγάλο μέρος από τα οποία έχασαν Έλληνες μικροεπενδυτές. Η απότομη πτώση του Χρηματιστηρίου ακολούθησε την άνοδο των προηγούμενων ετών που κορυφώθηκε το 1998 και συνδέθηκε με την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και την προοπτική ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004. Έτσι, βλέποντας την άνοδο του χρηματιστηρίου, πολλοί έσπευσαν να παίξουν για να επωφεληθούν οικονομικά. Ακόμη και σε μικρά χωριά υπήρχαν ΕΛΔΕ (γραφεία αγοράς και πώλησης μετοχών) και πολλές μικρές εταιρίες εισήχθησαν στο Χρηματιστήριο. Οι ενεργοί κωδικοί επενδυτών στο ΧΑΑ έφτασαν το 1,5 εκατ. περίπου, όταν οι Έλληνες εργαζόμενοι υπολογίζονται σε περίπου 4,5 εκατ. Με τον γενικό δείκτη να καταρρίπτει καθημερινά κάθε ρεκόρ, πολλοί Έλληνες πίστεψαν ότι έλυσαν το οικονομικό πρόβλημα της ζωής τους.

Η πτώση ξεκίνησε στις 23 Σεπτεμβρίου και συνεχίστηκε για αρκετά χρόνια εξανεμίζοντας την αξία των μετοχών. Πολλές από τις μετοχές που είχαν εισαχθεί στο Χρηματιστήριο αποδείχτηκαν «φούσκες», δηλαδή άνευ αντικρίσματος μετοχές με εταιρίες χωρίς έργο αλλά μόνο σκοπό την ελκυστική εικόνα στο χρηματιστήριο.

Το κραχ του '99, θεωρείται από πολλούς το μεγαλύτερο οικονομικοπολιτικό σκάνδαλο της μεταπολεμικής Ελλάδας, καθώς αποτέλεσε την αφορμή για σημαντικού μεγέθους αναδιανομή πλούτου. Πιστεύεται ότι το χρηματιστήριο χειραγωγήθηκε αθέμιτα έτσι ώστε μεγάλο μέρος του να μπορέσει να περάσει σε χέρια ξένων επενδυτών (τον Αύγουστο του 2006 σχεδόν το 42%). Επίσης φάνηκε ότι η άνοδος μιας μετοχής ήταν απλά χάρτινα κέρδη, καθώς αν όλοι οι επενδυτές προσπαθούσαν να ρευστοποιήσουν, οι τιμές θα έπεφταν κατά πολύ και αυτό θα σήμαινε ότι ποτέ δεν μπόρεσαν να ρευστοποιήσουν δυνάμει κέρδη.

Πολλοί επιρρίπτουν ευθύνες κυρίως στην τότε κυβέρνηση, καθώς υπάρχουν καταγεγραμμένες δηλώσεις υψηλών στελεχών ότι οι ανοδικές τάσεις αντικατοπτρίζουν την κατάσταση της οικονομίας της εποχής. Επίσης, η δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης αποδείχτηκε εκ των

υστέρων ότι κάλυψε ευθύνες, πράγμα που οδήγησε σε δεύτερο σκάνδαλο στο δικαστικό κύκλωμα. Ωστόσο, είναι αποδεδειγμένο ότι για πολλούς λόγους, τους χρηματιστηριακούς κύκλους ανόδου και καθόδου τους πληρώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό οι μικροεπενδυτές, στην εν λόγω περίπτωση οι Έλληνες μικρο-αποταμιευτές, που αγόρασαν μετοχές σε υψηλές τιμές και τις πούλησαν σε χαμηλότερες, με το ακριβώς αντίθετο να συμβαίνει με τους καλύτερα πληροφορημένους, μεγάλους ή θεσμικούς επενδυτές. Η αποτίμηση αυτής της απώλειας ρευστότητας στο επίπεδο της πραγματικής οικονομίας κατά τα έτη που ακολούθησαν δεν είναι εύκολα εφικτή.

Από τα μέσα του 2009, ζούμε τις συνέπειες των οικονομικών λαθών όλων αυτών των χρόνων. Το κραχ του 29 στις ΗΠΑ, η παγκόσμια οικονομική κρίση, οι λανθασμένοι οικονομικοί χειρισμοί από υψηλόβαθμα στελέχη, τη φούσκα του ελληνικού χρηματιστηρίου το '99, η απόκρυψη και συγκαλύψη του ελληνικού χρέους όπως και η μίσθωση πολιτικών και δικαστικών προσώπων, είναι οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν την Ελλάδα στο τραγικό σήμερα. Μετά την αποκάλυψη ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έκλεισε για το 2009 σε επίπεδα πολύ πάνω από αυτά που θα καθιστούσαν το δημόσιο χρέος βιώσιμο, ξεκίνησε η ελληνική κάθοδος.

Η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Αποτέλεσμα ήταν ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας και στάσης πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου. Εφόσον τα μέτρα για μείωση των δαπανών δεν απέφεραν καρπούς, στις 23 Απριλίου 2010, η Ελλάδα ανακοινώνει την προσφυγή της στον μηχανισμό στήριξης. Με τη χρηματοδότηση από το μηχανισμό αποφεύχθηκε ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας της Ελλάδας, που θα είχε πιθανές ανεξέλεγκτες συνέπειες και για όλη τη ζώνη του ευρώ.

Σήμερα, με το ποσοστό ανεργίας να αγγίζει το 20.7% (το 54.6% των ανέργων είναι μακροχρόνια άνεργοι), το Φ.Π.Α. Σκαρφαλωμένο στο 23% και ζώντας με τα μέτρα λιτότητας από το τρίτο μνημόνιο, κάθε Έλληνας έχει το δικαίωμα να παραπονιέται εφόσον δεν φταίει ο ίδιος, ούτε η χώρα του αποκλειστικά για τις συνθήκες που ζει τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Όμως, όπως αναφέραμε και παραπάνω στο κεφάλαιο αυτό, μια περίοδος του οικονομικού κύκλου μπορεί να είναι μεγαλύτερη και δυνατότερη από παρελθοντικές, όμως δεν παύει πάντα μετά από την κρίση και την κάθοδο μιας οικονομίας, να έρχεται η ύφεση και τελικά η άνοδος της.

Μέρος Β'

Εισαγωγή:

Αναμφισβήτητα, καταλυτικό παράγοντα για τη σημερινή οικονομική κατάσταση, υπήρξαν τα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα του περασμένου αιώνα. Κατακλυσμός από καλοστημένες απάτες ξεκίνησαν να ξετυλίγονται μπροστά στα μάτια των ανυπεράσπιστων μετόχων, χωρίς καμία συνοριακή διάκριση. Οι απλοί μέτοχοι, καθώς και οι επενδυτές, έπεσαν θύματα στις αλαζονικές τάσεις των εταιριών, με καταστροφικά αποτελέσματα στα παγκόσμια δρώμενα.

Η εποχή που ζούμε χαρακτηρίζεται ως εποχή έντονης κοινωνικής κινητικότητας και κοινωνικής δυσaréσκειας. Δυσaréσκειας που απορρέει από τη συμπεριφορά κυρίως μεγάλων και διεθνών επιχειρηματικών μονάδων, η οποία εμπεριέχει δόλο και παραπλάνηση. Τα λογιστικά «μαγειρέματα» ή η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων των επιχειρήσεων παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια όλο και συχνότερα κυρίως στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη. Οι συνέπειές τους είναι καταστροφικές λόγω τεράστιων χρηματικών απωλειών όσο και της δημιουργίας βαθύτατης κρίσης αναξιοπιστίας στη λειτουργία των κεφαλαιαγορών.

Κάποια σκάνδαλα έσβησαν σιωπηλά, χωρίς εξηγήσεις και έρευνα και κάποια ήταν μια δυνατή κραυγή για όλους, εφόσον η πτώση τους ήταν βουτιά θανάτου για το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα.

Τα γεγονότα αυτά κλόνισαν την εμπιστοσύνη των επενδυτών και οδήγησαν την παγκόσμια χρηματιστηριακή κοινότητα σε μια ευρέως έκτασης συζήτηση σχετικά με τον ρόλο της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης των εισηγμένων εταιριών και την εφαρμογή αποτελεσματικής και ουσιαστικής εποπτείας τους.

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, με βασική αναφορά στο χρηματοοικονομικό σκάνδαλο της ENRON, χαρακτηριστική περίπτωση αναξιόπιστων δημοσιευμένων στοιχείων και απουσίας ηθικών αναστολών στη συμπεριφορά της διοίκησης και άλλων συμμετεχόντων, επιχειρεί να διερευνήσει αν ο συνδυασμός αξιόπιστης λογιστικής πληροφόρησης και υψηλού βαθμού εταιρικής ηθικής μπορεί να τα αποτρέψει.

Οι παράγοντες που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο για τους λόγους που ωθούν στελέχη να διαπράξουν απάτη, καθώς και οι τρεις τρόποι που μπορεί κάποιος να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρίας, βρίσκουν εφαρμογή στα παρακάτω εταιρικά σκάνδαλα που αναλύονται.

4. Παγκόσμια Χρηματιστηριακά Σκάνδαλα

4.1 Enron

Άνετα μπορεί κάποιος να αντιπαραθέσει το συγκεκριμένο εταιρικό σκάνδαλο με το μύθο «Ο Αυτοκράτορας ήταν γυμνός». Όλα τόσο φανερά, όμως κανείς δεν τα αντιλήφθηκε, ή δεν ήθελε να τα αντιληφθεί. Ουδείς τολμούσε να αμφισβητήσει τις επιχειρηματικές επιλογές της διοίκησης ή ήθελαν να ξεγελαστούν; Είχαν ανάγκη να πιστέψουν στο παραμύθι του νάνου που ξαφνικά γίνεται γίγαντας! Όμως κανείς δεν πρόσεξε ότι αυτός ο κολοσσός δεν έμαθε ποτέ να στέκεται στα πόδια του. Ήταν στην ουσία ένας πύργος από τραπεζολόχαρτα, πάνω από μια δεξαμενή πετρελαίου.

Αρχικά όλα έγιναν για το κύρος, το γόητρο, την υπερηφάνεια, αλλά αργότερα τα κίνητρα αυτά μετατράπηκαν σε αλαζονεία, απληστία, υπεροψία. Έτσι, η έβδομη μεγαλύτερη εταιρία των ΗΠΑ (αποτιμημένη στα 70 δισεκατομμύρια δολάρια) πτώχευσε μέσα σε μερικούς μόλις μήνες. Η πτώση ήταν τόσο μεγάλη που τράνταξε το παγκόσμιο και διέκοψε το βαθύ ύπνο όλων.

Ιστορικά γεγονότα πριν την πτώχευση:

- Το 1985 η αμερικανική εταιρεία ENRON ιδρύθηκε από τον Kenneth Lay με όραμα να σχεδιάσει το μέλλον της ενέργειας, Έδρα της, το Houston της Αμερικής.
- Το 1989 έρχεται στην εταιρία ο Jeffery Skilling, με καινοτόμες ιδέες για τη μεταφορά ενέργειας . Κατάφεραν με τη βοήθεια του, να μετατρέψουν τη μεταφορά ενέργειας σε χρηματοοικονομικά μέσα που θα μπορούσαν να διαπραγματεύονται σαν μετοχές και ομόλογα. Όρος που έθεσε για την πρόσληψη του στην εταιρία, ήταν η χρησιμοποίηση της λογιστικής μεθόδου mark-to-market (αναλύετε αργότερα η λογιστική αυτή μέθοδος).
- Το 1992 γίνεται η μεγαλύτερη εταιρία αγοράς και πώλησης φυσικού αερίου στη Βόρεια Αμερική.
- Το 1994 άρχισε να εμπορεύεται ηλεκτρικό ρεύμα και οικονομικά συμβόλαια που σχετίζονται με αυτό.
- Το 1999 αποκτά τη δική της ιστοσελίδα στο διαδίκτυο στην οποία καθιερώνεται ως παγκόσμια εταιρεία εμπορίας ενέργειας και συμβολαίων. Η εταιρεία μετατρέπεται από εταιρεία παροχής φυσικού αερίου σε παγκόσμιο ηγέτη όσον αφορά το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια. Η αξία των μετοχών της φτάνει τα \$45/μετοχή.
- Το 2000 η αξία ανέρχεται στα \$ 83/ μετοχή και η τιμή της εταιρίας ανέρχεται στα \$52 δις (στο τέλος του 2000 θεωρητών ως ενεργειακός κολοσσός, εφόσον το 20% του φυσικού αερίου στις Η.Π.Α. ήταν δικό της).

Πως όμως κατάφερε μια εταιρία μέσα σε 15 μόλις χρόνια από την ίδρυση της, να είναι 16^η παγκοσμίως σε θέματα τζίρου; (438^η μεγαλύτερη επιχείρηση στον κόσμο με 9,2 δις \$ και 94 εκ \$ κέρδη το χρόνο). Πως είναι δυνατόν να έχει 90% αύξηση των κερδών της μέσα σε 12 μήνες (90% αύξηση για το 2000 και 50% για το 1999); Χρειάστηκαν 16 χρόνια για να πάει η αξία της Enron από 10 δισεκατομμύρια σε 65 δισεκατομμύρια και μετά μόνο 24 ημέρες για να φτάσει στη χρεοκοπία. Η εταιρία που για έξι συνεχόμενα χρόνια της απονεμόταν ο τίτλος της «πλέον καινοτόμου εταιρίας» από το οικονομικό περιοδικό Fortune, η μοναδική εταιρία που δημιούργησε τη φήμη στην Wall Street ότι δεν μπορούσε να αποτύχει ποτέ, κήρυξε πτώχευση στις 2 Δεκεμβρίου του 2001.

Γεγονότα- Πρακτικές που οδήγησαν στα πλασματικά κέρδη:

- i. Στην πράξη, η Enron εφάρμοσε κάτι παραπλήσιο της δημιουργική λογιστική. Η μεγαλύτερη διόγκωση των κερδών της, ήρθε από μια σειρά εταιριών ειδικού σκοπού (Special Purposes Entities), με το όνομα Raptors I-IV (την ονομασία τους την πήραν από τους Raptors: κομψόγναθοι από το Jurassic Park). Οι εταιρείες-βιτρίνες, οι περισσότερες εκ των οποίων άνηκαν στον Andy Fastow (Ex-Chief Financial CFO) δημιουργήθηκαν στις αρχές του 1999. Με αυτή την δημιουργία των θυγατρικών εταιριών, εξασφάλισε ο Andy για τον εαυτό του \$45 εκατ., ως ανταμοιβή για αυτή του την 'προσφορά' στην εταιρία. Οι λογιστές μετέφεραν τα ελλείμματα και τα χρέη της Enron στους ισολογισμούς αυτών των εταιριών (και όχι στο δικό της ισολογισμό), ώστε να εμφανίζονται διογκωμένα τα αποτελέσματα στην μητρική τους εταιρία. Στόχος αυτής της -έμμεσης- παραποίησης των ισολογισμών, ήταν η αύξηση της ελκυστικότητας της μετοχής της, ώστε να "φουσκώσει" η χρηματιστηριακή αξία της εταιρείας καθώς και η απόκρυψη πληροφοριών για τα δανειακά της κεφάλαια. Μερικές από τις μεγαλύτερες τράπεζες του κόσμου (Wachovia, J.P. Morgan Chase, Credit Suisse First Boston, Citigroup, Merrill Lynch), έπεσαν στη παγίδα των πανούργων στελεχών της Enron και επένδυσαν στην 'καλύτερη' εταιρία του Fastow (μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου, τους χαρακτήρισαν ως "useful idiots"). Με αυτή την εξαπάτηση, κατάφεραν να φουσκώσουν το κομμάτι του ισολογισμού για τα έσοδα και τα κέρδη και να παρουσιάσουν την Enron ως κερδοφόρα ενώ στην πραγματικότητα είχε χρέος \$30 δισεκατομμύρια. (Για να επιτευχθεί αυτή η απάτη, δεν ήταν σίγουρα υπεύθυνος μόνο ο Andy Fastow, αλλά και άλλα πρόσωπα και εταιρίες, που αναφέρονται στη συνέχεια)
- ii. Το 1987, δύο traders (έμποροι) πετρελαίου της Enron στοιχημάτισαν στη τιμή του πετρελαίου σε χρηματιστήριο εμπορευμάτων και μάλιστα τα κατάφεραν πολύ καλά. Αυτή ήταν η δουλειά τους άλλωστε αλλά ήταν παράξενο ότι τα στοιχήματα τους ήταν περισσότερο επιτυχημένα από ότι συνήθως και έτσι χάριζαν και έβγαζαν πολλά λεφτά στην εταιρία. Η εξήγηση σε αυτό το 'παράδοξο' ήταν απλή εφόσον αυτοί οι traders είχαν στήσει μία απάτη. Ο Kenneth Lay ενημερώθηκε με στοιχεία ότι οι δύο traders όντως έχουν κάνει μεγάλες απάτες, καταστρέφουν τα στοιχεία και τζογάρουν καθημερινά τεράστια ποσά από τα κεφάλαια της εταιρείας. Ο Lay το μόνο που αποφάσισε ήταν να ενθαρρύνει τους traders να συνεχίσουν αυτή τη παράνομη συμπεριφορά και να συνεχίσουν να τζογάρουν στην αγορά του πετρελαίου αφού μέχρι τώρα αυτή ήταν η μόνη επικερδής δραστηριότητα της εταιρείας. Μετά από 2 μήνες οι ανώνυμοι έμποροι πήραν μαζί τους 90 εκατ δολάρια, όλο δηλαδή το αποθεματικό της εταιρείας (γνωστό ως σκάνδαλο Valhalla). Τελικά με πολύ έξυπνους χειρισμούς οι άνθρωποι της εταιρείας κατάφεραν να

διορθώσουν αυτό το τρομερό λάθος ώστε να μην εκτεθεί ανεπανόρθωτα η εταιρεία. Όταν η υπόθεση έφτασε τελικά στα δικαστήρια, ο Ken Lay ισχυρίστηκε ότι σοκαρίστηκε από την ανεξέλεγκτη και απερίσκεπτη συμπεριφορά των trader αλλά η αλήθεια είναι ότι γνώριζε πολύ καλά τους κινδύνους και ο ίδιος είχε διαλέξει να ακολουθήσει τη πιο επικίνδυνη πορεία προκειμένου να βγάλει χρήματα, ακόμα και αν είχε παρανομίες και ανήθικα σημεία.

- iii. Τα πράγματα έγιναν ακόμα πιο 'μεγάλα' όταν η εταιρεία άρχισε να μπορεί να χρησιμοποιεί [mark to market](#) λογιστικές μεθόδους (το σημαντικότερο γράναζι για τη πτώση της εταιρίας, όπως αναφέρεται από τους περισσότερους οικονομικούς αναλυτές). Αυτή η λογιστική μέθοδος επέτρεπε στην Enron να κλείσει πιθανά μελλοντικά κέρδη, την ίδια μέρα που η συμφωνία υπογραφόταν. Έτσι όσα έσοδα και να έρχονταν στην εταιρία, τα έσοδα της θα ήταν αυτά που η εταιρία έλεγε ότι ήταν. Ουσιαστικά, με αυτή τη μέθοδο μπορούσαν να ισχυριστούν ότι θα βγάλουν στο μέλλον όσα λεφτά θέλουν, με όποιο τρόπο θέλουν, χωρίς να έχουν καν τα λεφτά στα χέρια τους. Αυτό είναι παρανοϊκό για μια εταιρία, εφόσον δεν είναι δυνατόν να αποκομίσει τα λεφτά που υπολόγισε πως θα κερδίσει, εφόσον υπάρχουν πληθώρα αστάθμητων παραγόντων που θα εμποδίσουν τον προϋπολογισμό να πραγματοποιηθεί. Αυτή τη τρέλα ήταν υπεύθυνη να την σταματήσει η λογιστική ορκωτή εταιρεία που χρησιμοποιούσαν, η Arthur Andersen, που όμως, απλά δεχόταν οτιδήποτε έβλεπε στα λογιστικά στοιχεία και τα υποστήριζε γιατί... απλά έτσι ήταν. Με αυτό το τρόπο, αν ο Skilling και η Enron έλεγαν ότι θα βγάλουν 200.000.000 από μία ιδέα που είχε, τότε οι λογιστές το υπέγραφαν και η εταιρεία έδειχνε κέρδη.
- iv. Στο "κόλπο" ήταν όπως αναφέραμε και η Arthur Andersen, μια εταιρεία αξιολόγησης (3η μεγαλύτερη παγκοσμίως εκείνη την εποχή) η οποία είχε πελατειακή σχέση με την Enron για 12 χρόνια και, συνεπώς, έδινε υψηλή βαθμολογία στην μετοχή της, ενώ γνώριζε για τις ατασθαλίες της εταιρίας. Το 2001 η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen παρελάμβανε 1 εκατ δολάρια την εβδομάδα, (όπως επίσης και οι δικηγόροι της εταιρίας Enron's law firm Vinson & Elkins), ποσό τεράστιο σε σχέση με τα ποσά που έπαιρναν άλλες ελεγκτικές εταιρίες από παρόμοιες εταιρίες του κλάδου της Enron. Οι μικροεπενδυτές, εφησυχασμένοι τόσο από τα πιστοποιητικά της Andersen όσο και από τα εγκωμιαστικά σχόλια των οικονομικών αναλυτών, χίμηξαν στην μετοχή της εταιρείας, σπρώχνοντας την τιμή της σε δυσθεώρητα ύψη, χωρίς να υποψιάζονται ότι και η ελεγκτική εταιρία ήταν μπλεγμένη στο κόλπο και απλά συγκάλυπτε όλες τις λογιστικές τις απάτες. (Εκτενέστερη αναφορά για τις πελατειακές σχέσεις των δύο εταιριών, αναφέρονται στο κεφάλαιο 5.8).
- v. Όσο η τιμή της μετοχής σκαρφάλωνε, τόσο αυξάνονταν και τα κολακευτικά δημοσιογραφικά σχόλια. Ενθουσιασμένοι οι δημοσιογράφοι αναφέρονταν στην Enron ως μια υπερδύναμη, που πάντα θα καινοτομούσε στα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει. Κάθε μήνα, ήταν σε εξώφυλλα οικονομικών περιοδικών και τα άρθρα παρότρυναν συνεχώς και ανεπιφύλακτα τους επενδυτές, να αγοράσουν μετοχές της, ως μια σίγουρη και κερδοφόρος επένδυση. Μόνο που οι μικροεπενδυτές δεν ήξεραν ότι η Enron συνήθιζε να φέρεται με ιδιαίτερη γαλαντομία σε όσους δημοσιογράφους έγραφαν καλά λόγια για αυτήν. Έτσι, τα άρθρα ήταν διογκωμένα λόγω προσωπικών συμφερόντων και δεν υπήρχε έρευνα κάτω από τα λόγια και τις παροτρύνσεις των δημοσιογράφων, με αποτέλεσμα την παραπληροφόρηση του κοινού.
- vi. Τα υψηλόβαθμα στελέχη χρησιμοποιούσαν μια βάνουση διαδικασία με το όνομα Performance Review Committee. Κάθε χρόνο απολυόταν το 15% των εργαζομένων

κατόπιν εταιρικής ψηφοφορίας μεταξύ των εργαζομένων, με σκοπό την ικανοποίηση τους υπόλοιπους εργαζόμενους που ψήφισαν ότι θέλουν να απολυθούν οι συνάδερφοι τους. Με αυτό τον τρόπο διασφάλιζαν ότι οι υπάλληλοι τους θα έκανα ότι τους ζητηθεί για να μην απολυθούν και ότι αυτοί που τελικά μένουν δεν έχουν καθόλου ηθικές αναστολές. Έτσι, η εταιρία είχε προσωπικό έτοιμο για να δεχτεί και να υλοποιήσει τα πάντα.

- vii. Μέσα σε 10 χρόνια, η Enron ξόδεψε 10 εκατ. δολάρια σε πολιτικά λόμπι. Υπήρξε η 12^η σε συνεισφορά εταιρία για την προεκλογική εκστρατεία των ρεπουμπλικάνων στο Κογκρέσο μεταξύ των οποίων και του υπουργού δικαιοσύνης Τζων Ασκροφτ όπως επίσης και ο γενναίος χρηματοδότης των περισσότερων μελών της κυβέρνησής του Τζωρτζ Μπους τζούνιορ. Όπως αποδείχτηκε μετά την εμφάνιση του σκανδάλου και το τέλος της θητείας του Τζωρτζ Μπους, το λόμπι της εταιρείας ήταν εντυπωσιακό: πάνω από 100 μέλη του Κογκρέσου χρηματοδοτούνταν από την Enron για τις εκλογικές τους δαπάνες. Επίσης, καίριες θέσης εργασίας για την εταιρία, είχαν κοντινοί συγγενείς γερουσιαστών. Έτσι κάποιοι κάνουν λόγο για την μεγαλύτερη πολιτική συνωμοσία εφόσον η Enron δωροδοκούσε και βόλευε πολιτικά πρόσωπα του εκάστοτε καιρού.
- viii. Η απελευθέρωση της αγοράς της ενέργειας πρόσφερε ένα ακόμη όπλο στην Enron, προκειμένου να διογκώσει τα κέρδη της με έναν απλούστατο τρόπο. Η εταιρεία, όντας ανεξέλεγκτη, άρχισε να διακόπτει συχνά την παροχή ρεύματος στην Καλιφόρνια, με την δικαιολογία ότι δημιουργούνται προβλήματα παραγωγής και διανομής λόγω υπερκαταναλώσεως. Ως "λύση" στο -κατ' ουσία, ανύπαρκτο- πρόβλημα, η εταιρεία αύξησε την τιμή της κιλοβατώρας. Φυσικά, μετά την αύξηση δεν ξανά παρουσιάστηκαν προβλήματα. Επιπρόσθετα, συμφωνούσαν και με τις υπόλοιπες εταιρίες ηλεκτρικής ενέργειας στην πολιτεία, για διακοπή του ρεύματος συγκεκριμένες μέρες και ώρες, με αποτέλεσμα η τιμή του ρεύματος να αυξάνετε 3-4% σταδιακά, για να μπορέσει να "λυθεί" το πρόβλημα της διακοπής της τροφοδοσίας. Με αυτό τον τρόπο, έλεγχαν πλήρως την τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας και δεν άφηναν τον ανταγωνισμό να ρίξει την τιμή της προσφερόμενης ενέργειας. Είχαν ουσιαστικά κατασπαράξει την πολιτεία, χωρίς κανείς να μπορεί να κάνει κάτι για αυτό. Μια ακόμη χυδαία πράξη που λάμβανε χώρα στην Καλιφόρνια, ήταν η εξαγωγή ενέργειας εκτός πολιτειών και μετά όταν οι τιμές έπεφταν, την αγόραζαν πίσω.
- ix. Όλοι επένδυναν στην Enron όχι μόνο γιατί φαινόταν οι πιο σταθερή εταιρία του αμερικάνικου χρηματιστηρίου αλλά και γιατί οι εταιρίες internet ξεκίνησαν να πέφτουν και έψαχναν το καινούργιο που ήθελαν να επενδύσουν, και η αγορά ενέργειας ήταν πολύ υποσχόμενη εκείνη την περίοδο, εφόσον μόλις είχε μπει στην χρηματιστηριακή αγορά. Ήταν η τάση που έβγαζαν προς τα έξω, η νέα μόδα που έγινε λατρεία για τον κόσμο του χρηματιστηρίου. Όμως δεν γνώριζαν ότι αυτοί που τροφοδοτούσαν την νέα τάση, είχαν σκοπό να ωφεληθούν προσωπικά και όχι να δημιουργήσουν μια νέα αγορά.
- x. Η συμφωνία για συνεργασία με την εταιρία Blockbuster φαινόταν ότι θα έδινε κάποια κέρδη στην Enron και θα ησύχαζε τις φήμες που είχαν ξεκινήσει τότε να λένε για την σταδιακή πτώση της εταιρίας. Τελικά η συμφωνία δεν έγινε ποτέ, όμως με τη λογιστική εφαρμογή mark-to-market, χρησιμοποίησαν μελλοντικές προβλέψεις από την συμφωνία, για να κλείσουν 53 εκατ. δολάρια σε κέρδη, από μια δουλειά που δεν επέφερε ούτε μια δεκάρα για την εταιρία γιατί πολύ απλά δεν έγινε ποτέ.
- xi. Τα καταστροφικά ελαττώματα της Enron ήταν η περηφάνια, η αλαζονεία, η αδιαλλαξία και

η απληστία, χαρακτηριστικά ανθρώπων και όχι εταιριών. Τα υψηλόβαθμα στελέχη της ήταν διψασμένα για δόξα και λεφτά, με αποτέλεσμα να μην σκέφτονται το καλό της εταιρίας, αλλά μόνο το προσωπικό τους όφελος. Δεν προ νοούσαν καθόλου για την υγεία της εταιρίας, αλλά μόνο για την δική τους ικανοποίηση και δεν τους ένοιαζε διόλου να πάρουν επιπόλαια ρίσκα με καταστροφικά αποτελέσματα για την εταιρία και να προξενήσουν τεράστιες οικονομικές απώλειες με τις επιπόλαιες κινήσεις τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της επιπολαιότητας τους, η επένδυση στην Ινδία, που κανείς άλλος δεν τολμούσε να κάνει. Με αυτή τους τη κίνηση έχασαν 1 δις δολάρια για το λόγο ότι, οι καταναλωτές δεν μπορούσαν να πληρώσουν την τεράστια ποσότητα ενέργεια που παρήγαν. Έτσι δόθηκαν τεράστια κονδύλια, με πενιχρά κέρδη, απλά και μόνο για να τολμήσουν κάτι που κανείς δεν το είχε κάνει.

Στις αρχές του 2000 ξεκινούν να ξεμένουν από ιδέες για να κάνουν την εταιρία να φαίνεται επιτυχημένη και ελκυστική στα μάτια των μετόχων και έτσι τα στελέχη πουλούν τις μετοχές τους.

- Ken Rice \$53 εκατομμύρια
- Ken Lay \$300 εκατομμύρια
- Cliff Baxter \$35 εκατομμύρια
- Jeff Skilling \$200 εκατομμύρια

Η αντίστροφη μέτρηση για να μαθευτεί η αλήθεια ξεκινάει τον Μάρτη του 2001, όταν ένας αναλυτής πρόσεχε ότι κάποιες stock analysts έλειπαν από τα δημοσιευμένα έγγραφα. Χαρακτήρισε την εταιρία ως «μαύρο κουτί», εφόσον κανείς δεν ήξερε από που προέρχονταν τα έσοδα της εταιρίας, απλά έκανα την εμφάνιση τους και ήταν πάντα 'καλά'. Αυτό το μαύρο κουτί ήταν εκεί για να βγάζει καλούς αριθμούς και να ξεγελάει, μέχρι που ξεκίνησε να φανερώνεται η αλήθεια.

Όταν οι δημοσιογράφοι άρχισαν να ρωτούν από που προέρχονται τα έσοδα της εταιρίας, δεν πήραν απάντηση και τους κατηγορήσαν ότι προσπαθούσαν να τους δυσφημίσουν και να δημιουργήσουν ανησυχία στο κοινό, χωρίς να υπάρχει λόγος.

Το καλοκαίρι του 2001 η μετοχή κατρακυλούσε όλο και περισσότερο και σε λίγο χρονικό διάστημα δηλώνουν παραίτηση οι John Cliff Baxter (14 Αυγούστου) και ο CEO Jeffrey Skilling, δηλωμένος προσωπικούς όρους (ήταν σαν τους αρουραίους που φεύγουν πρώτοι από το πλοίο που ξεκινά να βυθίζεται).

Όμως είχαν τσοντάρει στη ελπίδα ότι η μετοχή της Enron δεν θα έπεφτε ποτέ. Όταν ξεκίνησαν να κοιτάζουν τα λογιστικά βιβλία της εταιρίας, κατάλαβαν ότι τα νούμερα ήταν μαγειρεμένα και ήταν ανεπίτρεπτο από την Arthur Andersen να υπέγραψε αυτά τα βιβλία. Ανακοίνωσαν μαζικές οικονομικές αναμορφώσεις και έτσι οι επενδυτές ξεκίνησαν να ανησυχούν ότι δισεκατομμύρια από τα κέρδη του market-to-market ήταν πραγματικά απώλειες ή λεφτά που δεν πήρε ποτέ η εταιρία στα χέρια της. Και η τιμή της μετοχής συνέχισε να πέφτει (50% πτώση στον επόμενο ένα μήνα).

Μετά την αποχώρηση του Jeff, ο chairman Ken Lay ανέλαβε ως CEO προσπαθώντας να καθησυχάσει τους εργαζομένους με κούφιας ελπίδες. Ταυτόχρονα, η Arthur Andersen κατέστρεψε όλα τα έγγραφα που είχαν σχέση με την Enron (περισσότερο από 1 τόνο χαρτιού) για να μην υπάρχουν αποδείξεις για τις εκτός νόμου συνεργασίες τους.

Το εξιλαστήριο θύμα γίνεται τότε ο Andrew Fastow εφόσον ανακαλύφθηκε ότι «κέρδισε» περισσότερα από 45 εκατομμύρια δολάρια από την συνεργασία του με τον Jeff και ότι ήταν ο ιδρυτής των περισσότερων θυγατρικών εταιριών που χρησιμοποιούσαν για να καλύψουν κάποιες από τις ζημιές της εταιρίας.

Στις 22 του Οκτωβρίου του 2001, η τιμή της μετοχής της Enron κατρακύλησε στα \$20,65 με απώλεια \$5,40 σε μια μέρα, ακολουθώντας την ανακοίνωση της SEC (Security and Exchange Commission) πως διερευνά ποικίλες ύποπτες συμφωνίες που πήραν θέση στην Enron, τονίζοντας πως πρόκειται για μερικές από τις πιο θολές συναλλαγές εντός ομίλου που παρατηρήθηκαν ποτέ.

Στις 2 του Δεκέμβρη του 2001, η τιμή της μετοχής ήταν μόλις 40 cents και η εταιρία κήρυξε πτώχευση. Οι εργαζόμενοι το έμαθαν εκείνη τη μέρα, η ώρα 9 και 30 το πρωί και ήταν υποχρεωμένοι όλοι να φύγουν από το κτίριο με τα προσωπικά τους αντικείμενα εντός μισής ώρας.

Συνέπειες της τραγικής πτώχευσης:

- Η αποκάλυψη του σκανδάλου κατακρήμνισε την μετοχή της Enron στα 40 σεντς, ενώ στις αρχές του ιδίου χρόνου είχε σκαρφαλώσει και παραμένοντας για αρκετό χρονικό διάστημα στα 83 δολάρια (πτώση 95% μέσα σε ένα χρόνο). Αυτή η κατάρρευση οδήγησε στην απόγνωση χιλιάδες μετόχους, εφόσον μετρούσαν ζημιές 68 δις \$.
- 20 000 εργαζόμενοι έχασαν τη δουλειά τους χωρίς καμία προειδοποίηση, την ίδια μέρα που ανακοινώθηκε η πτώχευση της εταιρίας.
- 2 δις δολάρια σε συντάξεις και συνταξιοδοτικά ταμεία εξαφανίστηκαν (τα 2/3 του ενεργητικού είχαν αποκτηθεί από συντάξεις και αμοιβαία κεφάλαια). Όλες οι συντάξεις των εργαζομένων χάθηκαν εφόσον τις είχαν επενδύσει (υποχρεωτικά) σε μετοχές της εταιρίας. Έτσι 20 000 άτομα βρέθηκαν μέσα σε μισή ώρα στο δρόμο άνεργοι, με ένα αβέβαιο μέλλον και τελείως χρησιμοποιημένοι (όταν η τιμή της μετοχής κατρακυλούσε, το ταμείο συντάξεως ήταν παγωμένο και κανείς δεν μπορούσε να πουλήσει το μερίδιο του ενώ οι μεγαλομέτοχοι είχαν ήδη πουλήσει το μερίδιο τους (περισσότερο από 1 δις)).
- Μαζί της, έσβησε από τον χάρτη και η ελεγκτική εταιρία Andersen, η οποία πιάστηκε να έχει καταστρέψει πάνω από έναν τόνο έγγραφα που πιστοποιούσαν την υπόγεια διασύνδεσή της με την Enron. Και μαζί της, καταστράφηκαν και 4 000 εργαζόμενοι, οι οποίοι όχι μόνο έμειναν άνεργοι αλλά έχασαν και την περιουσία τους, μιας και μεγάλο τμήμα των αμοιβών τους αποτελείτο από μετοχές της εταιρείας που ξέμειναν στα χέρια τους χωρίς καμία οικονομική αξία.
- Όταν κατακάθισε ο μπουχός από το σώριασμα της Enron, οι μέτοχοι παγκοσμίως, μετρούσαν ζημιές 68 ολόκληρων δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Το σκάνδαλο της Enron μπορεί να αποδειχτεί ιστορικά πολύ χειρότερο χτύπημα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, εφόσον οι Αμερικάνοι εργαζόμενοι έχουν χάσαν μέσα σε ένα χρόνο το 15% του αμερικάνικου ΑΕΠ (1.5 τρις \$).

Όλα αυτά θα αποφεύγονταν αν οι υπάλληλοι και οι επενδυτές αναρωτιόνταν 'γιατί' και πώς είναι δυνατόν να αναπτυχθεί τόσο μια εταιρία, σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα.

Ο κλέφτης όμως πάντα πιάνεται. Συνήθως όταν αποκτήσει μεγάλη αυτοπεποίθηση.

Όπως αποδείχθηκε μετά από 8 χρονιά δικαστικών διαμαχών, η απάτη της Enron είναι ιστορία συνεργατικής διαφθορά (πίσω από κάθε σκάνδαλο κρύβεται πάντα μια λογιστική εταιρία). Όσοι έπρεπε να πουν όχι σε αυτή την απάτη, απλά σιώπησαν (δικηγόροι, τραπεζίτες, ελεγκτές, πολιτικοί, δημοσιογράφοι, οικονομικοί αναλυτές), αλλά πήραν μερίδιο από τη χρεωκοπία και το έβαλαν στις τσέπες τους.

Δικαστικές Αποφάσεις- Δικαιοσύνη:

- 25 Ιανουαρίου 2002 ο John Cliff Baxter (φίλος Jeffrey Skilling) Former Enron President & CEO, αυτοκτονεί γιατί δεν άντεξε τη δημόσια κατακραυγή. Στο σημείωμα που άφησε, έλεγε ότι κάποτε υπήρχε μεγάλος σεβασμός για το πρόσωπο του, τώρα όμως έχει σταματήσει αυτό και δεν μπορεί να το αντέχει.
- Ο Andy Fastow δήλωσε ένοχος για συνωμοσία στη διάπραξη της απάτης. Συμφώνησε να χάσει 23 εκατομμύρια δολάρια από τα περιουσιακά του στοιχεία. Η ποινή του μειώθηκε σε 10 χρόνια με αντάλλαγμα να καταθέσει εναντίων και άλλων στελεχών .
- Το 2004 ο Jeff Skilling κατηγορήθηκε για την εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών και συνωμοσία με σκοπό την εξαπάτηση επενδυτών. Πλήρωσε 23 εκατομμύρια δολάρια σε δικηγόρους για να τον υπερασπιστούν . Στη δίκη του το 2006 αποφασίστηκε φυλάκιση 24 ετών.
- Ο πρόεδρος της εταιρίας Ken Lay επίσης κατηγορείται για συνωμοσία διάπραξης απάτης. Ο δικηγόρος του ισχυρίζεται ότι κανείς δεν έχει πονέσει περισσότερο από την πτώχευση της Enron από Ken Lay. Η δίκη που ακολούθησε το 2006 τον καταδίκασε σε 45 χρόνια φυλάκιση. Μόλις άκουσε την ποινή που του επέβαλλαν οι δικαστές, πέθανε από ανακοπή.
- Οι μέτοχοι της Enron μήνυσαν την εταιρία και τις τράπεζες για 20 δισεκατομμύρια δολάρια. Τελικά κατάφεραν να αποσπάσουν 45 εκατομμύρια δολάρια, χρήματα τα οποία διανεμήθηκαν σε θύματα λογιστικής απάτης.
- Η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen καταδικάστηκε για παρακώλυση της δικαιοσύνης. Με αυτή τη κατηγορία, η παλαιότερη αμερικάνικη λογιστική ελεγκτική εταιρία, χάνει τη φήμη και την αξιοπιστία της, με συνέπεια την κατάρρευση της εταιρίας.

Η υπερασπιστική γραμμή των κατηγορουμένων επέμεινε μέχρι τέλους ότι η εταιρία ήταν

υγιέστατη και η πτώση της οφειλόταν στον πανικό που δημιουργήθηκε στις αγορές. Αξίζει δε να σημειώσουμε ένα ενδιαφέρον στιγμιότυπο δίκης: όταν ένας από τους συνηγόρους τού Ken Lay αναρωτήθηκε "Από πότε η πτώχευση αποτελεί αδίκημα;", εισέπραξε ως απάντηση "από τότε που η πτώχευση αποτελεί συνέπεια εκτεταμένης απάτης".

Δυστυχώς, και στα χρηματιστηριακά σκάνδαλα, ισχύει η «θεωρία της κατσαρίδας». Η θεωρία αυτή στηρίζεται στο αξίωμα ότι δεν υπάρχει ποτέ μια μόνο κατσαρίδα! Έτσι, υπάρχει πληθώρα παραδειγμάτων οικονομικών εγκλημάτων και μετά από την Εηρον, όπου σε κάποιες περιπτώσεις, οι συνέπειες είναι δυστυχώς καταστροφικότερες.

4.2 WorldCom

Η αποκάλυψη της λογιστικής απάτης της WorldCom θα μπορούσε, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, να στιγματίσει τη λεγόμενη 'Νέα Οικονομία', ως μία εποχή γρήγορου χρήματος, λογιστικών «τρικ» και διευθυντικών στελεχών εκτός ελέγχου.

Η απόκρυψη δαπανών ύψους 3,9 δισ. δολαρίων από τα αποτελέσματα ενός κολοσσού που πρωταγωνίστησε στην έκρηξη του τηλεπικοινωνιακού πεδίου τη δεκαετία του 90 (ο οικονομικός διευθυντής Scott Sullivan 'έκρυψε' από τα αποτελέσματα του 2001 και του Α' τριμήνου του 2002, δαπάνες συνολικού ύψους 3,9 δισ. Δολαρίων), να φέρνει στην επιφάνεια για μία ακόμη φορά το φαινόμενο των ταχύτατα αναπτυσσόμενων εταιρειών, που η «παράλογη ευφορία» των επενδυτών αποθεώνει με την ίδια ευκολία που καταδικάζει στην οριστική κατάρρευση.

Το σκάνδαλο της αμερικανικής εταιρείας τηλεπικοινωνιών έρχεται λίγους μήνες μετά τη «βόμβα» της Enron, η οποία συγκλόνισε τη Wall Street και το αμερικανικό πολιτικό σύστημα, αναδεικνύοντας μερικές από τις σημαντικότερες αρνητικές συνέπειες της απελευθέρωσης των αγορών όχι μόνο στις τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών αλλά και σε επίπεδο δημοκρατίας.

Όμως, ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή.

Ιστορικό ίδρυσης:

Η Long Distance Discount Services, Inc (LDDS) ξεκίνησε το 1983 στο Hattiesburg του Mississippi. Το 1985 η LDDS επιλεγεί τον Bernard Ebbers να είναι διευθύνων σύμβουλός της. Η εταιρεία εισήχθη στο χρηματιστήριο το 1989 μέσω συγχώνευσης με την Advantage Companies Inc. Η επωνυμία της εταιρείας άλλαξε σε LDDS WorldCom το 1995, και λίγο αργότερα μετονομάστηκε σε WorldCom.

Η ανάπτυξη της εταιρείας στο πλαίσιο της WorldCom τροφοδοτήθηκε κυρίως μέσω εξαγορών κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και έφθασε στην κορυφή της με την εξαγορά της MCI (αξία 37 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 1998) καθιστώντας την, τη μεγαλύτερη συγχώνευση στην ιστορία των ΗΠΑ. Μεταξύ των εταιρειών που εξαγοράστηκαν ή συγχωνεύθηκαν με WorldCom ήταν η Advanced Communications Corp (1992), η Metromedia Communication Corp (1993), η Resurgens Communications Group (1993), η IDB Communications Group, Inc (1994), η Williams Technology Group, Inc (1995), και η MFS Communications Company (1996). Η εξαγορά της MFS περιελάμβανε την UUNet Technologies, Inc, η οποία είχε αποκτηθεί από την MFS λίγο πριν από τη συγχώνευση με την WorldCom.

Ιστορικό Αλλοίωσης Οικονομικών Καταστάσεων:

Το 1998, ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών άρχισε να επιβραδύνεται και η μετοχή της WorldCom άρχισε να μειώνεται. Έτσι, οι τράπεζες άσκησαν ισχυρή πίεση στον Διευθύνοντα Σύμβουλο της, Ebberw Bernard για κάλυψη της ζήτησης για τα επιπλέον κεφάλαια, λόγω των δυσμενών διακυμάνσεων των τιμών της μετοχής της WorldCom που χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση άλλων επενδυτικών προσπαθειών της επιχείρησης, όπως η ξυλεία, η ιστιοπλοΐα, κλπ.

Η κερδοφορία της εταιρίας δέχτηκε ένα άλλο χτύπημα, που ήταν το χαριστικό. Στις 5 Οκτωβρίου 1999 η Sprint Corporation και η MCI WorldCom ανακοίνωσαν την 129 δισεκατομμυρίων δολαρίων συμφωνία συγχώνευσης μεταξύ των δύο εταιρειών. Αν η συμφωνία ολοκληρωνόταν, θα ήταν η μεγαλύτερη εταιρική συγχώνευση στην ιστορία, και θα έβαζε τη WorldCom μπροστά από την AT & T ως τη μεγαλύτερη εταιρεία επικοινωνιών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, η συμφωνία δεν έγινε εξαιτίας της πίεσης από το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις ανησυχίες τους για τη δημιουργία μονοπωλίου.

Ξεκινώντας το 1999 και συνεχίζοντας μέχρι το Μάιο του 2002, η εταιρεία (υπό τη διεύθυνση των Ebbers, Scott Sullivan (CFO), David Myers (Controller) και Buford "Buddy" Yates (Director of General Accounting)) χρησιμοποίησε δόλιες λογιστικές μεθόδους για την απόκρυψη της μείωσης των κερδών ζωγραφίζοντας μια ψευδή εικόνα οικονομικής ανάπτυξης και κερδοφορίας για να στηρίξουν την τιμή των μετοχών της WorldCom.

Η απάτη επιτεύχθηκε με δύο βασικούς τρόπους:

- Πρώτον, το λογιστήριο της WorldCom έκανε εγγραφές με μικρότερα ποσά από τα πραγματικά στο λογαριασμό «κόστος γραμμής» (έξοδα διασύνδεσης με άλλες εταιρείες τηλεπικοινωνιών) με κεφαλαιοποίηση αυτών των δαπανών στον ισολογισμό και όχι όπως σωστά θα έπρεπε με καταχώρηση τους στα έξοδα (γράφονταν ως κεφάλαιο στον ισολογισμό, αντί εξόδων / prepaid expenses).
- Δεύτερον, η εταιρεία φούσκωνε τα έσοδα με ψεύτικες λογιστικές εγγραφές χρησιμοποιώντας το λογαριασμό με τίτλο «εταιρικοί γενικοί λογαριασμοί εσόδων».

Αποτέλεσμα αυτών των πρακτικών είναι να επηρεάζονται θετικά οι αριθμοδείκτες του καθαρού περιθωρίου κέρδους, της απόδοσης επί της επένδυσης (ROI) και των κερδών ανά μετοχή.

Η πρώτη ανακάλυψη πιθανής παράνομης δραστηριότητας ήταν από το τμήμα εσωτερικού ελέγχου της WorldCom που αποκάλυψε περίπου 3,8 δισεκατομμύρια δολάρια της απάτης τον Ιούνιο του 2002. Η Ελεγκτική επιτροπή της εταιρείας και το διοικητικό συμβούλιο, ενημερώθηκαν για την απάτη και έδρασαν γρήγορα: ο Sullivan απολύθηκε, ο Myers παραιτήθηκε, η Arthur Andersen απέσυρε την ελεγκτική γνώμη της για το 2001 και η Securities and Exchange Commission (SEC) ξεκίνησε έρευνα. Μέχρι το τέλος του 2003, εκτιμάται ότι το σύνολο του ενεργητικού της εταιρείας είχε διογκωθεί κατά περίπου 11 δισεκατομμύρια δολάρια.

Τον Ιούνιο του 2002, οι δικηγόροι της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC) κατέθεσαν κατηγορίες αστικής απάτης εις βάρος της WorldCom για αυτό που αργότερα θα εκτιμούσαν σε αξία πάνω από 9 δισεκατομμύρια δολάρια λογιστικών σφαλμάτων. Αν και η αγωγή δεν είχε υποβληθεί μέχρι τον Ιούνιο του 2002, είναι προφανές ότι ορισμένοι στο δημόσιο είχαν επίγνωση των παράνομων πρακτικών της WorldCom πάνω από ένα χρόνο νωρίτερα (μια προηγούμενη αγωγή που κατατέθηκε τον Ιούνιο του 2001 από πολλούς μετόχους της WorldCom, απορρίφθηκε. Αυτή η αγωγή περιλάμβανε μαρτυρίες από μια ντουζίνα πρώην υπαλλήλους της WorldCom, εξηγώντας τα ίδια προβλήματα που θα μπορούσαν τελικά να επιφέρουν πτώση της εταιρείας). Για ακόμη μια

φορά το καμπανάκι είχε κτυπήσει νωρίτερα, αλλά κανείς δεν ήθελε να ακούσει.

Ιστορικό Πτώχευσης:

Στις 21 Ιουλίου του 2002, η WorldCom αιτείται προστασία πτώχευσης. Σύμφωνα με το κεφάλαιο 11 της πτωχευτικής προστασίας, ήταν η μεγαλύτερη αίτηση που έγινε ποτέ στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών, εφόσον η εταιρία εμφάνιζε χρέος περίπου 5,7 δις δολάρια.

Η WorldCom τότε άλλαξε το όνομά της σε MCI, και μετακόμισε την εταιρική έδρα της από το Clinton του Mississippi, στο Dulles της Virginia, στις 14 Απριλίου 2003. Στο πλαίσιο της συμφωνίας αναδιοργάνωσης, η εταιρεία κατέβαλε 750 εκατομμύρια δολάρια στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς σε μετρητά και μετοχές της νέας MCI, τα οποία επρόκειτο να καταβληθούν σε αδικημένους επενδυτές. Προηγούμενοι ομολογιούχοι κατέληξαν να πληρωθούν 35,7 σεντς του δολάριο, σε ομόλογα και μετοχές στη νέα εταιρεία MCI. Οι προηγούμενες μετοχές των μετόχων ήταν άνευ αξίας. Θα έπρεπε ακόμη να πληρώσει πολλά στους πιστωτές της, οι οποίοι περίμεναν για δύο χρόνια για ένα μέρος των χρημάτων που τους οφείλονται. Πολλοί από τους μικρούς πιστωτές περιλαμβάνουν πρώην εργαζόμενους, κυρίως αυτούς που απολύθηκαν τον Ιούνιο του 2002 και η αποζημίωσή και οι παροχές τους είχαν παρακρατηθεί όταν η WCOM κήρυξε πτώχευση.

Στις 7 Αυγούστου 2002, η exWorldCom group 5100 ξεκίνησε. Αποτελούνταν από πρώην υπαλλήλους της WorldCom, με κοινό στόχο την αναζήτηση πλήρους καταβολής της αποζημίωσης απόλυσης και των παροχών με βάση το σχέδιο αποχώρησης WorldCom. Η '5100' αντιπροσωπεύει τον αριθμό των εργαζομένων της WorldCom που απολύθηκαν στις 28 Ιουνίου 2002, πριν η WorldCom κηρύξει πτώχευση.

Τον Μάιο του 2003, δόθηκε στην εταιρεία μια σύμβαση χωρίς πλειστηριασμό από το αμερικανικό Υπουργείο Άμυνας να οικοδομήσει ένα κινητό τηλεφωνικό δίκτυο στο Ιράκ. Η συμφωνία έχει επικριθεί από τους ανταγωνιστές και άλλους που επικαλούνταν την έλλειψη εμπειρίας της εταιρείας στο χώρο. Στις 14 Φεβρουαρίου 2005, η Verizon Communications συμφώνησε να αποκτήσει την MCI για \$ 7,6 δις.

Ιστορικό δικαιοσύνης:

- Τον Μάρτιο του 2005, 16 από 17 πρώην αντασφαλιστές της WorldCom έφθασαν σε συμφωνία με τους επενδυτές (η Citigroup συμβιβάστηκε για \$2,65 δις τις 10 Μαΐου 2004).
- Στις 15 Μάρτη 2005 ο Bernard Ebbers κρίθηκε ένοχος για όλες τις κατηγορίες και καταδικάστηκε για απάτη, συνωμοσία και υποβολή πλαστών εγγράφων. Καταδικάστηκε σε 25 χρόνια φυλάκιση. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2006 μεταφέρθηκε στη φυλακή για να αρχίσει να εκτίει την ποινή του.
- Άλλοι πρώην υπάλληλοι της WorldCom που χρεώνονται με ποινικές κυρώσεις σε σχέση με τις οικονομικές ανακρίβειες της εταιρείας είναι: ο πρώην CFO Scott Sullivan ο οποίος

κρίθηκε ένοχος στις 2 Μαρτίου 2004 για την παραποίηση των τίτλων και την υποβολή ψευδών δηλώσεων στις 27 Σεπτεμβρίου 2002, ο πρώην υπεύθυνος David Myers, ο πρώην σύμβουλος λογιστηρίου Buford Yates, ο οποίος ομολόγησε την ενοχή του για συννομωσία και απάτη στις 7 Οκτωβρίου 2002 και οι πρώην διευθυντές λογιστικών Betty Vinson και Troy Normand.

Κάποιοι θα μπορούσαν να ισχυρισθούν ότι 'αυτά' συμβαίνουν μόνο στην Αμερική και όχι στη σταθερή και αυστηρή οικονομία της Ευρώπης. Ότι τίποτα δεν μπορεί να αλλοιώσει την καλά δομημένη οργάνωση των περισσότερων ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δυστυχώς τα γεγονότα διαψεύδουν ότι τα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα συμβαίνουν μόνο στην Αμερική και παίρνουν μια παγκόσμια διάσταση.

Όταν χρεοκόπησε η Enron, οι νεοφιλελεύθεροι υποστήριζαν ότι στο νέο οικονομικό σκηνικό δεν θα υπήρχαν πλέον θέσεις για εταιρείες-αγογδύτες και για αφεντικά-αλήτες, επειδή το μάθημα της Enron θα υποχρέωνε όλο το σύστημα να αυτοδιορθωθεί. Η υπόθεση Parmalat απέδειξε ότι όλα αυτά είναι φούμαρα.

Η ακρίβεια ωστόσο των οικονομικών καταστάσεων δεν αποτελεί θέμα μόνο για τις Η.Π.Α. αλλά και για την Ευρώπη. Στις 7 Αυγούστου του 2002, ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας Ευρωπαίων Λογιστών (Federation of European Accountants), δήλωσε ότι απέκλειε το ενδεχόμενο να επεκταθούν τα οικονομικά σκάνδαλα των Η.Π.Α. Στις ευρωπαϊκές κεφαλαιαγορές, χρησιμοποιείτε διαφορετική λογιστική φιλοσοφία από αυτή των Αμερικάνικων.. Η διαφορά έγκειται στο ότι τα ευρωπαϊκά πρότυπα βασίζονται σε αρχές και όχι σε κανόνες. Με άλλα λόγια στις Η.Π.Α. Ισχύει ο κανόνας: "Ότι δεν είναι ρητά απαγορευμένο, επιτρέπεται".

Αντιθέτως στην Ευρώπη κάθε λογιστική απόφαση πρέπει να δικαιολογείται στη βάση μίας εδραιωμένης επαγγελματικής δεοντολογίας. Παρ' όλα αυτά τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη συγκλονίστηκε από μία σειρά οικονομικών σκανδάλων. Το γεγονός ότι όλα αυτά τα ευρωπαϊκά λογιστικά σκάνδαλα έχουν τις ρίζες τους στις Η.Π.Α. δεν αποτελεί σύμπτωση. Η λεπτομερής εξέταση ζητημάτων που αφορούν τη λογιστική και την εταιρική διακυβέρνηση, η οποία επιβλήθηκε στις Η.Π.Α. μέσω του νόμου Sarbanes-Oxley, παρακινεί τους ελεγκτές και τις εταιρείες να εξετάζουν τα βιβλία τους με μεγαλύτερη προσοχή, και αυτή η διαδικασία φέρνει στο φως πολλά από τα ενυπάρχοντα προβλήματα.

Σύμφωνα με την εφημερίδα «International Herald Tribune» : «Το γεγονός ότι οι ελεγκτές της Parmalat απέτυχαν να εντοπίσουν μία τόσο μεγάλης έκτασης απάτη για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, άφησε άναυδους τους Ευρωπαίους ειδικούς σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης, όπως είχε συμβεί και στις Η.Π.Α. με την περίπτωση της Enron»

4.3 Parmalat

Το λογιστικό και όχι μόνο σκάνδαλο της Ιταλικής εταιρείας Parmalat (η μεγαλύτερη εταιρεία γαλακτοκομικών προϊόντων στην Ευρώπη) αναφέρεται στην εξαφάνιση δισεκατομμυρίων ευρώ από τα ταμεία του κολοσσού. Στο επίκεντρο του σκανδάλου βρίσκεται μία επιστολή, που υποτίθεται ότι προερχόταν από την Bank of America, με την οποία η τράπεζα επιβεβαιώνει ότι η Bonlat, θυγατρική της Parmalat, με έδρα στις Νήσους Κέιμαν (Cayman Island), είχε καταθέσεις αξίας τεσσάρων δισεκατομμυρίων ευρώ στην αμερικανική τράπεζα. Όμως ας τα αναλύσουμε χρονολογικά.

Ίδρυση:

Η Parmalat ιδρύθηκε την δεκαετία του 1960 στην Πάρμα τής Ιταλίας και σύντομα έγινε παράδειγμα επιτυχίας, χάρη στην ευφυΐα τού ιδρυτή της Καλλίστο Τάντσι και κυρίως στις επιδοτήσεις τής Ε.Ο.Κ. Από το 1974, η εταιρεία απέκτησε διεθνή υπόσταση, δημιουργώντας θυγατρικές πρώτα στην Βραζιλία και κατόπιν στον Ισημερινό και την Βενεζουέλα. Παράλληλα, έφτιαξε εταιρείες σε χώρες που προσέφεραν φορολογικές διευκολύνσεις (Αυστρία, Ολλανδία, Μάλτα, Λουξεμβούργο, Νησιά Κέιμαν κλπ) κι αργότερα έστησε εγκαταστάσεις σε κάθε λογής "φορολογικό παράδεισο" (Ολλανδικές Αντίλλες, Παρθένοι Νήσοι, Νήσοι Κέιμαν κλπ). Μέσα σε ένα τέταρτο του αιώνα αναδείχθηκε σε ένα από τα πιο επιτυχημένα μοντέλα τής φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης.

Όταν το 1990 η Parmalat έμπαινε στο χρηματιστήριο, ήταν η έβδομη σε μέγεθος ιταλική βιομηχανία και κατείχε την πρώτη θέση παγκοσμίως στην αγορά γάλακτος μακράς διαρκείας. Είχε απλωθεί σε περισσότερες από 30 χώρες και απασχολούσε κάπου 37.000 εργαζομένους. Το 2002 ο τζίρος της ξεπέρασε τα 7,5 δισ. ευρώ, ποσό μεγαλύτερο από το ΑΕΠ χωρών όπως η Βολιβία, η Παραγουάη ή η Σενεγάλη. Αυτή η απίστευτη επιτυχία χάρισε στον Τάντσι την θέση τού προέδρου της Confidustria (του συνδέσμου ιταλικών βιομηχανιών) και τον τίτλο του πιο επιτυχημένου βιομηχάνου, ενώ έκανε την μετοχή τής εταιρείας ένα από τα πιο σίγουρα χαρτιά στο χρηματιστήριο του Μιλάνου.

Εντοπισμός Απάτης:

Όλα καλά, λοιπόν, για την Parmalat, μέχρι που ξημέρωσε η 11η Νοεμβρίου 2003 και οι ελεγκτές της εταιρείας άρχισαν να ψάχνουν μια περίεργη επένδυση 500 εκατ. ευρώ στην επενδυτική εταιρεία Epiricum, η οποία είχε την έδρα της στα Νησιά Κέιμαν. Η Standard & Poors το πήρε χαμπάρι και υποβάθμισε αμέσως την μετοχή τής εταιρείας. Η πτώση είχε μόλις είχε αρχίσει. Όμως κανείς δεν υπολόγισε τη θα ερχόταν στην επιφάνεια με αυτή την έρευνα.

Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς αντέδρασε αμέσως και ζήτησε εξηγήσεις. Παράλληλα, κάλεσε την διοίκηση της εταιρείας να διευκρινίσει τον τρόπο με τον οποίο σχεδίαζε να αποπληρώσει τα χρέη της που έληγαν στο τέλος τής χρονιάς. Η επέμβαση της επιτροπής αύξησε τις ανησυχίες των επενδυτών και επιτάχυνε την πτώση τής μετοχής.

Η διοίκηση παρουσιάστηκε ψύχραιμη και καθησυχαστική. Ανακοίνωσε ότι διαθέτει 3,95 δισ.

ευρώ σε ρευστό, κατατεθειμένο στο υποκατάστημα της Bank of America των Νησιών Κέιμαν. Για να αποδείξει τον ισχυρισμό της, εμφάνισε έγγραφο της τράπεζας, το οποίο πιστοποιούσε την ύπαρξη του συγκεκριμένου ποσού. Η επιτροπή ησύχασε και μαζί της ηρέμησαν και οι επενδυτές.

Όμως, λίγες μέρες αργότερα, στις 19 Δεκεμβρίου, έσκασε βόμβα: με δημόσια κοινοποίηση, η Bank of America κατήγγειλε ότι το έγγραφο που είχε παρουσιάσει η Parmalat για τα 3,95 δισ. ευρώ ήταν πλαστό! Οι αρχές δεν δυσκολεύτηκαν να πιστοποιήσουν ότι το περίφημο έγγραφο δεν ήταν παρά ένα ερασιτεχνικά σκαναρισμένο παλιόχαρτο. Η μετοχή βούλιαξε αμέσως. Πάνω από 115.000 επενδυτές χάνουν τα λεφτά τους

Σύντομα αποκαλύπτεται ότι τα χρέη της Parmalat ξεπερνούν τα...14 δισ. ευρώ! Χρέη που συγκαλύπτονταν επί χρόνια με τρόπο "α λα Enron": ένα περίπλοκο δίκτυο υπεράκτιων (offshore) εταιρειών, που η μια μπλεκόταν με την άλλη, φορτωνόταν χρέη και ζημιές, προκειμένου η μητρική εταιρεία να εμφανίζει διογκωμένο θετικό αποτέλεσμα ώστε να αυξάνει την χρηματιστηριακή της αξία.

Ο Φάουστο Τόνα, πρώην γενικός οικονομικός διευθυντής της Parmalat, και ένας από τα δέκα άτομα -συμπεριλαμβανομένης της συζύγου του- παραδέχτηκε ότι «ωφελήθηκε προσωπικά» με κεφάλαια, τα οποία ανήκαν σε θυγατρικές εταιρείες της Parmalat στο Λουξεμβούργο και αναφέρει ότι ο ιταλικός κολοσσός έπαιρνε «μίζες» από τον κολοσσό των συσκευασιών Tetra-Pak, κατηγορία την οποία αρνείται ο σουηδικός όμιλος.

Συμπεράσματα:

Τα προαναφερόμενα αποδεικνύουν όμως ότι το σκάνδαλο της Parmalat ίσως δεν είναι αποκλειστικά δικό της. Όπως συνέβη και με το συγκρίσιμο σκάνδαλο στην αμερικανική Enron, οι εισαγγελικές αρχές θέτουν στο μικροσκόπιο και τους ορκωτούς λογιστές, οι οποίοι έλεγχαν και υπέγραφαν τους ισολογισμούς της Parmalat.

Μέχρι το 1999, ήταν η Grant Thornton που είχε την ευθύνη ελέγχου των οικονομικών στοιχείων και βιβλίων του ιταλικού κολοσσού. Τα τελευταία χρόνια, και λόγω της απαίτησης που προβάλλεται από την ιταλική νομοθεσία για την εναλλαγή ορκωτών λογιστών στις επιχειρήσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα, η Grant Thornton είχε αντικατασταθεί από την Deloitte & Touche, μία από τις τέσσερις μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου διεθνώς. Όμως, η εναλλαγή των ορκωτών λογιστών -πρακτική, η οποία νομοθετήθηκε και στις ΗΠΑ τον Ιούλιο του 2002- φαίνεται ότι παρακάμφθηκε στην ουσία στην περίπτωση της Parmalat. Και αυτό, διότι η Grant Thornton συνέχισε να ελέγχει τη θυγατρική της Parmalat Bonlat, τουλάχιστον μέχρι την ώρα που η Bank of America ανακοίνωσε ότι το υποτιθέμενο έγγραφό της, η απόδειξη των καταθέσεων των 4 δισεκατομμυρίων ευρώ, ήταν πλαστό, και το κεφάλαιο ήταν ανύπαρκτο. Η «απώλεια» αυτού του κεφαλαίου λειτούργησε σαν χαλί, το οποίο τραβήχτηκε κάτω από τα πόδια της Parmalat. Η Grant Thornton, η οποία στην ουσία αποτελεί ένα διεθνές δίκτυο εταιρειών ορκωτών λογιστών, «απέβαλε» από τις τάξεις της την εταιρεία μέλος του δικτύου της στην Ιταλία.

Οι λογιστές της Parmalat αποδείχθηκαν σαΐνια. Παρ' ότι η καλοστημένη απάτη κρατούσε χρόνια και χρόνια, ο εντοπισμός της ήταν τόσο δύσκολος ώστε ακόμη και την παραμονή του

ξεσπάσματος του σκανδάλου η Deutsche Bank απέκτησε το 5,1% των μετοχών της εταιρείας! Ακόμη και τα οικονομικά φύλλα που κυκλοφόρησαν το πρωί της ημέρας κατά την οποία ξέσπασε το σκάνδαλο, πρότειναν την αγορά μετοχών της Parmalat ως "strong buy" (ισχυρή αγορά)!

Το σοκ ήταν τεράστιο. Μαζί με την διοίκηση της εταιρείας, κατηγορήθηκαν μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες (όπως οι περίφημες Grant Thornton και Deloitte & Touche) αλλά και μεγάλες τράπεζες (όπως η Citigroup, η Morgan Stanley, η Bank of America και η Deutsche Bank) για συμπαιγνία και χειραγώγηση των επενδυτών. Η υπόθεση έφτασε στα δικαστήρια και η τελική απόφαση εκδόθηκε μόλις την άνοιξη του 2011. Ο Τάντσι καταδικάστηκε σε φυλάκιση 8 ετών αλλά το δικαστήριο απάλλαξε και τις 4 τράπεζες από κάθε κατηγορία.

Οι συγκρίσεις του σκανδάλου της Parmalat με αντίστοιχα αμερικανικά -κυρίως της Enron και της WorldCom- δεν τελειώνουν με τις ευθύνες, τις οποίες φέρουν πιθανότατα οι ορκωτοί λογιστές. Στα κοινά σημεία που εντοπίζονται, συγκαταλέγεται και το γεγονός ότι τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων τους δεν έχαιραν «ανεξαρτησίας». Για παράδειγμα, το διοικητικό συμβούλιο της Parmalat περιελάμβανε μεγάλο αριθμό μελών της οικογένειας Τάντσι, η οποία ελέγχει το 51% της Parmalat. Ακόμη, ο πατριάρχης Καλίστο Τάντσι και ιδρυτής της Parmalat, τελούσε πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας. Πρόκειται για έναν συνδυασμό, ο οποίος θεωρείται πλέον «επικίνδυνος» στις ΗΠΑ και στη Βρετανία. Οι υπεξαιρέσεις κεφαλαίων από την Parmalat συνεχίσθηκαν επί σειρά ετών και εντοπίζονται πίσω σε διάστημα τουλάχιστον δεκαετίας.

Το πραγματικά αξιοπερίεργο είναι ότι το τεράστιο οικονομικό έγκλημα διαπράχθηκε με εξαιρετικά απλό τρόπο, καθώς απλά, ουδείς -συμπεριλαμβανομένων των ορκωτών λογιστών- διανοήθηκε να θέσει το ερώτημα: «μία εταιρεία η οποία παρουσιάζει τόσα διαθέσιμα κεφάλαια και ρευστό, γιατί έχει ανάγκη να δανείζεται;» Η απάντηση θα ήταν απλή: διότι έχει ανάγκη ρευστού. Γιατί έχει ανάγκη ρευστού, θα έπρεπε να είναι η επόμενη ερώτηση!

Πρόκειται για ερωτήσεις, οι οποίες θα έπρεπε να έχουν τεθεί σε πολλές περιπτώσεις, σε σκάνδαλα που έχουν ξεσπάσει σε χώρες πολύ μακρινές από την Ιταλία. Πρόκειται όμως και για ερωτήσεις, οι οποίες ουδέποτε ετέθησαν. Όπως επισημαίνουν εμπειρογνώμονες, είναι υπαρκτός ο κίνδυνος όχι μόνον στην Ιταλία, να νομοθετηθούν ρυθμίσεις βιαστικά, οι οποίες θα αφήσουν πολλά κενά, προς εκμετάλλευση στο μέλλον.

4.4 Tyco International

Πριν να ξεσπάσει το σκάνδαλο Tyco, η συγκεκριμένη εταιρία ήταν από τους μεγαλύτερους ομίλους στην Αμερική (η μεγαλύτερη εταιρία κατασκευής συστημάτων ασφαλείας και εξειδικευμένων ηλεκτρικών προϊόντων στο κόσμο), με λειτουργικά έσοδα πάνω από 38 δισεκατομμύρια δολάρια και 240 000 εργαζόμενους σε όλο τον κόσμο.

Η εταιρία εισήχθη στο χρηματιστήριο το 1964 και επεκτάθηκε γρήγορα κυρίως με την εκμετάλλευση των εμπορικών εφαρμογών στο τομέα που δραστηριοποιήτω. Ο Dennis Kozlowski (ο άνθρωπος που κρύβεται πίσω από όλη την απάτη) μπήκε στην εταιρία το 1975 ως βοηθός εκλεκτή. Η εταιρία αμέσως στράφηκε από την ανάπτυξη της, στην συνεχή αναζήτηση για κερδοφορία. Ο Kozlowski συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο της Tyco το 1987 και το 1993, μετά από ένα 'εταιρικό πραξικόπημα', παίρνει την προεδρία του συμβουλίου.

Δραστηριοποιώντας και σε άλλους τομείς όπως η πυροπροστασία, τα ηλεκτρονικά, οι τεχνικές συσκευασίας και η υγειονομική περίθαλψη (δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός ιατρικών συσκευών στις Ηνωμένες Πολιτείες), στις 5 Δεκεμβρίου 2001, οι μετοχές της Tyco ήταν για διαπραγμάτευση στα 59.76\$ στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης.

Η απάτη ξεκίνησε να ξετυλίγεται όταν τον Ιανουάριο του 2002, αμφισβητήσιμες πρακτικές λογιστικής ήρθαν στο φως. Η εταιρία είχε 'ξεχάσει' το 19 εκατ \$ δάνειο χωρίς τόκους που είχε πάρει ο Kozlowski το 1998 αλλά είχε πληρώσει τους φόρους εισοδήματος του CEO για το δάνειο. Ακόμη, όταν η τιμή της μετοχής ήταν υπερτιμημένη, ο CEO και ο CFO, πώλησαν μετοχές αξίας 100 εκατ\$ και στη συνέχεια αρνήθηκαν αυτή τους την πράξη στο κοινό, διαστρεβλώνοντας έτσι τα γεγονότα και παραπλανώντας τους επενδυτές. Η μεγάλη όμως απάτη αναλήφθηκε από τον εισαγγελέα του Μανχάταν Robert Morgenthau, ο οποίος ερευνούσε τον Kozlowski για φοροδιαφυγή. Καθώς έσκαβε στα αρχεία του Kozlowski, ο Morgenthau ανακάλυψε πως υπήρχε ένα δικό του δάνειο 10 εκατ\$ από την Tyco, το οποίο το είχε χρεωθεί η εταιρία, αντί αυτός!

Όταν η πληροφορία αυτή αποκαλύφθηκε, η εταιρία κατέθεσε μήνυση εναντίων των ανθρώπων που συμμετείχαν. Ο Kozlowski προσέλαβε έναν δικηγόρο που υπερασπίστηκε τις ενέργειες του πελάτη του, επικαλούμενος τεράστιες φιλανθρωπικές δωρεές από χρήματα που είχε αποκτήσει λανθασμένα. Στις 12 Σεπτεμβρίου 2002, ο εισαγγελέας εκδίδει άλλο ένα ποινικό κατηγορητήριο που θέτει τον κατηγορούμενο να κλέβει πάνω από 170 εκατ\$ από την Tyco και την απόκτηση 430 εκατ\$ από διάπραξη απάτης σε βάρος της εταιρίας.

Στις 7 Οκτωβρίου 2003 ξεκινά η δίκη του Kozlowski και Swartz. Η ομάδα κατηγορίας απεικόνιζε τους δύο, ως αφεντικά του εγκλήματος που λεηλάτησαν την επιχείρηση, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη κανέναν. Η άμυνα υποστήριζε πως είναι έντιμοι άνθρωποι που είχαν παρουσιαστεί ως εγκληματίες από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Στις 17 Ιουνίου 2005, εφόσον τελείωσε και η δεύτερη δίκη, ο Kozlowski και ο Swartz κρίθηκαν ένοχοι για κατάχρηση εταιρικών κεφαλαίων και καταδικάστηκαν για 25 χρόνια φυλάκισης.

Ο πρώην γενικός διευθυντής της Tyco, Dennis Kozlowski, δεν ήταν καθόλου μετριοφρων, ζούσε μια ζωή στην απόλυτη χλιδή. Η μεγάλη ερώτηση της υπόθεσής του δεν ήταν ωστόσο αν τα πήρε τα λεφτά (που τα πήρε), αλλά αν είχε εξουσιοδότηση να το κάνει: αποδείχτηκε τελικά ότι ο πολυεκατομμυριούχος «κύριος γενικός» κατέκλεβε την εταιρία του! Το 30 εκατ. δολαρίων διαμέρισμά του στη Νέα Υόρκη πληρώθηκε από την Tyco, όπως και όλες οι έξτρα φαγιάντσες του βίου του (στη πρώτη δίκη δείχθηκε κουρτίνα μπάνιου αξίας 6000\$ η οποία πληρώθηκε από την εταιρία). Το κερασάκι ωστόσο στην τούρτα, που οδήγησε στην αποκάλυψη της τεραστίων διαστάσεων υπεξαίρεσης του, ήταν το πάρτι γενεθλίων που διοργάνωσε για τη δεύτερη γυναίκα του το 2001 και στοίχισε 2,1 εκατ. δολάρια. Μεταμφιεσμένο ως συνάντηση μετόχων, το πάρτι έλαβε χώρα σε ένα μικρό ιταλικό νησάκι και επρόκειτο ουσιαστικά για το απόλυτο ρωμαϊκό όργιο. Μέχρι και αντίγραφο του αγάλματος του Δαβίδ υπήρχε στην έπαυλη, το οποίο αντί για νερό, ουρούσε βότκα!

Ένα είναι το θύμα σε αυτή την απάτη: η εταιρία Tyco. Αυτό το θύμα αποτελείτο από τους εργαζομένους, τους μετόχους και όλους όσους είχαν σχέση με την εταιρία. Φυσικά η τιμή της μετοχής δεν μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη σε όλο αυτό, και έτσι ξεκίνησε η απότομη πτώση της.

Επειδή όμως η εταιρία είναι νόμιμη και ήταν ανταγωνιστική και βιώσιμη στο επιχειρηματικό περιβάλλον, συνεχίζει ακόμη και σήμερα την λειτουργία της. Αρχικά όμως όπως ήταν αναμενόμενο, όταν μαθεύτηκε η είδηση του σκανδάλου, η τιμή της μετοχής έπεσε, οι επενδυτές πώλησαν το απόθεμα τους (εφόσον η αβεβαιότητα των χρημάτων της εταιρίας έριχνε την φήμη της), πολλοί εργάτες απολύθηκαν και η εταιρία συρρικνώθηκε.

Σήμερα, η εταιρία Tyco, έχει αφήσει πίσω της όλα όσα συνέβησαν και συνεχίζει την θαυμαστή πορεία της (η τιμή της μετοχής είναι \$31.14).

4.5 Xerox Corp

Διαστάσεις επιδημίας είχαν πάρει στις αρχές του 20ου αιώνα τα λογιστικά σκάνδαλα στις ΗΠΑ. Στο στόχαστρο μπαίνει και μια εταιρία άνευ υποψίας.

Η Xerox ιδρύθηκε το 1906 στην Νέα Υόρκη των ΗΠΑ. Αρχικά κατασκεύαζαν φωτογραφικό εξοπλισμό και έγγραφα. Η Xerox ήρθε σε κυρίαρχη θέση το 1953 με την εισαγωγή του Xerox 914, του πρώτου φωτοτυπικού χαρτιού που χρησιμοποιεί τη διαδικασία της ηλεκτρο - φωτογραφίας. Η εφεύρεση του εκτυπωτή laser από τον Gary Starkweather τροποποιώντας το φωτοαντιγραφικό μηχάνημα, έγινε μια επικερδής επιχείρηση για την εταιρία. Η ανάπτυξη των ψηφιακών φωτοτυπικών μηχανημάτων στη δεκαετία του 1990, έδωσε στην Xerox ένα πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της, μετατρέποντας την εταιρία σε μια εταιρία παροχής υπηρεσιών, η οποία περιλαμβάνει τη προσφορά, τη συντήρηση, τη διαμόρφωση και στήριξη του χρήστη.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, η Xerox αντιμετωπίζει μια δύσκολη στιγμή στην προσπάθεια διατήρησης της θέσης της στην παγκόσμια αγορά, λόγω του αυξανόμενου ανταγωνισμού. Οι ξένοι κατασκευαστές έκαναν την είσοδο τους με προϊόντα χαμηλού κόστους και οι εταιρικοί πελάτες της Xerox περίμεναν η εταιρία να ενεργήσει ανάλογα. Η Xerox ήταν επίσης κάτω από την πίεση των επενδυτών της Wall Street ώστε να συμβαδίσει με τα βραχυπρόθεσμα κέρδη, όπως αυτά ανακλούν την αύξηση της αξίας της μετοχής στην αγορά.

Στις 28 Ιουνίου 2002, αποδεικνύεται ότι η αμερικανική εταιρεία εξοπλισμού γραφείων Xerox ανακοίνωσε στη πενταετία 1997-2001 κέρδη υψηλότερα κατά 2 εκατ. δολάρια από τα πραγματικά! Σύμφωνα με την Wall Street Journal, η εταιρεία «φούσκωσε» τα έσοδα της έως 6 εκατ. δολάρια.

«Η Xerox αναμένει ότι τα έσοδα της για την πενταετή περίοδο θα ανακοινωθούν ξανά και θα είναι κατά 2 εκατ. δολάρια λιγότερα», δήλωσε στο Reuters η εκπρόσωπος της εταιρείας, Κρίστα Καρόν.

Η Xerox υπερτίμησε τα έσοδα της, τα οποία αυξήθηκαν κατά 6 εκατομμύρια δολάρια και εξαιτίας αυτής της αύξησης των εσόδων, τα κέρδη αυξήθηκαν κατά 2 εκατομμύρια δολάρια, τα οποία δεν ήταν ο πραγματικός αριθμός που έπρεπε να καταχωρηθεί στον ισολογισμό.

Τα έσοδα που έχουν προέλθει από το βραχυπρόθεσμο εξοπλισμό χαρακτηρίζονται ως βραχυπρόθεσμη μίσθωση, όμως η πώληση αναγνωρίζεται μόνο όταν μεταβιβάζεται η κυριότητα του πωλούμενου προϊόντος και οτιδήποτε άλλο χαρακτηρίζεται ως μίσθωση, που σημαίνει ότι η εταιρία μπορεί να αντιμετωπίσει το σύνολο της αξίας της μίσθωσης ως μακροπρόθεσμα κέρδη που μπορούν να συμπεριληφθούν στον πρώτο χρόνο της συμφωνίας.

Η Xerox αντιμετώπιζε τη μίσθωση του εξοπλισμού ως αξία ενοικίου που κατανέμεται σε όλη τη διάρκεια της συμφωνίας. Έτσι, αύξησε τα έσοδα και οδήγησε σε αύξηση των κερδών, με αποτέλεσμα να επηρεαστούν θετικά και να αυξηθούν και οι αριθμοδείκτες του καθαρού περιθωρίου κέρδους, των κερδών ανά μετοχή και του δείκτη ROL. Αυτή η αύξηση στα βραχυπρόθεσμα κέρδη επέτρεψε την εταιρία να καλύψει τα προβλεπόμενα κέρδη από το 1997 έως το 1999. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η εταιρία έπρεπε να καταχωρήσει ζημιές ύψους 13 εκατομμυρίων δολαρίων και αντί αυτού καταχωρεί κέρδη ύψους 366 εκατομμυρίων, καθώς καταχωρούσε ξανά τα έσοδα.

Την περίοδο αυτή, η τιμή της μετοχής διαπραγματευόταν στα \$70. Η ελεγκτική εταιρία της Xerox, η KPMG, διαπίστωσε ότι οι λογαριασμοί της εταιρίας χειραγωγούνται και ο Διευθύνοντας Σύμβουλος της Xerox υπέδειξε στην KPMG να απαλλάξει τα 8 εκατομμύρια δολάρια από τον έλεγχο και τα υπόλοιπα 30 εκατομμύρια να μην τα ελέγξει, κάτι που η KPMG δέχτηκε. Η Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) κατάλαβε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά και ξεκίνησε έρευνα, μέχρι που ανακάλυψε ένα εσωτερικό έγγραφο που είχε καταχωρημένη συζήτηση μεταξύ των υψηλόβαθμων στελεχών της Xerox σχετικά με τους τρόπους που θα παραποιήσουν τα βιβλία, προκειμένου να ανταποκριθούν στις προσδοκίες της Wall Street. Στελέχη προφανώς υπολόγιζαν το ακριβές ποσό που θα πρέπει να τροποποιηθεί προκειμένου να επιτρέψει στην εταιρία να ανταποκριθεί στα αναμενόμενα κέρδη,

Αναλυτικότερα:

Στις 11 Απριλίου του 2002, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς κατέθεσε καταγγελία κατά της Xerox. Σύμφωνα με την καταγγελία η Xerox εξαπάτησε το κοινό μεταξύ του 1997 και του 2000 κάνοντας «λογιστικούς ελιγμούς», ο σημαντικότερος εκ των οποίων ήταν μια αλλαγή όταν η Xerox κατέγραφε τα έσοδα από τις μισθώσεις φωτοτυπικών (-τα αναγνώριζε ως «πωλήσεις» τη στιγμή που είχε υπογραφεί σύμβαση χρηματοδοτικής μίσθωσης, αντί της αναγνώρισης των εσόδων εκτιμητών καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης). Το θέμα δηλαδή ήταν τότε αναγνωρίστηκαν τα έσοδα, όχι η εγκυρότητα των εσόδων (πριν από το 1997, η Xerox είχε αναγνωρίσει τα έσοδα από τις ενοικιάσεις εξοπλισμού, ή χρηματοδοτικές μισθώσεις, όπως απαιτείται από τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές των ΗΠΑ).

Οι γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές των ΗΠΑ (G.A.A.P. Generally Accepted Accounting Principles) απαγορεύουν στις εταιρείες ολόκληρη την αναγνώριση εσόδων από την πώληση εξοπλισμού εάν δεν πληρούνται ορισμένα κριτήρια, όπως η μεταβίβαση της κυριότητας. Εάν κανένα από τα κριτήρια δεν πληρείτε, η «πώληση» θεωρείται μίσθωση, και μόνο τα μισθώματα που οφείλονται στην εταιρεία κατά την τρέχουσα περίοδο μπορούν να αντιμετωπίζονται ως έσοδα κατά την τρέχουσα περίοδο.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς κατηγόρησε ότι η αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο η Xerox εφαρμόζε λογιστικές αρχές δεν παραβίαζε μόνο τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές, αλλά είχε σχεδιαστεί εσκεμμένα να εξαπατά τη Wall Street ώστε να πιστέψει ότι η νέα διοικητική ομάδα «έκανε θαύματα», υπερβαίνοντας τις προσδοκίες της Wall Street σχεδόν κάθε τρίμηνο από το 1997 ως 2000.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς κατηγόρησε επιπλέον ότι οι λογιστικές παρατυπίες αύξησαν το φορολογικό έτος 1997 τα προ φόρων κέρδη κατά 405 εκατομμύρια \$, το 1998 τα προ φόρων κέρδη κατά 655 εκατ. \$, και το 1999 τα προ φόρων κέρδη κατά 511 εκατομμύρια \$ (σε κάθε τρίμηνο κάθε έτους, τα κέρδη είχαν διογκωθεί ακριβώς τόσο ώστε να υπερβαίνουν τα Wall Street's First Call Consensus EPS).

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ισχυρίστηκε επίσης ότι ανώτατα στελέχη της Xerox είχαν γνώση (είτε οργανώνοντας είτε εγκρίνοντας) των λογιστικών πράξεων που ελήφθησαν για τη «γεφύρωση του χάσματος» για την επίτευξη των επιθυμητών εσόδων και κερδών.

Όταν η ελεγκτική εταιρεία της Xerox, η KPMG, αμφισβήτησε τη νομιμότητα των λογιστικών

πρακτικών της εταιρείας, τα διοικητικά στελέχη ζήτησαν ένα νέο συνεργάτη να την αντικαταστήσει. Για να διατηρηθεί η σχέση με την Xerox, η οποία διήρκεσε σχεδόν 40 χρόνια, και να προστατεύσει τα 82 εκατομμύρια δολάρια ελεγκτικών και μη ελεγκτικών τελών που η KPMG θα εισέπραττε από την Xerox μεταξύ 1997 και 2000, η KPMG ικανοποίησε το αίτημα της διοίκησης.

Φυσικά η εξαπάτηση που γινόταν από τη διοίκηση της Xerox σύντομα ήρθε στο φως. Τα "λογιστικά κόλπα" που χρησιμοποιούνταν από την Xerox ήταν δίκολπο μαχαίρι: η επίσπευση μελλοντικών εσόδων σε τρέχουσες περιόδους, έκανε ολοένα και πιο δύσκολο για τη διοίκηση να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των επενδυτών σε μελλοντικές περιόδους, ιδιαίτερα καθώς η οικονομία άρχισε να επιδεινώνεται το 1999 και τα επόμενα έτη.

Σε απάντηση στην καταγγελία της SEC, η Xerox Corporation συμφώνησε να καταβάλει 10 εκατομμύρια δολάρια πρόστιμο και να επαναδιατυπώσει τα οικονομικά της αποτελέσματα για τα έτη 1997 με 2000. Ως αποτέλεσμα της προειδοποίησης των επενδυτών η KPMG κατηγορήθηκε μαζί με την Xerox για χειραγώγηση, με αποτέλεσμα η ελεγκτική εταιρία να αντικατασταθεί από ένα εξωτερικό ελεγκτή της PricewaterhouseCoopers το 2001.

Στις 5 Ιουνίου 2003, έξι ανώτατα στελέχη της Xerox κατηγορήθηκαν για απάτη χρεογράφων, συμπεριλαμβανομένων των πρώην διευθυνόντων συμβούλων της εκτελεστικής εξουσίας, Paul A. Allaire και G. Richard Thoman, και τον πρώην γενικό οικονομικό διευθυντή, Barry D. Romeril, συμφώνησε να καταβάλει 22 εκατ. δολάρια σε πρόστιμα, επιστροφές κερδών και τόκους.

Στις 29 Γενάρη 2003, η SEC κατέθεσε καταγγελία κατά των ελεγκτών της Xerox, την KPMG, προβάλλοντας τέσσερις εταίρους στο "Big Five" της λογιστικής εταιρείας, Michael A. Conway, Joseph T. Boyle, Anthony P. Dolanski, και Ronald A. Safran, οι οποίοι επέτρεψαν στη Xerox να "μαγειρεύει τα βιβλία" για να καλύψει ένα "κενό" εσόδων 3δισεκατομμύρια δολάρια και ένα "κενό" σε προ φόρων κέρδη 1,4 δισεκατομμυρίων δολάρια. Όπως σημειώνεται στην καταγγελία: "Δεν υπήρχε φύλακας στη Xerox. Το γάβγισμα της KPMG δεν ήχησε ως προειδοποίηση προς τους επενδυτές, το δάγκωμα της ήταν αναποτελεσματικό." Τον Απρίλιο του 2005 η KPMG διακανόνισε με την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, να καταβάλει 22,48 εκατομμύρια δολάρια πρόστιμο. Ως μέρος του διακανονισμού, η KPMG δεν παραδέχτηκε ούτε αρνήθηκε παραπτώματα.

Σήμερα, η Xerox συνεχίζει να δραστηριοποιούνται και συνεχώς να καινοτομεί με νέα προϊόντα (LCD οθόνες, φωτοτυπικά μηχανήματα, εκτυπωτές, μελάνια, σαρωτές, ψηφιακές πρέσες κ.α.). Πλέον η λέξη 'xerox' χρησιμοποιείται ως συνώνυμο για τη λέξη φωτοτυπία (τόσο ως ουσιαστικό όσο και για ρήμα) σε πολλούς τομείς και όχι σαν εταιρικό και λογιστικό σκάνδαλο.

4.6 American International Group

Η American International Group, Inc γνωστή επίσης ως AIG είναι μια αμερικανική πολυεθνική εταιρία ασφάλισης. Η έδρα της βρίσκεται στο American International Building στη Νέα Υόρκη και στην Fenchurch Street στο Λονδίνο.

Σύμφωνα με τη λίστα του Forbes -Global 2000, το 2001 η AIG ήταν η 29η μεγαλύτερη δημόσια εταιρία στον κόσμο. Ήταν εισηγμένη στο Dow Jones Industrial Average από τις 8 Απριλίου 2004 έως τις 22 Σεπτεμβρίου 2008.

Και όμως, ακόμη και αυτή ευυπόληπτη εταιρία, έχει ιστορικό χρηματοοικονομικής απάτης.

Ιστορικό ίδρυσης:

Η ιστορία της AIG χρονολογείται από το 1919, όταν ο Cornelius Vander Starr δημιούργησε έναν οργανισμό ασφάλισης στη Σαγκάη της Κίνας. Ο Starr ήταν ο πρώτος Δυτικός στη Σαγκάη, που πούλησε ασφάλιση στους Κινέζους! Αυτό συνεχίστηκε μέχρι και τις αρχές του 1949, όταν η AIG αποχώρησε από την Κίνα όταν ο Μάο Τσε Τουνγκ οδήγησε τον Κομμουνιστικού Λαϊκό Στρατό στην Σαγκάη. Ο Starr, στη συνέχεια μετέφερε την έδρα της επιχείρησης στην τρέχουσα βάση της στη Νέα Υόρκη. Η εταιρεία προχώρησε σε επέκταση, συχνά μέσω των θυγατρικών της, σε άλλες αγορές, συμπεριλαμβανομένων άλλα μέρη της Ασίας, της Λατινικής Αμερικής, της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής.

Το 1962, ο Starr έδωσε τη διαχείριση των εκμεταλλεύσεων της εταιρίας στον R. Maurice "Hank" Greenberg, ο οποίος μετατόπισε το κέντρο βάρους από την προσωπική ασφάλιση σε υψηλού περιθωρίου εταιρική κάλυψη. Ο Greenberg επικεντρώθηκε σε πωλήσεις μέσω ανεξάρτητων ασφαλιστικών μεσιτών και όχι πρακτόρων, για να εξαλείψει τους μισθούς των πρακτόρων. Το 1968, ο Starr ονόμασε ως διάδοχό του τον Greenberg.

Η εταιρεία εισήχθη στο χρηματιστήριο το 1969.

Ιστορικό πτώσης:

Από το 2005, η AIG έχει εμπλακεί σε μια σειρά από έρευνες για απάτες, από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ και το γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα της Νέας Υόρκης.

Οι ερευνητές αρχικά επικεντρώθηκαν σε μια πράξη που αφορούσε τη Berkshire Hathaway's (BRK) General Re Corp: δάνειο 500 εκατομμυρίων δολαρίων που είχαν πάρει, εμφανιζόταν στα βιβλία της AIG ως έσοδα ασφαλιστρών! Αυτό της επέτρεψε να ενισχύσει τα αποθεματικά της σε μια εποχή που οι επενδυτές πίστευαν ότι ήταν πολύ χαμηλά.

Στις 30 Μαρτίου, η εταιρεία αναγνώρισε ότι "τα έγγραφα τεκμηρίωσης της πράξης ήταν «ανάρμοστα» και δεν θα έπρεπε να έχουν χαρακτηριστεί ως ασφαλιστρα".

Η έρευνα του Γενικού Εισαγγελέα της Νέας Υόρκης οδήγησε σε ένα πρόστιμο 1,6 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την AIG και στην ποινική δίωξη ορισμένων από τα στελέχη της.

Από τότε, τα προβλήματα της AIG κλιμακώθηκαν. Η ίδια η εταιρεία εντόπισε ορισμένες προβληματικές περιοχές. Αυτές περιλάμβαναν: συναλλαγές με δήθεν ανεξάρτητες εταιρείες οι οποίες ελέγχονται στην πραγματικότητα από την AIG, απώλειες εσφαλμένα ταξινομημένες και αμφισβητήσιμες εκτιμήσεις για έξοδα απόκτησης.

Τον Greenberg διαδέχθηκε ως Διευθύνων Σύμβουλος ο Martin J. Sullivan, ο οποίος είχε ξεκινήσει τη σταδιοδρομία του στην AIG ως υπάλληλος στο γραφείο του Λονδίνου το 1970.

Στις 14 Σεπτεμβρίου του 2008, η AIG ανακοίνωσε ότι εξετάζει την πώληση της εταιρείας αεροσκαφών, (International Lease Finance Corporation), για αύξηση της ρευστότητας. Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ προσέλαβε τον Morgan Stanley για να διαπιστωθεί εάν υπάρχουν συστημικοί κίνδυνοι από την τυχόν οικονομική αποτυχία της AIG, και ζήτησε από ιδιωτικούς φορείς να παρέχουν βραχυπρόθεσμα δάνεια προς την εταιρεία.

Εν τω μεταξύ, οι ρυθμιστικές αρχές της Νέας Υόρκης επέτρεψαν στην AIG να δανειστεί 20 δισεκατομμύρια δολάρια από τις θυγατρικές της.

Στις 15 Ιουνίου 2008, μετά τη δημοσιοποίηση των οικονομικών απωλειών και μετά την πτώση των τιμών των μετοχών, ο Sullivan παραιτήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον Robert B. Willumstad, πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου της AIG από το 2006.

Οι πληρωμές προς τους αντισυμβαλλομένους της AIG αιτιολογούνται, με μία έκκληση προς την ιερότητα της σύμβασης. Εάν οι συμβάσεις της AIG κατέληγαν να είναι επισφαλείς, σύμφωνα με τη θεωρία, τότε ολόκληρο το οικοδόμημα του χρηματοπιστωτικού συστήματος θα κατέρρεε.

Στις 16 Σεπτεμβρίου 2008, η AIG υπέστη μια κρίση ρευστότητας μετά την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της. Οι τιμές των μετοχών της AIG είχαν μειωθεί κατά 95%, δηλαδή σε 1,25 δολάρια, από την επί 52 εβδομάδων υψηλή τιμή των 70,13 δολαρίων. Η εταιρεία ανέφερε πάνω από 13,2 δισεκατομμύρια δολάρια απώλειες κατά τους πρώτους έξι μήνες του έτους και υπήρχε περίπτωση να υποβάλει αίτηση προστασίας πτώχευσης την Τετάρτη 17 Σεπτεμβρίου. (είχε γρηγορότερη μείωση στην αγοραστική της αξία και από την Enron και από την Worldcom).

Το βράδυ της 16ης Σεπτεμβρίου 2008, η Διοικητική Επιτροπή της Federal Reserve Bank, ανακοίνωσε ότι η Federal Reserve Bank of New York είχε την άδεια να δημιουργήσει μια 24μηνια πιστωτική διευκόλυνση, από την οποία η AIG θα μπορούσε να πάρει μέχρι 85 δισεκατομμύρια δολάρια για να αποτραπεί η κατάρρευση της εταιρείας, επιτρέποντας έτσι στην AIG να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της για την παροχή πρόσθετης ασφάλειας. Αυτή ήταν η μεγαλύτερη απαλλαγή με εκχώρηση (bailout) που έδωσε η κυβέρνηση σε ιδιωτική εταιρεία στην ιστορία των ΗΠΑ. Το δάνειο ήταν εξασφαλισμένο από τα περιουσιακά στοιχεία της AIG, συμπεριλαμβανομένων των μη ρυθμιζόμενων θυγατρικών και το απόθεμα όλων των ουσιαστικά οργανωμένων των θυγατρικών της. Σε αντάλλαγμα για την πιστωτική διευκόλυνση, η αμερικανική κυβέρνηση έλαβε εγγυήσεις για τη συμμετοχή στο κεφάλαιο της AIG κατά 79,9%, με το δικαίωμα να αναστείλει την καταβολή μερισμάτων στους κοινούς και προνομιούχους μετόχους της AIG.

Ο Maurice Greenberg, πρώην διευθύνων σύμβουλος της AIG, στις 17 Σεπτεμβρίου του 2008, χαρακτήρισε την απαλλαγή με εκχώρηση (bailout) ως κρατικοποίηση της AIG.

Παρ όλες τις οικονομικές δυσκολίες της εταιρείας, μία εβδομάδα μετά το bailout του Σεπτεμβρίου, στελέχη της AIG συμμετείχαν σε ένα πολυτελές gala στην Καλιφόρνια που κόστισε 444.000 δολάρια και προσέφερε θεραπείες spa, δεξιώσεις, εκδρομές και γκολφ. Αναφέρθηκε ότι το ταξίδι

ήταν μια ανταμοιβή για τους κορυφαίους σε επιδόσεις ασφαλιστικούς πράκτορες και είχε προγραμματιστεί πριν από το bailout. Επίσης, η Associated Press αναφέρει στις 17 Οκτωβρίου (ένα μήνα μετά από το bailout) στελέχη της AIG δαπάνησαν 86.000 δολάρια σε ένα ήδη προγραμματισμένο ταξίδι στην Αγγλία για κυνήγι. Τα νέα των υπερβολικών δαπανών ήρθαν λίγες μόλις ημέρες μετά από τη λήψη ενός επιπλέον δανείου 37,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ, προστιθέμενο στο δάνειο έκτακτης ανάγκης 85 δισεκατομμυρίων δολαρίων που χορηγήθηκε πριν από ένα μήνα. Όσον αφορά το ταξίδι για κυνήγι, η εταιρεία απάντησε, "Εκφράζουμε τη λύπη μας ότι το γεγονός αυτό δεν ακυρώθηκε."

Ένα άρθρο στις 30 Οκτωβρίου του 2008 του CNBC ανέφερε ότι η AIG είχε ήδη δαπανήσει τα 90 δισεκατομμύρια δολάρια από τα 123 δισεκατομμύρια δολάρια που διατίθενται για δάνεια. Στις 10 Νοεμβρίου 2008, λίγες ημέρες πριν από την επαναδιαπραγμάτευση άλλων μέτρων διάσωσης με την κυβέρνηση των ΗΠΑ για 40 δισ. δολάρια, το ABC News ανέφερε ότι η AIG δαπάνησε 343.000 δολάρια για ένα ταξίδι σε ένα πλούσιο θέρετρο στο Φοίνιξ της Αριζόνα.

Στις 22 Σεπτεμβρίου 2008, η AIG αφαιρέθηκε από τον Dow Jones Industrial Average.

Ένα επιπλέον δάνειο 37,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων παρατάθηκε τον Οκτώβριο. Μέχρι τις 24 Οκτωβρίου, η AIG είχε συνολικά δανειστεί 90,3 δισεκατομμύρια δολάρια από το δάνειο έκτακτης ανάγκης, σε σύνολο 122,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Στις 10 Νοεμβρίου του 2008, το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ ανακοίνωσε ότι θα αγοράσει 40 δισεκατομμύρια δολάρια σε νεοεκδιδόμενες ανώτερες προνομιούχες μετοχές της AIG, υπό την εποπτεία του Emergency Economic Stabilization Act's Troubled Asset Relief Program. Η FRBNY ανακοίνωσε ότι θα τροποποιήσει την πιστωτική διευκόλυνση της 16^{ης} Σεπτεμβρίου. Η επένδυση του Υπουργείου επέτρεπε τη μείωση του μεγέθους της, από 85 δισ. δολάρια σε 60 δισεκατομμύρια δολάρια.

Στις 2 Μαρτίου του 2009, η AIG ανέφερε απώλειες ύψους \$ 61.7 δισεκατομμυρίων δολαρίων για το τελευταίο τρίμηνο του 2008. Αυτή ήταν η μεγαλύτερη τριμηνιαία απώλεια στην εταιρική ιστορία μέχρι εκείνη τη στιγμή. Στις ΗΠΑ ο δείκτης Dow Jones Industrial Average υποχώρησε κάτω από 7000 μονάδες. Η είδηση των απωλειών ήρθε την επόμενη ημέρα που το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ είχε επιβεβαιώσει ότι η AIG ήταν να πάρει επιπλέον 30 δισεκατομμύρια δολαρίων ενίσχυση, επιπλέον των 150 δισεκατομμυρίων δολαρίων που είχε ήδη λάβει. Το Υπουργείο Οικονομικών δήλωσε ότι οι δυνητικές ζημιές στις ΗΠΑ και την παγκόσμια οικονομία θα είναι «πολύ υψηλές», αν η εταιρεία καταρρεύσει και πρότεινε ότι, εάν στο μέλλον δεν υπάρχει βελτίωση, θα επενδύσει περισσότερα χρήματα στην εταιρεία, καθώς είναι απρόθυμοι να επιτρέψουν να αποτύχει. Η θέση της εταιρείας ώθησε τους υπαλλήλους να δείχνουν ότι η διάλυση της θα μπορούσε να είναι «καταστροφική» και η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ δήλωσε ότι η AIG αποτελεί ένα «συστημικό ρίσκο» για την παγκόσμια οικονομία.

Τα αποτελέσματα του τετάρτου τριμήνου έδειξαν ότι η εταιρεία είχε 99,29 δισεκατομμύρια δολάρια ζημιών για το σύνολο των 2008, με πέντε συνεχόμενα τρίμηνα ζημιών με κοστολόγηση της εταιρείας πάνω από 100 δισ. δολάρια.

Η εταιρεία της Wall Street χάνει δισεκατομμύρια, σχεδόν καταρρέει, παρασύροντας και την αμερικανική οικονομία. Όμως ανώτατα στελέχη της συνεχίζουν να παίρνουν εκατομμύρια

δολάρια σε μπόνους. Τους πληρώνουν στην ουσία οι φορολογούμενοι, αφού η κυβέρνηση δίνει χρήματα από τα ομοσπονδιακά ταμεία για να σώσει την εταιρεία. Ακούγεται τρελό αλλά αυτό συμβαίνει. Τον Μάρτιο του 2009, η AIG ανακοίνωσε ότι θα πλήρωνε 165 εκατομμύρια δολάρια σε μπόνους ανώτερων υπάλληλων. Τα συνολικά μπόνους για όλη την οικονομική μονάδα μπορεί να φθάσουν τα \$ 450 εκατ. ευρώ και τα μπόνους για ολόκληρη την εταιρεία θα μπορούσαν να φθάσουν τα 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια.

Ο Πρόεδρος Barack Obama, ο οποίος ψήφισε υπέρ της διάσωσης AIG ως γεροϋσιαστής ανταποκρίθηκε στις προβλεπόμενες πληρωμές λέγοντας "είναι δύσκολο να καταλάβω πώς παράγωγοι επιχειρηματίες στην AIG εγγυήθηκαν οποιοδήποτε μπόνους, λίγο πολύ 165 εκατομμύρια δολάρια σε επιπλέον αμοιβή. Πώς να δικαιολογήσουν αυτή την οργή για τους φορολογούμενους οι οποίοι κρατούν την εταιρεία στη ζωή; " και "Κατά τους τελευταίους έξι μήνες, η AIG έχει λάβει σημαντικά ποσά από το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ. Έχω ζητήσει από τον Υπουργό Geithner να χρησιμοποιήσει αυτό το μοχλό και να αξιοποιηθεί κάθε νομικό μέσο ώστε να μπλοκαριστούν αυτά τα επιδόματα και να αποκατασταθεί το σύνολο των αμερικανικών φορολογούμενων."

Η οργή των πολιτικών αλλά και του κόσμου υπήρχε δικαιολογημένη. Τα μπόνους δίνονται για να μην χάσει η εταιρεία τα στελέχη της και μαζί, πελάτες. Για να μην σπάσει τα συμβόλαιά τους, που υπογράφηκαν πριν από την κρίση και πληρώσει περισσότερα σε αποζημιώσεις. Το αν αυτά τα στελέχη οδήγησαν στην κατάρρευσή της ίδιας τους της εταιρίας, δεν εξετάστηκε. Αυτό όμως συνέβη στην περίπτωση της αμερικανικής ασφαλιστικής AIG. Τα μπόνους ανέκαθεν αποτελούν μέρος των συμβάσεων των εργαζομένων και η επιχείρηση υποχρεούται νομικά να το πράξει. Όμως σε αυτή τη περίπτωση ζητείται οι εργαζόμενοι σε όλη τη χώρα να λάβουν περικοπές αμοιβών και να δέχονται λιγότερες μέρες εργασίας την εβδομάδα, ώστε οι συνάδελφοι της AIG να μην απολυθούν. Γιατί δεν μπορούν να μοιραστούν λίγο από το βάρος οι γαλαζοαίματοι της Wall Street; Γιατί να μην μπορούν να ζήσουν σε λιγότερο χιλιδή, εφόσον η εταιρία τους καταρρέει; Πολιτικοί και από τις δύο πλευρές του Κογκρέσου αντέδρασαν με οργή για τη σχεδιαζόμενη διάσωση της AIG. Ο γεροϋσιαστής Τσακ Schumer έχει απειλήσει να φορολογήσει τα μπόνους σε ποσοστό μέχρι και 100%. Ο Γεροϋσιαστής Richard Shelby δήλωσε: "Αυτοί οι άνθρωποι ήρθαν μόνοι τους σε αυτή την κατάσταση. Τώρα επιβραβεύετε την αποτυχία. Πολλοί από αυτούς τους ανθρώπους θα πρέπει να απολυθούν, όχι να τους χορηγούνται μπόνους. Αυτό είναι τρομερό. Είναι εξωφρενικό."

Σήμερα:

Ο όμιλος American International Group, Inc. (AIG) σήμερα, είναι από τους κορυφαίους διεθνής ασφαλιστικούς και χρηματοοικονομικούς οργανισμούς στον κόσμο, με παρουσία σε περισσότερες από 130 χώρες. Το AIG διαθέτει εξειδικευμένα και εκτεταμένα διεθνή δίκτυα Γενικών Ασφαλειών και Ασφαλειών Ζωής, ισχυρή πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές και υψηλή πιστοληπτική διάκριση. Επιπλέον, είναι μια παγκόσμια δύναμη με ιδιαίτερα ισχυρή πρόσβαση στις ταχέως αναπτυσσόμενες αγορές της Ασίας, και ιδιαίτερα την Κίνα.

Ερευνητές οικονομολόγοι έσπευσαν να επισημάνουν ότι αυτό το σκάνδαλο δεν είναι όπως η κατάσταση της Enron, αν και υπήρχαν πολλές «κατεργαριές» και δημιουργικές λογιστικές μέθοδοι. Η ασφαλιστική εταιρεία πωλεί πραγματικά προϊόντα και παράγει πραγματικά κέρδη. Ο

κύριος λόγος των εκτεταμένων μακροχρόνιων ζημιών της ήταν η κακή διαχείριση των κερδών της από διαχειριστές που πήγαν σε ακραία μήκη ώστε να εξομαλύνουν τις αποδοχές και να ενισχύσουν την τιμή της μετοχής. Εάν αποκοπεί από αυτές τις μηχανορραφίες, η AIG μπορεί να αποδειχθεί σε μια τυπική ασφαλιστική εταιρία, με αρκετές αυξομειώσεις αποδοχών, και όχι ο 'ανώτερος ασφαλιστής' που φαινόταν (ήθελαν να φαίνεται) να είναι.

Οι επενδυτές, που έχασαν τα λεφτά τους (πάνω από 40 δισεκατομμύρια δολάρια) από το σκάνδαλο που ξέσπασε, μπορεί να πρέπει να συμβιβαστούν με το γεγονός ότι η AIG είναι απλά μια κανονική ασφαλιστική – υπόκειται στην ίδια αστάθεια όπως οι υπόλοιπες εταιρίες του κλάδου της, και όχι αυτή η άτρωτη ασφαλιστική εταιρία που προσπαθούσαν συνεχώς να βγάλουν προς τα έξω.

Η έκταση της ευθύνης της εταιρείας όμως παραμένει άγνωστη ακόμη και σήμερα. Ίσως να μην αποδόθηκε και τόσο σωστά η δικαιοσύνη. Μπορεί να έπρεπε να επιβληθούν μεγαλύτερα πρόστιμα, θα μπορούσαν να ήταν ακόμη πιο σοβαρές οι κατηγορίες και να κινούνταν δικαστικά σε περισσότερα από τα στελέχη της εταιρίας.

Τώρα, η τύχη της AIG βρίσκεται στα χέρια των επενδυτών, που μόνο αυτοί μπορούν να αποφασίσουν πόσο θα αντέξει η εταιρία από δω και πέρα!

4.7 Lehman Brothers

Αναταράξεις σε όλο το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα προκάλεσε η κατάρρευσή της Lehman Brothers, της τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των ΗΠΑ. Η πτώχευσή της είναι η μεγαλύτερη χρεοκοπία στην ιστορία των ΗΠΑ, με ενεργητικά που ανέρχονταν στα 640 δις. Δολάρια (η κατάρρευση της Lehman επισκιάζει πλέον τη χρεοκοπία της WorldCom). Μια ματιά στην ιστορία της εξηγεί, γιατί πολλοί αναλυτές επέμεναν ότι «παραείναι μεγάλη για να την αφήσουν να καταρρεύσει». Και εντούτοις κατέρρευσε!

Ιστορικό Ίδρυσης:

Η ιστορία της εκτυλίσσεται παράλληλα με την ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών και την ταχύτατη ανέλιξη προς την ευμάρεια και τη διεθνή κυριαρχία. Η επιχείρηση που 158 χρόνια αργότερα επρόκειτο να αναδειχθεί σε έναν παγκόσμιο χρηματοοικονομικό κολοσσό, ξεκίνησε ως κατάστημα γενικού εμπορίου στον αμερικανικό Νότο. Το μακρινό 1850 Henry Lehman, μετανάστης από τη Γερμανία, ανοίγει ένα μικρό κατάστημα γενικού εμπορίου στην Αλαμπάμα. Έξι χρόνια αργότερα, μπαίνουν στην εταιρία τα αδέλφια του Emanuel και Mayer και οι τρεις τους ιδρύουν το 1850 την επιχείρηση Lehman Brothers με έδρα στο Μοντγκόμερι. Το μαγαζάκι των τριών αδελφών έμελλε να γίνει μία από τις μεγαλύτερες τράπεζες του κόσμου.

Μετά το τέλος του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου οι αδελφοί Lehman μετακόμισαν στη Νέα Υόρκη και επέκτειναν τις δραστηριότητές τους με την αγοραπωλησία μετοχών. Το 1887 η εταιρεία εισήχθη στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης και στην αυγή του 20ού αιώνα χρηματοδότησε την ίδρυση μεγάλων καταστημάτων λιανικών πωλήσεων. Στη δεκαετία του 1920, ο Robert Lehman "οσμίζεται" τις δυναμικές μεταβολές που επέρχονται στην οικονομία και επικεντρώνει το ενδιαφέρον στις ταχύτατα αναπτυσσόμενες καταναλωτικές βιομηχανίες όπως το λιανικό εμπόριο, οι αεροπορικές επιχειρήσεις και οι επικοινωνίες. Υποστηρίζει ένθερμα τον κλάδο ψυχαγωγίας και συνεισφέρει στη χρηματοδότηση των, νεογνών τότε, κινηματογραφικών στούντιο RKO, Paramount και 20th Century Fox. Το κραχ του 1929 και η Μεγάλη Ύφεση ασκούν τεράστιες πιέσεις στη διάθεση κεφαλαίων. Η εταιρία εντούτοις διαδραματίζει δραστήριο ρόλο στην εποχή της πληροφορικής, χρηματοδοτώντας εταιρίες όπως η Intel, που θα γίνουν κορυφαίες στην επανάσταση της υψηλής τεχνολογίας. Στην περίοδο των εύρωστων εξαγορών και συγχωνεύσεων, παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες σε κολοσσούς όπως οι Chrysler, American Motors, General Foods, Philip Morris και Hoffman-LaRoche.

Το 2005 η Lehman επιτυγχάνει έσοδα ρεκόρ, τα υπό διαχείριση κεφάλαια αγγίζουν, επίσης, το ρεκόρ των 175 δις. δολ. και το περιοδικό Euromoney την ανακηρύσσει την καλύτερη επενδυτική τράπεζα για το έτος.

Η τράπεζα συνεχίζει το σερί των ρεκόρ σε επίπεδο κερδοφορίας για τρίτη χρονιά και κατακτά την πρώτη θέση στην ετήσια λίστα του Barron's για τις 500 μεγαλύτερες εταιρίες των ΗΠΑ και Καναδά το 2006.

Τα ρεκόρ συνεχίζονται και το 2007 όταν κατακτά την κορυφή στη λίστα του Fortune για τις πιο επιτυχημένες χρηματιστηριακές εταιρίες και ανακοινώνει για μία ακόμα χρονιά κέρδη ρεκόρ. Επιπλέον διαχειρίζεται τη μεγαλύτερη συγχώνευση στην ιστορία του χρηματοοικονομικού

κλάδου, την αξίας 98 δισ. δολ. εξαγορά της ABN AMRO από την κοινοπραξία των Royal Bank of Scotland, Santander και Fortis.

Οικονομική κατάσταση το 2007 στις ΗΠΑ:

Το Μάρτιος του 2007, ακούστηκε σε πολλούς ο όρος Sub-Prime δάνεια για πρώτη φορά. Στην αμερικανική αγορά, στα πλαίσια πολιτικών επιλογών και της οικοδομικής φιλοσοφίας των ΗΠΑ, αναπτύχθηκε πολύ μια ιδιαίτερη κατηγορία στεγαστικών δανείων, τα λεγόμενα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης (Sub-Prime Loans). Πρόκειται ουσιαστικά για δάνεια που χορηγούνταν χωρίς εγγύηση σε οικογένειες με ιδιαίτερα χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα, σε πολλές περιπτώσεις μη ευκατάστατες. Τα δάνεια αυτά δίνονταν με ευκολία και ανέρχονταν στο 13% της συνολικής στεγαστικής πίστης των ΗΠΑ.

Τα προβλήματα που προέκυψαν από τη χορήγηση αυτών των δανείων οφείλονται στην καταστρατήγηση ενός βασικού κανόνα της τραπεζικής πίστης: την αναγκαιότητα διεξαγωγής της δέουσας πιστοληπτικής αξιολόγησης των δανειοληπτών ώστε να διαφοροποιηθούν οι επιτοκιακές χρεώσεις, ανάλογα με τον κίνδυνο. Όταν τα επιτόκια άρχιζαν να ανεβαίνουν, πολλοί δανειολήπτες αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις συμβατικές τους υποχρεώσεις, πολλές φορές ακόμη και πριν τη μεταβολή τους.

Οι τράπεζες που διέθεταν τίτλους σε Conduits και SVIs (κερδοσκοπικά προγράμματα που επωφελούνται από τη διαφορά μεταξύ βραχυπρόθεσμων επιτοκίων δανεισμού και μακροπρόθεσμες επιστροφές από δομημένα επενδυτικά προϊόντα) χρειάζονταν άμεσα ρευστότητα ώστε να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους στις εγγυήσεις που είχαν δώσει και για να μεταφέρουν τα υποκείμενα δάνεια στον ισολογισμό τους, κάτι που δημιουργούσε αναπροσαρμογές και στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Όσες δε διέθεταν τέτοιους τίτλους, αντιμετώπιζαν με διστακτικότητα το ενδεχόμενο δανεισμού μιας άλλης τράπεζας στη διατραπεζική αγορά, εξαιτίας της έλλειψης διαφάνειας από την έκθεση τους στον κίνδυνο ρευστότητας. Απόρροια του τελευταίου ήταν και η απότομη αύξηση των επιτοκίων στην "αφερέγγυα" πλέον διατραπεζική αγορά. Τα ιδρύματα που εξαρτώνταν από την αγορά μακροπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων υπέστησαν και τις μεγαλύτερες απώλειες.

Μετά την πώληση της Bear Stearns σε εξευτελιστική τιμή στην J.P. Morgan το Μάρτιο του 2008, η διεθνής αγορά έδειχνε να έχει μπει σε μια δίνη της οικονομικής κρίσης. Το Σεπτέμβριο του 2008, η αμερικανική κεντρική τράπεζα προσέφερε έκτακτη οικονομική ενίσχυση 85 δισεκατομμυρίων δολαρίων στην ασφαλιστική εταιρεία AIG (όπως αναλύθηκε εκτενέστερα παραπάνω), προκειμένου να αποτρέψει την κατάρρευσή της. Τον ίδιο μήνα, η Merrill Lynch εξαγοράστηκε από την Bank of America. Ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ, Τζορτζ Μπους πρότεινε την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών για τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πριν πληγεί περαιτέρω η οικονομία της χώρας, ενώ παράλληλα, εξαγοράζονται, οι Fannie Mae και Freddie Mac. Οι εξελίξεις διαδέχονταν η μία την άλλη, με την ανακοίνωση για λουκέτο στη Washington Mutual. Ο απρόσμενος κρατισμός των ΗΠΑ εξέπληξε αρχικά ευχάριστα τα χρηματιστήρια, ενώ αντιδράσεις διατυπώνονταν από τους Αμερικανούς πολίτες για το φορολογικό βάρος που προέβλεπε το Σχέδιο Πόλσον να πέσει στην πλάτη τους. Την άποψη αυτή συμμερίστηκε και το Κογκρέσο, καταψηφίζοντας το σχέδιο κρατικής ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για αγορά των λεγόμενων "τοξικών ομολόγων" με δημόσιο χρήμα. Τα χρηματιστήρια

αντικατόπτρισαν την απαισιοδοξία της αγοράς στους δείκτες τους, σημειώνοντας συνεχή πτώση.

Το τέλος της Lehman Brothers:

Οι ζημιές που της προκάλεσε η εμπλοκή της στην αγορά εν υπόθετων στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου (sub-prime) είναι τεράστιες. Για το πρώτο τρίμηνο του 2008 έφθασαν στα 2,8 δισ. δολάρια. Ήταν η πρώτη φορά που η Lehman Brothers ανακοίνωνε ζημιές μετά τον διαχωρισμό της από την American Express το 1993.

Καθώς οι οικονομικές εξελίξεις δεν βοηθούν, συρρικνώνονται δραματικά οι επιλογές της Lehman Brothers να διασώσει την ηγετική της παρουσία στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό κλάδο. Δημοσίευμα της βρετανικής εφημερίδας Financial Times (FT) τον Αύγουστο του 2008, αποκάλυψε ότι η τράπεζα ήταν σε μυστικές διαπραγματεύσεις με την Citic Securities (κινέζικων συμφερόντων) και την Korea Development Bank, προκειμένου να πουλήσει το 50% των μετοχών της. Κάτι που όμως δεν έγινε ποτέ γιατί όπως ανέφερε μετά το ίδιο περιοδικό, έκριναν ότι το αντίτιμο που διεκδικούσε η Lehman ήταν αρκετά υψηλό και έτσι συνεχίζεται η αβεβαιότητα για την ζωή της τέταρτης μέχρι τότε, μεγαλύτερης τράπεζας. Τα κακά μαντάτα για την αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου γκρέμισαν τις μετοχές της Lehman Brothers – από την αρχή του έτους έχουν χάσει το 90% της αξίας τους.

Πλέον, τα περιθώρια της διοίκησης στενεύουν, σε μια ιδιαίτερα δυσχερή περίοδο για τον παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό κλάδο. Οι διαγραφές τραπεζών και χρηματιστηριακών μετά το ξέσπασμα της πιστωτικής κρίσης, η οποία πυροδοτήθηκε από την ύφεση στην αμερικανική αγορά στέγης και κατ' επέκταση από την κατάρρευση της αγοράς τιτλοποίησης στεγαστικών δανείων, ξεπερνούν πλέον τα 500 δισ. δολάρια και πλησιάζουν εκτιμήσεις της Deutsche Bank για απώλειες μέχρι και 600 δισ. δολαρίων. Στην περίπτωση της Lehman, αναλυτές της αγοράς εκτιμούν πως θα υπάρξουν περαιτέρω διαγραφές 4 δισ. δολαρίων, εκτός των 12 δισ. δολαρίων που έχουν ήδη καταγραφεί.

Εφόσον οι πιθανότητες πλέον άντλησης κεφαλαίων από το χρηματιστήριο θεωρούνται πενιχρές, ενώ στις αρχές του 2007 η μετοχή της επενδυτικής τράπεζας είχε απολέσει το 85% της αξίας της, στα σχέδια της Lehman περιλαμβάνεται η πώληση επιμέρους δραστηριοτήτων, ειδικότερα στον τομέα διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων, όπου ξεχωρίζει η θυγατρική Neuberger Berman. Όπως αναφέρει η FT, συζητείται επίσης η μερική ή εξ ολοκλήρου πώληση χαρτοφυλακίων, με συνολικές επενδύσεις 40 δισ. δολαρίων. Αναλυτές της αγοράς επισημαίνουν πως η Neuberger Berman αποτελεί ένα πολύτιμο περιουσιακό στοιχείο για την Lehman, αξίας 10 δισ. δολαρίων.

Στις 16 Σεπτεμβρίου 2008 τη μεγαλύτερη χρεοκοπία στην ιστορία των ΗΠΑ ανακοίνωσε η επενδυτική τράπεζα Lehman Brothers, καθώς δεν άντεξε στην πίεση της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

«Θα ήταν όντως ευχάριστο, εάν η αμερικανική κυβέρνηση αρνούσαν οποιαδήποτε κρατική βοήθεια στην επενδυτική εταιρεία Lehman-Brothers» σημείωσε η αυστριακή εφημερίδα Die Presse με αφορμή την πτώχευση της τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των ΗΠΑ:

«Έτσι θα αυξάνονταν οι δυνατότητες να διαμελισθεί και να πουληθεί σε ιδιώτες επενδυτές. Δεν πρόκειται για μήνυμα τιμωρίας των υπευθύνων, αλλά περισσότερο για σαφές μήνυμα προς το τραπεζικό κεφάλαιο, ότι τα καταστροφικά λάθη πληρώνονται ακριβά. Από την άποψη της εθνικής οικονομίας η κατάσταση είναι έτσι και αλλιώς επώδυνη.»

«Η τακτική του Αμερικανού υπουργού οικονομικών Χένρι Πόλσον μπορεί να εμποδίζει εντυπωσιακές πτωχεύσεις στο σύστημα των οικονομικών κρίσεων, αλλά το σύστημα δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την πολιτική» υπογραμμίζει η γαλλική οικονομική εφημερίδα La Tribune:

Συνέπειες:

Κανείς άλλος πιθανόν δεν ένωσε περισσότερο στο πετσί του την πιστωτική κρίση το Σεπτέμβριο του 2008 από τους εργαζομένους της Lehman Brothers και της Merrill Lynch (Στη σκιά της χρεοκοπίας της Lehman, μια άλλη μεγάλη επενδυτική τράπεζα, η Merrill Lynch «σώθηκε» από τη χρεοκοπία καθώς την εξαγόρασε η Bank of America, έναντι 50 δις. δολαρίων.). Ιδιαίτερα οι υπάλληλοι της Lehman που βρέθηκαν από τη μια μέρα στην άλλη χωρίς δουλειά και παράλληλα πολλοί από αυτούς έχασαν τις οικονομίες πολλών χρόνων που διατηρούσαν υπό τη μορφή μετοχών στην εταιρεία που δούλευαν. Τελικά, κάπου 10.000 από αυτούς που δούλευαν στις ΗΠΑ θα διατηρήσουν τις δουλειές τους, αφού έτσι υποσχέθηκε η βρετανική τράπεζα Barclays που αγόρασε τον αμερικανικό βραχίονα επενδυτικής τραπεζικής της Lehman. Όμως, δεν συμβαίνει το ίδιο μ' όσους εργαζόνταν για τη Lehman στην Ευρώπη.

Η κατάρρευση της Lehman Brothers δεν αργεί να μεταδώσει τον ιό και στον υπόλοιπο κόσμο. Η κατάρρευσή της επιτάχυνε δραματικά την εξάπλωση της κρίσης αλλά κυρίως πυροδότησε μια σειρά από πτωχεύσεις μικρότερων - ή και περιφερειακών - χρηματοπιστωτικών εταιριών οι οποίες έχουν οδηγήσει σε αδιέξοδο εκατοντάδες χιλιάδες Αμερικανούς, έχουν ήδη προκαλέσει ανεπανόρθωτες ζημιές στα αποθεματικά δεκάδων δημόσιων, πολιτειακών ή και ιδιωτικών αποθεματικών ταμείων και ουσιαστικά έχουν επιφέρει βαθιά τραύματα στην πραγματική οικονομία των ΗΠΑ.

Ευθύνες:

Τι έφταιξε, τι μεσολάβησε, και φτάσαμε ως εδώ?

Οι μεγαλύτερες ευθύνες ανήκουν στο management το οποίο τουλάχιστον επί τρεις μήνες έκρυβε την πραγματικότητα για τη θέση της τράπεζας, όχι μόνο από τους μετόχους αλλά και από τα ίδια τα στελέχη και φυσικά τους εργαζομένους που δεν είχαν την εικόνα του “παζλ” της επερχόμενης καταστροφής.

Και την άποψη αυτή την επιβεβαιώνει η κυνική στάση του Richard Fuld, επικεφαλής της αμερικανικής τράπεζας απέναντι στο πρόβλημα, αλλά και το ίδιο το Κογκρέσο όπου κλήθηκε να δώσει εξηγήσεις. Όχι μόνο έκρυβε την αλήθεια εδώ και μήνες αλλά είχε το θράσος να ομολογήσει ότι

«τα τελευταία χρόνια ακόμη και αν ουραγκοτάγκος έμπαινε στην τράπεζα θα τον δανείζαμε».

Βέβαια ο ίδιος είχε επιτύχει τους στόχους του, εισπράττοντας αμοιβές 60 εκατ. δολαρίων cash και

250 εκατ. δολαρίων σε μετοχές. Αναρωτιόμαστε, όμως, ποιος επόπτευε αυτή την τράπεζα, σε ποια αρχή λογοδοτούσε. Προφανώς ελεγχόταν από την κεντρική τράπεζα τη Fed, αλλά και την κατά τα άλλα αυστηρή αρχή κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ. Αρχές που δεν άκουσαν, δεν είδαν τίποτε ως την ημέρα της πτώχευσης.

Μέρος Γ'

Εισαγωγή:

Στις μέρες μας, η παγκοσμιοποίηση και το πλήρες άνοιγμα των εθνικών αγορών καθιστούν επιτακτική της ανάγκη για την ομογενοποίηση των καταστάσεων αποτελεσμάτων χρήσης και των ισολογισμών των επιχειρήσεων για τον Δημόσιο και Ιδιωτικό τομέα, τόσο σε εθνικό όσο και σε Διεθνές επίπεδο. Η κρίση που ταλανίζει αυτή την περίοδο τις αγορές, καθώς και η έλλειψη εμπιστοσύνης των επενδυτών προς τις χρηματιστηριακές αγορές, καθιστά αναγκαία την εφαρμογή ομοιόμορφων λογιστικών προτύπων.

Η Ελλάδα επηρεάζεται από τις παραπάνω εξελίξεις και δεδομένου ότι δεν δύναται να τις επηρεάσει, οφείλει να τις παρακολουθήσει. Αυτό σημαίνει ότι το Ελληνικό Λογιστικό Σχέδιο χαρακτηρίζεται ως απαρχαιωμένο και δεν καλύπτει πλέον τις ανάγκες πληροφόρησης του επενδυτικού κοινού. Η καθιέρωση Διεθνών Λογιστικών Προτύπων εξασφαλίζει την απαιτούμενη διαφάνεια που χρειάζονται οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων ανά τον κόσμο.

Η ελεγκτική αποκτά ιδιαίτερο ρόλο σήμερα, όταν γίνεται τόση προσπάθεια για την ανάκαμψη της οικονομίας, την ενθάρρυνση των επενδύσεων, την αναζωογόνηση της αγοράς και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και διεθνώς. Μέσα σε αυτό το κλίμα, ζωτικής σημασίας καθίσταται η σωστή διεκπεραίωση του έργου του ελεγκτή.

Το έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων να πετύχουν όλο και μεγαλύτερους στόχους, έχει οδηγήσει στην συχνότερη εμφάνιση αλλοίωσης των λογιστικών καταστάσεων. Η μη αποτελεσματική και χρηστή άσκηση των ελεγκτικών καθηκόντων από τους ελεγκτές, έχει φέρει τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες στο επίκεντρο μιας σειράς πολύ σημαντικών εταιρικών και χρηματιστηριακών σκανδάλων, όπως αυτά που αναλύθηκαν στο προηγούμενο μέρος.

Τα σκάνδαλα αυτά, λόγω των οποίων μεγάλοι επενδυτές ή πιστωτές υπέστησαν ζημίες πολλών δεκάδων δισεκατομμυρίων δολαρίων, αποτελούν πολύ σημαντικά δείγματα της παθογένειας των ελεγκτικών μηχανισμών της κεφαλαιαγοράς. Έχουν επίσης μεταθέσει στην κορυφή του νομικού προβληματισμού, τόσο σε επίπεδο θεωρίας όσο και σε επίπεδο νομοθεσίας, το ζήτημα της ευθύνης των ελεγκτών.

Για το λόγο αυτό, στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου αυτού γίνεται αναφορά στις διορθώσεις και αλλαγές στις νομοθεσίες και στους εσωτερικούς κανονισμούς των εταιριών, έπειτα από το ξέσπασμα των σκανδάλων. Σίγουρα, για να υπάρχει σήμερα οικονομική κρίση παγκόσμια, οι διορθώσεις αυτές δεν είναι αρκετές, εφόσον και πάλι υπάρχουν κρούσματα εταιρικών σκανδάλων και επηρεασμός του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος με κάθε μικρή αναταραχή σε μια χώρα.

5. Ελεγκτική

5.1 Ορισμός

Η Ελεγκτική, θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους κλάδους της Λογιστικής και αποτελεί ένα από τους δυναμικότερους κλάδους της Οικονομικής Επιστήμης. Ο θεσμός της Ελεγκτικής σχετίζεται με την ανάγκη για μετάδοση αξιόπιστων οικονομικών πληροφοριών που αφορούν στη δραστηριότητα των μεγάλων οικονομικών οργανισμών της κοινωνίας. Είναι ένα ξεχωριστό επαγγελματικό κομμάτι για τη διοίκηση και τα οικονομικά, το οποίο πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, όρους και προϋποθέσεις για τη διενέργεια του ελέγχου σε κάθε επιχείρηση, οικονομική μονάδα, ή φορέα που στοχεύει στη διαφύλαξη και τη σωστή διαχείριση των οικονομικών πόρων, καθώς και στην ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού⁶.

Σύμφωνα με τη Δήμου (2000), η ελεγκτική καθορίζει το σύνολο των αρχών που αποσκοπούν στο συστηματικό προσδιορισμό του είδους, της έκτασης, του τρόπου διενέργειας του ελέγχου των ενεργειών και ιδιαίτερα των αρμόδιων οργάνων και των οικονομικών μονάδων για την πρόληψη λαθών ή καταχρήσεων ή για την εξακρίβωση της ορθότητας, της νομιμότητας και της σκοπιμότητας αυτών.

Ένα άλλο ορισμό, έρχεται να δώσει η Μαγρίπλη το 2010: “Ελεγκτική είναι ένα σύνολο κανόνων, αρχών και ενεργειών, με βάση τις οποίες διενεργείται κάθε λογιστικός- διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση. Ελεγκτική των επιχειρήσεων είναι ένα σύνολο λογιστικών και οικονομοτεχνικών ενεργειών, που έχουν ως σκοπό την εξακρίβωση θεμάτων αναγομένων στη συναλλακτική και λειτουργική δράση των επιχειρήσεων”.

Κατά συνέπεια, με απλά λόγια μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το κύριο αντικείμενο του ελέγχου είναι ο ελεγκτής να δηλώσει ότι οι οικονομικές καταστάσεις τους παρουσιάζουν μια εικόνα “αληθινή και δίκαιη”.

Η ελεγκτική ως κλάδος της οικονομικής – διοικητικής των επιχειρήσεων είναι συγχρόνως τόσο επιστήμη όσο και τεχνική⁷.

Ως επιστήμη η Ελεγκτική ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν τη διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Οι έλεγχοι αυτοί αποσκοπούν στην επαλήθευση της ειλικρίνειας των ισχυρισμών και των διαβεβαιώσεων των τρίτων. Οι ισχυρισμοί αυτοί αφορούν κατά κανόνα οικονομικά ζητήματα.

Ως τεχνική η Ελεγκτική αξιοποιεί την καινούρια γνώση που παράγει ο επιστημονικός κλάδος της, για να ικανοποιήσει πρακτικές ανάγκες ελέγχου και συγκεκριμένα, για να καθορίσει πρότυπα και ελεγκτικές διαδικασίες που εξασφαλίζουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Η τεχνική αναζητά τη

6 Παπαστάθης Π. (2003), «Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος στις Επιχειρήσεις – Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του»

7 Κάντζος Κ. (2006) “ΕΛΕΓΚΤΙΚΉΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΉ”, σελ.20

σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. εξακρίβωση της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων) και στο μέσο (π.χ. ελεγκτική διαδικασία) που οδηγεί στην επίτευξη του σκοπού αυτού.

Η ελεγκτική μέσω της διερεύνησης και της αξιολόγησης των λειτουργιών αποκτά έδαφος αποδοχής και εφαρμογής σε κάθε επιχειρηματική μονάδα, φορέα και κοινωνία. Ταυτόχρονα προσφέρει εξασφάλιση της ποιότητας της οικονομικής πληροφορίας. Αυτή η οικονομική πληροφόρηση συμβάλλει στην ορθολογικότερη επένδυση και στην εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων μιας κοινωνίας. Σε αυτά τα πλαίσια η ελεγκτική εξελίσσεται συνεχώς και προσπαθεί να αποκτήσει τη δική της ταυτότητα, προσεγγίζοντας κάθε φορά τις αδυναμίες των συστημάτων Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου (εξηγούνται αναλυτικότερα οι δύο αυτές έννοιες στο κεφάλαιο 5.2), με επιστημονικές μεθόδους, υποδεικνύοντας συγχρόνως ρεαλιστικές λύσεις (Karagiorgos et al., 2006).

Τρία είναι τα σημαντικότερα πράγματα που πραγματεύεται (σύμφωνα με τον καθηγητή Χρυσόχου (1957)):

1. *Το αντικείμενο του ελέγχου:* Τι ελέγχεται, γιατί είναι αναγκαίος ο έλεγχος και ποιοι σκοποί επιδιώκονται μέσα από τον έλεγχο. Ενδιαφερόμενοι για τη διενέργεια του ελέγχου είναι οι διοικούντες την επιχείρηση, οι μέτοχοι, οι πιστωτές και γενικότερα οι συναλλασσόμενοι με αυτή.
2. *Το υποκείμενο του ελέγχου:* Αφορά τον ελεγκτή. Εξετάζει δηλαδή ποια πρόσωπα διενεργούν τον έλεγχο, ποιες προδιαγραφές πρέπει να πληρούν και ποια πρέπει να είναι τα προσόντα τους, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στα ελεγκτικά τους καθήκοντα.
3. *Τις διαδικασίες ελέγχου:* Οι επιστημονικές μέθοδοι και τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη διενέργεια του ελέγχου προκειμένου να ολοκληρωθεί το ελεγκτικό έργο.

Έτσι, από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι στόχοι της ελεγκτικής μπορεί να θεωρηθούν:

- Η εξασφάλιση της σωστής διοίκησης,
- Η διασφάλιση των μετόχων,
- Η επίτευξη των στόχων των φορέων και των διοικήσεων των οργανισμών και
- Η γενικότερη «κοινωνική συνοχή» της επιχείρησης

Επιπλέον σύμφωνα με τον Leonard (2000) η ελεγκτική ανιχνεύει τις πιθανές ελλείψεις, και έτσι εντοπίζει σημεία που προσφέρουν δυνατότητες μελλοντικών εξαπλώσεων, με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι δαπάνες και να εξαλείφονται οι σπατάλες. Με τον έλεγχο επιβεβαιώνεται αν η επιχειρησιακή μονάδα λειτουργεί στο επιθυμητό επίπεδο αποδοτικότητας ή όχι.

Συνοψίζοντας, οι βασικοί σκοποί της ύπαρξης της Ελεγκτικής είναι⁸:

- Εντοπισμός και πρόληψη ηθελημένων ή αθέλητων λογιστικών λαθών
- Αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων και απατών
- Ανάλυση και σχολιασμός των διαφόρων οικονομικών καταστάσεων
- Αξιολόγηση στοιχείων για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση
- Πιστοποίηση της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων χρήσιμων συμπερασμάτων
- Υπογράμμιση των ατελειών και καθορισμός των αδυναμιών της διαχειριστικής και επιχειρησιακής απεικόνισης
- Στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης των κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να γίνει δυνατός ο σχηματισμός των σωστών προβλέψεων

8 Ραπτελή (2012) ” Εξωτερικός Έλεγχος – Η Ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή” σελ. 11

5.2 Διακρίσεις της Ελεγκτικής

Στο περιεχόμενο της ελεγκτικής περιλαμβάνεται τόσο η έννοια του εσωτερικού, όσο και η έννοια του εξωτερικού ελέγχου⁹ (υπάρχει και ο μικτός έλεγχος, αλλά δεν θα αναλυθεί στην παρούσα εργασία). Με την έννοια του ελέγχου όπως ορίσαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, αναφερόμαστε στην συστηματική και με καθορισμένες διαδικασίες έρευνα επί των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης με σκοπό τον προσδιορισμό της ειλικρινής ή όχι εικόνας της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης και των δραστηριοτήτων της κατά την περίοδο την οποία αφορά ο έλεγχος μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας και των ιδιαίτερων συνθηκών της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση. Σκοπός ελέγχου είναι η πιστοποίηση της αληθινής εμφάνισης της περιουσιακής κατάστασης και των αποτελεσμάτων στις Οικονομικές Καταστάσεις της επιχείρησης. Έκφραση επαγγελματικής γνώσης η οποία σχηματίστηκε μετά από συστηματική εξέταση και έρευνα των τηρούμενων λογιστικών βιβλίων και στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας.

Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου αποτελεί μια ευρύτερη έννοια από αυτή του Εξωτερικού Ελέγχου. Περιλαμβάνει τις πολιτικές και τις διαδικασίες που τίθενται από έναν οργανισμό ή μία επιχείρηση με σκοπό να παρέχουν λογική επιβεβαίωση ότι οι στόχοι τους θα πραγματοποιηθούν οικονομικά, αποτελεσματικά και αποδοτικά. Οι ανωτέρω πολιτικές και διαδικασίες έχουν σαν στόχο την διατήρηση της αξιοπιστίας και ακεραιότητας των πληροφοριών που κατέχουν, την συμμόρφωση με τις πολιτικές, τα σχέδια, τους νόμους και τους κανονισμούς που οφείλουν να συμμορφώνονται, την διαφύλαξη των περιουσιακών τους στοιχείων, την οικονομική και αποτελεσματική χρήση των πόρων και τέλος την επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί και πρέπει να ελέγχει όλες τους συναλλακτικούς κύκλους, δραστηριότητες, θυγατρικές εταιρείες και εταιρείες συμμετοχικού ενδιαφέροντος, καθώς επίσης και καταστήματα (όπου υφίστανται) μέσω της επισκόπησης των διαφόρων εταιρειών, διευθύνσεων, τμημάτων, υπηρεσιών, λειτουργιών, δραστηριοτήτων, καθώς επίσης και πολιτικών, διαδικασιών, κανονισμών, αλλά και ακολουθούμενων πρακτικών που συνθέτουν το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος ορίζεται από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών ως «μία ανεξάρτητη διαδικασία που λειτουργεί μέσα στον οργανισμό για να εξετάσει και να εκτιμήσει τις διαδικασίες παρέχοντας σημαντική υπηρεσία σε αυτόν». Επίσης είναι μια αναγκαία λειτουργία του σύγχρονου management, είναι επίσης ο σύμβουλος του σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα.. Έπειτα ο εσωτερικός έλεγχος στοχεύει στην αξιολόγηση διαδικασιών λειτουργίας και παρέχει πληροφορίες στη διοίκηση. Σε συνάρτηση με τα παραπάνω, ο Εσωτερικός Έλεγχος βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού με σκοπό την αποτελεσματική διαχείριση των επιχειρηματικών κινδύνων (Karagiorgos et al., 2006, Καραγιώργος κ.α., 2007)

Ο Εξωτερικός Έλεγχος αντίθετα, περιορίζεται στην εξέταση και πιστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων μίας επιχείρησης. Ο Εξωτερικός ή Ανεξάρτητος Έλεγχος είναι αυτός που εκτελείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους λογιστές - ελεγκτές, οι οποίοι αναφέρονται ως ορκωτοί ελεγκτές ή ορκωτοί λογιστές. Ο έλεγχος αρχικά διενεργούνταν κυρίως επί του λογιστικού συστήματος μιας μονάδας. Σήμερα, ο έλεγχος περιλαμβάνει και επιμέρους θέματα των οργανωτικών συστημάτων, τα οποία μπορούν να επηρεάζουν εμμέσως την αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος, και της οικονομικής μονάδας γενικότερα (Γρηγοράκος, 1985).

9 Έννοια και Περιεχόμενο Ελεγκτικής – Διάκριση Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου του Δρ. Ανδρέα Γ. Κουτούπη

Συγκεκριμένα, αποτελεί βασική μέριμνα του εξωτερικού ελεγκτή η διαπίστωση της ειλικρινούς και ακριβοδίκαιης εικόνας της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης και των επιμέρους δραστηριοτήτων της (π.χ. θυγατρικών εταιρειών, συμμετοχών, κ.λ.π.). Τα τελευταία χρόνια και υπό το βάρος πολλών οικονομικών σκανδάλων ο Εξωτερικός Έλεγχος ρίχνει ολοένα και περισσότερο βάρος στην επισκόπηση των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των ελεγχόμενων εταιρειών, κυρίως όσον αφορά τις δικλίδες ασφαλείας (σημεία ελέγχου) που τίθενται από τις ίδιες τις εταιρείες γύρω από τα συστήματα χρηματοοικονομικής τους διαχείρισης.

Για να γίνει πλήρης η ανάλυση θα πρέπει να αναφερθούμε και στην Κρατική Ελεγκτική. Στον Κρατικό Έλεγχο περιλαμβάνονται όλοι οι έλεγχοι που διενεργούνται από τους διάφορους κρατικούς και ημικρατικούς φορείς. Οι πιο σημαντικοί έλεγχοι είναι ο Φορολογικός Έλεγχος που αφορά την αναζήτηση του φορολογητέου εισοδήματος των υποκείμενων σε φορολογία νομικών και φυσικών προσώπων, ο έλεγχος από την τράπεζα της Ελλάδος που αφορά σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα και ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους που αφορά τους λογαριασμούς στο δημόσιο τομέα (Κάντζου, 1995). Είναι αρκετά πιο συνοπτικός από τον Εξωτερικό Έλεγχο και διαφέρει από αυτόν στο ότι δεν ακολουθεί γενικώς παραδεκτά λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα.

Από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι ο Εσωτερικός Έλεγχος σε σχέση με τον Εξωτερικό Έλεγχο διαφέρουν τόσο στο αντικείμενο του ελέγχου (δηλαδή τι ελέγχεται), όσο και στο υποκείμενο του ελέγχου (ποια πρόσωπα διενεργούν τον έλεγχο και ποια τα προσόντα τους), καθώς επίσης στις διαδικασίες. Έτσι, προφανώς διαφοροποιείται και η 'δουλεία' του εσωτερικού ελεγκτή με αυτή του εξωτερικού. Το ελεγκτικό έργο συνίσταται στην εξέταση από Ορκωτό Ελεγκτή των τηρουμένων βιβλίων και νόμιμων δικαιολογητικών και παραστατικών και αποβλέπει στην διακρίβωση του κατά πόσο οι ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις εμφανίζουν «ακριβοδίκαια» την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα των εργασιών της κατά την ελεγχόμενη περίοδο.

Αντίθετα από τους εξωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι δεν βρίσκονται σε σχέση άμεσης εξαρτημένης εργασίας με την ελεγχόμενη επιχείρηση, οι εσωτερικοί ελεγκτές εξαρτώνται από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα είναι δηλαδή υπάλληλοι της εταιρίας, γεγονός που ενδεχομένως να επηρεάζει την απαραίτητη ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα που πρέπει να επιδεικνύουν. Επίσης, ενώ ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος έχει κυρίως προληπτικό χαρακτήρα, ο εξωτερικός έλεγχος είναι κυρίως κατασταλτικός.

Ακόμη και τα απαιτούμενα προσόντα διαφέρουν μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών. Έτσι, για να πιστοποιηθεί κάποιος ως εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να πληρούνται μια σειρά από προϋποθέσεις ανάλογες της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται.

Στην Ελλάδα για παράδειγμα, για να γίνει κάποιος εξωτερικός ελεγκτής απαιτούνται τουλάχιστον τρία χρόνια ελεγκτικής εμπειρίας σε συνδυασμό με την επιτυχή εξέταση σε σειρά μαθημάτων που εξετάζονται από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ – Βλέπε Παράρτημα Α'), ή η κατοχή ξένου τίτλου πιστοποίησης εγκεκριμένου ελεγκτή – λογιστή (π.χ. CPA, ACA, ACCA, κ.λ.π.) και την επιτυχή εξέταση σε συγκεκριμένο αριθμό μαθημάτων από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών – Λογιστών (ΣΟΕΛ). Αντίθετα, η νομοθεσία απαιτεί από τους εσωτερικούς ελεγκτές ελάχιστες προϋποθέσεις σπουδών, εντούτοις θεωρείται καλή πρακτική η κατοχή επαγγελματικών τίτλων

εσωτερικού ελέγχου όπως αυτές του Πιστοποιημένου Εσωτερικού Ελεγκτή (Certified Internal Auditor - CIA), ή του Ορκωτού Εσωτερικού Ελεγκτή (Chartered Internal Auditor - CMIIA). Εκείνο πάντως που προέχει είναι η τοποθέτηση κατάλληλων προσώπων από απόψεως πείρας, ήθους, μορφώσεως και ικανοτήτων ώστε να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται επαρκώς στα καθήκοντα του ελέγχου.

Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις οι εσωτερικοί ελεγκτές ασκούν τα καθήκοντα τους, υποτασσόμενοι στους όρους και στην γραμμή της διοίκησης της επιχείρησης για λογαριασμό της οποίας εργάζονται, με αποτέλεσμα ο έλεγχος των πράξεων των ανώτατων διοικητικών στελεχών συνήθως να είναι από ανύπαρκτος έως τυπικός, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις αναπτύσσονται φιλικές σχέσεις με συναδέλφους τους οπότε δύναται να επηρεαστεί η ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα τους. Σε αντίθεση με τους εσωτερικούς ελεγκτές, οι εξωτερικοί ελεγκτές αποτελούν ανεξάρτητα όργανα και μπορούν να ασκούν απερίσπαστα και ανεπηρέαστα τα καθήκοντα τους. Εδώ κάποιοι υποστηρίζουν σαν αντίλογο ότι υπάρχει εξάρτηση της εταιρείας ορκωτών ελεγκτών που διενεργεί τον εκάστοτε έλεγχο από την οικονομική μονάδα στα πλαίσια πελατειακών σχέσεων όμως δεν είναι αυτός ο γενικός κανόνας, κυρίως όταν αναφερόμαστε σε μεγάλες εταιρείες ορκωτών ελεγκτών που ελέγχονται τόσο από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ), όσο και από τις ίδιες τις μητρικές εταιρείες τους, οι οποίες προκειμένου να αποφύγουν να ρισκάρουν την φήμη τους έχουν υιοθετήσει πολύ αυστηρές διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων και διασφάλισης ποιότητας, ειδικά μετά από την πληθώρα των εταιρικών σκανδάλων της προηγούμενης δεκαετίας.

Παλιότερα οι διαφορές Εσωτερικού – Εξωτερικού Ελέγχου ήταν αρκετά πιο διακριτές αφού οι εσωτερικοί ελεγκτές αναφέρονταν στην διοίκηση και οι εξωτερικοί ελεγκτές στην Γενική Συνέλευση των μετόχων της εταιρείας. Εντούτοις, οι απαιτήσεις των βέλτιστων πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης απαιτούν από τους εσωτερικούς ελεγκτές πλέον να αναφέρονται απευθείας σε ανεξάρτητη υπο-επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου (επιτροπή ελέγχου) προκειμένου να ενισχύεται η ανεξαρτησία τους και να προστατεύονται αποτελεσματικότερα τα συμφέροντα των μετόχων και λοιπών ενδιαφερόμενων για την εταιρεία (stakeholders).

Αποτελεί καλή πρακτική η συνεργασία εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών ώστε να μειώνεται η επικάλυψη των εργασιών είτε του ενός, είτε του άλλου μέρους. Μέσω της εναρμόνισης και του συντονισμού των εργασιών των δύο φορέων σε μία ολοκληρωμένη ελεγκτική διαδικασία μπορεί να προκύψει ως αποτέλεσμα η μείωση, αν όχι η ελαχιστοποίηση των επικαλύψεων και η αποφυγή διπλής εργασίας, ενώ την ίδια στιγμή θα παρέχεται η βεβαιότητα ότι καμία περιοχή δεν θα μένει εκτός ελέγχου, γεγονός που μπορεί να επιφέρει σημαντική μείωση του κόστους των δύο αυτών υπηρεσιών.

Εκτός από τη διάκριση σε εσωτερικούς και εξωτερικούς ελέγχους, μπορεί ο έλεγχος να χωριστεί και σε:

- *Γενικός και Ειδικός* (ανάλογα με την έκταση του). Οι γενικοί εκτείνονται σε ολόκληρη την διαχείριση μιας δεδομένης χρονικής περιόδου (π.χ. Ετήσιος έλεγχος Ισολογισμού). Οι ειδικοί από την άλλη, έχουν ως αντικείμενο τους, ένα συγκεκριμένο τομέα, για παράδειγμα τον έλεγχο αποθεμάτων.

- *Μόνιμος και Περιοδικός* (χωρίζεται σε τακτικό και έκτακτο) (ανάλογα με τη διάρκεια του). Οι μόνιμοι διενεργούνται συνέχεια και καθ' όλη τη διάρκεια της οικονομικής χρήσης. Οι τακτικοί διενεργούνται κατά τακτές χρονικές περιόδους (ετήσιοι ή τριμηνιαίοι), ενώ οι έκτακτοι, σε έκτακτες περιπτώσεις και για ειδικούς λόγους, όπως υπόνοια για κατάχρηση.
- *Διοικητικός, Λειτουργικός ή Διαχειριστικός και Λογιστικός* (όσων αφορά την Ιδιωτική Ελεγκτική). Ο διοικητικός έλεγχος αποβλέπει στην επίβλεψη της αποτελεσματικότητας της εργασίας της επιχείρησης. Ο Λειτουργικός ή Διαχειριστικός έλεγχος είναι υποχρέωση του εσωτερικού λογιστή, ο οποίος παρακολουθεί όλες τις λειτουργίες της επιχείρησης ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των διαφόρων επιπέδων της διοικητικής ιεραρχίας. Ο Λογιστικός έλεγχος διακρίνεται στον εσωτερικό και τον εξωτερικό.

5.3 Ιστορική Εξέλιξη Ελέγχου

Η ιστορία του ελέγχου καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την ιστορία της λογιστικής. Ο έλεγχος, αναπτύχθηκε μόνο τα τελευταία χρόνια, παρ' όλο που η ανάγκη του εκδηλώθηκε πολλά χρόνια νωρίτερα. Πάντα ήταν άρρηκτα συνδεδεμένος με τις αγοραπωλησίες των ανθρώπων σε όλες τις εποχές της ιστορίας. Η εμφάνιση της θεσμοθέτησης του ελέγχου, των βασικών κανόνων και των πρακτικών της ελεγκτικής φαίνεται να χρονολογείται από προϊστορικούς χρόνους και συγκεκριμένα από τον καιρό της εμφάνισης των πρώτων ανταλλαγών αγαθών μεταξύ ατόμων και κοινωνικών ομάδων. Η εισαγωγή του χρήματος ως μονάδα μέτρησης των αξιών και ως μέσω διεξαγωγής των οικονομικών συναλλαγών, δημιούργησε την ανάγκη εξέλιξης των οικονομικών συναλλαγών και ελέγχου της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών, προκειμένου να διασφαλισθεί η διαφάνεια πράξεων και ενεργειών¹⁰.

Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες για την ύπαρξη λογιστικών εκθέσεων με στοιχεία ελεγκτικών μαρτυριών εμφανίζονται στην αρχαία Βαβυλώνα το 3000 π.Χ. Παράλληλα, στην αρχαία Αίγυπτο θεσπίζεται το αξίωμα των «Επιστατών» για το στοιχειώδη έλεγχο της συγκομιδής των σιτηρών και της απόδοσης των φόρων.

Στην αρχαία Ελλάδα, στην περίοδο 500-300 π.Χ., συναντούμε τον θεσμό του ελεγκτή για την εξέταση της διαχείρισης των Οικονομικών του Κράτους. Πιο συγκεκριμένα στην Αθήνα δημιουργήθηκε ο θεσμός των «Λογιστών» και των «Ευθυνών» οι οποίοι με προκαθορισμένη οργανωτική ιεραρχία και συγκρότηση, είχαν ως κύριο έργο, τον έλεγχο της διαχείρισης του πλούτου των πόλεων, των ναών και των Λογαριασμών διαχείρισης των αξιωματούχων που αποχωρούσαν από τα δημόσια αξιώματα. Στην ευθύνη των λογιστών ελεγκτών εκείνης της εποχής ανήκε το έργο της δημοσιοποίησης των ελεγκτικών τους πορισμάτων και η καταδίκη ή απαλλαγή των διαχειριστών για απάτη, παραλείψεις και παραβιωτική συμπεριφορά.

Με ελεγκτικές αρμοδιότητες ήταν επιφορτισμένοι στην υπόλοιπη αρχαία Ελλάδα οι «Εξεταστές», «Συνήγοροι» και «Δοκιμαστήριοι», στην Αχαϊκή Συμπολιτεία, οι «Απόλογοι», στη Θάσο και οι «Αρχησκόποι» στη Φθιώτιδα. Στην εποχή της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας υπήρχαν οι «Υπάτοι», οι «Κήνσορες», οι «Τιμητές» και οι «Ταμίες», με αρμοδιότητες και πρακτικές ανάλογες των ελεγκτών της αρχαίας Ελλάδας και με υποχρέωση να υποβάλλουν τις εκθέσεις των ελέγχων τους στη ρωμαϊκή Σύγκλητο για τη διαχείριση του δημοσίου Χρήματος. Στο Βυζάντιο, λόγω της σημαντικής παρέμβασης του κρατικού μηχανισμού στην οικονομική ζωή, ο θεσμός των λογιστών ελεγκτών ισχυροποιείται, με κύρια υπευθυνότητα την εξέλιξη και διακρίβωση της ακρίβειας των λογαριασμών του δημοσίου και τη σωστή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών. (Φλιτούρης, 2007)

Στη δυτική Ευρώπη, κατά τα πρώτα χρόνια του Μεσαίωνα, δεν παρατηρούνται αξιοσημείωτες εξελίξεις στον τομέα της Ελεγκτικής. Η έννοια της μεγιστοποίησης των κερδών προέκυψε στο τέλος του Μεσαίωνα με την εμφάνιση εμπορικών οίκων στην Ιταλία. Το εμπόριο δεν ήταν πλέον αποκλειστική ασχολία των εμπόρων ταξιδιωτών. Συντονίζονταν στα κεντρικά πολυτελή γραφεία των μεγάλων εμπορικών οίκων στη Βενετία, τη Φλωρεντία ή την Πίζα, δίνοντας ζωτική σημασία στην αξία της επικοινωνίας. Διαπιστώθηκε επίσης, ότι με την καταχώρηση μιας μόνο πτυχής της συναλλαγής (μονογραφικό σύστημα), άνοιξε ο δρόμος για την βαρέα υπεξαίρεση των μετρητών, η

10 Καζαντζής Χ. (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος»; Κ. Η. Spencer Pickett (2003), "The Internal Auditing Handbook"

οποία βρέθηκε δύσκολα να εντοπιστεί κατά τη συνήθη πορεία των εργασιών. Το 1494, ο Ιταλός μοναχός Luca Pacioli ήταν ο πρώτος που περιέγραψε το σύστημα της διπλογραφίας στο βιβλίο του *Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita* (20 Νοεμβρίου 1494).

Στις αρχές της Αναγέννησης, η οικονομική και εμπορική άνθιση των πόλεων της Ιταλίας δίνει νέα ώθηση στο θεσμό του ελέγχου. Στις αρχές του 16ου αιώνα η πόλη της Πίζας είχε τον επίσημο ελεγκτή των οικονομικών της στοιχείων, ενώ το 1581 εμφανίζεται στη Βενετία η «Ένωση Επαγγελματιών Ελεγκτών». Η σημαντική γεωγραφική διεύρυνση της επιχειρηματικής δράσης πολλών εμπορικών επιχειρήσεων προκάλεσε την ανάγκη ανάθεσης μέρους του εμπορικού έργου σε τρίτους, με συνέπεια τη δημιουργία μιας γενικευμένης ανάγκης για επισκόπηση και έλεγχο των οικονομικών συναλλαγών και των αποφάσεων τους.

Ωστόσο, δεν ήταν μόνο η εισαγωγή του διπλογραφικού λογιστικού συστήματος που οδήγησε στη δημιουργία του ελεγκτικού μηχανισμού. Το 1780, η έναρξη της βιομηχανικής επανάστασης οδήγησε στην εμφάνιση των μεγάλων βιομηχανικών επιχειρήσεων με πολύπλοκες γραφειοκρατικές δομές. Σταδιακά, προέκυψε η ανάγκη για αναζήτηση εξωτερικών κεφαλαίων προκειμένου να χρηματοδοτήσουν την περαιτέρω επέκταση και η ανάγκη διαχωρισμού μεταξύ της ιδιοκτησίας και της διοίκησης της επιχείρησης. Το αποτέλεσμα ήταν η επέκταση σε ανεπτυγμένες αγορές κινητών αξιών και η δημιουργία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που θα εξυπηρετούσαν τις οικονομικές ανάγκες μεγάλων εθνικών αλλά και διεθνών εταιριών.

Για να αυξηθεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών και των πιστωτών στις οικονομικές καταστάσεις, αυτές συνοδεύονται από την γνώμη ενός ανεξάρτητου εμπειρογνώμονα σχετικά με την αμεροληψία των εκθέσεων. Ο ελεγκτής είναι αυτός που παρέχει τη γνώση αυτή. Ο όρος Ελεγκτές (Auditors) πρωτοεμφανίζεται στη Μεγάλη Βρετανία το 1285 σε σχετικό διάταγμα του Εδουάρδου του Α', το οποίο όριζε ότι όλοι οι διαχειριστές του δημόσιου χρήματος θα ελέγχονται από τους Auditors. Στην ίδια χώρα με τον εταιρικό νόμο του 1862 αναγνωρίζεται η ανάγκη για ακριβοδίκαιη χρηματοοικονομική πληροφόρηση μαζί με την ανάγκη για ανεξάρτητο έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων.

Οι οικονομικές κρίσεις των ετών 1825 και 1836, η ανάπτυξη της βιοτεχνίας και η ενίσχυση της βιομηχανίας συντέλεσαν στη διάδοση των λογιστικών ελέγχων στη Μ. Βρετανία και στη συστηματοποίησή τους. Έτσι η πατρίδα της σύγχρονης Ελεγκτικής θεωρείται η Αγγλία (Δήμου, 2000). Αντίθετα, (Καζαντής 2006) πιστεύει ότι από τις αρχές του 20ου αιώνα την πρωτοπορία των εξελίξεων της Ελεγκτικής ανέλαβαν και φαίνεται να διατηρούν οι Η.Π.Α. με αρκετές χώρες της δυτικής Ευρώπης, αργότερα να ακολουθούν τις εξελίξεις.

5.4 Ιστορική Εξέλιξη Ελεγκτικής στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, ο έλεγχος εξελίχθηκε σε πέντε στάδια διαμέσου των αιώνων, για να πάρει τελικά τη σημερινή του μορφή¹¹:

- *Πρώτο στάδιο*: καθολικός έλεγχος (αρχαιότητα ως αρχές του 20ου αιώνα).
- *Δεύτερο στάδιο*: έλεγχος συστημάτων (αρχές 20ου αιώνα ως δεκαετία 1970).
- *Τρίτο στάδιο*: έλεγχος σφαλμάτων (δεκαετία 1970 ως δεκαετία 1980).
- *Τέταρτο στάδιο*: το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου (δεκαετία 1980 ως δεκαετία 1990).
- *Πέμπτο στάδιο*: το μοντέλο του επιχειρηματικού κινδύνου (μέσα δεκαετίας 1990 ως σήμερα).

Πρώτο στάδιο: καθολικός έλεγχος:

Ο ελεγκτής λειτουργούσε αποκλειστικά για την προστασία των συμφερόντων του βασιλιά, γαιοκτήμονα ή επιχειρηματία. Βασικά χαρακτηριστικά του καθολικού ελέγχου:

- ➔ Έμφαση στην προστασία από λάθη, απάτες και καταδολιεύσεις.
- ➔ Σαφής τάση για έλεγχο του συνόλου των συναλλαγών και των περιουσιακών στοιχείων.

Δεύτερο στάδιο: έλεγχος συστημάτων:

Με την αύξηση του μεγέθους των οικονομικών μονάδων που υπόκεινται σε έλεγχο μετά τη βιομηχανική επανάσταση, ο καθολικός έλεγχος ήταν πλέον ασύμφορος πρακτικά αδύνατος. Βασικά χαρακτηριστικά του ελέγχου συστημάτων:

- ➔ Πρώιμη εισαγωγή της έννοιας του ελεγκτικού κινδύνου στην ελεγκτική πρακτική
- ➔ Έμφαση στον έλεγχο των διαφόρων συστημάτων λειτουργίας της επιχείρησης, όπως το σύστημα καταχώρησης, επεξεργασίας, ταξινόμησης και ελέγχου λογιστικών πληροφοριών ή τα συστήματα προμηθειών, παραγωγής, πωλήσεων, μισθοδοσίας κλπ.
- ➔ Υποβιβασμός της προστασίας από απάτες

11 Τσακλαγκάκος Α. (2005), “Ελεγκτική”, σελ.8

Τρίτο στάδιο: έλεγχος σφαλμάτων:

Λόγοι μετάβασης στον έλεγχο σφαλμάτων (λογιστικών γεγονότων):

- ➔ Αδυναμίες του ελέγχου συστημάτων, όπως κακή ιεράρχηση προτεραιοτήτων, ελλιπής σύνδεση με καθαρά προδιαγεγραμμένους ελεγκτικούς σκοπούς και επανάληψη ελεγκτικών διαδικασιών.
- ➔ Η σημαντική πίεση στις αμοιβές ελέγχου από αυξανόμενο ανταγωνισμό στην αγορά των ελεγκτικών υπηρεσιών και η ανάγκη μείωσης του κόστους ελέγχου.

Βασικά χαρακτηριστικά του ελέγχου σφαλμάτων:

- ➔ Στροφή προς τη διενέργεια ελεγκτικών τεστ για σφάλματα σε επιμέρους λογαριασμούς των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και υποχώρηση του ελέγχου συστημάτων.
- ➔ Έγινε αποδεκτός ως κύριος ελεγκτικός σκοπός η έκφραση γνώμης σχετικά με την εύλογη παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων, με υποχώρηση της αντίληψης περί ακρίβειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Τέταρτο στάδιο: το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου:

Βασικά αίτια της μετάβασης στο μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου:

- ➔ Εντονότερη πίεση στις αμοιβές ελέγχου λόγω αυξανόμενου ανταγωνισμού στην αγορά των ελεγκτικών υπηρεσιών.
- ➔ Ανάγκη προστασίας των ελεγκτών από αστικές ευθύνες για ελεγκτικά σκάνδαλα.

Βασικό χαρακτηριστικό του μοντέλου του ελεγκτικού κινδύνου :

- ➔ Συστηματική ανάλυση και αξιολόγηση των κινδύνων για σημαντικά σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, κατά το σχεδιασμό των ελεγκτικών διαδικασιών

Πέμπτο στάδιο: το μοντέλο του επιχειρηματικού κινδύνου:

Βασικό χαρακτηριστικό του μοντέλου του επιχειρηματικού κινδύνου :

- ➔ Ποιοτική κυρίως μεταβολή σε σχέση με το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου, με περισσότερη έμφαση στη μελέτη του ευρύτερου περιβάλλοντος της οικονομικής μονάδας

Πρώτη φορά στη σύγχρονη Ελλάδα, εμφανίζεται ο όρος της εξωτερικής ελεγκτικής το 1931. Ο Νόμος 5076 «περί Ανωνύμων Εταιρειών και Τραπεζών» προέβλεπε τη σύσταση και λειτουργία Σώματος Ελλήνων Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ – Βλέπετε Παράρτημα Α'), όμως ο θεσμός δεν λειτούργησε ποτέ παρόλο που μέχρι το 1933 είχαν εκδοθεί τα απαραίτητα διατάγματα για τη λειτουργία του Σώματος. Ο θεσμός δε μπήκε σε ισχύ, καθώς συνέχισαν να ισχύουν τα άρθρα 36-38 του Νόμου 2190/1920, τα οποία όριζαν ότι οι έλεγχοι των ισολογισμών πραγματοποιούνται από δύο τακτικούς και δύο αναπληρωτές ελεγκτές, οι οποίοι εκλέγονταν από τη γενική συνέλευση των μετόχων της Α.Ε. Δεν προσφερόταν δηλαδή τίποτα ουσιαστικό, παρόλο που οι ελεγκτές είχαν δικαιώματα, αλλά στην πράξη δεν τα ασκούσαν επειδή είχαν διοριστεί από την ίδια την ελεγχόμενη εταιρία και αποτελούσαν εμμέσως έμμισθους υπαλλήλους οι οποίοι εξαρτώνταν από τον ελεγχόμενο φορέα. Αποτέλεσμα ήταν η “κατά παραγγελία” σύνταξη και υπογραφή εκθέσεως ελέγχου που εκτός της τυπικής κάλυψης των απαιτήσεων του νόμου, δεν είχε καμία ουσιαστική ισχύ. (Καζαντζής, 2006)

Παρά τις προσπάθειες και τις νομοθετικές ρυθμίσεις, ο θεσμός του ελεγκτή δεν λειτούργησε ουσιαστικά στην Ελλάδα πριν το Β' παγκόσμιο πόλεμο. Το 1948, έπειτα από απαίτηση των ξένων, υπεγράφη σύμβαση μεταξύ της Ελληνικής κυβέρνησης και της Διοίκησης Οικονομικής Συνεργασίας των ΗΠΑ, με την οποία κλήθηκαν Άγγλοι ορκωτοί λογιστές που έπαιρναν την αποζημίωση τους από τους πόρους του σχεδίου Μάρσαλ (Παπαδάτου 2005)

Το 1955 εμπλουτίζεται και άλλο το δικαστικό ελληνικό σώμα με το Νόμο 3329 «περί Συστάσεως Σώματος Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ.)» κατόπιν εισήγησης Άγγλων Ορκωτών Λογιστών που ήταν τεχνικοί σύμβουλοι του Σ.Ο.Λ., που όριζε το σκοπό – αντικείμενο του, ρύθμιζε ζητήματα λειτουργίας και εποπτείας του. Επίσης καθόριζε τα προσόντα, δικαιώματα/ υποχρεώσεις και καθήκοντα των ορκωτών λογιστών και επέβαλε την υποχρεωτική χρησιμοποίηση τους για τακτικό έλεγχο επιχειρήσεων. Επίσης καθορίζονταν ασυμβίβαστα του επαγγέλματος του Ορκωτού Λογιστή με οποιοδήποτε άλλη έμμισθη ή άμισθη υπηρεσία. Το Σ.Ο.Λ. ξεκίνησε να λειτουργεί από το 1956 υπό την κρατική εποπτεία (Υπουργείο Οικονομικών).

Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ) και το Σώμα Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ) ίδρυσαν το έτος 1997 το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτικών Λογιστών (ΙΕΣΟΕΛ) με σκοπό την Επαγγελματική Μεταπτυχιακή Κατάρτιση και Επιμόρφωση των Μελών του και Στελεχών Επιχειρήσεων. Το ΙΕΣΟΕΛ, παρέχει διετή Μεταπτυχιακή Επαγγελματική Κατάρτιση και Επιμόρφωση στους πτυχιούχους Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) και Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΤΕΙ) που προορίζονται για το ελεγκτικό και λογιστικό επάγγελμα, καθώς και για στελέχη επιχειρήσεων και οργανισμών στα αντικείμενα της εφαρμοσμένης Ελεγκτικής και Λογιστικής. Το διετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα του ΙΕΣΟΕΛ αναφέρεται, κυρίως, στην Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική και περιλαμβάνει όλα τα γνωστικά αντικείμενα των επαγγελματικών εξετάσεων, που ορίζονται από το ΠΔ 226/1992, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 8 του Ν. 3693/2008 κατ' εφαρμογή της οδηγίας 2006/43 Ε.Κ., για την απόκτηση της επαγγελματικής άδειας του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή (νόμιμου ελεγκτή). Συνεπώς, οι απόφοιτοι του ΙΕΣΟΕΛ, έχοντες και την απαιτούμενη ελεγκτική προϋπηρεσία, αποκτούν και την άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή στην Ελλάδα.

Όσον αφορά στον Εσωτερικό Έλεγχο τώρα, αυτός άρχισε να εμφανίζεται στην Ελλάδα προς το

τέλος της δεκαετίας του 1970. Συγκεκριμένα, το 1985 ιδρύεται με απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών (απόφαση 1457/7.6.85) το «Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Ε.Ι.Ε.Ε.)», το οποίο είναι και το αρμόδιο συλλογικό όργανο που αντιπροσωπεύει τον εσωτερικό έλεγχο στην Ελλάδα. Το Ε.Ι.Ε.Ε. απαρτίζεται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο και έχει μέλη του πτυχιούχους ανωτάτων εκπαιδευτικών σχολών που ασκούν αποδεδειγμένα το επάγγελμα του εσωτερικού ελεγκτή.

Οι διάφορες ανακατατάξεις στον επιχειρησιακό χώρο (εξαγορές και συγχωνεύσεις εταιριών, εισαγωγή εταιριών στο Χ.Α.Α.), καθώς και η οικονομική ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάδειξη και αναβάθμιση του εσωτερικού ελέγχου, ενώ με την απόφαση 2438 της Τράπεζας της Ελλάδος έγινε λόγος για την ύπαρξη επιτροπής ελέγχου και την ανεξαρτησία της επιθεώρησης.

Παράλληλα, η επιτροπή κεφαλαιαγοράς επισημαίνει με την εγκύκλιο υπ' αριθμόν 6 ότι οι Εταιρίες Λήψης και Διαβίβασης Εντολών οφείλουν να έχουν Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου, ενώ δύο επιπλέον αποφάσεις για την εταιρική διακυβέρνηση (απόφαση 5/204 και Ν. 3016) υποχρεώνουν τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρίες να έχουν τμήμα εσωτερικού ελέγχου.

Έτσι, μετά τις παραπάνω εξελίξεις, αναγνωρίστηκε η αναγκαιότητα και η σημασία του εσωτερικού ελέγχου, ενώ παράλληλα αναβαθμίστηκε το ελεγκτικό επάγγελμα ως προς τη συμβολή του στην ανάπτυξη των οικονομικών μονάδων στην Ελλάδα.

Σήμερα, η Ελεγκτική ως θεσμός έχει επεκταθεί σε όλο το φάσμα της διοικητικής δραστηριότητας και λειτουργίας της κοινωνίας. Μερικοί τομείς που τη συναντάμε πλέον είναι: ιδιωτικός – δημόσιος τομέας, Ευρωπαϊκή κοινότητα, Διεθνής Τράπεζα, Διεθνής Νομισματικό Ταμείο, διάφοροι επιμέρους έλεγχοι από διαφόρου; τομείς όπως κεντρική τράπεζα, κρατικός φορέας, κλπ.

5.5 Ελεγκτικά Πρότυπα:

Τα ελεγκτικά πρότυπα αποτελούν τις βασικές κατευθυντήριες οδηγίες τις οποίες πρέπει να ακολουθεί ο εξωτερικός ελεγκτής προκειμένου να εξασφαλίζει την ορθότητα και τη νομιμότητα του έργου του. Πρέπει να χαρακτηρίζονται από εύλογη συνέπεια, να είναι ευκολονόητα από τους χρήστες και να διακρίνεται η αποτελεσματικότητα του κόστους τους.

Τα ελεγκτικά πρότυπα καθιερώνονται από τις επαγγελματικές οργανώσεις των εξωτερικών ελεγκτών κάθε χώρας ή από διεθνείς οργανισμούς. Παρόλα αυτά, υπάρχουν κάποια γενικώς αποδεκτά πρότυπα που αναγνωρίζονται παγκόσμια. Αυτά αναφέρονται παρακάτω:

➤ Γενικά Πρότυπα

- ➔ Ο ελεγκτής πρέπει να έχει πλήρη επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία
- ➔ Ο ελεγκτής πρέπει να είναι ανεξάρτητος και ανεπηρέαστος στη σκέψη σε όλα τα θέματα που αφορούν το ελεγκτικό του έργο
- ➔ Ο ελεγκτής πρέπει να επιδεικνύει εύλογη επαγγελματική επιμέλεια κατά τη διενέργεια του ελέγχου και τη σύνταξη της έκθεσης ελέγχου

➤ Πρότυπα Ελεγκτικής Εργασίας

- ➔ Η ελεγκτική εργασία πρέπει να προγραμματίζεται ορθολογικά και το ελεγκτικό πρόσωπο να εποπτεύεται αποτελεσματικά
- ➔ Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να μελετάται και η αποτελεσματικότητά του να αξιολογείται ώστε να αποτελεί τη βάση καθορισμού του βάθους και της εκτάσεως του εξωτερικού ελεγκτή
- ➔ Το απαιτούμενο αποδεικτικό υλικό πρέπει να είναι επαρκές και κατάλληλο και να εξασφαλίζεται μέσω κριτικών επισκοπήσεων, παρατηρήσεων, υποβολής ερωτημάτων, επιβεβαίωσης και απογραφής, για να αποτελέσει τη βάση τεκμηρίωσης της γνώμης του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων

➤ Πρότυπα Έκθεσης Πορίσματος

- ➔ Η έκθεση ελέγχου πρέπει να αναφέρει ότι η κατάρτιση και η παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων της ελεγχόμενης επιχείρησης είναι σύμφωνες ή όχι με τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές
- ➔ Η έκθεση ελέγχου πρέπει να αναφέρει ότι η επιχείρηση ακολούθησε στην παρούσα όπως και την προηγούμενη χρήση τις ίδιες λογιστικές αρχές
- ➔ Οι επεξηγηματικές υποσημειώσεις στις λογιστικές καταστάσεις πρέπει να θεωρούνται εύλογα ικανοποιητικές εκτός και αν ο ελεγκτής έχει διατυπώσει διαφορετική γνώμη
- ➔ Η έκθεση πρέπει να περιέχει είτε τη γνώμη του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων στο σύνολό τους, είτε τους λόγους για τους οποίους δεν

εκφράζει γνώμη. Πρέπει επίσης να περιέχει το βαθμό της ευθύνης που αναλαμβάνει ο ελεγκτής και μια σαφή ένδειξη του χαρακτήρα του ελέγχου που έχει διενεργήσει

5.6 Ευθύνη του Ελεγκτή στη Διαπίστωση Απάτης

Εφόσον υφίσταται η εταιρία που ελέγχει ο ορκωτός ελεγκτής απάτη, σημαίνει αυτόματα ότι έχει μερίδιο ευθύνης. Αυτό μπορεί να είναι είτε από συγκάλυψη, είτε από αδυναμία εύρεσης της παράνομης τακτικής της εταιρίας. Επίσης, σίγουρα άμεμπτου ευθυνών δεν μπορεί αν είναι το διοικητικό συμβούλιο εφόσον παίρνει αποφάσεις για την υγιή λειτουργία της επιχείρησης, καθώς διεξάγει και εσωτερικούς ελέγχους. Συγκεκριμένα:

Ευθύνη Διοίκησης:

Η ευθύνη για την πρόσληψη και τον εντοπισμό της απάτης ή σφάλματος βαρύνει την Διοίκηση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, η οποία εφαρμόζει κατάλληλα συστήματα λογιστικής και εσωτερικού ελέγχου. Τα συστήματα αυτά μειώνουν αλλά δεν εξαλείφουν την πιθανότητα απάτης ή σφάλματος. Ο ελεγκτής οφείλει να λάβει γραπτή διαβεβαίωση από την Διοίκηση ότι αναγνωρίζει την ευθύνη αυτή.

Ευθύνη Ελεγκτή:

Ο ελεγκτής οφείλει:

- Κατά την εκτέλεση των ελεγκτικών διαδικασιών, να αξιολογεί τον κίνδυνο ύπαρξης ουσιωδών ανακρίβειών επί των οικονομικών καταστάσεων που οφείλεται σε απάτη (ή σφάλμα)
- Να διατηρεί στάση “επαγγελματικού σκεπτικισμού” σε όλη τη διάρκεια του ελέγχου, αναγνωρίζοντας την πιθανότητα ότι θα μπορούσε να υπάρξει ουσιώδης ανακρίβεια λόγω απάτης ή λάθους, παρά την ενδεχόμενη εμπειρία του, σχετικά με την τιμιότητα και ακεραιότητα της Διοίκησης της οικονομικής μονάδας και των ατόμων που είναι επιφορτισμένα με την εταιρική διακυβέρνηση της.
- Κατά τη διαδικασία της γνώσης της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας και του περιβάλλοντος της, να υποβάλλει ερωτήματα προς τη διοίκηση σχετικά με την εκτίμηση της για τον κίνδυνο ύπαρξης λαθών στις οικονομικές καταστάσεις και τις ακολουθούμενες διαδικασίες για τον εντοπισμό των κινδύνων αυτών
- Να υποβάλλει ερωτήματα στη διοίκηση σχετικά με το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, για να διακριβώσει κατά πόσο έχει γνώση οποιαδήποτε πιθανής απάτης
- Να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο, εκείνοι που είναι επιφορτισμένοι με την εταιρική διακυβέρνηση της οικονομικής μονάδας, εξετάζουν τις διαδικασίες της Διοίκησης για τον εντοπισμό των κινδύνων απάτης
- Να αξιολογήσει και να προσδιορίσει τους κινδύνους παρείσφρησης ουσιωδών ανακρίβειών στις οικονομικές καταστάσεις, λόγω ενεργειών απάτης. Εάν οι

κίνδυνοι που θα εντοπίσει είναι σημαντικοί, να αξιολογήσει τις σχετικές δικλίδες ασφαλείας και να διαπιστωθεί εάν εφαρμόζονται όπως έχουν καθοριστεί

- Να εξετάσει εάν οι πληροφορίες που λαμβάνονται ή τυχόν ασυνήθιστες σχέσεις δείχνουν εμφάνιση παραγόντων κινδύνου απάτης
- Να εξετάσει την κατανομή ευθυνών και την επίβλεψη του προσωπικού, τις λογιστικές αρχές που εφαρμόζονται καθώς και τους προβλέψιμους παράγοντες κατά την επιλογή της φύσης, του χρόνου και της έκτασης των ελεγκτικών διαδικασιών
- Όταν εντοπίσει μια ανακρίβεια, να εξετάσει εάν αυτή μπορεί να είναι ένδειξη απάτης, καθώς και τις επιπτώσεις της
- Όταν διαπιστωθεί ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι σημαντικά ανακριβείς λόγω απάτης ή λάθους, να εξετάσει τις επιπτώσεις στον έλεγχο
- Εάν εντοπίσει απάτη που έγινε από την Διοίκηση, τους υπαλλήλους που έχουν σημαντικό ρόλο στον εσωτερικό έλεγχο ή λοιπούς, να κοινοποιήσει τα στοιχεία των προσώπων που είναι επιφορτισμένα με την εταιρική διακυβέρνηση της οικονομικής μονάδας το συντομότερο δυνατόν
- Να ενημερώσει το συντομότερο δυνατόν τα πρόσωπα που είναι επιφορτισμένα με την εταιρική διακυβέρνηση και τη Διοίκηση, για ουσιώδεις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Εάν αντιμετωπίζει δυσκολίες σχετικά με τη δυνατότητα να συνεχίσει τον έλεγχο, να εξετάσει τις επαγγελματικές και νομικές ευθύνες που ισχύουν κατά περίπτωση, πρέπει να υποβάλει παραίτηση, το ενδεχόμενο παραίτησης καθώς και τους λόγους που οδήγησαν σε αυτή την απόφαση
- Όταν ο ελεγκτής καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ενδεχομένως να υπάρχει κίνδυνος ουσιώδους ανακρίβειας λόγω απάτης που σχετίζεται με την καταχώρηση εσόδου, πρέπει να τεκμηριώσει τους λόγους που κατέληξε σε αυτό το συμπέρασμα.

5.7 Ελεγκτικές Εταιρίες

Οι ελεγκτικές εταιρείες σήμερα, είναι πλέον «τέσσερις μεγάλες» παγκόσμια, που μέχρι και τη δεκαετία του '80 ήταν «οκτώ μεγάλες». Το 2001 μετά από μια σειρά εξαγορών και συγχωνεύσεων έγιναν πέντε. Η Πέμπτη όμως, η Arthur Andersen, κατέρρευσε μαζί με τον αμερικανικό ενεργειακό κολοσσό Enron το 2002 όταν θεωρήθηκε ένοχη για το «μαγείρεμα» των λογιστικών βιβλίων της κατά έλεγχο εταιρίας.

Σε μερικές βιβλιογραφίες, εμφανίζονται ως 5 μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες. Για πληρότητα, θα αναφερθούμε και στην πέμπτη σε μέγεθος ελεγκτική εταιρία (Grant Thornton International), που όμως είναι κατά πολύ μικρότερη από τους τέσσερις παγκόσμιους κολοσσούς της Ελεγκτικής.

Οι παρούσες σημερινές μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες είναι:

- x PriceWaterhouseCoopers (PwC) : Η PwC¹² αποτελεί μια από της μεγαλύτερες εταιρίες παροχής υπηρεσιών λογιστικής, τήρησης βιβλίων και ελέγχου και παροχής φορολογικών συμβουλών. Συγκροτήθηκε το 1998, έπειτα από τη συγχώνευση της Price Waterhouse και Coopers & Lybrand οι οποίες είχαν έδρα τους το Λονδίνο. Η PwC κερδίζει συνολικά έσοδα \$25 δισεκατομμύρια διεθνώς, με 146 000 υπαλλήλους σε 150 χώρες.
- x Ernst & Young (EY): Η παλαιότερη ελεγκτική εταιρία (ίδρυση 1849, με αρχική της έδρα το Λονδίνο), μετά από πληθώρα συγχωνεύσεων, κατάφερε να είναι πλέον στις τέσσερις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες παγκοσμίως. Σήμερα, η EY¹³ είχε κέρδη \$24.4 δισεκατομμύρια το 2012 και περισσότερους από 170 000 εργαζόμενους το 2013.
- x KPMG¹⁴: Μια από της κορυφαίες εταιρίες παροχής ελεγκτικών, φορολογικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών παγκοσμίως. Λειτουργεί σε 156 χώρες και έχει περισσότερους από 152 000 ανθρώπους σε όλες τις εταιρίες – μέλη σε όλο τον κόσμο.
- x Deloitte Touch Tohmatsu Limited (DTTL)¹⁵: Η DTTL¹⁵ είναι μια εταιρία σύμφωνα με την οποία δεκάδες χιλιάδες αφοσιωμένοι επαγγελματίες από όλο τον κόσμο, συνεργάζονται μαζί της για να τους παρέχει εκτός από ελεγκτικές, συμβουλευτικές και χρηματοοικονομικές συμβουλές, και φορολογικές υπηρεσίες. Με έσοδα \$31.3 δισεκατομμύρια και 193 000 υπαλλήλους το 2012, κατατάγεται πρώτη στις “τέσσερις μεγάλες” ελεγκτικές εταιρίες παγκοσμίως.
- x Grant Thornton International¹⁶: είναι μια παγκόσμια εταιρία (με καταστήματα σε 120 χώρες) επαγγελματικών υπηρεσιών δικτύου ανεξάρτητων λογιστικών και μέλος συμβούλων που παρέχουν ελεγκτικές, φορολογικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες για ιδιωτικές επιχειρήσεις, οντότητες δημοσίου συμφέροντος, καθώς και φορείς του δημοσίου τομέα. Έχει πάνω από 2500 συνεργάτες εταιρίες – μέλη, το συνολικό προσωπικό

12 <http://el.wikipedia.org/wiki/PricewaterhouseCoopers>

13 EY.COM

14 http://www.kpmg.com/global/en/about/organization/pages/default.aspx?utm_medium=mdd&utm_campaign=mdd-global&utm_source=link

15 <http://www.deloitte.com/view/about/Deloitte-Global/index.htm>

16 http://en.wikipedia.org/wiki/Grant_Thornton_International

της εταιρίας είναι 38 500 και τα παγκόσμια έσοδα της για το 2012 ήταν \$ 4.2 δισεκατομμύρια (\$ 3.8 δισεκατομμύρια για το 2011)

5.8 Παγκόσμια Ελεγκτικά Σκάνδαλα

Όπως είδαμε και προηγουμένως (Μέρος Β'), το παγκόσμιο έχει πληγεί την προηγούμενη εικοσαετία με απανωτά οικονομικά εγκλήματα και χρηματοοικονομικές απάτες. Αυτά ήταν αποτέλεσμα της τυφλής εμπιστοσύνης των επενδυτών στις εξαγόμενες χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, αλλά και στην πεποίθηση ότι τα ελεγμένα πιστοποιητικά από τις ελεγκτικές εταιρίες, ήταν αμερόληπτα και άκρως πραγματικά. Όμως, όπως απέδειξε η σύγχρονη ιστορία, για να υλοποιηθεί μια απάτη, δεν φτάνει να παραποιήσεις τα οικονομικά στοιχεία της επιχειρήσεώς σου, αλλά πρέπει να δείχνουν και οι εξωτερικοί έλεγχοι, το ίδιο με το αποτέλεσμα που θέλεις να περάσεις προς τα έξω. Έτσι, για να εξαπατήσεις, θέλεις συμμάχους!

Αν διενεργούνταν οι απαραίτητοι έλεγχοι και οι εξωτερικοί ελεγκτές έκανα σωστά την δουλειά τους, τα παρακάτω σκάνδαλα, δεν θα υπήρχαν ποτέ και ως εκ τούτου, η ιστορία θα ήταν λιγότερο αιματηρή για τους επενδυτές, υπαλλήλους και μετόχους των συγκεκριμένων εταιριών και όχι μόνο. (Φυσικά αυτό δεν περιλαμβάνει όλα τα μέλη του κλάδου, άλλα μεμονωμένα περιστατικά ανθρώπων, που μπορούν επιεικώς να χαρακτηριστούν ως άπληστοι και δόλιοι. Βεβαίως τέτοια γεγονότα αμαυρώνουν τη συνολική εικόνα του κλάδου.)

i. Η ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen και το σκάνδαλο της Enron:

Το σκάνδαλο της Enron, όπως αναλύθηκε και λεπτομερώς στο κεφάλαιο 4.1, είναι ένα οικονομικό σκάνδαλο που αφορούσε την ενεργειακή εταιρεία Enron και την ελεγκτική Arthur Andersen. Έπειτα από μια σειρά αποκαλύψεων που αφορούσαν αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές, που διενεργήθηκαν κατά τη δεκαετία του 1990, η οριστική βουτιά της Enron σημειώθηκε μετά την αποκάλυψη ότι πολλά από τα κέρδη και τα έσοδα ήταν αποτέλεσμα συμφωνιών με οντότητες ειδικού σκοπού, εταιρείες περιορισμένης ευθύνης που η ίδια έλεγχε. Απόρροια της συγκάλυψης αυτής, ήταν πολλά από τα χρέη και απώλειες της εταιρείας να μην εμφανίζονται στις οικονομικές της καταστάσεις.

Το σκάνδαλο προκάλεσε τη πτώχευση της ίδιας, αλλά και τη διάλυση της Arthur Andersen, η οποία αποτελούσε μέχρι εκείνη την περίοδο μία εκ των πέντε κορυφαίων ελεγκτικών εταιριών στον κόσμο. Το Μάρτιο του 2002, καταδικάστηκε η Arthur Andersen για παρακώλυση της δικαιοσύνης. Το δικαστήριο υποστήριξε ότι η Andersen κατέστρεψε έγγραφα που αφορούσαν την Enron όσο η τελευταία τελούσε υπό έρευνα από κρατικούς φορείς (SEC). Μέχρι το τέλος του 2002, είχε διακόψει τις εργασίες της και το μόνο που είχε απομείνει ήταν οι χιλιάδες απολυμένοι υπάλληλοι και ο ένας τόνος εγγράφων που είχε καταστρέψει.

Η Arthur Andersen είχε γίνει το σύμβολο του αντιδεοντολογικού περιβάλλοντος, στο οποίο λειτουργούσαν οι ελεγκτικές εταιρίες σε βάρος του επενδυτικού κοινού. Στο τέλος της δικαστικής διαμάχης, το Ανώτατο Δικαστήριο απεφάνθη ότι δεν υπήρξαν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για την ενοχή της Arthur Andersen και έτσι της επιβλήθηκε μόνο ένα πρόστιμο \$500 000. Η απόφαση βέβαια του δικαστηρίου ήρθε πολύ αργότερα (2005), όταν η εταιρία πλέον από 28 000 εργαζομένους, μετρούμε μόλις 200.

Στην προκειμένη περίπτωση θέλουμε να αναφερθούμε στο ρόλο της ελεγκτικής εταιρείας Arthur

Andersen που είχε στην Enron και ποιος θα έπρεπε να είναι ο πραγματικός της ρόλος σε όλο αυτό. Η ελεγκτική εταιρία έχει τη νομική ευθύνη αλλά και ευθύνη έναντι τρίτων για συνεργασία σε απάτη και για ψευδή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Η ίδια εταιρία που υποτίθεται ότι έλεγχε τις οικονομικές καταστάσεις της Enron, παράλληλα την συμβούλευε πως θα φανεί περισσότερο ελκυστική στους επενδυτές, με όχι και τόσο θεμιτά μέσα.

Η ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen, που ήταν ο εξωτερικός ελεγκτής της Enron, έχει κατηγορηθεί ότι εφάρμοζε «ελαστικά» ελεγκτικά πρότυπα κατά την εκτέλεση του ελεγκτικού έργου της λόγω της σύγκρουσης συμφερόντων που ανέκυπτε από τη διατήρηση των σημαντικών συμβουλευτικών αμοιβών (consulting fees) που αποκόμιζε από την Enron. Μάλιστα το 2000 η Arthur Andersen πραγματοποίησε \$25 εκατ. σε ελεγκτικές αμοιβές και 27 εκατ. δολάρια σε συμβουλευτικές αμοιβές. Γίνεται φανερό από μόνο του, ότι το μέγεθος των ελεγκτικών αμοιβών είχε μια σημαντική επίδραση στις διαπραγματεύσεις του τοπικού γραφείου της ελεγκτικής εταιρείας με τη διοίκηση της Enron στην έδρα της στο Houston.

Τα λογιστικά και ελεγκτικά θέματα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν από την Enron για την παραποίηση των οικονομικών στοιχείων της και τα οποία κάλυψε με την Έκθεση Ελέγχου η ελεγκτική εταιρεία ήταν τα εξής:

(1) Η οικονομική πολιτική της επιχείρησης η οποία επέτρεψε την απόκρυψη ζημιών και χρεών της από ενδιαφερόμενους επενδυτές (mark to market),

(2) Η πολιτική της επιχείρησης όσον αφορά τις επενδύσεις σε μη συγχωνευμένες επιχειρήσεις (special purpose enterprises) ενώ πραγματικά αφορούσε εταιρείες που βρίσκονταν υπό την κατοχή της, γεγονός που φανέρωνε αυξημένες συναλλαγές,

(3) Η πρακτική αναγνώρισης εσόδων, σύμφωνα με την οποία καταγράφονταν ως τρέχοντα έσοδα αμοιβές υπηρεσιών επόμενων χρόνων καθώς και έσοδα μελλοντικών συμβολαίων,

(4) Αποτελέσματα από εμπορικές επενδύσεις (merchant investments), τα οποία δεν βασίζονταν σε πραγματικές πράξεις,

(5) Η πολιτική της επιχείρησης όσον αφορά το απόθεμα της και

(6) Ανακριβείς αποκαλύψεις εμπορικών συναλλαγών (related party transactions).

Η ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen, μετά το ξέσπασμα του σκανδάλου, κατηγορήθηκε για παράλειψη καθηκόντων ακόμα και απάτη τόσο από τον τύπο όσο και από την επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ και μνηύθηκε με σοβαρές χρηματικές αποζημιώσεις. Ανεξαρτήτως της δικαστικής έκβασης ως προς το ρόλο της εταιρείας στις δημιουργικές πρακτικές της Enron, η φήμη της Arthur Andersen επλήγη ανεπανόρθωτα. Από τους 28.000 υπαλλήλους της στις ΗΠΑ και 85.000 διεθνώς, η εταιρεία απασχολεί μόλις 200 στην έδρα της στο Σικάγο, προσπαθώντας να αντιμετωπίσει τις αγωγές από όσους θίχτηκαν από την ελλιπή πληροφόρηση των στοιχείων της Enron.

Η κατάληξη της Arthur Andersen μίας εκ των μεγάλων πέντε ελεγκτικών εταιρειών, με διεθνή φήμη και κύρος, κάνει φανερό πέρα από κάθε αμφιβολία ότι η μακροχρόνια βιωσιμότητα και επιτυχία μιας ελεγκτικής εταιρείας δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την ύπαρξη μιας στέρεας, ηθικής επιχειρηματικής βάσης. Η καταδίκη της ελεγκτικής εταιρείας στις 14 Μαρτίου 2002, για παρεμπόδιση της δικαιοσύνης, ήταν το πρώτο σημάδι ότι οι ομοσπονδιακές αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών έχουν βάλει στόχο την αναμόρφωση των εταιριών αυτών. Με άλλα λόγια, μετά την περίπτωση της Enron το μήνυμα που εστάλη σε όλους όσους εμπλέκονται στον κλάδο των εταιρειών λογιστικής ήταν σαφές: τυχόν χαλαρότητα δεν δικαιολογείται και το βάρος πέφτει σε εκείνους που πραγματικά μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στο χώρο, δηλαδή στους ίδιους τους λογιστές.

Το σκάνδαλο Enron-Anderson ήταν σημαντικό, αλλά δυστυχώς όχι το μοναδικό. Η ίδια ελεγκτική εταιρία μπλέκεται σε σε άλλα εταιρικά σκάνδαλα της ίδιας χρονικής περιόδου.

ii. Η ελεγκτική εταιρεία Arthur Anderson και το σκάνδαλο της WorldCom:

Το δεύτερο μεγαλύτερο οικονομικό σκάνδαλο που έρχεται να ταραξεί ξανά τα νερά της Αμερικάνικης (και όχι μόνο) κοινωνίας, είναι αυτό της WorldCom. Το καπιταλιστικό σύστημα και κατ' επέκταση η επενδυτική δραστηριότητα, που στηρίζονται στην εμπιστοσύνη που προϋποθέτει τη διαφάνεια, τη διαφύλαξη του κύρους των επιχειρήσεων και των στελεχών και την ακεραιότητα των ελεγκτικών μηχανισμών, κλονίζεται για δεύτερη φορά, και κατανοεί πλέον ότι η Enron δεν ήταν η εξαίρεση, αλλά η αρχή της αποκάλυψης των χρηματοοικονομικών σκανδάλων.

Η απόκρυψη λειτουργικών δαπανών ύψους \$3.9 δις. Από τα αποτελέσματα του κολοσσού, και η καταγραφή τους στα οικονομικά αποτελέσματα των τελευταίων πέντε τριμήνων της, ως κεφαλαιουχικές δαπάνες, έδωσαν ώθηση στη ρευστότητα και στα περιθώρια της WorldCom. Ουσιαστικά η εταιρία φέρεται να κατέγραφε στα αποτελέσματά της μεγάλες δαπάνες ως επενδύσεις, με αποτέλεσμα την μεγάλη αλλοίωση της εικόνας των μεγεθών της.

Τους λογιστικούς ελέγχους διενεργούσε η Arthur Anderson και σε αυτή την εταιρία, και όπως και με την υπόθεση της Enron, ούτε αυτή τη φορά κατάφεραν να εντοπίσουν τις παρατυπίες. Η Arthur Anderson εξέδωσε μετά από την αρχική υποψία περί απάτης, ανακοίνωση αναφέροντας ότι ο οικονομικός διευθυντής της WorldCom δεν είχε ενημερώσει τα στελέχη της σχετικά με της 'λογιστικές πρακτικές' που χρησιμοποιούσε. Μετά την εμφάνιση του σκανδάλου, χρέη ορκωτών λογιστών ανέλαβε η εταιρία KPMG και όπως ανακοίνωσε, η εταιρία τηλεπικοινωνιών ζητούσε από την τελευταία να διενεργήσει συνολικούς ελέγχους των ισολογισμών του 2001 και 2002. Έτσι, γνωστοποιήθηκε ότι η εταιρία ανακοίνωσε κέρδη ύψους \$1.4 δις. Για το σύνολο του 2001 και \$130 εκατ. στο πρώτο τρίμηνο του 2002. Ωστόσο, χωρίς τις λογιστικές μεταφορές θα ανακοίνωνε καθαρές ζημιές στο 2001 και στο πρώτο τρίμηνο του 2002.

Τις ψεύτικες εγγραφές τις εταιρίας ανακάλυψε η κα Cooper, αντιπρόεδρος του τμήματος εσωτερικού ελέγχου της WorldCom¹⁷. Ανήσυχη για τα συνεχή κέρδη της εταιρίας, ξεκίνησε να ψάχνει κρυφά, μαζί με τον συνεργάτη της A. Morse, τις λογιστικές εγγραφές των προηγούμενων

17 Pulliam S., Solomon D. (2002) "How three unlucky Sleuths discovered fraud at WorldCom", Wall Street Journal

ετών. Μετά από μελέτη, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η εταιρία τηρούσε τα λογιστικά βιβλία της με βάση λανθασμένες λογιστικές μεθόδους, για να αποκρύψουν τις ζημίες της από το επενδυτικό κοινό.

Η πρώτη επιβεβαίωση της κα Cooper ότι κάτι δεν πήγαινε καλά στην εσωτερική διακυβέρνηση των οικονομικών της εταιρίας, το Μάρτιο του 2002, όταν ο επικεφαλής της ασύρματης στις επιχειρήσεις της WorldCom, John Sturka, θύμωσε γιατί ήταν έτοιμος να χάσει \$400 εκατ. που είχε σαν αποθεματικό κατά το τρίτο τρίμηνο του 2001. Το σχέδιο του ήταν να χρησιμοποιήσει τα χρήματα για να αναπληρώσει τις ελλείψεις εάν οι πελάτες του δεν πλήρωναν τους λογαριασμούς τους. Ωστόσο, ο κ. Sullivan, CFO της εταιρίας, αποφάσισε αντί αυτού να πάρει τα \$400 εκατ. από τον τομέα του κ. Sturka και να τα χρησιμοποιήσει για την ενίσχυση των κερδών της WorldCom. Ο κ. Sturka ήταν δυσαρεστημένος γιατί χωρίς τα χρήματα, η μονάδα του θα έπρεπε πιθανότατα να αναφέρει μια μεγάλη απώλεια στο επόμενο τρίμηνο. Η ομάδα του κ. Sturka είχε ήδη παραπονεθεί σε δύο ελεγκτές της Arthur Andreson, οι οποίοι τάχθηκαν υπέρ του διευθυντή.

Όταν το θέμα πήγε στην ελεγκτική επιτροπή ξανά με την απόφαση της κα Cooper, η ελεγκτική εταιρία κατέστη σαφή ότι δέχονται εντολές μόνο από τον κ. Sullivan και εφόσον δεν κρίνει αναγκαίο ότι τα συγκεκριμένα λεφτά ήταν αναγκαία για τον συγκεκριμένο τομέα, δεν θα έκανα κάτι αντίθετο σε αυτό που ο διευθυντής έκρινε σωστό.

Έτσι, μετά από τις ανακρίσεις και την αποκάλυψη του σκανδάλου, φάνηκε ότι οι δύο εταιρίες, WorldCom και Anderson, είχαν πελατειακές σχέσεις, και η μια κάλυπτε την άλλη με το αζημίωτο φυσικά.

iii. Η ελεγκτική εταιρεία Arthur Anderson και το σκάνδαλο της Global Crossing:

Η συγκεκριμένη εταιρία δεν αναφέρεται στα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα του προηγούμενου μέρους, εφόσον η απάτη που εξελίχθηκε σε αυτή την εταιρία, ήταν καθαρά φταίξιμο της ορκωτής εταιρίας της, Arthur Anderson.

Η Global Crossing Limited¹⁸ ιδρύθηκε το 1997 και υπήρξε μια από της μεγαλύτερες εταιρίας παροχής υπηρεσιών διαδικτύου. Αρχές του 21ου αιώνα ξεκίνησε να συμμετέχει σε ανταλλαγές με εταιρίες του κλάδου της και μη, όπως και σε ανταλλαγές IRU (αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα χρήσης). Σε μια συμφωνία ανταλλαγής IRU, δύο εταιρίες τηλεπικοινωνιών συμφώνησαν να ανταλλάξουν τα δικαιώματα χρήσης εύρους ζώνης των δικτύων οπτικών ινών τους σε διάφορες χώρες. Οι κανόνες λογιστικής αναμφισβήτητα οδήγησαν τις εταιρίες να αντιμετωπίσουν τα δύο σκέλη της συναλλαγής με διαφορετικό τρόπο: το πρώτο σκέλος ως έσοδα ενώ το δεύτερο σκέλος ως έξοδα. Η Global Crossing και οι δύο εταιρίες χρησιμοποιούσαν ένα τμήμα του δελτίου για να δικαιολογήσουν τα έσοδα, ενώ με τη χρήση του άλλου κομματιού του δελτίου για να δικαιολογήσουν τα έξοδα. Έτσι, ένας μεγάλος αριθμός αυτών των ανταλλαγών έγινε καθαρά για να επιτευχθούν οι αριθμοί των εσόδων στο εκάστοτε τρίμηνο και προφανώς και τα επιθυμητά κέρδη, ενώ οι ανταλλαγές αυτές δεν είχαν κανένα επιχειρηματικό λόγο ύπαρξης.

Αυτοί που έδωσαν την 'ιδέα' για αυτές τις ανταλλαγές SWAPS, δεν ήταν άλλη από την ελεγκτική

18 http://en.wikipedia.org/wiki/Global_Crossing

τους εταιρία Arthur Anderson. Έτσι, οι χειριστές των οικονομικών καταστάσεων, οι λογιστές δηλαδή της Global Crossing και οι εξωτερικοί λογιστές της Anderson αντιμετώπιζαν τα δύο σκέλη της συναλλαγής όπως τους βόλευε για να παρουσιάζουν μια καλή εικόνα για την εταιρία με αυξημένα έσοδα και όχι ισότιμα όπως πρόσταζε ο νόμος.

Τον Μάιο του 2000, η εταιρία προσλαμβάνει τον Joseph Perrone, πρώην εργοδότη της Anderson, ο οποίος είχε ελέγξει την Global Crossing και στον οποίο δόθηκε ένα χρηματικό μπόνους: μετοχές της εταιρίας αξίας \$500 εκατ. για να εργασθεί στην Global. Το 2000, ενώ ο Perrone εργαζόταν για την Global Crossing πλήρωσαν την Anderson \$2.3 εκατ. για αμοιβή ελεγκτικών υπηρεσιών και \$12 εκατ. για αμοιβή μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Τον Μάρτιο του 2001, τα στελέχη πρότειναν να χρησιμοποιήσουν IRU swaps για να εξασφαλίσουν έσοδα στο πρώτο τρίμηνο και τα κέρδη να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των αναλυτών της.

Η απάτη αυτή όμως δεν κράτησε πολύ, εφόσον δεν υπήρχαν πραγματικά κέρδη και έτσι τρεις μήνες μετά από το σκάνδαλο της Enron, η Global Crossing δήλωσε πτώχευση (ο πρόεδρος της είχε πουλήσει μετοχές \$734 εκατ. πριν την πτώχευση της εταιρίας του).

Έτσι, στη συγκεκριμένη υπόθεση, γίνεται φανερό ότι τα πρότυπα και οι αρχές δεοντολογίας, δεν τηρήθηκαν όπως έπρεπε από την ελεγκτική εταιρία Arthur Anderson. Οι λογιστές της, είχαν υποπέσει σε αστικό αδίκημα αφού πρότειναν λογιστικές εγγραφές που δεν συμφωνούσαν με το νομικό λογιστικό σύστημα και ο λογαριασμός Αποτελεσμάτων Χρήσεως έδειχνε κέρδη που στην πραγματικότητα δεν υφίσταντο. Επίσης, είχαν υποπέσει και σε ποινικό αδίκημα, εφόσον αποδέχθηκαν ως σωστό, ισολογισμό που δεν καταρτίστηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου και προέβησαν σε συγκάλυψη απάτης και εξαπάτησης του επενδυτικού κοινού.

Τέλος, στην περίπτωση της Global Crossing, δεν τηρήθηκαν οι αρχές δεοντολογίας. Συγκεκριμένα η ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή, η αντικειμενικότητα και ακεραιότητα του, η λήψη αμοιβής πέραν της επαγγελματικής και η αποφυγή οποιαδήποτε οικονομικής ανάμειξης με την ελεγχόμενη εταιρία. Ακόμη, δεν τηρήθηκε η αρχή σύμφωνα με την οποία δεν θα πρέπει ο ελεγκτής να έχει καμία σχέση εργασίας με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα από το παρελθόν.

iv. Η ελεγκτική εταιρεία Ernst and Young και το σκάνδαλο της Lehman Brothers:

Η χρεοκοπία του τραπεζικού κολοσσού Lehman Brothers τον Σεπτέμβριο του 2008, πυροδότησε την κρίση των υποβαθμισμένων στεγαστικών δανείων στην Αμερική. Η πτώση της οφειλόταν, όπως έγινε γνωστό στις 12 Σεπτεμβρίου του ιδίου χρόνου, από την έκθεση της τράπεζας σε υπερβολικό δανεισμό. Η ελεγκτική της εταιρία Ernst & Young είναι συνυπεύθυνη στη χρεοκοπία της Lehman Brothers, εφόσον ήξερε πολύ καιρό για το 'πρόβλημα' της υπό έλεγχο εταιρίας, εφόσον ήταν υπεύθυνη να ελέγχει και να υπογράφει τα βιβλία της.

Ειδικότερα, όπως περιγράφεται στο πόρισμα των αμερικανικών αρχών (έκτασης 2.200 σελίδων), η ελεγκτική εταιρία Ernst and Young (3η μεγαλύτερη παγκοσμίως ελεγκτική εταιρία εκείνη την χρονιά), είχε επίγνωση της απάτης που έκανε η διοίκηση της τράπεζας όταν καταχωρούσε στις πωλήσεις, μέχρι να δημοσιευτούν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της, ένα βραχυπρόθεσμο

δάνειο έτσι ώστε να εμφανιστεί μειωμένος ο δανεισμός. Το αποτέλεσμα ήταν η τράπεζα να έχει γονατίσει από τις υποχρεώσεις κι οι μέτοχοι, χάρη στις πολύτιμες υπηρεσίες των ελεγκτών, να ενημερώνονται για μια ανθηρή και κερδοφόρο πορεία της εταιρίας.

Η Lehman Brothers δυστυχώς δεν ήταν η μοναδικά «ελεγχόμενη» εταιρεία που επωφελήθηκε από την τεχνογνωσία της Ernst and Young στη δημιουργική λογιστική και το μαγείρεμα των στοιχείων¹⁹ και έπαιξε καταλυτικό παράγοντα στην κρίση με τα στεγαστικά στις ΗΠΑ. Η Ernst and Young προσέφερε επίσης τις ίδιες «πολύτιμες υπηρεσίες» της στη δημιουργική λογιστική και στην Anglo Irish Bank. Κατάφερε να τις εξαφανίσει ένα δάνειο ύψους 87 εκατ. Ευρώ, αξιοποιώντας τη διαφορετική ημερομηνία έναρξης και λήξης του οικονομικού έτους μεταξύ της ίδιας και των θυγατρικών της. Έτσι το δάνειο μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου που έληγε το οικονομικό έτος για την Anglo Irish ήταν καταχωρημένο στην Irish Nationwide (θυγατρική της τράπεζας) και μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου που έληγε το οικονομικό έτος για την Irish Nationwide μεταφερόταν και πάλι στην μητρική εταιρία Anglo Irish.

Το αποτέλεσμα αυτών των ακραίων κερδοσκοπικών πράξεων και της δημιουργικής λογιστικής της Ernst and Young, που προσέφερε την τεχνογνωσία για το κουκούλωμα των παράνομων τακτικών της, ήταν η μετοχή της να χάσει το 97% της αξίας της σε ένα μόλις χρόνο, οι διευθυντές της να παραιτηθούν και οι φορολογούμενοι να πληρώσουν 10 δισ. ευρώ με τα οποία χρηματοδοτήθηκε η συγκεκριμένη τράπεζα για να αναπληρώσει το κεφάλαιό της.

Σε ότι αφορά την ίδια εταιρεία, την Ernst and Young, ξεχωρίζουμε ακόμη από τα έργα και τις ημέρες της την φυλάκιση στελεχών της από τις αρχές του Χονγκ Κόνγκ με αφορμή κατηγορίες για εξαπάτηση των επενδυτών.

v. Οι ελεγκτικές εταιρείες Deloitte & Touch και Grant Thornton και το σκάνδαλο της Parmalat:

Το σκάνδαλο της Parmalat αποτελεί το μεγαλύτερο οικονομικό σκάνδαλο στην Ευρώπη και μπορεί να ταυτισθεί με το σκάνδαλο της Enron, ως απόλυτοι αριθμοί. Όταν το 1990 η Parmalat έμπαινε στο χρηματιστήριο, ήταν η έβδομη σε μέγεθος ιταλική βιομηχανία και κατείχε την πρώτη θέση παγκοσμίως στην αγορά γάλακτος μακράς διάρκειας. Είχε απλωθεί σε περισσότερες από 30 χώρες, απασχολούσε περισσότερους από 37 000 εργαζόμενους και η μετοχή της ήταν ένα από τα σίγουρα χαρτιά στο χρηματιστήριο του Μιλάνου.

Στις 11 Νοεμβρίου 2003, οι ελεγκτές της εταιρίας, άρχισαν να ψάχνουν μια περίεργη επένδυση 500 εκατ ευρώ στην επενδυτική εταιρία Epicurum, η οποία είχε την έδρα της στα νησιά Κέιμαν. Η Standard & Poors το κατάλαβε και υποβάθμισε αμέσως την μετοχή της εταιρίας. Μόλις έγινε αυτό γνωστό στον κύκλο του χρηματιστηρίου και στους επενδυτές, η τιμή της μετοχής της κατρακυλούσε.

Η διοίκηση ανακοίνωσε λίγες μέρες αργότερα ότι διαθέτει 3.95 δις ευρώ σε ρευστό, κατατεθειμένο σε υποκατάστημα της Bank of America των νησιών Κέιμαν. Για να αποδείξει τον

¹⁹ <http://www.epistimonikomarketing.gr/elegktikes-etairies/>

ισχυρισμό της, εμφάνισε έγγραφο της τράπεζας, το οποίο πιστοποιούσε την ύπαρξη του συγκεκριμένου ποσού. Έτσι, οι εφησυχασμένοι επενδυτές συνέχιζαν να δίνουν τα λεφτά τους για να αγοράζουν μετοχές της Parmalat.

Λίγες όμως μέρες κράτησε η καθυσύχαση του κόσμου, επειδή στις 19 Δεκεμβρίου, αποκαλύφθηκαν όλα. Η Bank of America κατήγγειλε ότι το έγγραφο που πιστοποιούσε το ποσό των 3.95 δις ευρώ, ήταν πλαστό! Οι αρχές δεν δυσκολεύτηκαν να πιστοποιήσουν ότι το περίφημο χαρτί δεν ήταν παρά ένα ερασιτεχνικό σκαρταρισμένο παλιόχαρτο! Η μετοχή τότε όπως ήταν λογικό βουλιάζει και 115000 επενδυτές χάνουν τα λεφτά τους.

Σύντομα αποκαλύπτεται ότι τα χρέη της Parmalat ξεπερνούν τα 14 δις ευρώ, τα οποία συγκαλύπτονταν με ένα περίπλοκο δίκτυο υπεράκτιων εταιριών, που η μια μπλεκόταν στην άλλη, ξεφορτώνοντας τα χρέη και τις ζημιές της μητρικής τους εταιρίας. Με τον τρόπο αυτό ξεγέλασαν το παγκόσμιο, αφού παρουσίαζαν μια ιδυλλιακή εικόνα της εταιρίας, ενώ δεν κόντευε ούτε στο ελάχιστο η πραγματικότητα.

Εκτός από την διοίκηση της εταιρίας, κατηγορήθηκαν μεγάλες τράπεζες και οι δύο ελεγκτικές εταιρίες Grant Thornton και Deloitte & Touche, για συμπαιγνία και χειραγώγηση των επενδυτών.

Μέχρι το 1999, η Grant Thornton που είχε την ευθύνη ελέγχου των οικονομικών στοιχείων και βιβλίων του ιταλικού κολοσσού. Τα τελευταία χρόνια, και λόγω της απαίτησης που προβάλετε από την ιταλική νομοθεσία για την εναλλαγή ορκωτών λογιστών στις επιχειρήσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα, η Grant Thornton είχε αντικατασταθεί από την Deloitte & Touche, μια από τις τέσσερις μεγαλύτερες εταιρίες του κλάδου διεθνώς. Όμως, η εναλλαγή των ορκωτών φαίνεται ότι παρακάμφθηκε στην ουσία στην περίπτωση της Parmalat. Και αυτό, διότι η Grant Thornton συνέχισε να ελέγχει τη θυγατρική της Parmalat, μέχρι και την ώρα που ανακοινώθηκε από την bank of America ότι το υποτιθέμενο έγγραφο ήταν πλαστό και φυσικά το κεφάλαιο ήταν ανύπαρκτο.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, εκτός από την καταπάτηση της αρχής της ανεξαρτησίας (εφόσον μετέφεραν τις ζημιές και τις απώλειες στις θυγατρικές εταιρίες της), παρατηρήθηκε και η παράβλεψη του νόμου για αλλαγή της ελεγκτικής εταιρίας. Έτσι, μπορεί να πει κανείς ότι σε αυτό το σκάνδαλο, δεν είναι άμοιρη ευθύνης η Deloitte & Touche, αφού ενώ έπρεπε να αναλάβει την συγκεκριμένη εταιρία, δεν το έκανε, έβρισκε μέχρι την προηγούμενη ημέρα της αποκάλυψης της απάτης τα λογιστικά βιβλία της εταιρίας σε τάξη και άφησε να συνεχίζεται και για άλλα χρόνια η ψευδής πληροφόρηση των επενδυτών.

vi. Η ελεγκτική εταιρεία PrinceWaterhouseCoopers και το σκάνδαλο Ινδικής πολυεθνικής:

Η ελεγκτική εταιρία Price Waterhouse Coopers, επίσης βρέθηκε στο στόχαστρο για παρόμοιες πράξεις με αυτές των ομοειδών εταιριών τους. Στα πρωτοσέλιδα του διεθνούς οικονομικού Τύπου, καταγράφηκε ένα 'κατόρθωμα της εταιρίας Price Waterhouse Coopers.

Συγκεκριμένα, η συμβουλή που πρόσφερε σε μια πολυεθνική ινδική εταιρία λογισμικού (την

τέταρτη μεγαλύτερη εταιρία της χώρας), ονόματι Satyam Computer Services, με απώτερο σκοπό να εμφανίσει η εταιρία κέρδη ύψους 1 δις δολάρια επί διετία. Το σκάνδαλο ήταν τόσο μεγάλο ώστε χαρακτηρίστηκε Enron της Ινδίας.

Ο ηθικός αυτουργός ωστόσο, η η Price Waterhouse Coopers, παρά τη δημόσια και διεθνή κατακραυγή, δεν αντιμετώπισε σοβαρές συνέπειες. Οι ευθύνες της αντιμετωπίστηκαν με επιείκεια και σε ότι αφορά την αποδεδειγμένη λαθροχειρία του ασφαλιστικού γίγαντα American International Group (AIG). Η Price Waterhouse Coopers θεωρήθηκε ότι γνώριζε για ένα δομημένο ομόλογο που ανέλαβε ο αμερικάνικος ασφαλιστικός κολοσσός το 2004, με αποτέλεσμα η αμερικάνικη επιτροπή κεφαλαιαγοράς να της επιβάλει πρόστιμο 80 εκατ δολαρίων.

Η Price Waterhouse Coopers επίσης θεωρήθηκε ότι γνώριζε και το σκάνδαλο της αμερικάνικης εταιρίας Tyco το 2002.

5.9 Αποτελέσματα Χρηματοοικονομικών - Ελεγκτικών Σκανδάλων

Από την παραπάνω ανάλυση σχετικά με τα παγκόσμια χρηματοοικονομικά σκάνδαλα φανερώνεται η ευθύνη των εταιριών εξωτερικού ελέγχου και κατ' επέκτασης των ορκωτών λογιστών, που είναι αναμφισβήτητα τεράστια. Οι ορκωτοί ελεγκτές θα πρέπει να είναι άμεμπτου ηθικής, να ελέγχουν την υπό έλεγχο εταιρία σε βάθος και να επισημαίνουν τα λάθη και τις ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις με απώτερο σκοπό την μελλοντική βελτίωση της και προώθηση της γενικότερης οικονομικής ευημερίας. Σε αντίθετη περίπτωση, τα αποτελέσματα διαστρεβλώνονται με συνέπεια την ολοκληρωτική κατάρρευση της ελεγχόμενης εταιρίας στο μέλλον.

Τα Χρηματοοικονομικά σκάνδαλα της προηγούμενης δεκαετίας, έτσι όπως διαδραματίστηκαν έκαναν φανερό ότι οι ελεγκτές δεν κατάφεραν να αντισταθούν στις προσωπικές τους φιλοδοξίες και στα οικονομικά οφέλη. Τα άτομα που ευθύνονται για τις απάτες δημιούργησαν στο κοινό κρίση εμπιστοσύνης προς το ελεγκτικό - λογιστικό επάγγελμα με αυτές τους τις ατασθαλίες. Το επενδυτικό κοινό είναι, ευρύτατα γνωστό, ότι βασίζεται στις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις για τη λήψη επενδυτικών αποφάσεων και επομένως εξαρτάται από τους ελεγκτές, των οποίων υποχρέωση είναι ο έλεγχος και η επιβεβαίωση της ακρίβειας και της πληρότητας των στοιχείων που περιέχουν οι καταστάσεις. Αποτέλεσμα των λογιστικών «μαγειρεμάτων» και απατών είναι οι πρόσφατες οικονομικές κρίσεις, οι οποίες δεν περιορίζονται στα σύνορα των χωρών που εξελίσσεται η απάτη αλλά μεταδίδονται σαν ντόμινο από τη μία εθνική οικονομία στην άλλη, εφόσον πλέον με την παγκοσμιοποίηση, η μια οικονομία είναι άρρητα συνδεδεμένη με την άλλη.

Όλες οι απάτες και παρατυπίες, θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί, αφού οι καταστάσεις «ελέγχονταν» από ελεγκτικές εταιρείες παγκόσμιου βεληνεκούς. Σε αυτό το σημείο, λοιπόν, μπορεί να ειπωθεί ότι εν τέλει οι ελεγκτές έχουν προδώσει στις συγκεκριμένες περιπτώσεις την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Δεν ανέλαβαν τις υποχρεώσεις τους, έτσι όπως τις αντιλαμβάνεται το κοινό, το οποίο, ως φυσική συνέπεια έπαψε να εμπιστεύεται την προθυμία και την ικανότητά τους να προστατέψουν τα συμφέροντα των επενδυτών. Η κρίση εμπιστοσύνης, που προκάλεσαν τα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα, χαρακτηρίστηκε από τον James S. Turley, Chairman and chief Executive, Ernst and Young LLP, στη συνέντευξή του στο Financial Executive, December 2002, ως το μεγαλύτερο πρόβλημα όχι μόνο για το ελεγκτικό λογιστικό επάγγελμα αλλά και για τους ασκούντες χρηματοοικονομική διοίκηση, τους μετέχοντες στα διοικητικά συμβούλια και τις επιτροπές ελέγχου.

Η σχεδόν ομόφωνα διαπιστωμένη κρίση εμπιστοσύνης προς τα δημοσιευμένα λογιστικά στοιχεία (δημοσιευμένες ετήσιες οικονομικές καταστάσεις), φέρνει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος το ρόλο του ορκωτού ελεγκτή και των ελεγκτικών εταιρειών και το βαθμό ευθύνης τους στην έγκαιρη αναγνώριση και αποτροπή των εκ δηλωθέντων χρηματοοικονομικών σκανδάλων. Μάλιστα κάποιοι μελετητές σημειώνουν ότι το μεγαλύτερο φταίξιμο για την αποτυχία αναγνώρισης των προβλημάτων π.χ. της εταιρείας Enron, η περίπτωση της οποίας χαρακτηρίζεται ως το μεγαλύτερο πολιτικό και χρηματοοικονομικό σκάνδαλο στην αμερικανική επιχειρηματική ιστορία, πρέπει να αποδοθεί στην ελεγκτική εταιρεία της επιχείρησης, την Arthur Andersen και των άλλων ενδιάμεσων οργανισμών πληροφόρησης που παρείχαν επενδυτικές συμβουλές. Από την άλλη υπάρχουν μελετητές που υποστηρίζουν ότι τα προβλήματα των διασυνδέσεων μεταξύ Διοίκησης και Επενδυτών είναι βαθύτερα από την ευθύνη της ελεγκτικής εταιρείας. Ανεξάρτητα από την

υιοθετούμενη άποψη, που έχει να κάνει με το βαθμό της ευθύνης, ένα είναι γεγονός, ότι υπάρχει ευθύνη της ελεγκτικής εταιρείας στην παρουσίαση μη αξιόπιστων λογιστικών στοιχείων.

5.10 Αποκατάσταση Εμπιστοσύνης

Η αποκατάσταση της χαμένης εμπιστοσύνης μεταξύ των επενδυτών και των ελεγκτικών εταιριών μπορεί, σύμφωνα με τον καθηγητή L.M. Smith, να επιτευχθεί μόνο από μια ηθική ηγεσία (ethical leadership) που θα προέλθει από το ελεγκτικό λογιστικό επάγγελμα, την επιχειρηματική κοινότητα και τις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Αποκατάσταση της εμπιστοσύνης προς το ελεγκτικό λογιστικό επάγγελμα σημαίνει αποκατάσταση της υπόληψης (φήμης, της αναγνώρισης, του καλού ονόματος – reputation). Πριν από τα σκάνδαλα οι ελεγκτές θεωρούντο ως οι «θεματοφύλακες» (gate keepers) του επενδυτικού κοινού σχετικά με την επιβεβαίωση (confirm) της ακρίβειας και της πληρότητας της δημοσιευμένης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Τα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα απέδειξαν περίτρανα ότι πολλοί ελεγκτές απέτυχαν να τιμήσουν το ρόλο του «θεματοφύλακα» με αποτέλεσμα οι επενδυτές να αναλαμβάνουν μεγαλύτερο κίνδυνο.

Η ηγεσία του ελεγκτικο - λογιστικού επαγγέλματος, προκειμένου να επαναφέρει τα πράγματα στην προτεραία κατάσταση τόσο σε πρακτικό όσο και σε ακαδημαϊκό επίπεδο, έχει την ευθύνη να εμψύσει (enculate) σε όλα τα υπάρχοντα και τα δυνητικά (φοιτητές τμημάτων λογιστικής και χρηματοοικονομικής) μέλη την ηθική συμπεριφορά και την προσωπική ακεραιότητα. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη σπουδαιότητα αυτών των ποιοτικών χαρακτηριστικών σε ατομικό, επαγγελματικό επίπεδο. Και αυτό γιατί για την καταστροφή της ηθικής συνείδησης δεν ευθύνονται τα θεσμικά όργανα αλλά τα άτομα των θεσμικών οργάνων. Αν λοιπόν αλλάξει η ατομική συμπεριφορά όλων, θα καταστεί δυνατή και η αναδόμηση ξανά της ηθικής συνείδησης όχι μόνο στους ελεγκτές και λογιστές αλλά και γενικά σε ολόκληρη την κοινωνία.

Την απαιτούμενη ηθική κατεύθυνση θα πρέπει να δώσει η ηγετική ομάδα της επιχείρησης. Η ύπαρξη εταιρικών πολιτικών και συστημάτων εσωτερικού ελέγχου θα είναι αναποτελεσματικά χωρίς ηθική ηγεσία εκ των άνω. Κατά παρόμοιο τρόπο, το μέλλον του ελεγκτικο - λογιστικού επαγγέλματος εξαρτάται από την ηθική ηγεσία των επαγγελματιών και των διανοούμενων εκπαιδευτικών λειτουργιών του.

6. Προστασία Επενδυτών

Έπειτα από τον καταρράκτη αποκαλύψεων της πληθώρας των χρηματοοικονομικών σκανδάλων παγκοσμίως και την κατάρρευση του ολικού οικονομικού συστήματος, οι κυβερνήσεις δεν μπορούσαν να μείνουν αμέτοχες και απλά να παρακολουθούν τους πολίτες τους να εξαπατώνται από μεγαλοεπιχειρηματίες. Το “όπλο” που χρησιμοποίησαν για την πάταξη των οικονομικών εγκλημάτων ήταν τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα.

6.1 Εταιρική διακυβέρνηση

Η οικονομική κρίση η οποία διανύουμε, για πολλούς αναλυτές είχε ως βασικό αίτιο την “κερδοσκοπία”. Πιο συγκεκριμένα τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων κάποιων εταιριών, με σκοπό τη μεγιστοποίηση των κερδών, και κατά συνέπεια των δικών τους μπόνους, εφάρμοζαν τακτικές διοίκησης της επιχείρησής που σε βάθος χρόνου ζημίωναν τους μετόχους. Οι διαδοχικές καταρρεύσεις εταιριών τα τελευταία χρόνια, με την ταυτόχρονη αποκάλυψη σκανδάλων που οδήγησαν σε αυτό το αποτέλεσμα, έφεραν στο προσκήνιο τη σημασία της εταιρικής διακυβέρνησης.

Στη διεθνή βιβλιογραφία απαντάται πληθώρα ορισμών όσον αφορά την έννοια της Εταιρικής Διακυβέρνησης. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι ακόλουθες ερμηνείες. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (OECD,1999) η Εταιρική Διακυβέρνηση ορίζεται ως ένα σύστημα με το οποίο παρακολουθούνται και ελέγχονται οι επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τον La Porta (2000) η Εταιρική Διακυβέρνηση ασχολείται με τους μηχανισμούς, οι οποίοι προστατεύουν τα συμφέροντα των εξωτερικών επενδυτών (μέτοχοι και πιστωτές) ενάντια στις ατασθαλίες των εσωτερικών (Διοίκηση / μάνατζερ). Σύμφωνα με τους Shleifer και Vishny (1997) η Εταιρική Διακυβέρνηση ασχολείται με το πώς οι χρηματοδότες των επιχειρήσεων θα πάρουν πίσω τα χρήματά τους, εξασφαλίζοντας φυσικά κάποια απόδοση για την επένδυσή τους. Σύμφωνα με την Ελληνική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, ως Εταιρική Διακυβέρνηση ορίζεται το σύνολο πρακτικών που υιοθετεί μια επιχείρηση προκειμένου να εξασφαλίσει την αποδοτική λειτουργία της, την προστασία των μετόχων της, αλλά και το σύνολο αυτών που έχουν νόμιμα συμφέροντα στην εταιρία.

Τέλος, ένας κοινά αποδεκτός ορισμός είναι ο ακόλουθος: «Εταιρική Διακυβέρνηση είναι το σύνολο νομικών, θεσμικών και εθιμικών ρυθμίσεων, οι οποίες πρέπει να χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα κυρίως των εισηγμένων στα χρηματιστήρια εταιριών, αλλά όχι μόνο αυτών. Απαντά δε, στα ερωτήματα ποιος και πώς ελέγχει τις δραστηριότητες των εταιριών, καθώς και σε ποιους κατανέμονται τα οφέλη, αλλά και οι κίνδυνοι που απορρέουν από την εταιρική δραστηριότητα» (Οικονομικά Χρονικά, 2006).

Οι πρώτοι που ασχολήθηκαν με το εν λόγω αντικείμενο της ΕΔ είναι οι Berle και Means (1932), οι οποίοι έθεσαν το κλασικό πρόβλημα της αντιπροσώπευσης (agency problem), δηλαδή το διαχωρισμό ιδιοκτησίας και ελέγχου σε μεγάλες επιχειρήσεις και τη διερεύνηση των συνεπειών.

Το βασικό θέμα της Θεωρίας Αντιπροσώπευσης, η οποία εστιάζει στο εσωτερικό της επιχείρησης,

είναι η κατανόηση της λήψης αποφάσεων και του ελέγχου σε επιχειρήσεις, όπου είναι δυνατό να υπάρξει σύγκρουση συμφερόντων ανάμεσα στον εντολέα (principal) που δίνει εντολές και τον αντιπρόσωπο (agent) που τις δέχεται. Η βασική σχέση αντιπροσώπευσης δημιουργείται μεταξύ της Διοίκησης και των μετόχων μιας επιχείρησης, όμως επεκτείνεται και στις σχέσεις ανάμεσα σε Διοίκηση, μετόχους, πιστωτές και συμμετέχοντες μιας επιχείρησης (πελάτες, εργαζόμενοι, κράτος κτλ) .

Δύο βασικά προβλήματα είναι πιθανά να προκύψουν στη σχέση μεταξύ εντολέα και αντιπροσώπου (Eisenhardt, 1989). Το πρώτο πρόβλημα παρουσιάζεται όταν α) δημιουργείται σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ εντολέα και αντιπροσώπου και β) είναι δύσκολος ο έλεγχος της Διοίκησης (αντιπρόσωπος) από την πλευρά των μετόχων (εντολέας), δηλαδή κατά πόσο η Διοίκηση επιδιώκει το συμφέρον των μετόχων και δεν εμφανίζονται φαινόμενα καιροσκοπισμού (opportunism).

Σε μία ιδεατή κατάσταση θα μπορούσε κανείς να φανταστεί ότι οι δυνάμεις της αγοράς θα είχαν τη δυνατότητα να επιβάλλουν στις επιχειρήσεις την ελαχιστοποίηση του κόστους τους και την υιοθέτηση μηχανισμών Εταιρικής Διακυβέρνησης, οι οποίοι θα τις διευκόλυναν στη συγκέντρωση εξωτερικών κεφαλαίων με το ελάχιστο δυνατό κόστος. Συνοπτικά, ο ανταγωνισμός θα οδηγούσε στην επίλυση του προβλήματος της Εταιρικής Διακυβέρνησης.

Παρόλο, όμως, που ο ανταγωνισμός αποτελεί μια ισχυρή δύναμη, διατυπώνονται αμφιβολίες αναφορικά με το γεγονός ότι από μόνος του μπορεί να δώσει λύση στο πρόβλημα της Εταιρικής Διακυβέρνησης. Το συγκεκριμένο σενάριο θα ήταν λογικό εάν οι επιχειρηματίες είχαν τη δυνατότητα για μίσθωση κεφαλαίου και εργασίας κάθε στιγμή σε τιμές ανταγωνιστικές, με αποτέλεσμα να μην τους απομένουν πόροι για διαχείριση. Όμως, στην πραγματικότητα το παραγωγικό κεφάλαιο είναι εξειδικευμένο και μακροχρόνια δεσμευμένο με αποτέλεσμα οι επιχειρηματίες να μην μπορούν να το μισθώνουν ανά πάσα στιγμή. Επομένως, οι χρηματοδότες χρειάζονται επιβεβαίωση ότι όντως θα πάρουν τα χρήματά τους πίσω με κάποια απόδοση. Αυτή τη διασφάλιση προσφέρουν οι μηχανισμοί Εταιρικής Διακυβέρνησης (Shleifer και Vishny, 1997).

Ο τρόπος αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος είναι η σύναψη συμβολαίων ανάμεσα στις «αντιμαχόμενες» πλευρές. Στην ιδανική περίπτωση, οι επιχειρηματίες και οι χρηματοδότες θα υπέγραφαν ένα «ολοκληρωμένο» συμβόλαιο, το οποίο θα καθόριζε με ακρίβεια τις ενέργειες της Διοίκησης καθώς και τον τρόπο διανομής των κερδών.

Στην πράξη, όμως, τέτοια ολοκληρωμένα συμβόλαια δεν είναι εφικτά. Δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν όλα τα γεγονότα που μπορεί να συμβούν στο μέλλον. Πάντως, κρίνεται αναγκαίο να οριστεί ποιος θα είναι υπεύθυνος για τη λήψη αποφάσεων (residual control rights) σε μία τέτοια περίπτωση.

Υποθετικά, από τη στιγμή που οι χρηματοδότες διαθέτουν τα κεφάλαιά τους θα μπορούσαν να αποφασίζουν οι ίδιοι κάθε φορά που κάτι απρόσμενο συνέβαινε. Όμως, , οι μέτοχοι δε διαθέτουν την πληροφόρηση ούτε τις απαραίτητες γνώσεις αλλά ούτε και το χρόνο για τη λήψη τέτοιων αποφάσεων. Αυτός είναι άλλωστε και ο βασικός λόγος για τον οποίο αναθέτουν την εξουσία στη Διοίκηση. Ως συνέπεια, οι μάνατζερ συγκεντρώνουν τα περισσότερα δικαιώματα λήψης

αποφάσεων (residual control rights) σε σύγκριση με τους μετόχους καθώς και τη διακριτική ευχέρεια διανομής κεφαλαίων.

Επιπροσθέτως, σε περιπτώσεις όπου υπάρχει πληθώρα επενδυτών, αυτοί συνεισφέρουν σε πολύ μικρό ποσοστό με τα κεφάλαιά τους, ενώ παράλληλα δεν κατέχουν την αναγκαία πληροφόρηση με αποτέλεσμα να μην ασκούν ούτε τα δικαιώματα ελέγχου που τους αναλογούν. Επίσης, ο κάθε μικροεπενδυτής θεωρεί ότι οι υπόλοιποι μικροεπενδυτές δεν ενδιαφέρονται, με αποτέλεσμα να μην συμμετέχουν καν στις συνελεύσεις. Θεωρούν ότι δεν υπάρχει καμία περίπτωση να επηρεάσουν με κάποιο τρόπο τις ληφθείσες αποφάσεις, γεγονός που τους οδηγεί στην αδιαφορία.

Τέλος, η συμμετοχή του δικαστικού συστήματος είναι και αυτή περιορισμένη, ενισχύοντας ακόμα περισσότερο τα δικαιώματα λήψης αποφάσεων των μάντζερ. Σχεδόν σε ολόκληρο τον κόσμο, τα δικαστήρια επεμβαίνουν μόνο σε περιπτώσεις μαζικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων των επενδυτών από τους μάντζερ. Ακόμα και στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου ο ρόλος των δικαστηρίων είναι περισσότερο ενεργός από οποιαδήποτε άλλη χώρα, τίθενται περιορισμοί στην επέμβαση των δικαστηρίων από τον κανόνα επιχειρηματικής κρίσης (business judgment rule).

Ο όρος εταιρική διακυβέρνηση δηλαδή θα μπορούσε απλά να προσδιορισθεί ως το συνολικό σύστημα δικαιωμάτων, διαδικασιών και ελέγχων, που έχουν καθιερωθεί εσωτερικά και εξωτερικά ως προς την διοίκηση της εταιρίας, με στόχο την προστασία των συμφερόντων όλων των παραγόντων που αναμειγνύονται στην εταιρική διακυβέρνηση. Τα δικαιώματα μπορεί να είναι νομοθετικής. Κανονιστικής ή συμβατικής φύσεως. Οι διαδικασίες συνιστούν μηχανισμούς εκτός από την ενάσκηση δικαιωμάτων, για την επιρροή της διοίκησης, όπως π.χ. Τα εργασιακά συμβούλια. Οι έλεγχοι προβάλλουν ως μηχανισμοί, δια μέσου των οποίων οι μέτοχοι ενημερώνονται για τη δραστηριότητα της επιχείρησης όπως π.χ. Ο εσωτερικός έλεγχος.

Η Εταιρική Διακυβέρνηση είναι η συνδυασμένη δράση της διοίκησης της εταιρίας, του διοικητικού συμβουλίου και των μετόχων με σκοπό να πιστοποιηθεί το γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες στην εν λόγω εταιρία θα έχουν δίκαιη συμμετοχή στα κέρδη της καθώς και στα περιουσιακά της στοιχεία. Τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι κυρίως το Διοικητικό Συμβούλιο, τα ανώτατα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη, οι μέτοχοι και τέλος τα υπόλοιπα επηρεαζόμενα από την πορεία της εταιρίας μέρη, δηλαδή οι πιστωτές, οι πελάτες, οι εργαζόμενοι καθώς και το κοινωνικό σύνολο.

6.2 SOX

Ξεχωριστό νομοθετικό πλαίσιο που αφορά την άσκηση καθηκόντων των ελεγκτών, αποτελεί ο νόμος του Αμερικάνικου Κογκρέσου του 2002 για την αναμόρφωση των διαδικασιών λογιστικού ελέγχου Ανώνυμων Εταιριών και την προστασία των επενδυτών, Προτάθηκε από τους Paul Sarbanes και Michael Oxley και ονομάστηκε Sarbanes-Oxley (SOX).

Μια από τις σημαντικότερες βελτιώσεις που εισήγαγε η νομοθεσία αυτή, ήταν η ισχυροποίηση μιας ανεξάρτητης ελεγκτικής επιτροπής (internal audit committee). Μιας επιτροπής αποτελούμενης από ανεξάρτητα μέλη του διοικητικού συμβουλίου με στόχο την συλλογή πληροφοριών από τη διεύθυνση (management), την υποστήριξη των εσωτερικών ελέγχων και τη συνεργασία με τους εξωτερικούς ελεγκτές, με γνώμονα το συμφέρον των μετόχων. Η επιτροπή ουσιαστικά έχει αρμοδιότητες επίβλεψης, δίνοντας έτσι την αίσθηση ότι η εταιρεία ανεξαρτητοποιείται από τη διεύθυνση και δεν χειραγωγείται από αυτή.

Με βάση τη συγκεκριμένη νομοθεσία, οι εταιρίες πλέον οφείλουν να ακολουθούν τις καινούργιες οδηγίες όσον αφορά στις πληροφορίες που υποχρεούνται να δημοσιοποιήσουν, όμως οι επενδυτές στερούνται δικαιώματος τους να προσλάβουν ίδιοι δικηγόρους για να μηνύσουν τις εταιρίες, όταν τίθεται θέμα παρανομίας ή απάτης. Αντίθετα, θα πρέπει να περιμένουν το Υπουργείο Δικαιοσύνης να κινήσει τις αγωγές εκ μέρους τους. Κάποιος θα βιαζόταν να πει ότι δεν εξυπηρετεί κάτι τέτοιο τον μέτοχο, όμως βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση σε σχέση με πριν εφόσον η εφαρμογή του άρθρου του SOX παρέχει μεγαλύτερη διαφάνεια στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις.

Επίσης οι διευθύνοντες και οι οικονομικοί σύμβουλοι των εταιριών έχουν υποχρέωση και ευθύνη, επί ποινή, να πιστοποιούν ότι οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις και χρηματοοικονομικές εκθέσεις, είναι ακριβείς. Σε περίπτωση που οι αναφορές της επιχείρησης κρίνεται ότι πρέπει να αν θεωρηθούν, τα συγκεκριμένα πρόσωπα πέρα από τις ποινικές διώξεις που αντιμετωπίζουν, έχουν και την υποχρέωση να επιστρέψουν τις πρόσθετες αμοιβές τους για κάλυψη του κόστους αυτού.

Τέλος, ο SOX προέβλεψε και τη δημιουργία του Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB)-Συμβούλιο Επίβλεψης Απολογισμών Δημοσίων Εταιριών, με στόχο τη θέσπιση προτύπων γύρω από την ηθική, τη σύγκρουση συμφερόντων, αλλά και την πειθαρχία των λογιστών σε συνδυασμό με τη διεξαγωγή ετήσιων αξιολογήσεων σε μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες. Πλέον οι εταιρίες αυτές απαγορεύεται να παρέχουν υπηρεσίες όπως τήρηση λογιστικών βιβλίων, σχεδιασμό πληροφοριακών συστημάτων και συμβουλές επενδύσεων στους πελάτες τους.

Τα βασικότερα σημεία της νομοθεσίας του SOX είναι τα ακόλουθα:

- ★ Απαγόρευση λήψης προσωπικών δανείων από τα στελέχη
- ★ Επιβολή ποινών σε πρόσωπα τα οποία εκουσίως έχουν καταστρέψει, αλλάξει, παραποιήσει αρχεία ή έχουν υπογράψει μη συμμορφωμένες με τη νομοθεσία χρηματοοικονομικές αναφορές

- ★ Υποχρεωτική τήρηση των οικονομικών καταστάσεων όπως και σχετικών εγγράφων για τουλάχιστον 7 χρόνια
- ★ Επικύρωση εκθέσεων από τον διευθυντή
- ★ Ανεξαρτησία εξωτερικών ελεγκτών
- ★ Αξιολόγηση των διαδικασιών που έχουν αναπτύξει οι εταιρίες για να ελέγχουν την εγκυρότητα των οικονομικών αρχείων που αφορά συναλλαγές από εσωτερικούς ελεγκτές
- ★ Υποχρεωτική συνεργασία 2 συνεταίρων για την επικύρωση ενός ελέγχου
- ★ Ίδρυση του PCAOB
- ★ Παραίτηση από το δικαίωμα του bonus σε περίπτωση ανάκλησης και αναθεώρησης του απολογισμού
- ★ Ενημέρωση για αλλαγές στην ιδιοκτησία μετοχών
- ★ Υποστήριξη και χρηματοδότηση ερευνών
- ★ Προστασία ατόμων που καταγγέλλουν παράνομες πράξεις σε εταιρίες ή συμμετέχουν βοηθητικά σε σχετικές έρευνες

Με στόχο την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία των ελεγκτικών εταιρειών, οι τελευταίες απαγορεύεται να παρέχουν ορισμένες υπηρεσίες προς τους πελάτες τους, οι οποίες θεωρείται ότι συνιστούν σύγκρουση συμφερόντων, όπως :

- Τήρηση λογιστικών βιβλίων
- Σχεδιασμός οικονομικών πληροφοριακών συστημάτων
- Διαχείριση ανθρωπίνων πόρων
- Χρηματοστηριακές – επενδυτικές συμβουλές

Να σημειωθεί επιπροσθέτως ότι οι ελεγκτές δεν πρέπει να εργάζονται για μεγάλο χρονικό διάστημα για την ίδια εταιρεία, καθώς κάτι τέτοιο θεωρείται ότι δημιουργεί στενότερες σχέσεις από το επιτρεπτό και διακυβεύεται η ανεξαρτησία και αξιοπιστία του ελέγχου. Οι εξωτερικοί ελεγκτές προφανώς συνεργάζονται με την επιτροπή ελέγχου (audit committee) της ίδιας της εταιρείας – που πρέπει υποχρεωτικά να έχουν όλες οι δημόσιες επιχειρήσεις.

6.3 Βασιλεία I, II και III

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία ξεκίνησε από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής στα τέλη του 2007 και εξαπλώθηκε σε όλη την Ευρώπη έφερε ξανά την ανάγκη για την ύπαρξη ενός σταθερού και αποτελεσματικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, το οποίο θα διέπεται από ένα αξιόπιστο ρυθμιστικό πλαίσιο.

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (Basel Committee on Banking Supervision)²⁰, η οποία ονομάζεται και “Επιτροπή της Βασιλείας”, ιδρύθηκε το 1974 με τη συμμετοχή 13 χωρών (Βέλγιο, Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και Η.Π.Α.) και αποτελείται από εκπροσώπους κεντρικών τραπεζών και άλλων εποπτικών αρχών. Η Επιτροπή της Βασιλείας “εδρεύει και συνεδριάζει κάθε τρεις μήνες στην Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών, η οποία παρέχει και γραμματειακή υποστήριξη. Η Επιτροπή της Βασιλείας δεν αποτελεί κάποιο είδος διακυβερνητικού οργάνου, αλλά μια οργάνωση - forum χωρίς νομική προσωπικότητα και εξουσία.

Το 1974 η γερμανική τράπεζα Bankhaus I.D Herstatt οδηγήθηκε σε πτώχευση λόγω άστοχων θέσεων σε προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος. Το γεγονός αυτό προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις στο σύστημα και το ενδιαφέρον των οικονομικών αρχών στράφηκε στην αλληλεξάρτηση των επιμέρους εθνικών τραπεζικών συστημάτων. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία της Επιτροπής για την Τραπεζική Εποπτεία υπό την αιγίδα της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών. Αυτή η επιτροπή υπήρξε πρόδρομος της Επιτροπής της Βασιλείας.

Αυτή η “de facto” οργάνωσή, προσπαθεί να διασφαλίσει τη σταθερότητα και την αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος πρωτίστως σε διεθνές επίπεδο και κατ' επέκταση μεταξύ των τραπεζών και των εταιριών παροχής επενδυτικών υπηρεσιών. Οι κανόνες που περιέχονται στις εκθέσεις της επιτροπής δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα. Το έργο και το κύριο μέλημα της είναι να παρέχει γενικές κατευθυντήριες γραμμές καλής πρακτικής τις οποίες οι εποπτικές αρχές κάθε χώρας να μπορούν να χρησιμοποιούν για να καθορίσουν το ρυθμιστικό πλαίσιο που θα ακολουθήσουν. Το ισχύον σύστημα κανόνων της Επιτροπής της Βασιλείας διαμορφώθηκε μέσα από το Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια. Μέσα από το Σύμφωνο επιτεύχθηκε η δημιουργία μιας ενιαίας μεθόδου για την αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκεια. Όμως διαμέσου των χρόνων το Σύμφωνο δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στους κινδύνους που επηρεάζουν τα τραπεζικά ιδρύματα και δημιουργείται η ανάγκη για βελτίωση των μεθόδων για άσκηση αποτελεσματικής, συστηματικής και λειτουργικής εποπτείας.

Μολονότι οι κανόνες που θεσπίζει η Επιτροπή της Βασιλείας δεν έχουν νομικά εξαναγκαστικό χαρακτήρα, η επιρροή του έργου της είναι ιδιαίτερα σημαντική και εκτός του κύκλου των νομισματικών και εποπτικών αρχών που συμμετέχουν στη σύνθεση τους. Ειδικότερα:

- Μεγάλο τμήμα του έργου της έχει υιοθετηθεί από τις εποπτικές αρχές πολλών κρατών που δεν συμμετέχουν στη σύνθεση της
- Το έργο της έχει καθοριστική επίδραση στη διαμόρφωση του κανονιστικού πλαισίου που

²⁰ [Http://www.bis.org/bcbs/history.htm](http://www.bis.org/bcbs/history.htm)

αφορά την προληπτική εποπτεία των τραπεζών στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά και κατεξοχήν στη θεματική της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών.

Τόσο το αρχικό πλαίσιο, όσο και το πλαίσιο που καθιερώθηκε με το νέο Σύμφωνο έχει, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ενσωματωθεί πλήρως στην κοινοτική νομοθεσία.

6.3.1 Η Συμφωνία της Βασιλείας I (Basel I)

Η πρακτική της Διαχείρισης Κινδύνων στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εξελίχθηκε ταχύτατα από το τέλος της δεκαετίας του 1970 έως και σήμερα. Οι σημαντικοί λόγοι που έγινε κάτι τέτοιο ήταν κυρίως η απελευθέρωση των αγορών, η αύξηση της ταχύτητας κυκλοφορίας των κεφαλαίων, η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των χρηματοοικονομικών εργαλείων με την εισαγωγή των παραγόντων, καθώς επίσης και τη χρήση της τεχνολογίας σε επίπεδο συναλλαγών αλλά και σε επίπεδο διαχείρισης κεφαλαίων. Ο βασικός παράγοντας για την προώθηση και την ανάπτυξη της πρακτικής της Διαχείρισης Κινδύνων ήταν οι ανάγκες που δημιουργήθηκαν από το συνεχώς εξελισσόμενο χρηματοοικονομικό περιβάλλον καθώς επίσης και από τις πιέσεις που ασκήθηκαν σε εποπτικό επίπεδο από τις εθνικές αρχές λόγω των προβλημάτων και της αστάθειας εκείνης της εποχής.

Το Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας εστιάζεται στον τρόπο των κεφαλαιακών απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στον πιστωτικό κίνδυνο. Οι λόγοι που αναφέρθηκαν παραπάνω, οδήγησαν στην ανάγκη για διαχείριση κινδύνου και έλεγχο της κεφαλαιακής επάρκειας. Η Βασιλεία I αρχικά αναφερόταν και έδινε κατευθυντήριες και συμβουλευτικές γραμμές μόνο στα μέλη της, αλλά στην πορεία οι κανόνες τις υιοθετήθηκαν και από χώρες μη μέλη της Επιτροπής της Βασιλείας. Οι διατάξεις του Συμφώνου αφορούν δύο συναφή θέματα: τη μέθοδο υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων των διεθνών τραπεζών, για την κάλυψη έναντι της έκθεσης τους στον πιστωτικό κίνδυνο (και τον κίνδυνο χώρας), και τον καθορισμό των στοιχείων των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, με τα οποία οι τράπεζες δικαιούνται να εκπληρώσουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για κάλυψη, έναντι του πιστωτικού κινδύνου και των κινδύνων αγοράς.

Το Σύμφωνο εστιάζει στον κίνδυνο της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, και ο κίνδυνος αυτός ταξινομείται σε πέντε κατηγορίες (0%, 10%, 20%, 50%, 100%), Συγκεκριμένα, το σύμφωνο αυτό προσδιορίζει τα στοιχεία και την ποιότητα των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών και ομαδοποιεί σε βασικές κατηγορίες τα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία τους, ανάλογα με τον τεκμηριωμένο πιστωτικό κίνδυνο που εμπεριέχουν. Εισήγαγε ένα σύστημα μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου και όρισε ένα ελάχιστο ενιαίο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας ίσο με 8% και εναρμόνισε για πρώτη φορά το διεθνές εποπτικό σύστημα.

Η διεθνής αποδοχή του συμφώνου υπήρξε εντυπωσιακή και ειδικά στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον αντίστοιχες διατάξεις ενσωματώθηκαν στο κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο της τραπεζικής εποπτείας, με αποτέλεσμα την αναμφισβήτητη ενίσχυση της φερεγγυότητας των τραπεζών. Το διεθνές τραπεζικό σύστημα επηρεάστηκε θετικά από την εφαρμογή του αρχικού Συμφώνου, όσο αφορά την επάρκεια των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων και

τη δημιουργία συνθηκών ισότιμου ανταγωνισμού μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων.

6.3.2 Λόγοι δημιουργίας της Συμφωνία της Βασιλείας II

Το 1990 εμφανίστηκαν χρηματοπιστωτικές κρίσεις οι οποίες επέβαλλαν την αναθεώρηση του αρχικού Συμφώνου. Η αποτελεσματικότητα του περιορίστηκε από σημαντικές χρηματοοικονομικές εξελίξεις, αφού βασιζόταν σε μια όχι και τόσο ευέλικτη μεθοδολογία σταθμίσεων πιστωτικού κινδύνου.

Σύμφωνα με Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Νικολάου Χ. Γκαργκάνα ορισμένες από τις βασικότερες ελλείψεις και αδυναμίες του αρχικού Συμφώνου είναι:

- ✓ Η εποπτική αντιμετώπιση ορισμένων τεχνικών και προϊόντων δεν ήταν επαρκώς εξειδικευμένη, Ειδικότερα η ανάπτυξη νέων σύνθετων τραπεζικών προϊόντων, όπως η τιτλοποίηση απαιτήσεων, προκάλεσε ανησυχίες όσον αφορά την επάρκεια του παρόντος εποπτικού πλαισίου.
- ✓ Η ομαδοποίηση στις κατηγορίες στάθμισης για τον πιστωτικό κίνδυνο ήταν πολύ συγκεντρωτική με αποτέλεσμα να μην υπάρχει επαρκής διαφοροποίηση με βάση τον πραγματικό πιστωτικό κίνδυνο κάθε χρηματοδοτικού ανοίγματος.
- ✓ Το αρχικό Σύμφωνο όχι μόνο δεν παρείχε κίνητρα στις τράπεζες να αναπτύξουν βελτιωμένα συστήματα διαχείρισης κινδύνων, αλλά αντίθετα, αφενός ενθάρρυνε σε ορισμένες περιπτώσεις την τυπική μόνο συμμόρφωση προς τις διατάξεις και, αφετέρου υποχρέωνε τις τράπεζες που είχαν αξιόπιστα συστήματα υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου και των απαιτούμενων για την κάλυψη των κεφαλαίων να προβαίνουν σε διπλό υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων, ένα για εσωτερική χρήση και ένα για συμμόρφωση με τις εποπτικές διατάξεις.
- ✓ Στο αρχικό Σύμφωνο δεν λαμβάνονταν υπόψη οι λοιποί κίνδυνοι και ειδικότερα, ο λειτουργικός κίνδυνος, δηλαδή κίνδυνος από ανεπάρκεια των πληροφορικών συστημάτων, λάθη κατά τη διεκπεραίωση των συναλλαγών, αλλά εμμέσως θεωρείτο ότι οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον πιστωτικό και τον κίνδυνο αγοράς κάλυπταν και τους υπόλοιπους κινδύνους.

Η συνειδητοποίηση των αδυναμιών του συμφώνου της Βασιλείας I, αλλά και η πίεση της αγοράς οδήγησε στην έναρξη των εργασιών για την αναθεώρηση του από την Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας της Βασιλείας και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία όφειλε να αναθεωρήσει τις οδηγίες περί κεφαλαιακής επάρκειας, οι οποίες σε αντίθεση με τις συστάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας είναι υποχρεωτικές. Έτσι η επιτροπή της Βασιλείας προχώρησε σε εκτεταμένες διαβουλεύσεις από το 1999 και το 2004 προέβη σε αντικατάσταση του αρχικού Συμφώνου από το τελικό αναθεωρημένο πλαίσιο για την κεφαλαιακή επάρκεια το οποίο έγινε γνωστό ως Βασιλεία II.

6.3.3 Η Συμφωνία της Βασιλείας II (Basel II)

Το πρώτο Σύμφωνο της Βασιλείας το 1988, που οδήγησε σε συνεχείς διαβουλεύσεις μεταξύ των κεντρικών φορέων, είχε ως αποτέλεσμα νέες αναθεωρήσεις και επιβολή νέων κανόνων εποπτείας. Το 2001, η επιτροπή εξέδωσε νέο έγγραφο, στο οποίο παρουσιάζονταν με λεπτομερέστερο τρόπο οι αναθεωρημένες προτάσεις, με προβλεπόμενο χρόνο εφαρμογής το 2004.

Το νέο πλαίσιο επεκτείνεται όσο αφορά την κεφαλαιακή εποπτεία, σε θέματα εποπτικού ελέγχου, πειθαρχίας της αγοράς και στις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Η τελευταία αναθεώρηση περιέχει μερικές σημαντικές και πρωτοποριακές ιδέες, που πρέπει να υιοθετήσουν οι εθνικές εποπτικές αρχές. Η αναθεώρηση του εποπτικού πλαισίου το 2001 περιλαμβάνει και επιπλέον κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη ζημιών που ενδέχεται να προέλθουν από λειτουργικό κίνδυνο, όπως προβλήματα σε τεχνικά συστήματα υποστήριξης, ανθρώπινα λάθη, φούσκες καταστροφής ή παράνομες πράξεις.

Οι προτάσεις για εποπτικό έλεγχο (Πυλώνας 1) αποβλέπουν στην ευθυγράμμιση των εποπτικών αρχών των κρατών της ομάδας των 10 με τις εποπτικές πρακτικές οι οποίες εφαρμόζονται από την Κεντρική Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ. Έτσι οι εποπτικές αρχές οφείλουν να παρακολουθούν την επάρκεια των συστημάτων διαχείρισης κινδύνου, την ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, την έκθεση κινδύνων, την κεφαλαιακή επάρκεια, τη ρευστότητα, τις λογιστικές αρχές και την ποιότητα κερδοφορίας μιας τράπεζας. Με αυτό τον τρόπο, θα έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν σε κάθε χρηματοοικονομικό ίδρυμα τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, οι οποίες θα μπορούν να είναι και υψηλότερες από το ελάχιστο όριο των 8%, ανάλογα με την εκτιμώμενη έκθεση κινδύνου της τράπεζας.

Ο δεύτερος πυλώνας (Πυλώνας 2) του Συμφώνου της Βασιλείας στοχεύει στο να ενθαρρύνει την τήρηση υψηλών προδιαγραφών στη διαφάνεια και παρουσίασης των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Όσες τράπεζες εκτιμάται στην αγορά ότι ανήκουν σε υψηλού κινδύνου ιδρύματα ή έχουν ανεπαρκές σύστημα διαχείρισης κινδύνων, θα τους επιβάλλονται κυρώσεις μέσω υψηλότερων περιθωρίων επιτοκίου στο διατραπεζικό δανεισμό και στο εκδιδόμενο χρέος. Η διαφάνεια των στοιχείων είναι υποχρεωτική και επικεντρώνεται σε συγκεκριμένους τομείς. Αυτοί αφορούν κυρίως στοιχεία για την κεφαλαιακή επάρκεια και τη σύνθεση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, την αναλυτική παρουσίαση των εκθέσεων σε κίνδυνο ανά προϊόν και τις διαφάνειες των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων.

Ο τρίτος πυλώνας (Πυλώνας 3) αφορά στην πειθαρχία της Αγοράς (market discipline). Εισάγει διατάξεις αναφορικά με την παρεχόμενη από τα πιστωτικά ιδρύματα προς το εξωτερικό, πληροφόρηση για το ύψος των αναλαμβανόμενων κινδύνων, τις κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι κινδύνων αυτών και την ακολουθούμενη στρατηγική προκειμένου μέσω της διαφάνειας να ενισχυθεί η πειθαρχία της αγοράς. Οι τεχνικές μεταβιβάσεως και οι πρακτικές μετρήσεως των πιστωτικών κινδύνων που προέρχονται από σύνθετα χρηματοοικονομικά εργαλεία, καθώς επίσης και από τιτλοποιήσεις ενεργητικού, απεικονίζονται πληρέστερα με μεγαλύτερη προσοχή. Παράλληλα αυξάνεται το φάσμα των εξασφαλίσεων έναντι κινδύνων και οι εγγυήσεις έναντι απαιτήσεων.

Οι εποπτικές αρχές μπορούν πλέον να μην επιβάλλουν ειδική κεφαλαιακή απαίτηση για τον

επιτοκιακό κίνδυνο του επενδυτικού χαρτοφυλακίου για τος τράπεζες που παρουσιάζουν σημαντικό κίνδυνο λόγω ανοιγμάτων για τις τράπεζες που παρουσιάζουν σημαντικό κίνδυνο λόγω ανοιγμάτων ρευστότητας μεταξύ παθητικού/ενεργητικού, αλλά παρακολουθούν με προσοχή την οικονομική κατάσταση της κάθε τράπεζας.

Το σημαντικότερο γεγονός σχετικά με το νέο πλαίσιο υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων που προτείνει η Επιτροπή έχει να κάνει με ειδική κεφαλαιακή απαίτηση έναντι του λειτουργικού κινδύνου, το οποίο θέτει τους νέους κανόνες σε συνεργασία με τους εθνικούς φορείς και τις κεντρικές τράπεζες. Μέσα από το νέο πλαίσιο προβλέπονται ξεχωριστές κεφαλαιακές απαιτήσεις βάσει αντίστοιχων μεθοδολογιών μέτρησης. Η δυσκολία που παρουσιάζεται σχετικά με τον λειτουργικό κίνδυνο είναι ότι δεν είναι εύκολα μετρήσιμος και αναφέρεται σε όλα τα είδη κινδύνων που δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν είτε ως κίνδυνοι πιστωτικοί κίνδυνοι.

Σύμφωνα με το προηγούμενο πλαίσιο του 1988, τα ποσοστά στάθμισης των κεφαλαιακών απαιτήσεων είχαν καθοριστεί και σχετίζονταν περισσότερο με τον πιστωτικό κίνδυνο και ήταν ακόμα υψηλότερα για να καλύπτουν άλλες μορφές κινδύνου εκτός από τον πιστωτικό. Καθώς όμως στο νέο εποπτικό πλαίσιο προτείνονται συγκεκριμένες μεθοδολογίες αποκλειστικά για τον πιστωτικό κίνδυνο, μένουν ακάλυπτοι κίνδυνοι άλλων μορφών. Έτσι, η επιτροπή αναφέρει επιπρόσθετους κανόνες για τον λειτουργικό κίνδυνο, που κυρίως αναφέρονται στην αυξημένη πολυπλοκότητα και στο μεγάλο εύρος των τραπεζικών εργασιών καθώς επίσης και στη χρήση των υπολογιστικών συστημάτων. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Βασιλείας II, ο λειτουργικός κίνδυνος προκύπτει από κάποια ανεπαρκή ή αποτυχημένη εσωτερική διαδικασία, από ανθρώπινο λάθος ή όλο, από δυσλειτουργία συστήματος ή από άλλους λειτουργικούς εξωγενείς παράγοντες.

6.3.4 Η Συμφωνία της Βασιλείας III(Basel III)

Το αναθεωρημένο ρυθμιστικό πλαίσιο (Βασιλεία II) επέφερε αξιοσημείωτες αλλαγές στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, όμως με την πρόσφατη κρίση και αναταραχή που διανύουμε, αναδείχτηκαν κενά όσον αφορά τον τομέα της πρόληψης και αυτό οδήγησε στην ανάγκη αναθεώρησης του. Οι πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις κατέδειξαν ότι χρειάζεται ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας και διαμόρφωσης ενός ρυθμιστικού πλαισίου για τη διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας των τραπεζών. Έτσι, δημιουργήθηκε η ανάγκη για ένα καινούργιο αναθεωρημένο πλαίσιο, τη Βασιλεία III.

Η συνθήκη της Βασιλείας III ενσωματώνει την Βασιλεία II και δεν την αντικαθιστά. Έχει στόχο να αντιμετωπίσει την κακή διαχείριση της ρευστότητας και να δημιουργήσει ένα πιο ανθεκτικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Με την χρηματοοικονομική κρίση ο τραπεζικός τομέας αποδυναμώνεται και αυτό είχε επιπτώσεις και στην πραγματική οικονομία, με μαζική συρρίκνωση της ρευστότητας και της πιστωτικής διαθεσιμότητας. Η αρνητική επίδραση σε τράπεζες, χρηματοοικονομικά συστήματα και οικονομίες που βρίσκονται στο επίκεντρο της κρίσης ήταν άμεση, και αυτό συνέτεινε στην εξάπλωση της κρίσης και σε ένα μεγαλύτερο κύκλο χωρών παγκοσμίως. Η χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία διανύουμε, αλλά και παλαιότερες κρίσεις, έθεσαν το ζήτημα στις χώρες ανά την υφήλιο, της ενίσχυσης του τραπεζικού τομέα για να μπορούν να αντιμετωπίσουν όλα τα είδη οικονομικών κραδασμών.

Στις 16 Δεκεμβρίου 2010 η Επιτροπή της Βασιλείας υιοθέτησε και δημοσίευσε δύο σημαντικές εκθέσεις. Όλες οι διατάξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου θα αρχίσουν να εφαρμόζονται σταδιακά, από την 1η Ιανουαρίου 2013 μέχρι και την 1η Ιανουαρίου 2019. Σκοπός των μεταρρυθμίσεων είναι η βελτίωση της ικανότητας του τραπεζικού συστήματος να απορροφά τους κραδασμούς που προκύπτουν από την χρηματοπιστωτική και οικονομική πίεση ανεξαρτήτως πηγής, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο κατάχρησης από τον χρηματοπιστωτικό τομέα της πραγματικής οικονομίας. Η Βασιλεία III κινείται στο ίδιο ρυθμιστικό πλαίσιο με τις δύο προηγούμενες. Συμφωνίες όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια, εντοπίζει προβλήματα που συνέβαλαν ή προέκυψαν κατά την οικονομική κρίση και θεσπίζει νέους και πιο λεπτομερείς κανονισμούς με σκοπό να εκλείψουν οι επαναλήψεις νέων προβλημάτων.

Οι σημαντικότερες αλλαγές που επιφέρει το νέο εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας III παρουσιάζονται συνοπτικά παρακάτω (Ζάκκα 2010):

- × Εισαγωγή παγκοσμίου ελαχίστου επίπεδου δείκτη ρευστότητας για τις τράπεζες με διεθνή δραστηριότητα
- × Εισαγωγή ενός ποσοστού μόχλευσης και μηχανισμών παρακολούθησης για όλες τις ενεργές τράπεζες σε πιστωτικό κίνδυνο
- × Αύξηση της ποιότητας, της συνέπειας και της διαφάνειας των κεφαλαιακών απαιτήσεων
- × Εισαγωγή μέτρων τα οποία θα ενθαρρύνουν τα τραπεζικά ιδρύματα στην δημιουργία πυλώνων ασφαλείας, σε περιόδους χωρίς εντάσεις, έτσι ώστε να μπορέσει να στηριχτεί το σύστημα σε κρίσιμες περιόδους
- × Ενίσχυση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για την έκθεση στον πιστωτικό κίνδυνο

Τα νέα μέτρα που θέτει η Βασιλεία III, θα έχουν θετικό αντίκτυπο όσον αφορά την μείωση της αβεβαιότητας για το σύνολο των ευρωπαϊκών τραπεζών. Η αγορά αναμένεται να αντιδράσει θετικά στα νέα μέτρα και έτσι βραχυπρόθεσμα ο τραπεζικός τομέας θα οδηγηθεί σε υψηλότερα επίπεδά.

6.4 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας

Ο σκοπός του Κώδικα Δεοντολογίας, σύμφωνα με την IFAC (International Federation of Automatic Control) είναι να θεσπίσει πρότυπα συμπεριφοράς (σύνολο ηθικών αρχών και κανόνων) των επαγγελματιών Ελεγκτών με την καθιέρωση βασικών αρχών και κανόνων λειτουργίας του επαγγέλματος διεθνώς.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας της IFAC, ο επαγγελματίας ελεγκτής πρέπει να τηρεί τα ακόλουθα:

- A) **Ακεραιότητα** (Integrity), δηλαδή να είναι δίκαιος, αξιόπιστος και έντιμος στην παροχή επαγγελματικών υπηρεσιών. Να αποφεύγει πράξεις που ενδεχομένως θεωρηθούν ότι ασκούν επιρροή στην επαγγελματική του κρίση, όπως για παράδειγμα η λήψη δώρων, και να παρέχει αξιόπιστα στοιχεία και πληροφορίες προς τρίτους
- B) **Αντικειμενικότητα** (Objectivity), δηλαδή να είναι αμερόληπτος κατά την εκτέλεση του ελεγκτικού του έργου. Να προστατεύει την αντικειμενικότητα με την απαιτούμενη συμπεριφορά του, καθώς και με τις επαγγελματικές σχέσεις του με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα.

Για την διαφύλαξη της αντικειμενικότητας, ο ελεγκτής πρέπει:

1. Να μην έχει, πέραν της επαγγελματικής του αμοιβής, καμία οικονομική ανάμειξη με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα
2. Να μην έχει από το παρελθόν καμία σχέση εργασίας με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα
3. Όταν παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες, όπως φορολογικές συμβουλές ή προτάσεις για την βελτίωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, να μην εκτελεί και διοικητικές λειτουργίες ή να παίρνει διοικητικές αποφάσεις
4. Σε περίπτωση ανάθεσης της τήρησης λογιστικών βιβλίων, το προσωπικό που είναι υπεύθυνο για την τήρηση των βιβλίων αυτών δεν πρέπει να συμμετέχει και στον έλεγχο τους
5. Να μην έχει προσωπικές και οικογενειακές σχέσεις με την Διοίκηση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του
6. Να διατηρεί μια εύλογη αναλογία μεταξύ της αμοιβής που εισπράττει από τον έλεγχο της οικονομικής μονάδας προς το σύνολο των ετήσιων αμοιβών του μιας περιόδου
7. Να τιμολογεί όλες τις παρεχόμενες υπηρεσίες προς την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα

8. Να εξετάζει κατά πόσο η οποιαδήποτε προκύπτουσα αντιδικία με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα μπορεί να επηρεάσει την ανεξαρτησία του
 9. Να εναλλάσσει σε τακτά χρονικά διαστήματα το απασχολούμενο προσωπικό στον έλεγχο της οικονομικής μονάδας
- C) **Επαγγελματική ικανότητα και επιμέλεια** (Professional competence and due care), δηλαδή να παρέχει τις επαγγελματικές του υπηρεσίες με δέουσα φροντίδα, ικανότητα και επιμέλεια. Να διατηρεί μέσω της διαρκούς επιμόρφωσης, την επαγγελματική του ικανότητα, ώστε να παράσχει υπηρεσίες υψηλών προδιαγραφών. Επίσης, πρέπει να μην αναλαμβάνει εργασίες που δεν είναι σε θέση να περατώσει, εκτός αν καλυφθεί από την εργασία εμπειρογνώμονα
- D) **Εχεμύθεια** (Confidentiality), δηλαδή να προστατεύει την εμπιστευτική φύση των πληροφοριών, που περιήλθαν σε γνώση του κατά την εκτέλεση του ελεγκτικού του έργου και να μην χρησιμοποιεί ή αποκαλύπτει οποιαδήποτε πληροφορία, χωρίς σχετική εξουσιοδότηση, εκτός αν υπάρχει νόμιμο ή επαγγελματικό δικαίωμα ή καθήκον για αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών. Το καθήκον για εχεμύθεια αφορά όλο το ελεγκτικό προσωπικό και επεκτείνεται και για το μετά την αντικατάσταση του ελεγκτή χρονικό διάστημα.
- E) **Επαγγελματική συμπεριφορά** (Professional behavior), δηλαδή πρέπει να συμμορφώνεται με τους σχετικούς νόμους και κανονισμούς και να ενεργεί σύμφωνα με την καλή φήμη του επαγγέλματος και να αποφεύγει ενέργειες που δυσφημούν το επάγγελμα

Οι παραπάνω αρχές, ωστόσο, μπορεί να παραβιαστούν από διάφορες αιτίες: οικειότητα, συνηγορία, εκφοβισμός και άλλα. Επειδή πάντα υπάρχει κίνδυνος παραβίασης των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας, το επάγγελμα, σε εθνικό επίπεδο ή οι ίδιες οι ελεγκτικές εταιρίες θα πρέπει να έχουν πάρει μέτρα, ούτως ώστε να αντιμετωπίζουν τους κινδύνους των παραβιάσεων.

Τα μέτρα αυτά χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: είναι τα θεσμοθετημένα, εκείνα δηλαδή που προκύπτουν από το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία του επαγγέλματος, τα εταιρικά, εκείνα τα οποία οι ελεγκτικές εταιρίες με βάση την εσωτερική τους οργάνωση και λειτουργία, έχουν θεσμοθετηθεί ώστε να αντιμετωπίζουν πιθανούς κινδύνους παράβασης της δεοντολογίας και ειδικά μέτρα, που μπορεί να σχετίζονται με αποφάσεις της εταιρίας, αλλά και με αποφάσεις που έχουν ληφθεί από όργανα εκτός της εταιρίας.

Τα γενικά θεσμοθετημένα μέτρα, μπορεί να έχουν θεσμοθετηθεί από την εθνική κυβέρνηση ή από τα επαγγελματικά σώματα σε κάθε χώρα ή, τέλος από άλλους σχετικούς φορείς, έχουν όμως την ισχύ νόμων ή διατάξεων και είναι γενικής εφαρμογής για όλους τους επαγγελματίες στη συγκεκριμένη χώρα. Τέτοια μέτρα καλύπτουν πολλούς τομείς. Είναι οι διαδικασίες επαγγελματικής εξέλιξης μέσα σε αυτό. Είναι τα επαγγελματικά πρότυπα, δηλαδή τα ελεγκτικά πρότυπα, ο τρόπος με τον οποίο διενεργείται ο έλεγχος. Είναι ρυθμίσεις και νόμοι για τη διαρκή

επαγγελματική επιμόρφωση των επαγγελματιών του κλάδου. Είναι ρυθμίσεις που σχετίζονται με τη λειτουργία της εταιρικής διακυβέρνησης μέσα στις ίδια τις ελεγκτικές εταιρίες, δηλαδή ρυθμίσεις που αφορούν μέτρα και κανόνες που έχουν ληφθεί στα πλαίσια των ελεγκτικών εταιριών, αλλά που έχουν θεσμοθετηθεί από όργανα εκτός των ελεγκτικών εταιριών.

Τέλος, η ειδική κατηγορία των μέτρων αντιμετώπισης των κινδύνων, μπορεί να αφορά ένα μηχανισμό διαχείρισης της κοινοποίησης παραπόνων ή ένα μηχανισμό γνωστοποίησης παραβάσεων του Κώδικα, δηλαδή να αποκαλύπτονται, κυρίως μέσα από το διαδίκτυο, τα παράπονα τα οποία εκφράζονται για τη δουλεία των ελεγκτικών εταιριών ή συγκεκριμένων ελεγκτών ή από την ίδια την ελεγκτική εταιρία. Αυτοί οι μηχανισμοί είναι προφανές ότι αποτελούν ένα ισχυρό μηχανισμό πίεσης στις ίδιες τις ελεγκτικές εταιρίες, για να αποφύγουν πιθανές παραβιάσεις των αρχών του κώδικα.

Μέρος Δ'

7. Συμπεράσματα

Στις αρχές του 21ου πρώτου αιώνα, μετά την αποκάλυψη δεκάδων εταιρικών σκανδάλων, καθώς και την κατάρρευση μιας σειράς κολοσσών, οι οικονομικές απώλειες υπήρξαν αρκετά μεγάλες για όλους τους συμμετέχοντες της αγοράς. Άνθρωποι που εξαπατήθηκαν στεγνά και από τις εταιρίες – φούσκες, αλλά κυρίως από τις ελεγκτικές εταιρίες που είχαν το καθήκον να τους προστατεύσουν. Το κοινό χαρακτηριστικών όλων των περιπτώσεων που αναλύσαμε, είναι η αλαζονεία, όχι μόνο των υψηλόβαθμων στελεχών, αλλά και των ελεγκτών που δεν έκριναν αμερόληπτα τις οικονομικές καταστάσεις των εταιριών. Φυσικά αυτό δεν περιλαμβάνει όλα τα μέλη του κλάδου, άλλα μεμονωμένα περιστατικά ανθρώπων, που μπορούν επιεικώς να χαρακτηριστούν ως άπληστοι και δόλιοι. Βεβαίως τέτοια γεγονότα αμαυρώνουν τη συνολική εικόνα του κλάδου.

Μετά τις δικαστικές έρευνες για τα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα, υπήρξε έντονος προβληματισμός για το ρόλο που χρειάζεται να επιτελέσει ο έλεγχος στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον, καθώς και δημιουργία έντονης αμφισβήτησης για τον ρόλο που πρέπει να έχει τελικά η ορκωτή ελεγκτική εταιρία. Αυτή η κρίση εμπιστοσύνης μεταξύ επενδυτή και ελεγκτή, δημιούργησε τεράστιες ρίζες στα μετέπειτα οικονομικά δρώμενα των αναπτυγμένων χωρών. Οικονομικοί αναλυτές αναφέρουν χαρακτηριστικά, ότι ήταν η χαριστική βολή για να οδηγηθεί ο πλανητής στην οικονομική κρίση του σήμερα. Ακόμη πολλοί ιστορικοί δηλώνουν ότι τα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα και οι χρηματιστηριακές φούσκες, ήταν το έναυσμα για να στραφούν κάποια δυσареστημένα άτομα, οι αηδιασμένοι από την εξαπάτηση πολίτες, σε ακραίες ιδεολογικές ομάδες (σε Ναζιστικές ομάδες μετά το κραχ του '29 και τώρα, στη σημερινή Ελλάδα, στο νεοναζιστικό κώμα της Χρυσή Αυγή), για να 'βρουν το δίκαιό τους'. Κοινώς αποδεκτό σίγουρα είναι ότι οι λογιστικές απάτες που αποκαλύφθηκαν προκάλεσαν σοβαρές ανησυχίες για την ακεραιότητα των ανώτατων διοικητικών στελεχών, την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και την ευελιξία των χρηματιστηριακών αγορών σε μια οικονομική αναταραχή.

Τα κίνητρα παραποίηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, καθώς και οι πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής, αποτέλεσαν αντικείμενο διερεύνησης πολλών ερευνητών, σε μια προσπάθεια να κατανοηθεί ο μηχανισμός του συστήματος της απάτης και να διαπιστωθούν οι αναγκαίες αλλαγές και βελτιώσεις των συστατικών στοιχείων της διαδικασίας ροής της πληροφόρησης προς τους συμμετέχοντες των αγορών. Όπως είναι γνωστό, άλλωστε, προκειμένου να εξασφαλιστεί η σωστή λειτουργία των χρηματαγορών, θα πρέπει οι επιχειρήσεις να παρέχουν στους επενδυτές και στους πιστωτές έγκυρες πληροφορίες.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με κάποιους ερευνητές, η μη χρήση της χειραγώγησης των κερδών δεν θεωρείται ότι είναι η πιο κατάλληλη λύση. Αυτό σημαίνει ότι κάποιου είδους χειραγωγήσεων είναι αναμενόμενες από τις χρηματαγορές. Θεωρούνται απαραίτητες λόγω κυρίως της ανάγκης που δημιουργείται για την εκτίμηση των αποτελεσμάτων μιας επιχείρησης και της κατάταξης αυτής σύμφωνα με την απόδοση της. Επιπλέον, ελαχιστοποιώντας την ελαστικότητα των νόμων

είναι σαν να ελαχιστοποιούμε την χρησιμότητα των κερδών ως μέτρο της οικονομικής απόδοσης της επιχείρησης, Έτσι, είναι δύσκολο να κρίνουμε αν η χειραγώγηση των κερδών είναι επιθυμητή ή όχι. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούμε να καταδικάσουμε μια επιχείρηση η οποία λαμβάνει μέτρα που επιτρέπουν από τη λογιστική, παρόλα αυτά ακολουθεί τους νόμους περί δημοσίευσης και υποβολής των οικονομικών καταστάσεων, όπως επίσης και για την κοινοποίηση της τρέχουσας αλλά και της αναμενόμενης απόδοσής της. Ωστόσο, μπορούμε να καταδικάσουμε τις επιχειρήσεις εκείνες που παραβιάζουν τους νόμους και τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές, με σκοπό την παρουσίαση ψευδών οικονομικών καταστάσεων, ώστε να καλύψουν την πραγματική οικονομική τους απόδοση.

Ως κεντρικό συμπέρασμα μπορούμε να εξάγουμε το ότι η τάση των διοικήσεων να εμφανίζουν παραπλανητική εικόνα της επιχείρησής τους εκμεταλλευόμενες τις αδυναμίες και τα κενά των διαφόρων λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα και παραβιάζοντας αυτούς, έχει πάρει ανησυχητικές διαστάσεις στην παγκόσμια οικονομία. Και δυστυχώς, αυτό δεν μπορεί να σταματήσει λόγω της φύσης του ανθρώπου. Αυτό που μπορεί να γίνει είναι με νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, να περιοριστεί και να υπάρχουν όσο γίνετε λιγότερες αιματηρές συνέπειες για το επενδυτικό κοινό. Αυτό που έχει δεσπόζουσα σημασία για τον περιορισμό της οικονομικής απάτης είναι να εξασφαλιστεί η κοινοποίηση, η διαφάνεια και ο επαγγελματισμός στις επιχειρηματικές συναλλαγές και διαδικασίες. Σε γενικότερη βάση, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχει κάποια γενική λύση για την αντιμετώπιση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, ωστόσο, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η σε βάθος κατανόηση των κινήτρων που ωθούν τη διοίκηση στην υιοθέτηση με αποδεκτών τακτικών αποτελεί παράγοντα κλειδί για την πρόληψη της απάτης και την ενίσχυση των μεθόδων αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης.

Βασικά συμπέρασμα της έρευνας αναφορικά με την διαχείριση του κινδύνου είναι η εκτίμηση ότι η διαχείριση κινδύνου πρέπει να είναι μία συνεχής και αναπτυσσόμενη διεργασία, η οποία θα πρέπει να προσεγγίζει μεθοδικά όλους τους κινδύνους, θα συμπλέει με τη στρατηγική όλου του οργανισμού και θα ενσωματώνεται στην κουλτούρα της επιχείρησης (Roy, 2007). Σε αυτά τα πλαίσια ο εσωτερικός έλεγχος οφείλει να χρησιμοποιεί μοντέλα ελέγχου βασισμένα στην διαχείριση του επιχειρησιακού κινδύνου για να εξασφαλίσει ότι έχει δοθεί η απαραίτητη ελεγκτική προσοχή στις περιοχές με τον υψηλότερο κίνδυνο.

Εν κατακλείδι, η προσπάθεια αποφυγής των κινδύνων στον επιχειρηματικό κόσμο είναι ανώφελη, αφού η έννοια του κινδύνου είναι σύμφυτη με την επιχειρηματική δραστηριότητα. Η προσπάθεια για την εξάλειψη των κινδύνων, το μόνο που μπορεί να καταφέρει είναι την μετατροπή των επιχειρηματικών κινδύνων σε «ανυπόφορους» και να οδηγήσει στον μεγαλύτερο κίνδυνο, <<την ακαμψία>> (Crawford και Stein, 2002). Για όλους τους πρωθύστερα αναφερόμενους λόγους, η επιβίωση και ευημερία των οικονομικών οργανισμών, επιβάλλει την ανάγκη υιοθέτησης της προσέγγισης του ελέγχου στη βάση της αποτελεσματικής διαχείρισης των επιχειρηματικών κινδύνων (Sheehan, 2010).

Επίλογος

Κλείνοντας, θα ήθελα να παραθέσω μια ιστορία που βρήκα στο (<http://arkoudos.com/blog/>) κατά το ψάξιμο για τους επίσημους ορισμούς του χρηματιστηρίου και πιστεύω περικλείει όλα όσα ειπώθηκαν σε αυτή τη διπλωματική εργασία, με απλό και ανάλαφρο τρόπο.

Κάποτε σε ένα χωριό στο οποίο κατοικούσαν αγρότες, εμφανίστηκε ένας ξένος ο οποίος ανακοίνωσε ότι ενδιαφερόταν να αγοράσει πιθήκους προσφέροντας Rs10(υποθετικό τοπικό νόμισμα) για κάθε πίθηκο. Οι χωρικοί καθότι ήξεραν ότι υπήρχαν άπειροι πίθηκοι στο δάσος παράτησαν τις γεωργικές εργασίες τους και ξεχύθηκαν στο δάσος να τους μαζέψουν. Ο ξένος – τηρώντας την υπόσχεση του – αγόρασε όλους τους χιλιάδες πιθήκους που του προμήθευσαν, προς Rs10το κεφάλι. Η προσφορά όμως άρχισε να μειώνεται. Βλέπετε, οι χωρικοί τους είχαν πιάσει σχεδόν όλους...

Βλέποντας το ο ξένος αυτό, τους ανακοίνωσε ότι τώρα θα πλήρωνε Rs20 για κάθε πίθηκο. Αυτό ήταν αρκετό για τους χωρικούς να προσπαθήσουν ακόμα πιο σκληρά να βρουν και να πιάσουν τους πιθήκους εκείνους που τους είχαν ξεφύγει ή είχαν κρυφτεί στα πιο απίθανα και απομακρυσμένα μέρη. Σύντομα η προσφορά έπεσε σε τόσο χαμηλά επίπεδα που δεν είχε νόημα να κυνηγούν πιθήκους. Έτσι επέστρεψαν σιγά-σιγά στις αρχικές γεωργικές εργασίες τους.

Η προσφορά αγοράς αυξήθηκε ακόμα σε πιο ψηλά επίπεδα, Rs25 για κάθε πίθηκο και τώρα πια η προσφορά πιθήκων ήταν τόσο χαμηλή πού ήταν σχεδόν αδύνατο να δεις κανείς πίθηκο στο δάσος. Πόσο δε να τον πιάσει...

Και εκεί που φαινόταν ότι η ιστορία με τους πιθήκους θα τελείωνε, ο ξένος έκανε την πιο απίστευτη προσφορά: θα πλήρωνε Rs35 για κάθε νέο πίθηκο που θα κατάφερναν να του παραδώσουν! Όμως επειδή θα απουσίαζε στην πόλη για κάποιες δουλειές, θα άφηνε την βοηθό του για την πληρωμή. Εν τη απουσία του αφεντικού της η πονηρή βοηθός έκανε μια πρόταση στους χωρικούς: *«Κοιτάξτε όλους αυτούς τους πιθήκους στα κλουβιά που έχει μαζέψει το αφεντικό μου. Αντί να ψάχνετε να βρείτε καινούργιους σας πουλάω αυτούς προς Rs35 τον έναν. Όταν επιστρέψει το αφεντικό θα σας τους αγοράσει προς Rs50 τον έναν.»* Ήταν μοναδική ευκαιρία! Οι χωρικοί μάζεψαν όλες τις οικονομίες τους και αγόρασαν τους πιθήκους. Από τότε δεν ξαναείδαν ούτε τη βοηθό, ούτε το αφεντικό, αλλά έβλεπαν καθημερινά μόνο τους πιθήκους που είχαν κατακλύσει το χωριό τους....

Βιβλιογραφία

Ελληνική:

Βεργόπουλος Κ. (1979) *Εθνισμός και Οικονομική Ανάπτυξη*. Αθήνα: Εξάντας.

Βετσόπουλος Α. (2007) *Η Ελλάδα και το Σχέδιο Μάρσαλ*. Αθήνα: Gutenberg.

Γκίκας, Δ. « Η Ανάλυση και οι Χρήσεις των Λογιστικών Καταστάσεων », εκδόσεις Μπένου (1997).

Γρηγοράκος, Θ. «Ανάλυση-Ερμηνεία του ΕΓΛΣ», εκδόσεις Σάκκουλα, 11η έκδοση, Νοέμβριος (2005).

Δρακοπούλου, Π. «Η ελευθερία της απάτης», ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ της ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ, 06.04.2003.

Ζοπουνίδης, Κ. και Χ. Γαγάνης. «Λογιστικά εγκλήματα και μέθοδοι ανίχνευσης», Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 06.10.2004.

Ζοπουνίδης, Κ. Σπαθής, Χ. Δούμπος, Μ., «Οι λαθροχειρίες των ισολογισμών και οι αδυναμίες των ελεγκτών», ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 38, 21.09.2002.

Κάντζος, Κ. «Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων», εκδόσεις Interbooks (2001).

Κουλούρης, Β. «Φόβοι τώρα για τους ισολογισμούς του 2002», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 09.02.2003.

Κουλούρης, Β. «Καθίζηση κερδών μετά την αναμόρφωση των ισολογισμών», Οικονομική ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 15.06.2003.

Κουτούπης, Α. “Ένοια και περιεχόμενο Ελεγκτικής – Διακρίση Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου”, 15.02.2012.

Οερτιλής Γ. (1999) *Ατελέσφοροι ή Τελεσφόροι: Φόροι και Εξουσία στο Νεοελληνικό Κράτος*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Πάστρα, Π. «Η τέχνη της λογιστικής: Έτσι είναι αν έτσι νομίζετε», ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 01.03.2003.

Παπαδόπουλος, Δ. « Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Επιχείρησης », εκδόσεις Κυριακίδη (1985).

Πρωτοψάλτης, Ν. «Καταστάσεις Ταμειακών Ροών », εκδόσεις Σταμούλη (1999).

Σακκάς, Γ. «Αλχημείες στους ισολογισμούς», ΗΜΕΡΗΣΙΑ, 5-6.03.2005.

Φίλιος, Β. «Δημιουργική Λογιστική», Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα (2003).

Χατζηπαύλου, Μ. «Γιατί οι ισολογισμοί πρέπει να διαβάζονται ανάποδα», ΤΟ ΒΗΜΑ, 29.02.2004.

Αγγλική:

Sarbanes – Oxley for Dummies, Jill Gilbert Welytok, JD, CPA, Wiley Publishing 2006

Beyond Sarbanes – Oxley Compliance Effective Enterprise Risk Management, Anne Marchetti, Wiley Publishing 2005

Aldhizer, G. R. III, Miller, J. R., Moraglio “Common attributes of quality audits”, Journal of Accountancy, January 1995.

Daniel Scotto. “American Financial Analyst: The first analyst to recommend the selling of Enron Stock”.

Costouros G. J., “Auditing in the Athenian State of the Golden Age”, The Accounting Historian Journal, Spring 1978.

Dassen, R.J.M., “Audit Quality: An empirical study of attributes and determinants of audit perceptions” , University of Maastricht, 1995.

Hayes R., Dassen R., Schilder A., Wallace P., “Principles of Auditing: An Introduction to International Standards on Auditing”, Prentice Hall, London, 2005.

Jeff Gerth and Richard A. “Regulators struggle with a marketplace created by Enron”. New York Times

Krishnan, G.V. “Audit quality and the pricing of discretionary accruals”, Auditing: A Journal of Practice and Theory, 22, 2003.

Karagiorgos, T., Drogalas, G., Pazarskis, M. and Christodoulou, P. (2008) Accounting systems for Tourism in an International Context, Management of International Business & Economic Systems Conference.

Ηλεκτρονικές Πηγές:

www.soel.gr Σώμα Ορκωτών Ελεγκτικών Λογιστών

www.ifac.org International Federation of Accountants

www.elte.org.gr Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου

www.eur-lex.europa.eu Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<http://www.euretiro.com/2010/11/ependytis.html#ixzz2Rwp1NOEF> Ορισμός Επενδυτή

<http://digitalschool.minedu.gov.gr> Δημιουργία Οικονομικής Κρίσης

<https://el.wikipedia.org/wiki/krisi/simera> Επίσημος ορισμός Οικονομικής Κρίσης

<http://www.bioneurologics.gr/astheneies/nevrologia/eksetasi/astheneies-oikonomiki-krisi>

Διαταραχές Υγείας λόγω Οικονομικής Κρίσης

<http://www.ase.gr/> Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας
<http://www.cse.com.cy/gr/default.asp> Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου
<http://www.tyco.com/>
<http://www.aig.com.gr>
<http://www.citigroup.com/citi/>
http://en.wikipedia.org/wiki/Sarbanes%E2%80%93Oxley_Act Επίσημη Νομοθεσία SOX
<http://www.houstonarchitecture.com/Building/2079/1400-Smith-Street/> Κτίρια στέγασης Enron, WorldCom

Ταινίες:

Film. Enron.The.Smartest.Guys.in.the.Room. (2005)

WorldCom - What Went Wrong (2008)

Enron's Skilling Answers Markey at Hearing; Eyes Roll (2008)

Tyco CEO Dennis Kozlowski CBS 60 Minutes Prison Interview (2010)

FULL MOVIE The Last Days Of Lehman Brothers (2011)

Causes and Effects of the Lehman Brothers Bankruptcy (2011)

How Lehman Brothers Busted the World Economy (2012)

Παράρτημα Α'

Σώμα Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ.):

Εποπτικό Συμβούλιο υπεύθυνο για πρόσληψη νέων μελών, άσκηση πειθαρχικής εξουσίας, καθορισμό αμοιβών μελών του Σώματος και την κατάρτιση για κάθε έτος ενός πίνακα από έξι Ορκωτούς Λογιστές τον οποίο έστελνε στις υπό έλεγχο ανώνυμες εταιρείες για την εκλογή των ελεγκτών της κάθε χρήσης.

Μονοπωλιακός χαρακτήρας, δεν υπήρχε ανταγωνισμός – κλειστό επάγγελμα.

Προκαθορισμένη αμοιβή για τα μέλη του εφόσον κάλυπταν ορισμένες ώρες ελέγχου, το ύψος της οποίας δεν εξαρτιόταν από την πολυπλοκότητα ή την έκταση ελέγχου που διενεργούσε κάθε μέλος.

Δημιουργία δημοσιοϋπαλληλικής νοοτροπίας (εξασφαλισμένες αμοιβές, σταθερότητα εργασίας, όχι επιμόρφωση – αξιολόγηση ελεγκτικού έργου).

Επέβαλε εμμέσως στις επιχειρήσεις τον ορκωτό λογιστή ώστε να εξασφαλίζει οικονομική ανεξαρτησία του ελεγκτή από τον ελεγχόμενο.

Καθόριζε το ύψος της αμοιβής των μελών του για κάθε ελεγκτική εργασία χωρίς τη σύμφωνη γνώμη τους

Εθνικό Συμβούλιο Λογιστικής (ΕΣΥΛ):

Για τη διευκόλυνση της εφαρμογής του ΕΓΛΣ, την κατάρτιση ΚΛΣ, την παρακολούθηση των εξελίξεων της επιστήμης και της πρακτικής συνεστήθη με το Ν. 1819/ 1988 στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας ειδικό όργανο με την ονομασία Εθνικό Συμβούλιο Λογιστικής (ΕΣΥΛ).

Το ΕΣΥΛ καταργήθηκε με το Ν. 3148/ 2003, με τον οποίο συνεστήθη η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου (ΕΛΤΕ) και ειδικότερα από το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ) που λειτουργεί στα πλαίσια της ΕΛΤΕ

Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ):

Είναι πενταμελές και αποτελείται από έναν αντιπρόεδρο της ΕΛΤΕ ως πρόεδρο και τέσσερις ειδικούς επιστήμονες οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος στο γνωστικό αντικείμενο της Λογιστικής. Το ΣΛΟΤ γνωμοδοτεί σε θέματα λογιστικής τυποποίησης, τα οποία παραπέμπονται σε αυτό με απόφαση του ΔΣ της ΕΛΤΕ και σε προθεσμία που ορίζεται με αυτήν. Τα θέματα αυτά είναι ιδίως:

Η κατάρτιση, η αναθεώρηση ή η τροποποίηση του ΓΛΣ και των ΚΛΣ, με σκοπό την προσαρμογή τους στις εξελίξεις της επιστήμης και της πρακτικής.

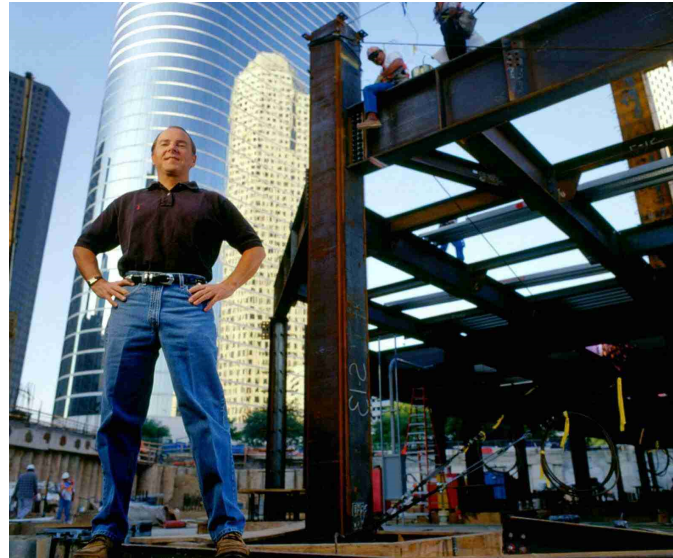
Ο τρόπος, ο χρόνος και η διαδικασία της γενικής ή κατά στάδια υποχρεωτικής εφαρμογής των ΔΛΠ από τις οικονομικές μονάδες ή από κατηγορίες αυτών.

Παράρτημα Β'

Enron:

Andy Fastow (Ex-Chief Financial CFO)

Jeffery Skilling (CEO)

WorldCom:

